

رېزگار ئاكرىي
Rezgar Akrawi

تېرىي

دەستكردى

سەرمايەدارى،

بەرەنگارى چەپ

و بەدىلى گونجاو

تەكنەلۇژيا لە خزمەتى سەرمايە يان
ئامرازىك بۇ ئازادى؟

ژیریی دهستکردی سهرمایه‌داری، به‌ره‌نگاری چهپ و به‌دیلی گونجاو

ته‌کنه‌لوژیا له خزمه‌تی سه‌رمایه یان ئامرازیک بق ئازادی؟

رزگار ئاکریی

چهپی سه‌ربه‌خۆ، ئاره‌زوومه‌ند به چهپ و شوپشی ته‌کنه‌لوژیا، و وهک شاره‌زا له
په‌ره‌پیدانی سیسته‌م و حوکمرانی ئه‌لیکترۆنی کار ده‌کات.

rezgar1@yahoo.com

www.rezgar.com

ئەگەر ناوھېۆكى كىتئبەكەت بە ماناى زانى، سوپاسگوزار دەبم ئەگەر لەگەل كەسانى
تر ھاوبەشى بگەيت بۇ يارمەتيدانى فراوانكردنى بىرى چەپ. زانىارى
پيشكەوتووخواز پرۇژەيەكى بەكۆمەلە — شاينى بلاوكردنەوھيە، گفتوگوى لەسەر
بكریت و بگاتە ھەموو ئەوانەى كە لەگەل ئىمەدا بەشدارى دەكەن لە تىكۆشان بۇ
ھۆشيارى و نازادى.

كىتئبەكە بە ئەلىكترونى بەردەستە بە زمانەكانى خوارەو بە خۆرايى يان بە نرخىكى كەم

عەرەبى
زىرەكى دەستكردى سەرمايەدارى، بەرھنگارىيەكانى چەپ و بەدىلى گونجاو
خۆرايى

<https://rezgar.com/books/i.asp?bid=3>

نرخى ناوخوايى

<https://www.amazon.com/dp/B0DXWTJVL>

كوردى

خۆرايى

<https://rezgar.com/books/i.asp?bid=5>

نرخى ناوخوايى

<https://leanpub.com/ai-socialism>

ئىنگلىزى

زىرەكى دەستكردى سەرمايەدارى، بەرھنگارى چەپ و بەدىلى گونجاو
خۆرايى

<https://rezgar.com/books/i.asp?bid=4>

نرخى ناوخوايى

<https://www.amazon.com/dp/B0DYYYRHJK>

ئەلمانى (ئەلمانى)

Kapitalistische Künstliche Intelligenz, Herausforderungen für die
Linke und mögliche Alternativen

<https://www.amazon.com/dp/B0F4KQ1SDH>

فہرہنسی (فہرہنسی)

L'intelligence artificielle capitaliste, défis pour la gauche et
alternatives possibles

<https://www.amazon.com/dp/B0F4KDC3DD>

نیسپانی (نیسپانی)

Inteligencia artificial capitalista, desafíos para la izquierda y
posibles alternativas

<https://www.amazon.com//dp/B0F4KJZ666>

پورتوگالی (پورتوگالی)

Inteligência artificial capitalista, desafios para a esquerda e
alternativas possíveis

<https://www.amazon.com/dp/B0F4PGXT9B>

دانمارکی (دانمارکی)

Kapitalistisk kunstig intelligens, utfordringer for venstresiden og
mulige alternativer

<https://www.amazon.com/dp/B0F4MQ2G4H>

ہندی (ہندی)

पूंजीवादी आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस, वामपंथियों के लिए चुनौतियाँ और
संभावित विकल्प

<https://www.amazon.com/dp/B0F4MNLXPF>

3.3	به دلی چه پ: رووبه روو بوونه وهی کویلایه تی دیجیتالی و ئازادکردنی تهکنه لوژییا	33
3.4	.....	33
3.5	بنیاتنانی ئینته رناسیونالی چه پی دیجیتالی	34
3.6	راکیشانی گه نجان و په ره پیدانی تواناکان و نه هیشتنی نه خوینده واری	36
3.7	هه لوئست له سه ره به کارهیتانه کانی ئیستای ژیری دهستکرد	37
3.8	دهرئه نجامه کان	39
4	پیشه کی	42
5	تیروانینی سه رمایه داری بو ژیری دهستکرد	48
5.1	ئامرازیک بو زیادکردنی قازانج و سوودوه رگرتن له داتا و زانیاری له ژیر	48
5.2	زیادکردنی قازانج له سه ره حسابی دادپهروه ری کومه لایه تی و مافه کانی	48
5.2.1	سوودوه رگرتن له داتا له ژیر سه رمایه داری دیجیتالی	50
5.2.2	به های زیاده ی دیجیتالی و به های زیاده ی تهقلیدی	53
5.2.3	ئابووری زانیاری	58
5.2.4	ژیری دهستکرد وهک ئامرازیک بو زالبوون و کونترپولکردنی کریکاران	60
5.3	.....	60

5.4	..... شۆهپيدانى ھۆشيارى بۆ برەودان بە كەلتورى سەرمايەدارى نيوليبرال	63
5.5	..... كارىگەرى زۆر پشت بەستىن بە ژىرىي دەستكرد	65
5.5.1	..... تىكشكانى تواناكانى مروڤ و قولبۇونەوھى نامۇيى و دووركەوتنەوھى	65
5.5.2	..... ئالوودەبوونى دىجىتال	67
5.5.3	..... جۆرىك لە كۆيلايەتى دىجىتالى خۇبەخشانە	69
5.5.4	..... ياخيىوونى ئامىر و كۆنترۆلى AI بەسەر مروڤايەتيدا	70
5.6	..... ژىرىي دەستكرد و جىھانى سىنەم	73
5.7	..... لايەنگرى جىندەر و نەبوونى يەكسانى تەواو لە ژىرىي دەستكرد	77
5.8	..... ژىرىي دەستكرد ەك ئامرانىك بۆ كۆنترۆلى سىياسى و سەركوتكردن و	82
5.9	..... پىششىكردنى مافەكانى مروڤ	82
5.9.1	..... چاودىرى و كۆنترۆلى دىجىتالى	82
5.9.2	..... شكىستى دىجىتالى	83
5.9.3	..... دەستگىرکردن و كوشتنى دىجىتالى	85
5.9.4	..... خۇسانسۆرى خۇبەخشانە	86
5.10	..... دارمانى دىموكراسى لە رىنگەى ژىرىي دەستكردەوھ	88
5.11	..... كارىگەرى ژىنگەيى ژىرىي دەستكرد لە ژىر سەرمايەدارى	91

به کارهينانی ژيری دهستکرد له جهنگدا و پهره پيدانی چهکی کوشنده.....5.12..... 94

6..... 98
ئه لته رناتیفی چهپ بۆ ژيری دهستکرد .....

6.1 100
پهره پيدانی سیسته می AI چهپ، بیلايه ن و سه رچاوه کراوه.....

6.2 102
ئامرازیک بۆ به دیهینانی دادپهروهی کومه لایه تی و بره ودان به یه کسانانی له ...

6.3 ... 105
ژيری دهستکرد وهک ئامرازیکی پراکتیکی بۆ ئازادی زانستی و به هیزکردنی ...

6.4 106
چاودیژی کومه لگا له سه ر ژيری دهستکرد .....

6.5 108
دوباره بنیاتنانه وهی به ره مهینان و دابه شکردن به به کارهينانی ژيری .....

6.6 110
ژيری دهستکرد بۆ دادپهروهی جینده ر .....

6.7 112
ژيری دهستکرد وهک ئامرازیک بۆ به ره و پیشبردنی مافه کانی مرؤف .....

6.8 115
به ره و به دیلیکی ژینگه یی سۆسیالیستی بۆ ژيری دهستکرد .....

6.9 117
ژيری دهستکرد بۆ ئاشتی و چهک دامالین .....

6.10..... 119
ژيری دهستکرد بۆ پشتیوانیکردنی دیموکراسی و به شداری جه ماوهی .....

7..... 121
بنیاتنانی نئودهوله تی چهپ بۆ پووبه پووبونه وهی هه ژمونی AI .....

7.1 121
بنیاتنانی ئینته رناسیونالی چهپی دیجیتالی .....

7.2	دهسته بهرکردنی سه رچاوه‌ی دارایی سه ره به خو له سه ر بنه‌مای پشتگیری	124
	چپ و پیشکه و تووخواز	
7.3	سیاسه‌تی چالاک بو گه شه‌پیدانی به‌دیل که به‌رگری له سه ر کو تکردنی	125
	ته‌کنه‌لورژیا دهکات	
8.	پاکیشانی گه‌نجان، په‌ره‌پیدانی تواناکان و په‌ره‌پیدانی خوینده‌واری دیجیتالی له‌ناو .	129
	چه‌په‌کاندا.	
8.1	بنبرکردنی نه‌خوینده‌واری دیجیتالی: مه‌رجیک بو مانه‌وه‌ی چه‌پ له سه‌رده‌می ..	129
	دیجیتالدا	
8.2	رۆلی گه‌نجان له که مکرده‌وه‌ی نه‌خوینده‌واری دیجیتالی له‌ناو پارتته چه‌په‌کاندا ..	132
	قوتابخانه دیجیتالییه‌کان له ئاسته جیاوازه‌کاندا	
8.3	پاکیشانی به‌هره‌ی ته‌کنیکی و به‌هیزکردنی کاریگه‌ری سیاسی چه‌پ له توره	135
	پیشه‌بیه‌کاندا	
8.4	له کو تاید: بنیاتنای توانای ته‌کنیکی چه‌پ تیکۆشانیکی به‌په‌له‌یه ..	137
8.5	چه‌پ و به‌کاره‌یتانه‌کانی ئیستای ژیری ده‌ستکرد ..	139
9.	به‌کاره‌یتانیکی وریایانه و بیرمه‌ندانه بو ئیستا ..	143
	شیکردنه‌وه‌ی داتا و باشترکردنی سیاسه‌ت و میتوده‌کانی کوکردنه‌وه‌ی	
9.1	سوودوهرگرتن له AI له میدیای چه‌پ بو گه‌یاندنی راستی و به‌رنامه‌کان به ..	147
	جه‌ماوهری	
9.2	په‌ره‌پیدانی سیاسه‌تی ناو خو و به‌هیزکردنی شه‌فافییه‌ت و دیموکراسی ..	151
	جه‌ماوهر	
9.3	ریکخراوه‌یی	154

پیدانی کار به نامه کانی AI ئیستا به ناوه رۆکی چهپ و پیشکه وتووخوان 9.5	156
به کارهینانی کار به نامه کانی AI هه نووکه یی بو په ره پیدانی ئامرازه 9.6	158
جیگره وه کانی پیشکه وتوو.....	
160..... به اور دیک له نیوان تیروانیی سه رمایه داری و چه پی ژیری ده سترکد	
10..... ریه ریکی کورت: پرسیار و وه لامی گرنگ.....	167
11..... ده رته نجام.....	199
12..... سه رچاوه کان.....	207
12.1..... سه رچاوه عه ره بییه کان.....	207
12.2..... سه رچاوه ئینگلیزییه کان.....	209
13..... سه باره ت به ریزگار ئاکه روی.....	212

1 پيشه‌كى

1.1 بۇچى ئەم كىتپە؟ ئەى بۇچى ئىستا؟

لەگەل گەشەسەندنى خىراى ژىرىى دەستکرد و كارىگەرى گەشەسەندوى لەسەر لايەنە جوراوجۆره‌كانى ژيان، لە ئابوورى و سىياسەتەوہ تا زانست، كەلتور، بىرکردنەوہ و داھىتان، لە ھەموو شوپىنك ئامادە بووہ، جىھان دەھەژىنىت و بە خىرايىەكى بى وىنە پەرەى سەندووہ. ئىستا گرنگە شىكردنەوہىەكى چەپى گشتگىر بۇ ئەم بابەتە گرنگە پيشكەش بكرىت. ژىرىى دەستکرد بووہ بە كۆلەكەىەكى سەرەكى لە دووبارە دارشتنەوہى پەيوەندىيەكانى كار، شىوازى بەرھەمەھىتان و بەرپۆەبردنى ھۆشيارى جەماوہرى، تىپەراندىنى ئامرازە تەقلدىيەكانى پيشووى سەرمايەدارى. نەبوونى شىكردنەوہىەكى چەپى قوول بۇ ژىرىى دەستکرد بوارەكە بۇ نوخەى سەرمايەدارى بە كراوہى دەھىلىتەوہ بۇ ئاراستەكردنى گفتوگۆكان بە شىوہىەك كە خزمەت بە بەرژەوہندىيە چىنايەتییەكانىان بكات و تىروانىنى يەك لايەنەى خۇيان لە روانگەى خۇيانەوہ بسەپىنىت.

بۇيە پىويستىيەكى بەپەلە بە شىكردنەوہىەك ھەيە كە دەرېخات چۆن ژىرىى دەستکرد ئەمرو بەكار دەھىنرىت، نەك تەنھا وەك ئامرازىكى بەرھەمەھىتان بەلكو وەك ئامرازىك بۇ توندكردنى كۆنترۆل بەسەر كار و ھۆشيارىدا، دووبارە رىكخستنەوہى بازارەكان و سەپاندنى واقىعىكى دىجىتالى كە لەلايەن زلەھىزەكان و كۆمپانىياكانى تەكنەلۆژىاي قۇرخكارەوہ

زال بیت و بتوانیت چاره‌نووسی تاک و کومه‌لگا له ریگه‌ی ئەلگۆریتمه‌کان و داتای گه‌وره‌وه ئاراسته بکات.

ژیری دەستکرد ئەمپۆ، له ژیر سایه‌ی سه‌رمایه‌داریدا، تهنه‌ کالایه‌ک یان ئامرازیکه‌ی به‌هیز نییه، به‌لکو میکانیزمیکه‌ی زۆر کاریگه‌ره له دووباره‌ داپه‌شتنه‌وه‌ی هۆشیاری جه‌ماوه‌ری به‌ شیوازیکی ئالۆز و بی وینه. له‌جیاته‌ی تهنه‌ ئۆتۆماتیکه‌ی کردنی کاری ده‌ستی و رۆشنبیری ، په‌ره‌پیدانی ئامرازه‌کانی به‌ره‌مه‌پێنان ، په‌ره‌پیدانی داهێنان ، ئاسانکاری کاری جۆراوجۆر ، به‌رزکردنه‌وه‌ی کارایی ، باشتکردنی خزمه‌تگوزاری تهن‌دروستی و په‌روه‌ده‌یی و په‌ره‌پیدانی توێژینه‌وه‌ی زانستی ، له‌ ریگه‌ی ئەلگۆریتمی ئامانجداره‌وه به‌کارده‌هێنریت بۆ دووباره‌ شیوه‌ کردنی هۆشیاری جه‌ماوه‌ر به‌ شیوه‌یه‌ک که خزمه‌ت به‌ سه‌رمایه‌داری بکات.

ئهمه به‌ شیوازیکی نه‌رم، زانستی، ناراسته‌وخۆ و هه‌ست پینه‌کراو ئه‌نجام ده‌دریت که کاریگه‌رییه‌کان ورده‌ ورده به‌ تێپه‌رپه‌وونی کات که‌له‌که‌ ده‌بن. له‌ ئه‌نجامدا، "هۆشیارییه‌کی هه‌له" دروست ده‌بیت که سه‌رمایه‌داری وه‌ک سیسته‌میکه‌ی هه‌میشه‌یی و بی جیگه‌ره‌وه به‌هیز ده‌کات.

1.2 بۆچی تیروانینی چه‌پ له‌سه‌ر ژیری ده‌ستکرد؟

به‌م شیوه‌یه ئهم کاره وه‌ک به‌شداریه‌کی سه‌ره‌تایی پێشکه‌ش کرا بۆ پێشکه‌شکردنی تیروانینیکه‌ی ره‌خنه‌یی سۆسیالیستی له‌سه‌ر ژیری ده‌ستکرد له‌ روانگه‌ی چه‌پی دیجیتالی، چ له‌ قولکردنه‌وه‌ی هه‌ژموونی

سهرمايه بيت يان گهړان به دواى تواناكانى وهك ئامرازيكى ئازادى له ئاسوييه كى سو سياليستيدا. ئهم تويژينه وهيه تهنيا شيكردنه وهى تيورى نيه بهلكو هه وليكى تيورى پراكتيكي بو كردنه وهى گفتوگويه كى چهپ له سه ر ژيرى دهستگرد و پيشنيار كردنى به ديلي واقعيانه بو ئازاد كردنى ته كنه لوژيا له چنگى دهوله ته زلهيزه كان و كومپانيا قورخكاره كان يان لاني كه م پيناسه كردن و چوارچيوه كردنى رولي له ماوهيه كى نزيكدا و ئاراسته كردنى به ره و خزمه تگردنى دادپهروهري كومه لايه تي يه كسانى، و ديموكراسى.

مملانى له سه ر ته كنه لوژيا شهريكه له دژى خودى زانست بهلكو له دژى قورخكارى به كارهيتانى له لايه ن هيزه بالادهسته كانه وه بو زياد كردنى قازانچ و به هيز كردنى زالبون. ژيرى دهستگرد نابيت خوى له خويدا وهك هه ره شه سه ير بكرت، بهلكو وهك گوره پانتيكى جهنگى نوي كه هيله كاني به هاوسهنگى هيزه كومه لايه تي، سياسى، ئابوورى و روشنبيرييه كان پيناسه دهكرت.

له كاتى قهيراندا، سه رمايه دارى په نا دهباته بهر به ره مهينان و داهيتانه وهى خوى له ريگه ي ئامرازي زانستى و ته كنه لوژياى پيشكه وتوو، كه ريگه ده دات تا رادهيه كى زور به سه ر ئاستهنگه كاندا زال بيت به بى ئه وهى ده ست له ناوه روكي چه وساندنه وه كه ي بدات. بو نمونه له كاتى قهيرانى دارايى جيهانى سالى 2008 دا حكومه ته سه رمايه داره كان په ره پيدانى زانستى و ئامراز و پاره ي گشتيان به كارهيتا بو رزگار كردنى ئابوورى و زالبون به سه ر قهيرانه كاندا و مسوگه ر كردنى به رده وامى

سیستەمی دارایی و لە ھەمان کاتدا چینی کرێکاران باجی زیانەکانیان لە ئەستۆ گرت.

بەھەمان شیوہ، لە کاتی پەتای کۆفید-19 لە سالی 2020، زۆریک لە چەپەکان پێیان وابوو سەرمايەداری لە قەیرانیکی قوولدايە و ناتوانیت بھێنیتەوہ بەلام جاریکی تر وایکرد. دەولەت و کۆمپانیا گەورەکان بەکارھینانی ئۆتوماتیک، ژیری دەستکرد و کارکردن لە دوورەوہ چتر دەکەنەوہ، کە یارمەتیدەر بوون بۆ بەردەوامی ئابووری سەرمايەداری و پاراستنی بەرھەمھێنان لە ڕیگە میکانیزی نوێوہ سەرھەرای قەیران و قەدەغەکردنی بەربلاو لە زۆریک لە ولاتان. لەگەڵ ئەوہشدا، ئەم ئاراستەيە پشتبەستن بە کاری مروۆف کەم کردەوہ و قازانجی کۆمپانیاکانی زیاد کرد، لە کاتیکدا ملیونەھا کەس رووبەرووی بارودۆخی ناجیگیری کار بوونەوہ یان بەتەواوی دەرکران.

ئەم سیاسەتە نیشانی دەدەن کە چۆن سەرمايەداری سوود لە زانست و تەکنەلۆژیا وەردەگریت وەک ئامرازیک بۆ زالبوون بەسەر قەیرانەکان و دووبارە دارشتنەوہی سیستەمەکە بۆ دلبوون لە بەردەوامی. سەرمايەداری تەننەت لە کاتی پیوستدا ھەندیک بیروکە میکانیزی و سۆسیالیستی قەرز دەکات و بەکاری دەھینیت، وەک دەستیوہردانی دەولەت و قەرەبووکردنەوہی گروپە پەراویزخراوہکان، بەلام تەنھا وەک ریوشوینی کاتی بە مەبەستی سەقامگیرکردنی سیستەم نەک گۆرینی کاتیکی قەیرانەکان کۆتایی پێھات، ھەر چاکسازی و دەستکەوتیک کە جەماوہ بەدەستی ھیناوە پاشگەز دەبیتەوہ و چەوساندنەوہ بە میکانیزی پیشکەوتووتر بەرھەم دەھینیتەوہ.

له بهر رۆشنایی ئه و تهحه دایانه ی سه رده می دیجیتالی دروستی دهکات، چه پ ده توانیت سوود له م نه رمی و پیشکه وتنه زانستییه وه ربگریت، نه ک به سازشکردن له سه ر بنه ماکانی ئازادیخوازی، به لکو به دووباره بیرکردنه وه و په ره پیدانی گوتار، ئامراز و ستراتیجیه کانی زانستیانه بو ئه وه ی له گه ل گۆرپانکارییه خیراکاندا بگونجیت. ئه مه ش پیویستی به به کارهینانی کاریگه ری ئامرازه کانی زانستی مۆدیرن هه یه، نه ک ته نها بو شیکردنه وه ی بابه ته کۆمه لایه تی، ئابووری و سیاسیه کان به وردی به لکو په ره پیدانی گوتاریکی سیاسی زانستی و میکانیزی ته شکیلاتی نه رم که بتوانیت بنکه ی چه پ فراوان بکات و جه ماوه ر رابکیشیت، به تاییه تی گه نجان که له جیهانیکدا گه و ره بوون که ته کنه لۆژیا به سه ریدا زال بووه.

به کارهینانی هه ندیک ئامراز و ته نه ات بیرۆکه ی زانستی که سه رمایه داری په ره ی پیداوه بو گه شه پیدان و زال بوون به سه ر قه یرانه کاندا به مانای قبوولکردن یان تیکه لاوکردنی به هاکانی نییه، به لکو ستراتیژیکی زانستی پیکده هینیت بو سوود وه رگرتیان له خزمه تی دادپه روه ری کۆمه لایه تی و یه کسانی و که مکردنه وه ی جیاوازی چینایه تی و داکوکیکردن له مافه بنچینه ییه کان وه ک هه نگاویکی گواستنه وه به ره و بنیاتنانی سیسته میکی سووسیالیستی مروقانه تر و دادپه روه رانه تر.

ئه گه ر شوپرسی پیشه سازی یه که م هاوکیشه ی به ره مهینانی ماددی به ناساندنی ئامیر و هیزی هه لم گۆری و بووه هوی گه شه سه ندنی پیشه سازی و به م شیوه یه چه وساندنه وه ی سه رمایه داری چینی کریکار له ناو کارخانه کاندا خیراتر بکات، ئه وا شوپرسی پیشه سازی دووه م ئه م مۆدیله له ریگه ی کاره با و هیله کانی به ره مهینان فراوان کرد که سه رمایه

و كۆنترۆلى بۇرژوازى زياتر چىركىردەۋە. شۇرۇشى پىشەسازى سىيەم كە بە شۇرۇشى كۆمپىوتەر و پەيوەندىيەكان ناسراۋە، قۇناغىكى نوپى دابەشكىردى كارى دەستپىكىرد بە ناساندنى كۆمپىوتەر و ئۇتوماتىكى دىجىتالى بۇ ھىلەكانى بەرھەمھىتان، ئاسانكىردنى پەيوەندى مرۇف و شكاندى قۇرخكارى مېدىا و زانىارى.

ئەمپۇ، شۇرۇشى دىجىتالى، يان ئەۋەى بە شۇرۇشى پىشەسازى چوارەم ناسراۋە، بازدانىكى چۇنايەتى نىشان دەدات كە ھاۋكىشەى كۆنترۆلكىردنى زانىارى و زانىارى دەگۆرپىت، و پەيوەندىيە كۆمەلايەتبيەكان دووبارە پىناسە دەكات، دەيكاتە گۆرپانىكى نوپى و رەخنىي خەباتى چىنايەتى.

لە سەردەمى دىجىتالدا، زانىارى، داتا و زانىارى بوۋنەتە يەكىك لە گرنگىرىن سەرچاۋەكانى بەرھەمھىتان. ئەمانە بۇ بەھىزكىردنى ھەژمونى سەرمایەدارى بەكاردەھىترىن و خاۋەندارىتى تەكنەلۇژيا و كۆنترۆلكىردنى لىشاۋى زانىارى دەكاتە يەكىك لە فاكترە يەكلاكەرەۋەكانى مەملانىي چىنايەتى مۇدىرن. ئامرازەكانى بەرھەمھىتان چىتر تەنھا بە كارگە و كىلگە و فەرمانگەكان سنووردار نابن، داتا و ئەلگورىتمەكان بوۋنەتە ئامرازى سەرەكى بۇ بەرھەمھىتانەۋەى ھەژمونى سەرمایەدارى بە شىۋەيەكى نادىار، لە رېگەى كۆنترۆلكىردنى راي گشتى و ئاراستەكىردنى رەفتارى كۆمەلايەتى.

سەرەپاي ھەموو ئەم گۆرپانكارىيە گەۋرەيە، زۆر بەى رېكخراۋە چەپەكان بە پلەى جىاۋاز ھىشتا لە رۋوى دىجىتالىيەۋە دواكەوتوون. ئەم دواكەوتنە تەنھا بەھۋى نەبوۋنى ئامرازى تەكنىكى نىيە، بەلكو رەنگدانەۋەى نەبوۋنى

دیدیکی سیاسی رۋونه بۇ بەکارھیتانی تەکنەلۆژیا لە خزمەتی خەباتدا. ئەو دابەشبوونەى دیجیتالی رۋوبەرووی رېكخراوە چەپەکان دەبیتەوہ تەنھا نەبوونی توانای تەکنیکی نییە، بەلکو رەنگدانەوہى لاوازىيەكى گەورە و نەخواراۋ لە درککردن بەوہى كە فراوانبوون و پەرەپیدانی دیجیتالی بووہتە مەرجیکی وجودی بۇ بەردەوامى و بەرەوپیشبردنی خەباتى سۆسیالیستی.

نەبوونی ئامرازى دیجیتالی چەپ وای لیدەکات وەك میروولە رۋوبەرووی فیل بىت، چونکە سەرمايەدارى توانایەكى بى وینەى ھەيە بۇ کۆنترۆلکردنی بۆشایى دیجیتالی، شیوہى ھۆشیاری گشتى، ئاراستەکردنی زانیاری، و خنکاندنى ھەر بزووتنەوہیەكى ئەلتەرناتیف كە دژایەتى سیستەمەكەى بکات. بەردەوامى ئەم کەلینە مانای ئەوہیە كە چەپ بە ئامانجى سیاسەتى کۆنترۆل و سنووردارکردن و دوورخستنەوہى دیجیتالی دەمینیتەوہ كە توانای رېكخستن، کاریگەرى، بەرگری کاریگەر و بەدیھیتانی بەدیلى مرۆفدۆستى سنووردار دەکات.

لە کاتیكدا چەپ ئیستا یەکیك لە شەرەکان دەدۆریت، چونکە ھیشتا تەکنەلۆژیا وەك ئامرازىكى دووہمى سەرمايەدارى مامەلە دەکات لە جیاتی ئەوہى وەك یەکیك لە گۆرەپانەکانى خەباتى چینایەتى سەیرى بکات، ئەم شەرە ھیشتا کۆتایى نەھاتووہ. سەرکەوتن لە رینگەى دروشمەوہ نایەت بەلکو بە گۆرینی بینین بۇ پلانى کردارى کۆنکریتی كە پشت بە بەکارھیتانی ھۆشیارانە و چالاکانەى تەکنەلۆژیا دەبەستیت و بەدیلى گونجاۋ پیشکەش دەکات كە توانای رۋوبەروو بوونەوہى ھەژموونی دیجیتالی سەرمايەدارى ھەيە. چەپ ناتوانیت لە پیگەيەكى بەرگریدا بمینیتەوہ بەلکو دەبیت بە

ستراتیژیکی رۆونه وه بیته مهیدانی جهنگی تهکنه لۆژیا، نهک وهک به کارهینه ریکی پاسیقی تهکنه لۆژیا، به لکو وهک یاریزانیکی چالاک له داریشته وهی داهاتووی.

کاتیک چهپ سه رکه وتوو ده بیته له تیکه لکردنی تهکنه لۆژیا له پرۆژهی ئازاد خوازیه کهیدا، ده توانیته له پهراویزی بوونی دیجیتالی دهر بچیت و بیته هیژیکی ریکخراوهیی که توانای خوگونجاندن له گهله سه ردهمی دیجیتالی و په ره پیدانی ئامراز و ستراتیجی نوی هه بیته که توانای رۆوبه رۆوبوونه وهی هه ژموونی سه رمایه داری به توانای هاوسهنگتر بدات.

له گهله ئه وه شدا، تهکنه لۆژیا چه ند پیشکه وتوو بیته، ناتوانیته جیگهی ریکخراوی مروقی هوشیار بگریته وه. هیزی راسته قینهی هه ر بزووتنه وهیه کی چه پی پیشکه وتوو خواز له و ئامرازانه نییه که به کاری ده هیئیت، سه ره رای کاریگه ریه به رچاوه کانیان، به لکو له مروقیکی ریکخراودا که بتوانیته له خزمه تی ئامانجه کانیاندا به کاریان بهیئیت.

ژییری ده سترکرد و تهکنه لۆژیا له وانیه ئامرازیکی کاریگه ر بن له به هیژکردنی ئه گه ره کانی خه بات، ریکخستن و بزووتنه وه، به لام هه رگیز جیگهی هاو پشتهی، ریکخستنی سیاسی و جه ماوه ری و کاری مهیدانی ناگرنه وه، که پالنه ری سه ره کی هه ر گۆرانه کارییه کی بنه رته تی له سه ر زه وی ده میئننه وه. پشت به ستن به ئامرازه کانی تهکنه لۆژیا نابیته بیته جیگه وهی خه باتی سیاسی راسته وخۆ له ریگه ی کاری دیجیتالی، چونکه خه باتی راسته قینه له مهیدان و له نیو خه لکدا رۆوده دات، له کاتیکدا بۆشایی

دیجیتالی وەك گۆرەپانیكى پشتیوانیکەر، کاریگەر و تەواوگەر دەمینیتەوہ بەلام جیگرەوہ نییە.

ئیمە وەك چەپەكان هەول دەدەین بەدیلى ئازادىخواز لە بوارە كۆمەلایەتیە جۇراوجۆرەكاندا پیشكەش بكەین، وەك ئابووری، دادپەرورەری، ماف، یەكسانی و گۆرانی سۆسیالیستی. لەگەل ئەوەشدا، هیشتا دیدگایەكى دیجیتالی چەپی روون و گشتگیر و ئەلتەرناتیف پەرەى پینەدراوہ بۆ رووبەرۆوبوونەوہى جدی هەژموونی تەکنەلۆژیای سەرمايەدارى، سەرەپای ئەوہى ئەم كۆنترۆلە چەندە مەترسیدارە لە بەهیزکردن و پتەوکردنى هەژموونی سەرمايەدارى و ئایدیۆلۆژیای بەسەر نەوہکانى داھاتوودا.

گرنگترین وانەى دیالیکتیكى لیژەدا ئەوہیە كە تەکنەلۆژیا تەنھا "ئامرازىكى بیلايەن" نییە، بەلكو گۆرەپانى جەنگى خەباتى چینایەتییە كە دەبیت لەگەل ھۆشیارى زانستى و ستراتیجى تیکەل بیت. زانست ھەرگیز پیشكەوتنیكى بابەتى تەواو نەبووہ، ھەمیشە مەرجى ئەوہ بووہ كە كى خاوەنى بیت، كى بەكارى دەھینیت و چۆن بەكار دەھینریت. كیشەكە لە خودى ناسنامەى ژیریى دەستكرد نییە، بەلكو لە قۆرخكارى لەلایەن ھیزە سەرمايەدارییەكانەوہ و دووبارە بلاوکردنەوہى بۆ قولکردنەوہى مملانیى چینایەتى.

بۆیە چەپ ناتوانیت تەنیا رەخنە لە تەکنەلۆژیا بگریت و چۆن بەكار دەھینریت، بەلكو دەبیت ئەلتەرناتیفى چەپ و پیشكەوتووخوازى خۆى گەشە پیدات و میکانیزمیكى نوئى بۆ بەكارھینانیان پيشنیار بكات، لە

چوارچیوهیه کی پیشکه وتووخواز و دیموکراتی و شه فافدا کار بکات له ژیر چاودیبری کومه لگادا، بو خزمه تکردنی ئامانجه کانی مروّف نهک تهنها ئامراژیک بیت بو چهوساندنه وه و زیادکردنی قازانج.

رووبه پرووبونه وه تهنها به تیگه یشتن له پیکهاته ی هه ژمونی دیجیتالی سنووردار نییه، به لکو پیویستی به چوونه ناو قه لای دیجیتالی سه رمایه دارییه، نهک تهنها وهستان له دهروازه کانی و هاوارکردن!! ههروهک چۆن مارکس و ئهنگلس له سهردهمی خۆیاندا زانستیان کرده چهکیک له دژی سه رمایه داری، چهپی ئه مرپوش بانگه یشت دهکریت بیته هیزیکی چالاک له م گوره پانه دا نهک تهنها چاودیبریکی پاسیف یان به کارهینه ریکی ملکه چی سیسته می سه رمایه داری دیجیتالی.

1.3 ئه م کتیه چی پیشکه ش دهکات؟

ئامانجی ئه م کتیه پیشکه شکردنی تیروانینیکی رهخنه یی یه کخراو له سه ر ژیری دهستکرد له پروانگه یه کی چهپی هاوچه رخه وه، له سه ر بنه ماکانی چهپگه ری دیجیتالی که هه ول ده دات ته کنه لوژیا، پیشکه وتنی زانستی و مه عریفی، و چوارچیوه ی مافه کان وهک ئامراژیکی گرنگ بو په ره پیدانی خه باتی چهپ، پو شنبیری و ریکخراوه یی و له نیو جه ماوه ردا به کار بهینیت.

له بهر پو شنایی زالبوونی سه رمایه داری دیجیتالی، کتیه که به دیل و

دیدگای پیشکه وتووخواز بۆ ئازادکردنی تهکنه لوژیا و ئاراسته کردنی بۆ خزمه تکردنی کۆمه لگا، له رینگه ی پهره پیدانی مۆدیلی چه پ و پیشکه وتووخواز بۆ به رپوه بردنی ژیری دهستکرد، له رینگه ی بنیاتنای چه پی دیجیتالی نیوده وه له تی بۆ رووبه روو بوونه وه ی هه ژمونی دیجیتالی و که مکردنه وه ی نه خوینده واری دیجیتالی له ناو ریکخواه چه په کاندای.

ئهم کاره ته نها به پیشنیاره تیورییه کان سنووردار نییه، هه روه ها ئامرازی شیکاری کرداری دا بین ده کات که به نمونه پالپشتی ده کرین هه رکاتیک بگونجیت، بۆ روونکردنه وه ی بیروکه کان له جیهانی راسته قینه دا. روونکردنه وه و خشته ی به راوردکاری له خو ده گریته که جیاوازییه بنچینه ییه کانی نیوان بۆچوونی سه رمایه داری و چه پ له سه ر ژیری دهستکرد تیشک ده خاته سه ر و تیگه یشتنی بیروکه پیشنیارکراوه کان بۆ خوینه ران ئاسانتر ده کات.

سه ره رای ئه وه ش، کتیبه که به شیکی تایبه تی تیدایه که وه لامی پرسیاره هه ره جیناکوکه کان ده داته وه سه باره ت به ژیری دهستکرد، داهاتووی و تهکنه لوژیا به گشتی، دهسته واژه ی روون ده کاته وه، که هه ندیکیان نوین و هیشتا له گوتاری چه پدا بلاو نه کراونه ته وه، وه ک "دهستبه سه رکردنی دیجیتالی"، "کوشتنی دیجیتالی" و "خودسانسوری دیجیتالی". هه روه ها کتیبه که له سه ره تادا پوخته یه کی سه رنجراکیش پیشکه ش ده کات بۆ ئه وانیه ی ئاره زوومه ند ده بن به خیرایی دهستگه یشتن به بیروکه سه ره کییه کان.

ئەگەر زمانی كىتئبەكە قورس بوو، يان ھەندىك دەستەواژە و چەمك ناروون ديار بوو، پيشنيار دەكرىت لە بەشى پرسيار و ھەلامەوھ دەست پىبەكەيت، كە خالىكى چوونە ژوورەوھى سادە و گشتگير دابىن دەكات كە ئاسانكارى بۇ خوئندەنەوھىەكى نەرمتر و قوولتر بۇ بەشەكانى ترى كىتئبەكە دەكات.

1.4 زمانی پەرتووك

بۇ دۇنيابوون لەوھى ناوھەرۆكى كىتئبەكە دەگاتە زۆرترىن بىنەرى خوئنەران، شىوازىكى زمانەوانى روون و راستەوخۆ پەپرەو كراوھ، بەدوورگرتن لە زمانی ئالۆز و دەستەواژەى تەكنىكى تايبەت يان ئەكادىمى، بە ئامانجى ئەوھى بىرۆكە پيشنيار كراوھكان بۇ ھەمووان ئاسانتر بىت، بىن گوئدانه باكگراوندىكى تەكنىكى و زانستى.

زاراوھى ئىنگلىزى ھەرەھا دوور خراونەتەوھ. ئەم بۇچوونە پەنگدانەوھى ئەو باوھەرەپە كە زانىارى دەبىت بە روونى و بەبى بەرەبەستى زمانەوانى بەردەست بىت، كە كارلىك لەگەل ناوھەرۆكەكە بەھىز دەكات و دەكاتەوھ بۇ فراوانترىن بازنەى خوئنەرانى ئارەزوومەند، چ پىسپۆر بىت يان نا.

سەرھەراى ئالۆزىەكانى، تەكنەلۆژيا و ژىرىى دەستكرد كارىگەرى لەسەر ھەموو لايەنەكانى ژيانى رۆژانە ھەپە، ئەمەش وادەكات ئاسانكردنى گەفتوگۆى تەكنىكى بەبى دامالنى قوولى رەخنەپى يان شىكارى تا ئەو پەرى تانا پىويستە.

1.5 دىجىتالى و بلاوكردەنەوھى ئازادى كىتئبەكە

کتیبه‌که به شیوه‌ی دیجیتالی به هردوو زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی له یه‌ک کاتدا له ریگه‌ی پلاتفۆرمی بلاوکردنه‌وه‌ی جیهانی ئەمازۆن بلاو ده‌کریته‌وه، به له‌به‌رچاوگرته‌ی توانای بلاوکردنه‌وه‌ی دیجیتالی فراوان و گونجانی له‌گه‌ل ئەپلیکه‌ی‌شنه‌کان و ئامیره‌ جو‌راو‌جو‌ره‌کان، که یارمه‌تیده‌ره بۆ بلاو‌بوونه‌وه‌ی فراوان و جیهانی کتیبه‌که. نرخه‌که‌ی به‌که‌مترین نرخ، یه‌ک دۆلار، چونکه له سه‌ره‌تادا ناتوانریت به‌خۆراییی پیشکەش بکریت، بۆ دانیابوون له ده‌ستگه‌یشتنی بۆ زۆرتین ژماره له خوینه‌ران، به‌بی‌پیدانی مافی بلاوکردنه‌وه‌ی تایبته‌ به ئەمازۆن.

بۆیه له هه‌مان کاتدا له چه‌ندین پلاتفۆرم و مالپه‌ری تایبته به بلاوکردنه‌وه‌ی کتیبه به‌خۆراییی به‌رده‌ست ده‌کریت، له‌سه‌ر بنه‌مای ئەوه‌ی که زانین مافیکی هاوبه‌شی مروّقه و نابیت سنووری ماددی به‌سه‌ردا بیت، ده‌بیت بۆ هه‌مووان به‌رده‌ست بیت. خه‌بات بۆ دادپه‌روه‌ری مه‌عریفی که‌متر نییه له تیکۆشان بۆ دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی و ئابووری و سیاسی.

له ئیستادا، هیچ نیازیکی نییه بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی چاپی کتیبه‌که، به له‌به‌رچاوگرته‌ی سووده زۆره‌کانی بلاوکردنه‌وه‌ی دیجیتالی، که بریتین له دابه‌شکردنی هه‌رزان یان به‌خۆراییی، فراوانی جیهانی، ئاسانی نوێکردنه‌وه و گۆرانکاری، و کاریگه‌ری ژینگه‌یی ئەرینی له‌که‌مکردنه‌وه‌ی به‌کاره‌یتانی کاغەز و زیانه‌کانی ژینگه له چاپ.

بلاوکردنه وهی دیجیتالی ههروهه له گه‌ل ئاراسته مؤدیرنه کانی خویندنه وه و به کارهینانی زانیاری هاوته ریب ده بیته، به تاییه تی له نیو نه وهی گه نجد، که به هوی نه رمی، بلاوبونه وهی خیرا و ئاسانی دابه زانندن له ئامیره جوراوجوره کاندای پشته به کتیه ئه لیکترۆنییه کان ده به ستیت. له گه‌ل ئه وه شدا، بژاردهی چاپکردن له داها توودا دوور ناخریته وه ئه گه‌ر پیوستیه کی به هیز یان خواستیکی فراوان بو چاپکراو دروست بیت.

1.6 مافی بلاوکردنه وه

ئهم کتیه بو هه موو که سیک به رده سه ته به بی هیچ سنووردارکردنیک بو خاوه نداریکردن، و هه موو که سیک ئازاده له به کارهینانی ناوه رو که که ی، باشتره به پالپشتی سه رچاوه که، هه رچه نده زوره ملی نییه. له م ریگه یه وه مه به ستم ئه وه یه هانی رییاژیکی هاوبه شی زانیاری بده م که بلاوبونه وهی ناوه روکی چه پ به تاییه تی به رز بکاته وه و یارمه تیده ر بیت بو ده وله مه ندردنی کومه لگه ی زانیاری فراوانتر. به بوچوونی من، زانین کالایه ک نییه که به مافی خاوه نداریتی سنووردار بکریته، به لکو ده بیته وه ک مافیکی مروف و وه ک به شیک له خه باتی به رده وامی دژی قورخکردنی زانیاری، بو هه مووان به رده سه ته بیت. بویه ئه م کتیه به روچی هاوپشتی فیکری پیشکه ش کراوه، که داوای ئازادکردنی زانیاری ده کات له سنووره کانی سه رمایه داری، مافی چاپ و خاوه نداریتی فکری، و ده سه ته به رکردنی فراوانترین توانای ده سه تگه یشتن، دوور له به ربه سه ته بازرگانیه کان که ریگره له بلاوبونه وهی بیرو که کان.

1.7 به کارهیتانی قورمی میتینه یی و نیرینه له زمانی کتیبه که دا و دادپه روه ری زمونی

من هه ولمداو، ئه وهندهی بتوانم، ههردوو شیوهی می و نیرینه له هه موو خاله سه ره کییه کانی ئه م کتیبه دا به کار بهیتم، له سه ر بنه مای یه کسانخوازی و قه ناعه تی ئازادبخوازانه که زمان ته نها ئامرازیکی په یوهندی نییه به لکو گو ره پانیکی جه نگه که ره نگدانه وهی جیاکاری ره گه زی و زالبوونی پیاوسالاری له کومه لگادایه. گوتاری تایبته به پیاوانه هه رگیز بیلایه ن نه بووه، به لکو به شیک بووه له سیسته می پیاوسالاری که په راویزخستن و دوورخستنه وهی ژنان له بواری گشتی چه سپاندوووه. له گه ل ئه وه شدا، من له هه ندیک شوین رووبه رووی گرفتی زمانه وانی بوومه وه به هوی سنووردارییه کانی زمانی عه ره بی، که دووباره کردنه وهی دووانه له پیکهاته ی ده قدا قورس ده کات. ئه مه هه ندیک جار ناچاری کردم که پیکهاته ی گشتی به کار بهیتم یان شیوهی نیرینه به کار بهیتم، سه ره رای هوشیاریم له م بابه ته.

ئه مه هه لبژاردنیکی سیاسی نه بوو، به لکو ئه نجامی به ره بهستی زمانه وانی و ته کنیکی بوو که له لایه ن ده قه که وه سه پینرابوو. من داوای لیبوردنیکی دلسوزانه له هه موو ئه و هه قالانه، ژن و پیاو ده که م، که شایسته ی ئه وه ن زمانه که یان به شیوهیه کی دادپه روه رانه تر ره نگ بداته وه.

من ده زانم که به ده سه تهیتانی دادپه روه ری زمانه وانی به شیکی دانه بپراوه له

تیکۆشانی فیمینیستی و چهپ له دژی هه‌موو شیوه‌کانی جیاکاری، و ئه‌و زمانه‌ ته‌ن‌ها ره‌نگدانه‌وه‌ی واقع‌ نییه‌، به‌لکو ئامرازیکه‌ بۆ به‌ره‌مه‌په‌تانه‌وه‌ یان گۆرپینی زمان. له‌به‌ر ئه‌م هۆیه‌، جه‌خت له‌وه‌ ده‌که‌مه‌وه‌ که‌ هه‌موو ئه‌و شیکردنه‌وه‌ و چه‌مکانه‌ی له‌م کتیبه‌دا پێشکه‌ش ده‌کری‌ن به‌یه‌کسانی ئاراسته‌ی ژنان و پیاوان، کریکاران له‌ هه‌موو ره‌گه‌زه‌کان و هه‌موو ئه‌وانه‌ی که‌ له‌ خه‌باتی هاوبه‌شدا له‌ دژی سیسته‌می پیاوسالاری سه‌رمایه‌داریدا به‌شدارن. هیوادارم ئه‌م کاره‌ یارمه‌تیده‌ر بیته‌ له‌ گه‌شه‌پیدانی گوتاریکی چه‌پی فیمینیستی که‌ زمان ئازاد ده‌کات، به‌ ژیریی ده‌ستکردی پێشکه‌وتووخواز پالپه‌ستی ده‌کریت، هه‌روه‌ک چۆن هۆشیاری و کۆمه‌لگا ئازاد ده‌کات.

1.8 پرونکردنه‌وه‌ له‌سه‌ر ده‌سته‌واژه‌ی "ئه‌لیکترۆنی" و "دیجیتال"

له‌م کتیبه‌دا، ده‌سته‌واژه‌ی "ئه‌لیکترۆنی" و "دیجیتال" به‌کارهاتوون بۆ ئاماره‌کردن به‌ چه‌مکه‌یه‌کتبربه‌کان له‌ هه‌ندیک حاله‌تدا، هه‌رچه‌نده‌ هه‌ریه‌که‌یان کاریگه‌ری جیاوازیان هه‌یه‌ به‌ گۆیره‌ی چوارچۆیه‌ی میژوویی و کرداری. ده‌سته‌واژه‌ی "ئه‌لیکترۆنی" له‌ میژوودا په‌یوه‌سته‌ به‌ چه‌مکه‌کانی وه‌ک "حکومه‌تی ئه‌لیکترۆنی"، "بازرگانی ئه‌لیکترۆنی" و "چه‌پی ئه‌لیکترۆنی" که‌ ره‌نگدانه‌وه‌ی قۆناغه‌ بناغه‌یه‌یه‌کانی وه‌رگرته‌ی ته‌کنه‌لوژیا له‌ سیاسه‌ت، کارگیریی، ریکخراو و ئابووریدایه‌.

له‌لایه‌کی تره‌وه‌، ده‌سته‌واژه‌ی "دیجیتال" بۆ وه‌سفکردنی گۆرپانکاریه‌ ته‌کنه‌لوژیاییه‌کانی سه‌رده‌می مۆدیرن به‌کارده‌هینریت، وه‌ک "ئابووری دیجیتالی"، "ده‌ستبه‌سه‌رکردنی دیجیتالی"، "کوشته‌نی دیجیتالی" و ئه‌وانی تر،

که گوزارشت له پهره‌سه‌ندنی ژیرخانی ته‌کنه‌لوژیا، میکانیزمی به‌ره‌مه‌ینان و کوئترپولکردن، نامرازه‌کانی سه‌رکوئکردن، و نامرازه‌کانی سه‌رمایه‌داری هاوچه‌رخ ده‌کن.

بو دلیابوون له پوونی بیروکه‌که، کتیبه‌که میتویدیکی گونجاو له به‌کاره‌ینانی هه‌ردوو چه‌مکه‌که‌دا په‌یره‌و ده‌کات: "ئه‌لیکترۆن" بو چه‌مکه‌کانی ئه‌ده‌بیاتی سیاسی و ته‌کنیکی کلاسیک ده‌پاریزریت، له کاتیکدا "دیجیتال" بو وه‌سفکردنی پیشکه‌وتنه‌ خیرا‌کانی ته‌کنه‌لوژیا و کاریگه‌رییه سیاسی، ئابووری، کومه‌لایه‌تی و روشنبیرییه‌کانیان، به‌تایبه‌تی له چوارچیوه‌ی هه‌ژموونی سه‌رمایه‌داری دیجیتا‌دا. نامانجی ئه‌م جیا‌کردنه‌وه‌یه به‌هیزکردنی گونجانی بیروکه‌یه.

2 پېزانين و تهرخانکردن

زور سوپاسی هممو و هه قالانه دهکهم که سهرنج و پېشنیاره به نرخه کانیاں یارمه تیدهر بوون بۆ دهوله مه ندرکن و په ره پیدانی ناوه روکی ئەم کتیبه. ئەم به شداریانه یارمه تیدهر بوون بۆ چاره سه رکردنی زۆریک له لایه نه ونبوو هکان و پوخته کردنی بیروکه پېشنیار کراره کان، وایکرد پیشکه شکر دهنه که گشتگیرتر و وردتر و کاریگه رتر بیت له چاره سه رکردنی کیشهی ژیری دهستکرد له روانگه یه کی چه پی پیشکه وتوو وه.

ئەم کاره شیوهی ئیستای خوی وهرنه دهگرت به بی گفتوگوی قوول و تیروانینی ره خنهی و به شداری بویرانه که گرنگی په ره پیدانی گوتاریکی چه پی دیجیتالی دوویات دهکاته وه که بتوانیت پرووبه پرووی هه ژموونی سه رمایه داری له بواری ته کنه لوژیا ببینته وه.

ئەم هه وه به کومه لانه ره نگدانه وهی روچی راسته قینهی خهباتی هاوبه شن چونکه هیچ پرۆژه یه کی چه پ ناتوانیت ئامانجه کانی به دهست بهینیت به بی کاری به کومه ل و بیرکردنه وهی ره خنه گرانه و تیکه لبوونی چالاک له گه ل بیرو پای جوراوجور که ئاسوی بیروبوچوونه کان دهوله مه ند و فراوانتر دهکات. بۆیه ئەم کتیبه سه ره تا پیشکه شی ئه وان دهکهم و بۆ هه موو ئه وانهی به شداری دهکهن له به کارهینانی کاریگه ری ته کنه لوژیا و کار بۆ په ره پیدان و بنیاتنانی به دیلی ته کنه لوژیای پیشکه وتووخواز و چه پ به مه بهستی به کارهینانیان له خزمه تی ئازادی مروّف و دادپهروه ری کومه لایه تی و گورانی سوسیالیستیدا دهکهن.

ههروهها هیوادارم ئەم ههوله ههنگاوێکی تر بێت به درێژایی رێگایهکی درێژ که پێویستی به توێژینهوه، په ره پیدان، جێبه جێکردنی کرداری و کاری به کۆمهڵ ههیه بۆ ئەوهی چه په کان بتوانن دهستپێشخهری به دهست بهینن، نهک تهنها له گۆره پانی تهکنه لۆژیا به لکو له هه موو به ره کانی خه باتدا، بۆ دروستکردنی ئایندهیهکی سۆسیالیستی دادپهروه رانه تر و یه کسانتر.

له کۆتاییدا ئەم کاره پێشکەش به هه موو ئەوانه دهکەم که له بواره کانی رۆشنییری و رێکخراوهیی و تهکنیکی و بواره کانی تر دا به رده وامن له خه بات بۆ گێرانه وهی به ها کانی ئازادی و یه کسانی و سۆسیالیزم له سه رانسهری جیهاندا و بۆ هه موو ئەوانه ی که دژایه تی هه موو شیوه کانی هه ژمونی سه رمایه داری دهکەن و هه ولی بنیاتنانی جیهانیکی دادپهروه رانه تر دهدهن که تینیدا تهکنه لۆژیا و سه رچاوه کان له خزمه تی هه موو مرۆقایه تیدا به کار دههینرین.

3 پوختەى كتيب: بىرۆكە سەرەكپپەكان بە كورتى

3.1 ژىرىي دەستكرد: بەرەمەپپنەنەوہى زالبوونى چىنايەتى لە رپگەى ئامرازە پپشكەوتووەكانەوہ

وہك كارل ماركس لە زۆربەى كارەكانىدا ئاماژەى پىكردووە، ھەموو بازدانىكى تەكنەلۆژىيەى لە سىستەمى سەرمايەدارىدا نابىتتە ھۆى ئازادى مرؤف بەلكو دەبىتتە ھۆى بەرەمەپپنەنەوہى زالبوونى چىنايەتى بە ئامرازى پپشكەوتووتر. كەواتە، پەرەسەندنەكانى تەكنەلۆژىيەى ئىستا بىلايەن نىن، بەلكو لە نيو پەيوەندىيە زاللەكانى بەرەمەپپنەندا شىوہ وەردەگرن. ژىرىي دەستكرد، سەرەراى تواناى گەورەى بۆ خزمەتكردنى مرؤفايەتى، بۆتە ئامرازىك لەلايەن بۆرژوازى بۆ بەھىزكردنى كۆنترۆلى لەسەر كار، زالبوون بەسەر سەرچاوەكان، و دووبارە شىوہ دارپشتنەوہى ھۆشيارى جەماوہرى بە شىوہىيەك كە خزمەت بە سىستەمى سەرمايەدارى بكات.

ھەرەك چۆن لە كاتى شۆرپشى پپشەسازىدا ئامىرەكان بەكارھىنران بۆ چركردنەوہى چەوساندنەوہ لە جياتى كەمكردنەوہى كاتژمىرەكانى كاركردن، ئەمرو ژىرىي دەستكرد لە ئۆتوماتىكى بەكاردەھىنرپت بۆ كەمكردنەوہى تپچووى بەرەمەپپنەن و كەمكردنەوہى پپويستى بە كارى مرؤف لە زۆربەى حالەتەكاندا.

ئەمە ھەروەھا نامۆبۇون قولتۇر دەكاتەو، چونكە كرىكارانى دەستى و رۆشنىبىرى لە شوىنى كارەكانياندا دەكرىنە ئامرازى مروى و ئەلگورىتمەكان جىگەى دەگرەنەو، كە دەبىتە ھوى زىادبۇونى بىكارى يان ناچارىان دەكات بەدوای كارى جىگرەو بەگرىن. لە ھەمان كاتدا پەيوەندى بەرھەمھىنانى نوى دەسەپىنریت كە تىندا بۇرژوازى دەستى بەسەر ئامرازەكانى بەرھەمھىنانى دىجىتالىدا توندتر دەكات. لەم چوارچىوہەدا، ژىرى دەستكرد دەبىتە ئامرازىك بۇ بەرھەمھىنانەوہى چەوساندنەو لە پىشكەوتوتورین شىوہدا.

3.2 ژىرى دەستكرد وەك ئامرازىك بۇ كۆنترۆلكردن، سەركوتكردن، و شوشتنى ھۇشيارى بەكۆمەل

كۆنترۆلى سەرمایەدارى بەسەر ژىرى دەستكرد چىتر لە بەرھەمھىنانەوہى پەيوەندىبەكانى بەرھەمھىنان نەوہستاو، بەلكو بۆتە ئامرازىكى راستەوخوى كۆنترۆل و سەركوتى سىياسى. ئەمپۇ، ژىرى دەستكرد لە سىستەمەكانى چاودىرى بەكۆمەل، ناسىنەوہى دەموچا، شىكردنەوہى ھەلسوكەوتى سىياسى تاك و گرووپ و شتى تر بەكار دەھىنریت. ئەمە رىگە بە رژیمة سەركوتكەرەكان دەدات، تەنانت لە ولاتانى بەناو دىموكراسىشدا، پىشوەخت دەستىوہردان بكەن بۇ لاوازكردن يان پوچەلكردنەوہى ھەر بەرگرىبەكى چەپى رادىكال كە "ھىلە سوورەكان" پىشوەخت دەبەزىنیت، واتە ھەرەشەبەكى جدى بۇ سەر پىكھاتەى سىستەمى سەرمایەدارىدا دروست دەكات.

چاودېرى ديجيتالى ئەمرو تەنھا سېنەوې ناوەرۆك يان قەدەغەکردنى ئەكاونتەکان تېپەپړيوه. ئەمە شيوې "خۆسانسۆرى خۆويستانه" وەردهگریت، که تيايدا تاکهکان له ترسى سانسۆر يان سزای ديجيتالى دەست دةکن به پړیکخستنى قسه و بېروراکانيان. ئەمە توانای پړیکخراوه چېپ و پېشکهوتووخوازهکان کهم دةکاتهوې بۆ کوکردنهوې جهماوهر و يارمەتيدەر دەبیت بۆ گورپنى ئینتەرنیت تا رادەيهکی زور بۆ فهزايەک که لوژيکی بازارى سەرمايهدارى و ههژموونى دەولەت بهرپيوه دەبات.

سەرەپای پۆلى له دووبارە دارشتنهوې پهيوەنديهکانى کار و بههيزکردنى کونترپۆل و سەرکوتکردن، زوربهى بهکارهينانهکانى ژيرى دەستکرد، وەک میديا به ههموو شيوہکانى رابردوو و ئیستايهوه، وەک ئامرازیک بۆ دەستکاریکردنى هوشيارى جهماوهرى و چاندنى بههاکانى سەرمايهدارى بهکاردههينرين. ئەمە له پړيگهى ئەلگوریتمهکانهوه ئەنجام دەدریت که ليشاوى زانیارى کونترپۆل دةکات، گفتوگوى گشتى ئاراسته دةکات، و ههول دەدات واقيعيکی کهلتوورى تاک بسهپينیت که زالبوونى بازار و بهکارهينانى تاک وەک بههايهکی سروشتى و حەتمى بههيز دةکات.

ئەمرو، ژيرى دەستکرد يهکيکه له کاریگەرترین ئامرازهکان بۆ چه سپاندنى ئەم ههژموونه ئایدولوژيا. ئەلگوریتمهکان بۆ پړينمايى کردنى جهماوهر بۆ قبوولکردنى سەرمايهدارى وەک باشتيرين و تەنانەت ههميشه يى سيستم دارپژراون. ئەمە وردە وردە و نەرم و ناديار ئەنجام دەدریت و تيروانينیکى ههله به بهکارهينهران دەدات که سيستمهکه بهتەواوى بيلايه نه.

به تیپه‌ربوونی کات، خه‌لک له‌وانه‌یه بگۆریت بۆ "میگه‌لیکی ملکه‌چ که به ئاسانی به‌رپوه ده‌بریت"، هۆشیاری چینیایه‌تی لاواز ده‌کات به ته‌ختکردنی بی‌ری پیشکه‌وتووخواز و ره‌خنه‌گرانه و کورتکردنه‌وه‌ی گوتاری سیاسی بۆ بابته‌ لاوه‌کییه‌کان، له‌جیاتى شیکردنه‌وه‌ی پیکهاته‌ی سیاسی و ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی که له‌سه‌ر بنه‌مای چه‌وساندنه‌وه دامه‌زراوه.

3.3 به‌دیلى چه‌پ: پروبه‌پووبوونه‌وه‌ی کۆیلايه‌تی دیجیتالی و ئازادکردنی ته‌کنه‌لۆژیا

3.4

ئاراسته‌کردنی ژیری ده‌ستکرد بۆ خزمه‌تکردنی خه‌لک نه‌ک سه‌رمایه‌ پیوستی به‌ په‌ره‌پیدانی سیسته‌می سه‌رچاوه‌کراوه‌ی شه‌فاف هه‌یه که به‌ شیوه‌یه‌کی دیموکراتیانه به‌رپوه ده‌بریت و له‌ژیر چاودیری کۆمه‌لگادا بیت. هه‌روه‌ها پیوستی به‌ تیپه‌پاندنی یاسای نیوده‌وله‌تی هه‌یه بۆ ریکخستنی کاره‌کانی بۆ دنیابوون له‌وه‌ی خزمه‌تی کۆمه‌لگا ده‌کات، تا ئه‌و کاته‌ی به‌دیلى چه‌پی پیشکه‌وتووخواز له‌سه‌ر بنه‌مای خاوه‌نداریتی کۆمه‌لگا وه‌ک چاره‌سه‌ریکی پیوست پێشنيار ده‌کریت، دوور له‌ قۆرخکاری کۆمپانیا گه‌وره‌کان.

ئیمه‌ ده‌بیت هه‌ول به‌دین که ژیری ده‌ستکرد به‌کار به‌ینریت بۆ که‌مکردنه‌وه‌ی کاتژمێره‌کانی کارکردن به‌بی که‌مکردنه‌وه‌ی مووچه، دابه‌شکردنی دادپه‌روه‌رانه‌ی سه‌رچاوه‌کان و په‌ره‌پیدانی دادپه‌روه‌ری و یه‌کسانی و هتد، که مرۆفایه‌تی بتوانیت سوود له‌ ته‌کنه‌لۆژیا به‌ فراوانترین شیوه‌کانی وه‌رگریت و جیهانیکی باشتتر بنیت.

ململانی له سەر ژیری دهستکرد ناتوانریت له خهباتی چینیایه تی فراوانتر جیابکریتته وه. که واته، شهر دژی چهوساندنه وهی ژیری دهستکرد و تهکنه لوژیا به گشتی به شیکێ گرنکه له خهباتی فراوانتر بو ئازادی مروّف له چهوساندنه وهی سه رمایه داری.

ئازادکردنی تهکنه لوژیا له چنگی سه رمایه و ئاراسته کردنی بو خزمه تکردنی جه ماوهر و به دیهینانی دادپهروه ری کومه لایه تی و به دیلیکی سو سیالیستی ته نیا هه لبژاردن نییه، به لکو پیوستیه کی میژوو ییه که به هوی زیادبوونی ناکۆکیه کانی ناو خودی سیسته می سه رمایه داریدا سه پیئراوه.

ئه مه ده بیته یه کیک بیته له ئه رکه سه ره کییه کانی هیزه چه پ و پیشکه وتووخواز و راسته وه کان له سه رانسهری جیهاندا. ئه گینا، ئیمه رووبه رووی سه رده میکی نوێ کۆیلایه تی دیجیتالی ده بینه وه، ئه گه ر پیشتر تییدا نه ژین، که نوخبه ی سه رمایه داری کۆنترۆلی هه موو لایه نه کانی ژیان ده کات، له کاره وه تا بیرکردنه وه، هوشیاری، و ژیا نی پۆژانه.

3.5 بنیاتانی ئینته رناسیونالی چه پی دیجیتالی

مروّقایه تی ئه مرۆ رووبه رووی کۆنترۆلیکی جیهانی بی وینه ده بیته وه له لایه ن کۆمپانیا گه وره کانی ته کنه لوژیا، ده وه ته سه رمایه داره کان و پژی مه دیکتاتوره کان به سه ر ژیری دهستکرد و ته کنه لوژیا به گشتی. ئه مه ش پیکهینانی هاو په یمانی چه پی جیهانی و نیونه ته وهی ده کاته پیوستیه کی حه تمی بو رووبه روو بوونه وهی ئه م هه ژموونه.

ئەم ھاوپەيماڭىتايانە دەبىت جىاوازى ئايدۆلۆزى نىوان رېڭخراوھ چەپ و پېشكە وتووخوازەكان تىپپەرىنن و ئامانجيان يەكخستنى ھەولەكانە بە شىئوھىكى فراوان و بەتايبەتى لەم بوارەدا بۆ پەرەپىدانى تەكنەلۆزىيى جىگرەوھى سەرچاوھ كراوھ يان چەپ كە خزمەت بە دادپەرەوھى كۆمەلايەتى و يەكسانى بكات.

ئەم رۈوبەرۈوبوونەوھى پىۋىستى بە پەيرەوكردىنى سىياسەت و پرۆگرامى كارىگر ھەيە، ھەك دەستەبەركردىنى پارەي سەر بەخۆ لە رېڭگەي ھاوكارى دارايى و ھەلمەتەكانى پىشتىوانى جەماوھرى، دوور لە پارەدانى مەرجدار لەلايەن حكومەتە سەرمايەدارەكانەوھ. ھەرۈھە پىۋىستە تىكۆشان بكرىت بۆ سەپاندنى سىياسەتى باجى پېشكەوتوو بەسەر كۆمپانیا گەورەكانى تەكنەلۆزىيا و ئاراستەكردىنى بەشىك لە قازانجە زۆرەكانيان بۆ پالېشتىكردىنى پرۆژە كۆمەلايەتى و ھەرەوھەزىيەكان.

ناتوانرىت كاردانەوھى چاوەرپوانكراوى سەرمايەدارى پىشتگوى بخرىت، كۆمپانیا و دەولەتە بالادەستەكان بەر بەستى ياسايى و تەكنىكى دەسەپىنن بۆ پوچەلكردنەوھى ھەر بەدىلىكى تەكنەلۆزىيى چەپى پېشكەوتووخواز، تەنانت بە شىئووازى جۆراوچۆر سەر كوت و تىكدانىان دەكەن. بۆيە زۆر گرنگە ستراتىجى چالاكانە بگرنەبەر بۆ پەرەپىدانى سىستەمەكانى بەرگرى لە سەر كوتكردىنى تەكنەلۆزىيا كە سەر بەخۆيى دىجىتالى و تواناي كىپر كىي تەكنەلۆزىيا مسۆگەر بكات.

3.6 راکیشانی گه نجان و په ره پیدانی تواناکان و نه هیشتنی نه خوینده واری دیجیتالی له ناو ریکخواوه چه په کاند

ژیری دهستکرد و تهکنه لوژیای دیجیتالی گوره پانیکي نوئ و گرنگی خهباتی چینایه تی دنوینیت. سهرمایه داری بهرده وامه له وه به رهینانی چر و بهرده وام له نامرازه کانی دیجیتالی بو به هیزکردنی هه ژمونی خوئی، له کاتیکدا زوربهی ریکخواوه چه په کان به دهست بو شاییه کی دیجیتالی ناشکراوه ده نالین بوونی دیجیتالی چیتر ته نها به به ریوه بردنی لاپه ره کانی تورپه کومه لایه تیه کان یان بلاوکردنه وهی لیدوانه کان له سهر ئینته رنیت سنووردار ناکریت، به لکو بوته پیویستییه کی ستراتیژی که پیویستی به په ره پیدانی ژیرخانی تهکنه لوژیای سه ربه خو هیه که له لایه ن ریکخواوه چه پ و پیشکه و تووه کانه وه به ریوه ده بریت. بو مسوگه رکردنی مانه وهی چه پ له م سهرده مه دا، گرنگه جهخت له سهر نه هیشتنی نه خوینده واری دیجیتالی بکه یین له ریگهی پروگرامه کانی راهینان که سهر کرده و ئه ندامان توانای تیگه یشتن و به کارهینانی کاریگه ری نامرازه کانی دیجیتالی و ته نانهت به شداریکردن له گه شه پیدانیان ده دات.

گه نجان رولیکي سهره کی له م گورانکارییه دا ده گیرن، چونکه توانای ئه وه یان هیه به خیرایی په ره سه ندنه کانی تهکنه لوژیا وه ربگرن و به شیوه یه کی کاریگه ر له چالاکی چه پدا به کاریان بهینن. له ریگهی شاره زایان له بواره کانی وهک تورپه کومه لایه تیه کان، یوتیوب، ژیری دهستکرد، ئاسایشی دیجیتالی، شیکردنه وهی داتا و شتی تر، نهک ته نها ده توان بو شایی دیجیتالی له ناو ریکخواوه چه په کان پر بکه نه وه به لکو ریبه رییان بکه ن به ره و بنیاتنانی سیاستی دیجیتالی سه ربه خو. ئه مه ش

پیوستی به راکیشانی بههره‌ی ته‌کنیکی بۆ بیری چه‌پ و دروستکردنی ژینگه‌یه‌کی ریکخراوه‌یی نهرم هه‌یه که ریگه به ئەندازیاران و پرۆگرامه‌کان و هه‌موو ئەوانه‌ی ئاره‌زوومه‌ند له ته‌کنه‌لوژیا دده‌ن کار له‌سه‌ر پرۆژه‌ی پیشکه‌وتنخوازی سه‌ربه‌خۆ بکه‌ن دوور له کۆمپانیا قۆرخکاره‌کان.

ئهم هه‌ولانه ده‌بیت دامه‌زراندنی قوتابخانه‌ی دیجیتالی و کردنه‌وه‌ی وۆرکشۆپی ناوخۆیی و جیهانی له‌خۆ بگریت که راهیتانی ته‌کنیکی پیشکه‌وتوو پیشکه‌ش ده‌کات له بواره‌کانی وه‌ک به‌کارهیتانی باشتترین و کاریگه‌ری ته‌کنه‌لوژیا، ئاسایشی دیجیتالی، شیکردنه‌وه‌ی داتا، په‌ره‌پیدانی نهرمه‌واله‌ی هاوبه‌ش و شتی تر. هه‌روه‌ها ده‌بیت کاریگه‌ری چه‌په‌کان له تۆره‌ پيشه‌یی و پلاتفۆرمه‌ ته‌کنیکیه‌کاندا به‌هیز بکریت بۆ فراوانکردنی بیروکه‌ پیشکه‌وتووخوازه‌کان له‌ناو بازنه‌ی ته‌کنه‌لوژیا و راکیشانیان بۆ ریزه‌کانی چه‌پ.

3.7 هه‌لویت له‌سه‌ر به‌کارهیتانه‌کانی ئیستای ژیری ده‌ستکرد

پرسیاری گرنگ لی‌رده‌ا ئەوه‌یه: ئایا هیزه‌ چه‌په‌کان ده‌توانن سوود له ژیری ده‌ستکردی ئیستا وه‌ربگرن، سه‌ره‌رای ئەوه‌ی به‌ره‌مه‌یکی سه‌رمایه‌داری و بیلايه‌نه‌؟

وه‌لامه‌که به‌لئ یان نه‌خیری ساده‌ نییه. تا ئه‌و کاته‌ی به‌دیلی چه‌پی پیشکه‌وتووخواز گه‌شه‌ پینه‌دریت، بزوتنه‌وه‌ چه‌پ و پیشکه‌وتووخوازه‌کان ده‌توانن به‌ وریاییه‌وه‌ و په‌خنه‌گرانه‌ ژیری ده‌ستکردی به‌رده‌ست به‌کار به‌ینن بۆ فراوانکردنی کاریگه‌ری خویان له

پروبوپروبوونووهی ههژمونی سه‌رمایه‌داری و سیسته‌مه دهسه‌لاتداره‌کان. ئەم ته‌کنه‌لوژیایه ده‌توانیته‌ بۆ شیکردنه‌وهی داتای سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی، تیگه‌یشتن له‌ شیوازه‌کانی گۆرانکاری ئابووری و دیاریکردنی کیشه‌هه‌ره‌ گرنگه‌کان بۆ کۆمه‌لگا‌کانی چینی کریکار به‌کار بهینریته‌.

ژیری ده‌ستکرد ده‌توانیته‌ بۆ لیکۆلینه‌وه‌ له‌ ئاراسته‌ی رای‌ گشتی به‌کار بهینریته‌، که‌ ده‌توانیته‌ یارمه‌تی بزووتنه‌وه‌ چه‌په‌کان بدات بۆ گه‌شه‌پیدانی به‌رنامه‌ و سیاسه‌تی زانستی، واقعی و کاریگه‌رتەر، نه‌ک ته‌نها له‌سه‌ر بنه‌مای خواست به‌لکو له‌سه‌ر ئەوه‌ی که‌ ده‌گونجیته‌، له‌سه‌ر بنه‌مای پیداویستییه‌ راسته‌قینه‌کان که‌ به‌ره‌و تیوری چه‌پی جۆراوجۆر ده‌بات، نه‌ک به‌ پینچه‌وانه‌وه‌. ده‌توانیته‌ توانای کاریگه‌ری سیاسی و جه‌ماوه‌رییان زیاده‌ بکات.

سه‌ره‌پای ئەوه‌ش، ژیری ده‌ستکرد ده‌توانیته‌ ئامرازیکاری گه‌ر بیته‌ بۆ ئاشکراکردنی زانیاری هه‌له‌ له‌لایه‌ن دامه‌زراوه‌کانی سه‌رمایه‌داری و پڕژیمه‌ دیکتاتۆره‌کان، شیکردنه‌وه‌ی گوتاری میدیای زالی بۆ هه‌لوه‌شانده‌وه‌ی ده‌ستکاریکردن و کۆنترۆلی ئایدۆلوژی، و پروبوپروبوونووه‌ی به‌ گه‌رانه‌وه‌یه‌کی چه‌پی پیشکه‌وتووخواز و ئۆپوزسیۆن، یارمه‌تیده‌ر بیته‌ بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی هۆشیاری جه‌ماوه‌ری.

ئەم ئامرازانه‌ ده‌توانن میدیای چه‌پ به‌هیز بکه‌ن که‌ ره‌نگدانه‌وه‌ی به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی چینی کریکار و گروپه‌ په‌راویزخراوه‌کانه‌ و بتوانن بگه‌نه‌

جه ماوه‌ری فراوانتر و ناوه‌پوکی دژه سه‌رمایه‌داری و دژه ده‌سه‌لاتخوازی به شیوه‌یه‌کی کاریگه‌رتتر و تیچووی کاریگه‌رتتر پیشک‌ش بکه‌ن.

له پووی ریک‌خراوه‌یی، ژیری ده‌ستکرد ده‌توانیت میکانیزمه‌کانی هه‌ماهه‌نگی و کارلیک له‌ناو ریک‌خراوه چه‌په‌کاندا باشت‌ر بکات له ریگه‌ی شیک‌ردنه‌وه‌ی دینامیکی ریک‌خراوه‌کان، دیاریکردنی خاله به‌هیز و لاوازه‌کان و به‌هیزکردنی پیکه‌وه‌ژیانی نیوان ئەندامان و گروه‌په‌کان.

هه‌روه‌ها یارمه‌تیده‌ر ده‌بیته له به‌پووه‌بردنی زانیاری له‌ناو ریک‌خراوه‌کاندا، هه‌له‌سه‌نگاندنی کاریگه‌ری سیاسه‌ته‌کانی نیستا، دیاریکردنی شیوازی کاری سه‌رکه‌وتوو، و به‌م شیوه‌یه باشت‌رکردنی ئەدای ریک‌خراوی به‌کومه‌ل، که‌مکردنه‌وه‌ی بیروکراسی، و په‌ره‌پیدانی په‌یوه‌ندییه ناوخوییه‌کان ئاسانتر و کاریگه‌رتتر.

له‌گه‌ل ئەوه‌شدا، زور گرنه‌گه به وریاییه‌وه مامه‌له له‌گه‌ل ئەم ته‌کنه‌لوژیایه بکه‌ین و دلنیا ببنه‌وه له‌وه‌ی وه‌ک ئامرازیکی پالپشتی ده‌مینیتته‌وه نه‌ک هیژیکی زال. ده‌بیته بو به‌هیزکردنی ریک‌خراوی سیاسی و جه‌ماوه‌ری و خه‌باتی مه‌یدانی به‌کار به‌هینریت به‌بی ئەوه‌ی بیته جیگره‌وه‌یان چاودیری و وردبینی مروّف ده‌بیته هه‌میشه جیبه‌جی بکریت. گرنه‌گه له که‌وتنه ناو ته‌له‌ی زور پشت به‌ستن به ته‌کنه‌لوژیا یان ریگه‌دان به دووباره شیوه پیدانی ئەوله‌ویاتی خه‌بات به‌پیی لوژیکی ته‌کنیکی خوی که له ژینگه‌ی سه‌رمایه‌داریدا ره‌گی داکوتاوه.

3.8 ده‌ره‌نه‌جامه‌کان

ئازادکردنى ژىرىي دەستکرد و تەكنەلۇژىي دىجىتالى لە چىنگى سەرمایە و گۇرپىيان بۇ ئامرازىك كە خزمەتى خەلك بىكات، خەباتىكى بەپەلەيە لە بەرامبەر سىستەمىكى سەرمایەدارى كە ئەم تەكنەلۇژىيانە بەكار دەھىنىت بۇ بەھىز كىردى ھەژمۇنى چىنايەتى و قول كىردنە ھى نايە كسانى كۇمەلایەتى. تەكنەلۇژىيا نايىت لە ژىر كۇنترۇلى كۇمپانىا مۇنۇپۇلەكان و دەولەتە دەسەلاتدارەكان بىمىنىتە ھە بەلكو دەبىت بخرىتە ژىر چاودىرى گەلى دىموكراتى كە ئاراستەى بەدەھىتەنى دادپەرۋەرى و يەكسانى، ھەلۋە شاندىنە ھى پەيوەندىيەكانى بەرھەمەھىتەنى چەوسىنەرانە و بنىاتنانى كۇمەلگایەكى سۇسىيالىستى دىموكراتى لەسەر بنەماى خاۋەندارىتى كۇمەلایەتى و بەرپۇەبىردى كۇمەلگەى سەرچاۋە دىجىتالىيەكان بىكات. بەكارھىتەنى تەكنەلۇژىيا ھەروھە دەبىت لەگەل ستانداردە ژىنگەيىيە تۇندەكاندا بگۇنجىت، ژىرىي دەستکرد بەكار بەھىنىت بۇ كەمكىردنە ھى زىانەكانى ژىنگە لەجىياتى ئە ھى بىتە ئامرازىكى نۇى بۇ نەمانى سەرچاۋەكان و خراپىۋونى كەشۋەھەوا.

لەگەل ئە ھەشدا، بەرەنگار بۇونە ھى ئەم ھەژمۇنە ناتوانىت بە تاك يان بە تەنیا رۇوبدات، پىۋىستى بە بنىاتنانى نىۋە ھەلەتى چەپى دىجىتالى و ھاۋپەيىمانى پىشكە ۋ تۇۋوخۋاز ھەيە كە بتوانن بەدىلى تەكنەلۇژىي پىشكە ۋ تۇۋوخۋاز بسەپىنن و ھاۋكارى و ھەماھەنگى نىۋان رىكخراۋە چەپ و پىشكە ۋ تۇۋەكان، سەندىكاكانى كرىكاران، گروپەكانى مافى مۇۋف و داكۇكىكارانى تەكنەلۇژىيا بەھىز بكنە.

ھەروھە دەبىت سەرچاۋەى دارايى سەربەخۇ دابىن بىكرىت بۇ پالېستىكىردى ئەم ھەولانە لە رىگەى مىكانىزمى ھاۋكارى و كۇمەلایەتى.

جگه له وەش، بۆشایی دیجیتالی نیو ریکخواوه چه په کان دەبیت به پەرەپێدانی خویندەواری دیجیتالی، پراکتیشانی بههره‌ی تهکنیکی، و دروستکردنی پلاتفۆرمی پەرودەهیی پیشکەوتووخوازی سەرچاوه کراوه که جهخت له سەر پرۆگرامکردن، شیکردنەوهی داتا و شارەزایی ئاسایشی زانیاری دەکات له خزمەتی پرسه کۆمه‌لایه‌تی و سیاسیه‌کاندا.

چه‌پ ناتوانیت وهک ته‌ماشاکه‌ری پیشکەوتنه‌کانی ته‌کنه‌لوژیا بمینیت‌ه‌وه به‌لکو ده‌بیت قه‌لای دیجیتالی بپریت نهک ته‌نها به ره‌خنه‌گرتن له سیستمی ئیستا به‌لکو به به‌ره‌مه‌پێنانی به‌دیلی ته‌کنیکی چه‌پی خۆی.

له‌م قۆناغه‌ی ئیستادا، ریکخواوه چه‌په‌کان ده‌بیت به هۆشیاری و هۆشیارییه‌کی ره‌خنه‌گرانه مامه‌له له‌گه‌ل ژیری ده‌ستکرد بکه‌ن و تواناکانی له شیکردنەوهی سیاسی، جوله‌ی جه‌ماوه‌ری، میدیا و شتی تر به‌کار به‌ینن.

خه‌بات بۆ ئازادی ته‌کنه‌لوژیا له خه‌باتی چینه‌یه‌تی دژ به سه‌رمایه‌داری جیا‌نه‌کراوه‌ته‌وه، و ئازادی راسته‌قینه به‌بێ کۆنترۆلی کۆمه‌ل به‌سه‌ر ئامرازه‌کانی به‌ره‌مه‌پێنانی دیجیتالی به‌ده‌ست ناهینریت. له کۆتاییدا، کێشه‌که ته‌نها په‌یوه‌ندی به ته‌کنه‌لوژیاوه نییه، به‌لکو ململانییه له‌سه‌ر داها‌تووی کۆمه‌لگای مرۆفایه‌تی.

4 پيشه‌كى

ژيرى ده‌ستگرد يه‌كېكه له ديارترين داهينانه‌كانى شوپشى ديجيتالى مؤديرن. دهره‌تى گه‌وره‌ى بؤ به‌رزكردنه‌وه‌ى به‌ره‌مه‌ينان، پيشخستنى زانست و خزمه‌تگوزارى گشتى و به‌شداريكردن له چاره‌سه‌ركردنى زورېك له‌و ئاسته‌نگانه‌ى پروبه‌پرووى مرؤقايه‌تى ده‌بيته‌وه‌ داببن كردووه. گورپانكارى بنه‌ره‌تى له بواره جوړاو جوړه‌كاندا هيتاوه و دهيكات به به‌ردى بناغەى گه‌شه‌سه‌ندنى كومه‌لگا مؤديرنه‌كان.

ژيرى ده‌ستگرد لقيكى پيشكه‌وتووى زانستى ته‌كنه‌لوژياى زانياريه‌ كه ئامانجى په‌ره‌پيدانى سيسته‌ميكه كه تواناى لاساييكرده‌وه‌ى زيره‌كى مرؤف له ريگه‌ى هه‌ژماركردنى به‌رز و نهرمه‌واله‌ى زيره‌كه‌وه‌ هه‌يه. پشت به‌ئه‌لگوريتمى پيشكه‌وتوو و فيربوونى ئامير و ته‌كنيكه‌كانى فيربوونى قوول ده‌به‌ستيت بؤ شيكرده‌وه‌ى داتا، ناسينه‌وه‌ى شيوازه‌كان، و برپاردانى سه‌ربه‌خؤ يان نيمچه سه‌ربه‌خؤ له‌سه‌ر بنه‌ماى داتا و پاراميتره‌كانى تيكردن.

ژيرى ده‌ستگرد هه‌روه‌ها برپيكي زور داتاي به‌ره‌مه‌اتوو له‌لايه‌ن به‌كاره‌ينه‌رانه‌وه‌ پرؤسه‌ى دهكات و دووباره به‌كارده‌هينيتته‌وه، ئه‌مه‌ش توانايه‌كى زياترى بؤ خوگونجانندن و گه‌شه‌پيدانى خؤى پيده‌به‌خشيت. ئه‌م ته‌كنه‌لوژيايه له ئيستادا له بواريكى فراوانى وهك پزيشكى و چاوديري ته‌ندروستى به‌كارده‌هينريت، كه يارمه‌تيدهره له ده‌ستنيشانكردنى نه‌خوشيبه‌كان و شيكرده‌وه‌ى داتا پزيشكيه‌كان، په‌روه‌رده له ريگه‌ى

پەرەپیدانی سیستەمەکانی فیڤوونی کارلیک، ھەرۆھا پیشەسازی، ئابووری، میدیا، گواستەو، لۆجستیک و تەنانەت کەرتی ئاسایش و سەربازی، لەوانە چاودێری، کۆنترۆلی ئایدۆلۆژی و سیاسی و پەرەپیدانی چەک.

کاتیک باسی جۆرەکانی ژیری دەستکرد دەکەین، دەتوانین جیاوازی بکەین لە نیوان ئاستی جیاوازی گەشەسەندن بە گوێرەى سروشتی بەراوردکردن.

باوترین جۆری ئەمڕۆ، بە بەراورد لەگەڵ زیرەکی مەژۆ، ژیری دەستکردی تەسکە، کە بۆ ئەرکی دیاریکراو بەکار دێت وەک وەرگێڕانی راستەقینەى کات، ناسینەوێ وینە، کارپێکردنی یاریدەدەری دەنگی، راستکردنەوێ ریزمان، دروستکردنی دەق و شتی تریش. ئەم جۆرە پشت بە داتای دیاریکراو دەبەستێت و لە چوارچۆیەکی دیاریکراو دا کار دەکات بەبێ ئەوێ توانای تێپەراندنی ھەبێت

لەلایەکی ترەو، ژیری دەستکردی گشتی چەمکی پیشکەوتووترە بە ئامانجی دروستکردنی سیستەمیک کە توانای بێرکردنەو و چارەسەرکردنی کێشەکان لە چەندین بواردا ھەبێت بە ھەمان شیوەی کاری مێشکی مەژۆ. لەگەڵ ئەوەشدا، AI زیرەکی سەرۆی ئاستیکی تیۆری داھاتوو کە پیشبینی دەکرێت تواناکانی مەژۆ لە شیکردنەو، داھێنان و بڕیاردان تێپەرینیت. بەلام لە ئێستادا لە بواری خەيالی زانستی و توێژینەوێ تیۆریدا دەمینیتەوێ یان ھیشتا ئاشکرا نەکراو، وەک زۆربەى پیشکەوتنەکانی تەکنەلۆژیا کە بەزۆری پەرەیان پێدەدرێت و بە

نهيئى بۇ مەبەستى سەربازى و ئەمنى بەكار دەھيئىرىن پيش ئەوھى بخرىنە بەردەستى خەلك.

ميژوو دەريدهخات كه ئىنتەرنىت و زور تەكنەلۇژىي پيشكە وتووى تر بۇ راي گشتى ئاشكرا نەكراون تاوھكو چەند سالىك دواى بەكارھيئانيان لە ژىنگەى سەربازى و ھەوالگى و پيشەسازيدا داخراون.

ئەم تەكنەلۇژىيە لە بۇشايدا كار ناكات، بەلكو كاريگەرى لەسەر ئاراستەى كۇمپانيا و حكومەتەكان ھەيە كه پەرى پىدەدەن، پرسىارى بنەپەتى دەربارى سىروشتى راستەقىنەى و كى سوودى ليوەردەگرىت.

بەم پىنە، ئەم تەكنەلۇژىيە بە شىوھىەكى بىلايەن گەشە ناكات، بەلكو رەنگدانەوھى پىكھاتەى چىنايەتى ئەو سىستەمەيە كه بەرھەمى ھىناوھ.

ژىرى دەستكرد، وەك ئەمرو پەرى سەندووھ، قەوارەيەكى سەربەخۇ و بىلايەن نىيە، بەلكو راستەوخۇ دەكەويتە ژىر ھەژمونى ھىزە سەرمایەدارىيەكانەوھ، كه بە شىوھىەك ئاراستەى دەكەن كه خزمەت بە بەرژەوھندىيە ئابوورى و سىياسى، كۇمەلايەتى و ئايدىلۇژىيەكانيان بكات.

وەك كارل ماركس و فرىدرىش ئەنگلس لە مانىفېستى كۇمۇنىستىدا
ئامازەيان پىكردوھ:

بۇرژوازى ھىچ شتىكى ھاوبەشى لە نيوان مروف و مروفا نەھىشتووتەوھ جگە لە بەرژەوھندى شەخسى روت، 'پارەدانى نەقدى' دلپەقانە ... شكۇمەندى كەسى گۇرپوھ بۇ بەھاي ئالوگۇر و ھەموو شتىكى گۇرپوھ، بە زانىنىشەوھ، بۇ ئامرازىكى تەنھا بۇ قازانج.

ئەمە بەتەواۋى بەسەر ژىرىي دەستكردا دەچەسپىت. سەرەراي رۇل و گرنكى زۇر، ئىستا كالا كراۋە بۇ ئەۋەى بىتتە ئامرازىك بۇ زىادكردى قازانچ و بەھىزكردى كۆنترۇلى چىنايەتى. پەرەسەندى ئىستاي ژىرىي دەستكر ناتوانى تەنھا ۋەك پىشكەۋتنى تەكنىكى تىبگەين، بەلكو بەشكە لە سىستەمى زالبونى چىنايەتى كە لە رىگەى ئەۋەۋە كۆمپانیا گەرەكان و دەۋلەتە سەرمايەدارەكان ھەۋل دەدەن قازانچ زىاد بكەن، سامان چىركەنەۋە و پەيوەندىيەكانى بەرھەمھىنان بەرھەم بەھىن.

ئەلگورىتمەكان كە ئەم سىستەمانە بەھىز دەكەن ئىدىۋلۇژىيانە ئاراستە دەكرىن بۇ خزمەتكردى دىزاینەرەكەيان. ئەۋان بەكاردەھىترىن بۇ زىادكردى بەرھەمھىنان، بەھىزكردى ھەژمونى مۇنۇپۇلى كۆمپانیاكان و چەسپاندى بەھاكانى سەرمايەدارى. بەم شىۋەيە، ئەم تەكئەلۇژىيانە دەبنە ئامرازىكى نوى بۇ چەوساندنەۋەى كار و بەردەۋامى نايەكسانى كۆمەلايەتى و ئابوورى، نەك ئامرازىك بۇ ئازادكردى مرقاىەتى لە ھەلومەرچى چەوساندنەۋە.

ژىرىي دەستكر بۇتە چەكىكى سەرەكى لە دەستى سەرمايە. بەكاردىت بۇ كەمكردەۋەى پىۋىستى بە كارى مرقۇف و خراپتركردى بىكارى يان پالپىۋەنانى كرىكارانى دەستى و رۇشنىبرى بۇ كەرتەكانى تر و قولكردەۋەى جىاۋازى ئابوورى و كۆمەلايەتى.

قورخکردنى ئەم تەكنەلۇژىيە دەسلەپكى بىي وئىنە بە كۆمپانىيا گەورەكان دەدات بۇ كونترولکردنى بازارەكان، گۆرىنى راي گشتى و ھۆشيارى، و سەپاندنى چاودىرى دىجىتالى گشتىگىر بەسەر تاك و كۆمەلگادا. ئەمە سىستەمىك دەچەسپىنىت كە تىايدا جەماوەر بە زۆرى وەك داتا و كرىكارى ھەرزان بەكار دەھىنرىن يان بە ئۆتوماتىكى پەراوئىز دەخرىن.

ئەگەر سىستەمى سەرمایەدارى بەردەوام بىت لە زالبون بەسەر ژىرىي دەستکرددا، دەرنەجامەكەى كۆمەلگایەكى قول جەمسەرگىر و نایەكسان دەبىت، كە تىيدا نوخبەى تەكنەلۇژىيە سەرمایەدارى دەسلەپكى نىزىك رەھايان ھەيە، لە كاتىكدا كرىكارانى دەستى و رۆشنىبرى زىاتر بەرەو پەراوئىزخستن و پەراوئىزخستن پال دەنرىن.

لە بەشەكانى داھاتودا، بە وردى باسى ئەو دەكەين كە چۆن ژىرىي دەستکرد لە ئىستادا لە ژىر سىستەمى سەرمایەدارىدا بەكار دەھىنرىت. ھەرەھا باسى ئەو ئەلتەرناتىفەى چەپى دىجىتالى دەكەين كە ھەول دەدات مۆدىلى پىشكەوتووخواز لەسەر بنەماى خاوندارىتى كۆمەلایەتى ئەم ئامرازانە پەرە پىنبدات و تەكنەلۇژىيا وەك ھىزىكى ئازادىخواز بەكار بەھىنىت كە خزمەت بە چىنى كرىكار و مروفايەتى دەكات بە گشتى.

ئەمەش پىوىستى بە ھەولى ھەماھنگى و بنىاتنانى چەپى دىجىتالى نىودەولەتى ھەيە، لەگەل پەرەپىدانى تواناكانى چەپ لە بوارە تەكنىكىيە جۇراوچۆرەكاندا، لەگەل تىشك خستەن سەر رۆلى گەنجان وەك ھىزىكى سەرەكى لەم گۆرانكارىيەدا.

ههروه‌ها باسی ئەوه ده‌که‌ین که چۆن ره‌خنه‌گرانه و به وریاییه‌وه مامه‌له
له‌گه‌ل ئەپلیکه‌یشنه‌کانی ژیریی ده‌ستکرد بکه‌ین و بتوانین به‌کاریان بینین،
له‌ چوارچیوه‌یه‌کدا که خزمه‌ت به‌ خه‌باتی چه‌پ و پیشکه‌وتنخواز له‌ دژی
سه‌رمایه‌داری بکات و پشتگیری ریکخراوه‌ چه‌په‌کان، پیشکه‌وتنخوازن و
کرێکاران بکات.

5 تېروانىنى سەرمايەدارى بۇ ژىرىي دەستكرد

5.1 ئامرازىك بۇ زيادكردنى قازانچ و سوودوهرگرتن له داتا و زانىارى له ژىر سەرمايەداريدا

5.2

5.2.1 زيادكردنى قازانچ له سەر حسابى دادپهروهري كۆمهلايه تى و مافهكانى مروّف

له سيسته مى ئىستاي سەرمايەداريدا، به كارهيتانى تهكنه لوژيا، به ژىرىي دهستكرديشه وه، ئاراسته ي زيادكردنى قازانچ دهكرىت. ئەم تهكنه لوژيا يانه وهك ئامرازىكى سهرهكى بۇ زيادكردنى به ره مهيتان و كه مكردنه وهى تىچوون به كارده هينرين. له گه ل ئه وه شدا، ئەمه زورجار له سهر حسابى كرىكارانى دهستى و رۆشنىبرى دىت كه ئەلگورىتمى و سيسته مى ئوتوماتىكى جيگه ي دهگرنه وه، ئەمه ش دهبيتته هوى دهركردنى به كۆمه ل و به رزبوونه وهى بىكارى، يان پاليان پيوه نانى بۇ كه رته كانى تر له بارودوخىكى ناسه قامگيردا.

خه ملاندنه كانى ئەم دواييانه ئاماژه به وه دهكهن كه ژىرىي دهستكرد له وانه يه ببيتته هوى له دهستدانى كارىكى به ربلاو له سالانى داهاتوودا، به تاييه تى له و كه رتانه ي كه پشت به ئەركى ئاسايى و ئوتوماتىكى ده به ستن. بۇ نمونه، له سالى 2023، IBM كه يه كىكه له گه وره ترين

كۆمپانىياكانى تەكنەلۇژىيا لە جىھاندا، رايگەياندا كە دامەزراندن بۇ نزيكەى %30ى كارگىرى (وەك سەرچاۋە مەۋجۇدەكان) رادەگرىت، وەك ئامادەكارى بۇ جىگرتنەۋەيان بە ئەپلىكەيشنەكانى ژىرىى دەستكرد لە ماۋەى پىنج سالى داھاتوۋدا. ئەمە ماناى ئەۋەيە كە ھەزاران كار بۇ ھەمىشە لەناۋدەچن، چونكە كۆمپانىياكە بېۋاى واىە ئەركەكانى رۆتىنى پىشتر لەلايەن مەۋقەۋە ئەنجامدراون ئىستا دەتوانرىت بە شىۋەيەكى كارىگەرتەر و قازانجەخستەر لەلايەن ئامىرەكانەۋە بەرپۋە بېرىت.

لە سەرھەتاي سالى 2024، Dropbox، كۆمپانىيايەكى پىسپورى خزمەتگوزارى ھەۋرى ھەۋر، نزيكەى %16 كارمەندەكانى دەركد، ئەم ھەنگاۋەى وەك بەشىك لە پلانى "دوۋبارە رىكخستەۋە" راگەياندا كە جەخت دەكاتە سەر ژىرىى دەستكرد وەك بوارىكى سەرھەكى وەبەرھىتان. بەرپۋەرايەتى رۋونى كردهۋە كە زۆربەى ئەۋ كارانەى پىشتر مەۋق ئەنجاميان دەدا ئىستا ئۆتوماتىكى دەرگىن و ھىشتەۋەى ئەۋ كارمەندانە پىۋىست ناكات.

ئەم دوو نمونەيە بە رۋونى كارىگەرى ژىرىى دەستكرد لەسەر بازارى كار و زىادبوونى مەترسىيەكانى بىكارى لە نىۋ كرىكارانى دەستى و رۆشنىبىردا دەرەخەن، بەتايبەتى لە نەبوونى يان لاۋازى سىياسەتى پارىزگارىكردن كە مافە ئابوورى و كۆمەلايەتتىيەكانيان دەپارىزىت. رادەى ئەم لاۋازىيە بە گۈيرەى دىنامىكى دەسەلاتى چىنايەتى لە ھەر ولاتىكدا، ئاستى گەشەسەندى مافەكانى كرىكاران و رۆل و ھىزى سەندىكاكان و چەپەكان دەگۈرىت.

له هه مان كاتدا، دهستكهوتهكانى بهرهمهينان له ئۆتوماتيك بهرهو زيادكردنى قازانجى كۆمپانیا گه ورهكان دهروات، نهك باشتكرردنى مووچه يان كه مكردنه وهى كاتزميرهكانى كاركردن. ئەوانهى كارهكانيان دهپاريزن زورجار خويان له ژينگهيهكى ناجيگيردا دهبينه وه كه زوربهى كۆمپانیاكان سياسهتى توند دهسهپينن بۆ بهرزكردنه وهى بهرهمهينان و تهكنهلوژيا بهكاردهينن بۆ ئەوهى فشارى زياتر بخهنه سهر هيزى كار. ئەم جهختكردنه لهسهر قازانج نايهكسانى چينايهتى و ئابوورى خراپتر دهكات و زورينهى كۆمهلگا دهبيته هۆى ههلگرتنى بارى گورانى تهكنهلوژيا، له كاتيكدا نوخبهى سهرمایهدارى قازانج و قازانجهكان قورخ دهكهن.

5.2.2 سوودوهرگرتن له داتا له ژير سهرمایهدارى ديجيتالى

سه رهراى چهوساندنه وهى كريكارانى دهستى و رۆشنبيرى له شوينى كاره تهقليدييهكاندا، سهرمایهدارى ديجيتالى له ريگهى تهكنهلوژيا و ژيرى دهستكردوه مهوداى چهوساندنه وهى فراوانتر كردوه بۆ ئەوهى داتاي كهسى، ههلسوكهوتى بهكارهينهر و پهسهندييهكان بگريته وه. ئەم داتايه بۆته كالايهك كه نوخبهى سهرمایهدارى قازانجى تيدا كۆدهكات وه، بهبى هيچ قهرهبوويهكى راسته وخۆ بۆ بهكارهينهرانى بهرهمهينان. ئەم داتايانه بۆ دارشتنى سياسهتى سياسى و ئابوورى، رينمايى بهكارهينان و دنيا بوون له بهرهمهينانه وهى ههژموني سهرمایهدارى بهكاردههينرين.

بۇ نموونە، ئابرووچوونى كامبریج ئەنالىتىكا لە سالى 2018 ئاشكرای كىرد كە چۆن داتای دەیان ملیۆن بەكارهینەرى فەیسبووك بەبى ئاگادارى ئەوان بەكارهینراون و دەفرۆشرین بۇ كاریگەرى لەسەر ھەلبۇزاردنەكانى ئەمریکا بە ئامانجیان بە رېكلامى سىياسى لەسەر بنەمای پىروفايلکردنى رەفتار.

كۆمپانىياكانى ۋەك گوگل و ئەمازۆن سالانە دەیان ملیار دۆلار لە رېكلامەكانى ئامانجدار بەرھەم دەھینن كە پشت بە شىكردنەۋەى داتا دەبەستىت كە بەكارهینەران ئازادانە بەرھەم دەھینن. تەنھا لە سالى 2021، داھاتى فەیسبووك لە رېكلامى دىجىتالى گەيشتە 117 ملیار دۆلار، بەبى ھىچ بەشدارىيەكى گىرنگى بەكارهینەران لە ۋ قازانجانە.

ئەم مۆدىلە لە چەوساندنەۋە نوینەرايەتى شىۋازىكى ناراستەۋخۆى كاری بى كرى دەكات، كە تىیدا تاكەكان بەبى ئاگایى بەھای ئابوورى گەورە بەرھەم دەھینن كە لەلایەن كۆمپانىيا قۇرخكارەكانەۋە دەستى بەسەردا دەگىرىت. ئەم كۆمپانىيايانە نەك تەنھا داتا دەقۇزىنەۋە، بەلكو ژىرخانى دىجىتالىش خۇيان داگىر دەكەن و جۇرىكى نوئ لە دەرەبەگایەتى دىجىتالى دروست دەكەن. ھەرۋەك چۆن دەرەبەگەكان لە سەدەكانى ناوەرپاستدا زەوىيان قۇرخ كىرد، زەبەلاھەكانى تەكنەلۇژيا ئەمىرۆ سىستەمى دىجىتالىيان قۇرخ كىرد، مەرچەكانیان بەسەر بەكارهینەراندا سەپاند و ھىچ كۆنترۇللىكى راستەقىنەیان بەسەر ئامرازەكانى بەرھەمەينانى دىجىتالدا قەدەغە كىرد.

له ئابووری پیشه‌سازیدا، چه‌وساندنه‌وه له ریڤگه‌ی کرڤیه‌که‌وه پروویدا که نه‌یتوانی به‌های راسته‌قینه‌ی کار په‌نگ بداته‌وه. له ئابووری دیجیتاڵدا، هه‌لسوکه‌وت و داتای مروّف بوونه‌ته سه‌رچاوه‌ی نویی به‌ها. هه‌ر کلکیک و گه‌ران و کارلیک ده‌بیتته ماده‌ی خاو که سه‌رمایه‌داری دیجیتالی کوی ده‌کاته‌وه، به‌بی هیچ دانپیدانانیکي یاسایی یان گریبه‌ستی. چه‌وساندنه‌وه‌ی دیجیتالی چیتر ته‌نها به‌کاری ده‌ستی و روشنبیری که‌م مووچه سنووردار نییه، به‌لکو ئیستا به‌کارهینه‌ران خویان ده‌گریته‌وه، که بوونه‌ته کریکاری دیجیتالی نادیار.

سه‌رمایه‌داری دیجیتالی ئەم چه‌وساندنه‌وه‌یه له پشت ره‌وانبیزی "ده‌ستگه‌یشتنی ئازاد" ده‌شاریته‌وه و ئەو خه‌یالە دروست ده‌کات که به‌کارهینه‌ران خزمه‌تگوزاری به‌سوود به‌بی هیچ تیچوونیک وهرده‌گرن، له کاتیکیدا له راستیدا، داتا‌کانیان دهرده‌هینرین و بو قازانجیکی گه‌وره پاره وهرده‌گرن.

ئه‌پلیکه‌ی‌شنه‌کانی وه‌ک TikTok و Instagram هانی به‌کارهینه‌ران دهن کاتی زیاتر به‌سه‌ر بیه‌ن له کارلیک‌کردن له‌گه‌ل ناوه‌پرۆک و کۆکردنه‌وه و فرۆشتنیان به‌ریکلامه‌ران به‌بی ئەوه‌ی هیچ به‌شیک له قازانج پیشکەش به‌به‌کارهینه‌ران بکه‌ن. هه‌مان شت بو پرۆگرامه‌کانی پاراستنی به‌خو‌رایی وه‌ک AVG جیبه‌جی ده‌کریت که زانیاری هه‌ستیار کۆده‌که‌نه‌وه له ژیر ناوی "باشترکردنی خزمه‌تگوزاری و پاراستن له قایرۆس" و دواتر به‌کۆمپانیاکانی بازارکردن و ریکلامکردن ده‌فرۆشن.

شیکردنه‌وهی داتا تهنه‌ها له ریکلامدا به‌کار ناهینریت، به‌لکو بۆ راهینانی سیستمه‌کانی AI به‌کارده‌هینریت، پهره‌پیدانی ئه‌پلیکەیشن‌ی نوێ که هه‌ژموونی کۆمپانیاکان به‌سه‌ر زانیاریدا زیاتر به‌هیز ده‌کات، و کاریگه‌ری له‌سه‌ر ئابووری و په‌یوه‌ندییه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کان و شتی تریش، به‌بێ ئه‌وه‌ی به‌کاره‌ینه‌ران هیچ کۆنترۆلیکیان به‌سه‌ر داتا‌کانیان هه‌بیت یان بانگه‌شه‌ی به‌ها و قازانجه‌کانیان بکه‌ن.

له‌وه‌ش نیگه‌رانت‌ر ئه‌وه‌یه‌ که ئه‌م مۆدیله‌ سنووری نیوان کاتی کار و کاتی به‌تال ده‌سپێته‌وه. هه‌ر ساتیک که له‌سه‌ر هیل به‌سه‌رده‌بریت ده‌بیته‌ کرداریکی به‌رده‌وامی به‌ره‌مه‌هینانی داتا، ته‌نانه‌ت له‌کاتی خۆشی، کارلیکردنی کۆمه‌لایه‌تی و تیکه‌لبوونی که‌لتووری. ئینته‌رنیت خۆی بۆته‌ کارگه‌یه‌کی دیجیتالی 7/24 که له‌ژیر لۆژیکی سه‌رمایه‌داری و ده‌ره‌به‌گایه‌تی دیجیتالی‌دا کار ده‌کات، که کۆمپانیاکانی ته‌کنه‌لۆژیا چیت‌ر ته‌نه‌ا خزمه‌تگوزاری پیشکەش ناکه‌ن، به‌لکو یاسا‌کانی به‌رپه‌وه‌بردنی بۆشایی دیجیتالی داده‌نین و به‌کاره‌ینه‌ران ناچار ده‌که‌ن له‌ چوارچێوه‌ی سیستمی مۆنۆپۆلی خۆیاندا کار بکه‌ن، به‌بێ هیچ کۆنترۆلیک به‌سه‌ر ئامرازه‌کانی به‌ره‌مه‌هینانی دیجیتالی و هۆشیاریدا له‌و چه‌وساندنه‌وه‌یه‌ی رووبه‌رووی ده‌بنه‌وه.

5.2.3 به‌های زیاده‌ی دیجیتالی و به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی

به‌های زیاده‌ کرۆکی چه‌وساندنه‌وه‌ی سه‌رمایه‌دارییه‌، جیاوازی نیوان

به‌های بهره‌ماتووی کریکار و ئەو کرییه‌ی وه‌ریده‌گریت. به‌لام ئەم چه‌مکه جیگیر نییه. به‌پیی شیوازی بهره‌مهینان ده‌گورپیت. ئەم‌رۆ، ده‌توانین دوو جووری سه‌ره‌کی جیا‌بکه‌ینه‌وه: به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی و به‌های زیاده‌ی دیجیتال، که له په‌یوه‌ندییه بهره‌مهینان و چه‌وساندنه‌وه‌دا جیاوازن.

یه‌که‌م: به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی

له مؤدیلی پیشه‌سازی ته‌قلیدیدا، به‌های زیاده له کاری کریکارانی ده‌ستی و رۆشنییری له شوینه‌کانی بهره‌مهینان وه‌ک کارگه، کیلگه، فه‌رمانگه و زنجیره‌ی خزمه‌تگوزاری ده‌رده‌هینریت. ئەم کریکارانه به‌ گرییه‌ستی راسته‌وخۆ کار ده‌که‌ن و مووچه‌یان زۆر که‌متره له‌و نرخه‌ی که به‌ره‌می ده‌هینن. سه‌رمایه‌ خاوه‌نی ئامرازه‌کانی بهره‌مهینانه و هیزی کار به‌کارده‌هینیت بۆ به‌ده‌سته‌هینانی قازانج له ریگه‌ی کۆنترۆل‌کردنی کاتی کارکردن.

بۆ نمونه، له کارگه‌کانی ئامیره‌ زیره‌که‌کان که له‌لایه‌ن کۆمپانیا گه‌وره‌کانی جیهان وه‌ک ئەپل و سامسونگ به‌ریوه‌ده‌برین، سه‌دان هه‌زار کریکار له باشووری رۆژه‌لاتی ئاسیا بۆ ماوه‌یه‌کی درێژ کار ده‌که‌ن به‌ مووچه‌ی که‌م که به‌ زه‌حمه‌ت تیچووی سه‌ره‌تایی ژیان دابین ده‌کات. له‌ سالی 2023، قازانجی ئەپل 100 ملیار دۆلاری تیپه‌راند، که زۆربه‌یان له‌ فرۆشتنی ئەو بهره‌مانه‌ی له‌ هه‌لومه‌رجی سه‌ختی کار و ژینگه‌ی کاری چه‌وساندنه‌وه بهره‌م ده‌هینرین.

دووم: بهای زیادی دیجیتالی

له مۆدیلی دیجیتالدا، بهای زیادی به شیوهیهکی شاراوه و ئالۆزتر دهردههینریت. ئەم مۆدیله تهنه پشته به کاری مووچه نابهستیت، به لکو پشت به چالاکی رۆژانهی به کارهینه ران له ناو بۆشایی دیجیتالدا ده بهستیت.

هر کلکیک، گهران، لایک، هاوبه شیکردن، فرمانی دهنگی، یان به کارهینانی کاربه رنامه داتایهک به رههم دههینیت که به کاردیت بو به دهستهینانی قازانجی گهره له ریگهی ریکلام، راهینانی ئەلگوریتیم، په ره پیدانی به رههم و شیکردنه وهی رهفتار. ئەم داتایانه ههروهها له بوارهکانی سیاسی، ئابووری، کۆمه لایهتی، رۆشنییری و تهنانهت سه ربازی و ئەمنی به کاردههینرین.

لیره دا هیچ گرینه سستیکی کار و مووچه و تهنانهت داننان به رۆلی به رهه مهینهری به کارهینه ر نییه. سه رمایه داری دیجیتالی کاتی کار ناکریت، به لکو بهها له ژبانی رۆژانه خوی دهردههینیت و ئەم چهوساندنه وهیه دهشاریته وه له پشت رووکهشی "خزمه تگوزاری خۆرایی". تهنانهت کاتیک هه ندیک خزمه تگوزاری به خۆرایی یان به نرخه پهمزی پیشکesh ده کرین، زۆر جار ئه رکه کانیان سنوورداره و به شیوهیهکی سه رهکی وهک ئامرازیک بو کۆکردنه وهی داتای به کارهینه ری زیاتر خزمهت ده کهن بو زیادکردنی قازانج و بههیزکردنی کۆنترۆل.

نمونه‌ی راسته‌قینه‌ی ئەم شیوازه له دهرهینانی به‌های زیاده‌ی دیجیتالی بریتین له پلاتفۆرمه‌کانی تۆره کۆمه‌لایه‌تیه‌کان، که به‌کارهینهران ناوه‌پۆکی به‌خۆپرای به‌ره‌م ده‌هینن که سه‌رنجی راکیشا، دواتر به ریکلامکه‌ران ده‌فرۆشریت و قازانجیکی گه‌وره بۆ پلاتفۆرمه‌کان به‌ده‌ست ده‌هینیت. ئەمه بۆ خزمه‌تگوزارییه‌کانی وه‌ک نه‌خشه‌ی گووگل ده‌چه‌سپیت، که پشت به داتای شوین ده‌به‌ستیت که له‌لایه‌ن به‌کارهینهرانه‌وه دروستکراوه بۆ باشتکردنی خزمه‌تگوزارییه‌که و فرۆشتنی به‌کریاره بازرگانیه‌کان، دیسان به‌بی‌قه‌ره‌بووکردنه‌وه‌ی ئەو که‌سانه‌ی که داتا‌کانیان دابین کردووه. یاریده‌ده‌ره ده‌نگیه‌کانی وه‌ک ئەمازۆن ئەلیکسا و ئەپل سیری فه‌رمانه ده‌نگیه‌کان تۆمار ده‌که‌ن و شیده‌که‌نه‌وه بۆ باشتکردنی سیسته‌مه‌کانی AI یان فرۆشتنی داتا‌کان به ریکلامکه‌ران و بازارکه‌ران، به‌بی‌ئه‌وه‌ی به‌کارهینهران که‌مترین هۆشیاریان هه‌بیت که راسته‌وخۆ به‌شداری له به‌ره‌مه‌ینانی به‌های زیاده‌ی دیجیتالی ده‌که‌ن.

سێیه‌م: به‌راوردکردنی شیکاری نیوان هه‌ردوو مۆدیله‌که

<u>Traditional Surplus Value</u>	<u>Aspect</u>	<u>Digital Surplus Value</u>
<u>Manual and intellectual labor</u>	<u>Who produces the value?</u>	<u>User activities and interactions (even outside formal work)</u>
<u>Material, visible</u>	<u>Visibility of the process</u>	<u>Intangible, hidden, not visible</u>
<u>Contractual, paid wages, tools owned by employer</u>	<u>Nature of production</u>	<u>Non-contractual, voluntary, based on behavior, data, and interactions</u>
<u>Tangible, even if limited or unjust</u>	<u>Compensation</u>	<u>Often absent</u>
<u>Clear separation between work time and leisure</u>	<u>Work-life separation</u>	<u>Blurred lines: "life as labor" model</u>
<u>Exploitation through wage and productivity gap</u>	<u>Mechanism of extraction</u>	<u>Data-driven monetization and algorithmic optimization</u>

چوارهم: دهرئه نجام

سه‌رمایه‌داری دیجیتالی به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی له‌ناونابات. به‌لکو شیوازیکی نویی شاراوهرتر زیاد ده‌کات، که تنیدا زیاده له کارلینکرده دیجیتالییه‌کانی پوژانه‌ی به‌کارهینه‌ران دهرده‌هینریت، نه‌ک له کاری جه‌سته‌یی یان رو‌شنییری ناسراو. کاتی ژیان و شوینی پشوودان ده‌گوردرین بو کاری نه‌بینراو، که به‌ها به‌بی مووچه، گریبه‌ست یان کوئترولی نامرازه‌کانی به‌ره‌مهینانی دیجیتالی لی دهرده‌هینریت.

که‌واته، به‌ره‌مهینانی به‌های زیاده‌ی دیجیتالی هه‌مووان ده‌گریته‌وه، نه‌ک ته‌نها پولیکی دیاریکراو له کریکارانی ده‌ستی و رو‌شنییر، به‌لکو ته‌نانه‌ت

"بەکارھېنەرانى ئاسايى" كە بەبى ئاگايى بەشدارى دەكەن لە پېدانى سىستەمىكى بەرھەمھېنەرى گەورە كە قازانچ بۇ كۇمپانىا مۇنۇپۇلەكان كۆدەكاتەوہ.

بەم شىۋەيە، ژيانى رۇژانە و ھەلسوكەوتى مرۇف خۇيان نەك تەنھا كارى كرى، دەبنە سەرچاۋەى سەرەكى كەلەكەبوونى سەرمايە لە پېشكەوتوتتورين شىۋەى چەوساندنەوہ.

5.2.4 ئابوورى زانىارى

لە ژير سىستەمى سەرمايەداريدا، بەرھەمھېنەنى پېشەسازى، كشتوكالى و بازرگانى چىتر تاكە سەرچاۋەى بەھاي ئابوورى نين، بەلكو زانين بووہ بە سووتەمەنى نوپى سەرمايەدارى.

ئابوورى مەعريف، كە دەبوايە ئامرازىك بېت بۇ ئازادكردى مرۇقايتى و باشتركردى ژيان، دووبارە دارپۇزرايەوہ بۇ ميكانيزمىكى مۇنۇپۇلى نوئ كە بۇ قولكردەنەوہى نايەكسانى چىنايەتى و دىجىتالى و بەھىزكردى كۇنترۇلى كۇمپانىا گەورەكان و دەولەتەكان بەسەر ئامرازەكانى بەرھەمھېنەنى دىجىتالىدا بەكاردەھىترىت.

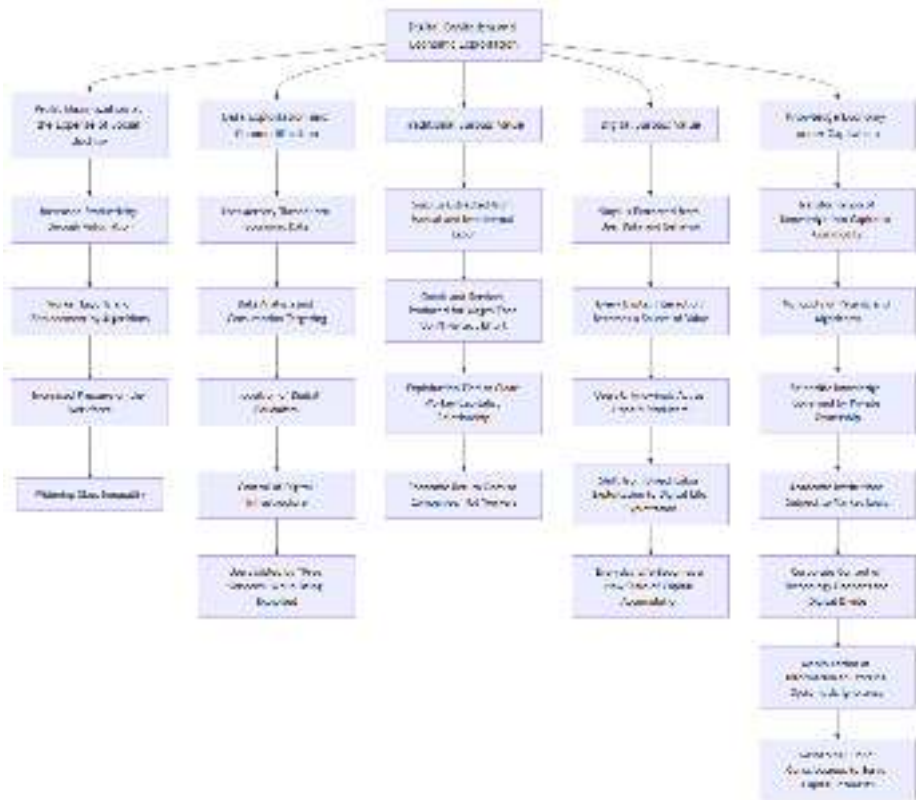
نوخبەى سەرمايەدارى زۇربەى ئامرازەكانى زانىارى قۇرخ دەكەن، لە داھىنان، توپۇزىنەوہى پېشكەوتوو، ئەلگۇرىتم، نەرمەوالە و سىستەمى كارپىكردىن تا پلاتفۇرمە دىجىتالىيە گەورەكان، پشت بەستن بە بەرھەمە

دیجیتالییەکانیان دەسەپینن لەجیاتى ئەوەى ئەم تەکنەلۆژیایانە بگۆرن بۆ سەرچاوەى خواوەندارىتی بەکۆمەل که خزمەت بە هەمووان بکات.

تەنانەت دامەزراوە ئەکادیمی و زانستییهکانیش که دەبوو ببنە بۆشایی بەرھەمھینانی زانیاری ئازاد، کەوتوونەتە ژیر باری لۆژیکی بازار، که تینیدا تووژینەوەى زانستی بە دامەزراوە گەورەکان دەفرۆشریت و خەلک ناتوانن دەستیان پینبگات مەگەر پارە بدن، ئەمەش زانست و زانیاری بەھیز دەکات لە جیاتى ئەوەى وەک مافینکی ھاوبەشى مرۆف مامەلەیان لەگەلدا بکریت.

سەرمايەداری تەنھا هەولێ قۆرخکردنی زانیاری نادات، بەلکو کار دەکات بۆ بەرھەمھینانی نەزانی بە شیوەیەکی سیستماتیک لە رینگەى کۆنترۆلکردنی مەنھەجی پەرودەیی و ناوەرۆکی دیجیتالی، ئاراستەکردنی جەماوەر بەرەو تەختکردنی رۆشنییری دەکات.

ئینتەرنیت که دەکرا ئامرازیکى شوپشگێرانە بیت بۆ بلاوکردنەوەى ھۆشیاری رەخنەگرانە بوو تە فەزایەک که بە تەواوی مولکی دەولەتە گەورەکان و کۆمپانیا قۆرخکارەکان که بەپیی بەرژەوھندییە ئابووری و سیاسى و ئایدیۆلۆژیەکانیان کۆنترۆلی لیشاوی زانیاری و زانیاری بە ھەموو شیوەکانیەو دەکەن.

5.3 ژیری دهستگرد وهک ئامرازیک بۆ زالبوون و کوئترۆلکردنی کریکاران

سیستهمی سه‌رمایه‌داری ته‌نها ژیری دهستگرد به‌کارناهیته‌ت بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌هیتان و قازانج، به‌لکو وهک ئامرازیک به‌کاری

دههینیت بو چه سپاندنی کۆنترۆلی چینایه تی و خستنه ژیر باری میکانیزی توندتری چاودییری و ریکخستن. به کارهینانی ژیری دهستکرد له شوینی کاردا تهنها ئامانجی باشتکردنی کارایی نییه، به لکو بو چرکردنه وهی چه وساندنه وه و که له که کردنی قازانج له سه حسابی ئازادی و مافه کانی کریکاران.

له گه له پهره ساندنی ئەلگۆریتی زیرهک، کۆمپانیاکان ئیستا دهتوانن به دوا داچوونی هه موو جوله یه کی کریکاران بکه ن، له رینگه ی سیسته مه کانی به دوا داچوونی به ره مدار، شیکردنه وه ی داتا، یان پیاونه ی خیرایی و کارایی کارکردن. ئەم ئامرازانه زۆرجار بو فشار خستنه سه ر کریکاران، که مکردنه وه ی کاتی پشو، و سه پاندنی ریتی کاری ماندووکه ر به کارده هینرین و دهیانکه ن به چه قو له ئامیریکی سه رمایه داری ماندوو نه ناس.

ئەم شیوازه نوییه ی چاودییری له وانه یه ژینگه یه کی کاری سه ختتر دروست بکات، که تییدا کریکاران ده بنه گۆراویک له هاوکیشه ی ژیری دهستکردا، له گه له کۆنترۆلیکی که م به سه ر هه لومه رچی کارکردنیاندا.

سه ره پای ئەوهش، ئەلگۆریتمه کان له پرۆسه ی دامه زانندن و ده رکردندا به کارده هینرین. داتای گوره شیده کریتته وه بو دیاریکردنی ئەوه ی کئ شایه نی دامه زانندن یان هیشته وه یه و کئ ده توانریت جیگه ی بگریته وه. ئەمه ده بیته هوی ناجیگیری کارکردن، که زۆریک له کریکاران په راویز ده خرین و به ئاسانی پشتگۆی ده خرین له سه ر بنه مای ستانداردی چه ندایه تی توند، به بی گویدانه لایه نه مرویی و کومه لایه تیه کان.

بۇ نموونە، نەرمەوالەي AI لە لايەن كۆمپانىيا گەورەكانى دامەزراندنى وەك لىنكدئىن بەكار دەھىنرئىت بۇ شىكردنەوہى سىقى و پشكىنى ئۆتۆماتىكى كاندیدەكان، كە دەبئتە ھۆى جياكارى ناراستەوخۇ دژى ئەوانەى كە لە باگراوندىكى كەمدەرامەتن. ئەلگۆرئتمەكان ئەو كاندیدانە پەسەند دەكەن كە لەگەل شىوازەكانى بازارى كارى سەرمايەدارىدا رىك دەكەون، لە كاتىكدا ئەوانەى شارەزايى يان شارەزايان لە دەرەوہى نۆرمە سەرەكەكان ھەيە پشتگوى دەخن.

ئەم گۆرانكارىيە نەك تەنھا رىژەى بىكارى و نائاسايشى كار بەرز دەكاتەوہ بە پالپئوہەنانى كرىكاران بۇ كەرتەكانى تر، بەلكو مۆدىلى "كرىكارى جىگروہ" بەھىز دەكات، كە كرىكاران بە ئاسانى فرى دەدرىن كاتىك بە كارىگەرى كەمتر لە دىجىتال يان ئۆتۆماتىك، بەم شىوہىە بازارى كار لاوازتر و چەوساندنەوہىەكى قوولتر دەكات.

بۇ نموونە، لە كۆگاكانى ئەمازۆن، سىستەمەكانى AI بەكار دەھىنرئى بۇ چاودىرىكردنى جولەى كرىكاران، بەدواداچوونى رىژەى بەرھەمھىتان و ديارىكردنى ئەوہى كى ئامانجەكان بەدەست دەھىنئىت و كى دواكەوتوہ. زۆربەيان لەسەر بنەماى پئوہرى نامرؤقانە دەرەكرىن كە تەندروستى و بارودؤخى كۆمەلايەتبيان پشتگوى دەخات.

ئەمە ھەروہا بەسەر كۆمپانىياكانى پلاتفۆرمى وەك Uber، Deliveroo و Uber Eats جىبەجى دەكرئىت، كە تەواوى ژيانى كارى شؤفئىران لە لايەن ئەلگۆرئىتى AI بەرئوہ دەبرئىت كە داواكارى ديارى دەكات، كاتژمىرەكان خشتە دەكات، بىنن لەسەر كار بەرنامەكە ديارى دەكات، و

تەنەنەت بېرىار دەدات كى دەچىتە سەر كار، ئەكاونتى كى بەستراو، يان داھاتى كى دەبېردىت لەسەر بىنەماى ھەلسەنگاندنى كېرىار، ژمارەى گەشت، يان دواكەوتن. بەبى چاودىرى مروڧ يان رەچاوكردنى بارودۇخى كەسىى.

لەم مۇدېلەدا، ئەلگۇرىتمەكان و ژىرىى دەستكرد دەبنە بەرپۆەبەر و دادوەر و جىبەجىكارى راستەقىنە، لە كاتىكدا كرىكاران بەبى پارىزگارى ياساىى يان مافى سەندىكاىى لە بازارى كارى دىجىتالى زۆر ناسك و چەوسىنەردا دەمىننەو. ئەمەش بوو ھۆى مانگرتن و نارەزايى لە چەندىن ولات كە داواى ناساندنى كرىكارانى پلاتفۇرمەكە ھەك "كارمەند" دەكەن نەك "بەلېندەرى سەربەخۇ" و دەستەبەركردنى مافە سەرەتايىبەكانى ھەك كەمترىن مووچە، بىمەى تەندروستى و مافى رىكخستن.

5.4 شىوہپىدانى ھۆشيارى بۇ برەودان بە كەلتورى سەرمايەدارى نيولىبرال

سەررەراى بەكارھىنەنى ژىرىى دەستكرد بۇ زىادكردنى قازانچ و بەھىزكردنى كۇنترۇلى كۇمەلايەتى، ئەم تەكنەلۇژىايە بەشىوہىەكى سىستماىك بەكاردەھىنرىت بۇ شىوہ پىدان و رىنماىى وردە وردە ھۆشيارى تاكەكەسى، بە ئامانجى بەرزكردنەوہى كەلتور و بەھاكانى سەرمايەدارى، بەتايىبەتى شكۇمەندى شارستانىەتى رۇژئاوا، و بەتايىبەتى بەھاكانى سەرمايەدارى ئەمرىكى.

به شيگردنه وهی داتا و هه لسوکه وتی به کارهینه ر، ئەلگۆریتمه کان به کاردههینرین بۆ کۆنترۆلکردنی ئەو ناوه رۆکه که به به کارهینه ران نیشان دهدریت له پلاتفۆرمه دیجیتالییه کانی وهک تۆره کانی تۆره کۆمه لایه تیه کان، بزوینه ره کانی گه ران و ئەوانی تر. ئەم سیسته مانه بۆ پیدانی ناوه رۆکی تاکه کان دارپژراون که پشتگیری جیهانبینی، سیاسهت و ئایدیۆلۆژیای سه رمایه داری ده که ن.

بۆ نمونه، له زۆربه ی پلاتفۆرمه دیجیتالییه کاند، ریکلام و ناوه رۆکی ریکلامکردن هانی به کارهینه ران ده دات به ره مه می زیاتر بکرن، ته نانه ت ئەگه ر پنیوستییان پتی نه بیت. به هاکانی سه رمایه داری به رز ده کرىنه وه، وهک پیروزی هه میشه یی خاوه نداریتی تایبه تی، جیاوازی چینه یه تی، سه رکه وتنی تاکه که س، ده وله مه ندى، به کاربه رى، و شیوازی ژيانی خوشگوزهرانى وهک پیوه ر بۆ ژيانیکی "سه رکه وتوو". نمونه یه کی تر ئەلگۆریتمی گه رانی گووگله، که ئەنجامه کان له سه ر بنه مای لۆژیکى بازار و ریکلامی پاره دراو پۆلین ده کات نهک له سه ر بنه مای په یوه ندىی کۆمه لایه تی، رۆشنییری یان زانستی.

له کاتی گه ران به دواى دهسته واژه ی وهک سه رکه وتن، گه شه پیدانی خود، یان ته نانه ت به خته وه رى، باشترین ئەنجامه کان په یوه سته به کۆمپانیاکانی یارمه تی خودی، کورسی پاره پیدراو، و ئامۆژگاری به کاربه ر که جهخت له سه ر تاکه گه رایى و قازانج ده کات، له کاتیکدا شيگردنه وه ی زانستی جدی و بیروکه ی چه پی پیتشکه وتووخواز له زۆر حاله تدا له رینگه ی سانسۆرى راسته وخۆ یان ناراسته وخۆوه که م ده خرینه وه.

ئەمە وردە وردە و وردى ھۆشيارى كۆمەل بەرەو قىبولكردنى ئەم بەھايانە ۋەك سىروشتى و ھەتمى ئاراستە دەكات. پىرۆسەكە بۆ ماۋەيەكى درىژ و بە شىۋازىكى نەرم و نادىار بەپىۋە دەچىت كە زۆربەي بەكارھىنەران، بە بىرمەندانى چەپ و پىشكە وتووخوازشەۋە، گەشىتۋونەتە ئەو باۋەپەي كە ئەم ئامرازانە بەتەۋاۋى بىئالايەنن. ئەم سىياسەتە ھەرەشەيەكى گەۋرە بۆ نەۋەكانى داھاتوۋ دروست دەكات كە ژىرىي دەستكرد بۆتە بەشىكى دانەبىراۋ لە ژيانى رۆژانە. ئەم شىۋاز و سىياسەتە پوختەكراۋانە يارمەتيدەرن بۆ زياتر چەسپاندنى ھەژمونى سەرمايەدارى و زىادكردنى دىسۆزى و ملكەچى جەماۋەر بۆ سىستەمى ئىستىنا.

5.5 كارىگەرى زۆر پىشت بەستىن بە ژىرىي دەستكرد

5.5.1 تىكشكانى تواناكانى مرؤف و قولبۋونەۋەي نامۆيى و دووركەۋتنەۋەي دىجىتالى

سەرەپاي ئەو رۆلەي كە ژىرىي دەستكرد دەيگىرپىت لە دووبارە دارپشتنەۋەي ھۆشيارى جەماۋەرى، رەھەندىكى تر ھەيە كە بە زۆرى نەخويندراۋە و ناياسايى لە ژىر ياساي نىۋدەۋلەتيدا دەمىنپىتەۋە بەتايىبەتى لە نىۋ پىشېركى شىتەنەي نىۋان زلھىزەكان و كۆمپانیا سەرمايەدارە قۇرخكارەكان بۆ زالبۋون بەسەر بازارەكانى AI. ئەم رەھەندە پەيۋەندى

به کاریگه‌ری نه‌رینی زور پشت به‌ستن به AI له‌سه‌ر توانای رۆشنییری و داهینه‌ری مروّف هه‌یه. په‌ره‌سه‌ندنی ته‌کنه‌لوژیا ئیستا به‌زوری به‌ره‌و زالبوون و قازانج به‌ده‌سته‌ینان و پیشبرکیی سه‌روه‌ری ته‌کنیکی ئاراسته‌ کراوه، به‌بی له‌به‌رچاوگرتنی کاریگه‌رییه‌ قووله‌کانی ئەم گۆرانکارییه‌انه له‌سه‌ر مروّفایه‌تی.

ژییری ده‌ستکرد وه‌ک ئامرازیک بو ئاسانکردنی ژیان و به‌رزکردنه‌وه‌ی به‌ره‌مه‌ینان به‌رز ده‌کریته‌وه. له‌گه‌ل ئەوه‌شدا، واقع‌نیشانی ده‌دات که پشتبه‌ستن به ئەم ته‌کنه‌لوژیایانه له‌وانه‌یه‌ بیته‌هۆی لاوازبوونی هۆشیاری و لاوازبوونی توانا بنچینه‌یه‌کانی مروّف. به‌تیپه‌رپوونی کات، مروّف، به‌تایبه‌تی نه‌وه‌ی گه‌نج، له‌وانه‌یه‌ توانای بیرکردنه‌وه‌ی ره‌خنه‌گرانه و ئەنجامدانی ژمییری، نووسین و ته‌نانه‌ت په‌یوه‌ندی سه‌ره‌تایی که‌متر بیت، به‌هۆی زور پشت به‌ستن به‌ سیسته‌مه‌ زیره‌که‌کان که ئەم ئەرکانه له جیاتی ئەوان جیبه‌جی ده‌کن.

له‌م چوارچیوه‌یه‌دا، نامۆبوونی مروّف له‌ فۆرمیکی دیجیتالی نویدا به‌ره‌م ده‌هینریته‌وه، که‌ تیایدا تاکه‌کان له‌ توانای رۆشنییری و داهینه‌رانه‌ی خۆیان جیا ده‌بنه‌وه، له‌ناو سیسته‌میکی ته‌کنه‌لوژیادا گیریان خواردوووه که له بریکاری ئۆتۆنۆمی بیبه‌شیان ده‌کات، وه‌ک چۆن کریکارانی پیشه‌سازی له ژیر سه‌رمایه‌داری ته‌قلیدی له به‌ره‌مه‌کانیان دوور ده‌که‌ونه‌وه.

مروّف له‌وانه‌یه‌ ورده‌ ورده‌ ملکه‌چی ئەلگۆریتمه‌کان بیت که‌ رینمایی کارلیکه‌کانی پۆژانه‌یان ده‌کن، ئەوه‌ی ده‌یخویننه‌وه و سه‌یری ده‌کن ده‌سه‌پین و ته‌نانه‌ت شیوه‌ی بیرکردنه‌وه‌یان ده‌کیشن. ئەمه‌ له‌وانه‌یه‌ بیته‌

ھۆی ئەوھى نەوھەکان توانای تیکەلېوون لەگەل واقیعدا بە سەرپەخۆیى نەبن، لەگەل ژیری دەستکرد بېتە پەيوەندى سەرھەکی نیوان تاک و جیھان، پشتمبەستنیان بە سیستەم و کۆمپانیا و دەولەتەکان بەھیز دەکات.

ئەم نامۆبوونە دیجیتالییە لە ئاستى بەرھەمھیناندا ناوھستیت. دريژ دەبیتەوھ بۆ پەھەندیکی زۆر قوولتر، نامۆبوون لە خود، لە ھۆشیاری، و لە پەيوەندییە کۆمەلایەتیەکان. ناسنامەى کەسى و کەلتوورى دەبیتە پەنگدانەوھى ئەلگۆریتەکان کە بۆ خزمەتکردنى بازار دیزاین کراون.

مەترسیەکە لێرەدا تەنھا بە لەدەستدانى توانای تاک سنووردار نییە، بەلکۆ دريژ دەبیتەوھ بۆ دووبارە شپۆھکردنەوھى ھۆشیاری کۆمەل بە شپۆھیکە کە لەگەل داواکارییەکانى بازارى سەرمايەداریدا بگۆنچیت. ئەمە توانای خەلک بۆ پیکخستن، بەرگرى و داواکردنى گۆرانکاری بنەپەتى لاواز دەکات بە پالپۆھنەنانى وردە وردە بۆ بلقى دیجیتالی دابراو کە تینیدا کارلیکردنى مرؤف کورت دەکریتەوھ بۆ پلانفۆرمیک کە کۆنترۆلى لیشاوى زانیاری دەکات و پەيوەندییە کۆمەلایەتییەکان لە خزمەتى زالبووندا دەگۆریت.

5.5.2 ئالوودەبوونى دیجیتال

لەم چوارچۆھەدا، ئالوودەبوونى دیجیتال وەک یەکیک لە مەترسیدارترین دەرنەجامەکانى فراوانبوونى ژیری دەستکرد دەردەکەویت. توێژینەوھیکە زانستى کە لەلایەن توێژەرانى زانکۆى کالیفۆرنیا لە سالى

2020 ئەنجامدراوۋە دەرىخستوۋە كە زۆر بەكارھېتائى پىلاتفۆرمى دىجىتالى و تۆرە كۆمەلايەتتەكان بەھۆى ئەلگورىتمى AI دەبىتە ھۆى گۆرپانكارى لە مېشكدا ھاوشىۋەى ئەو گۆرپانكارىانەى كە بەھۆى ئالوودەبوون بە ماددە ھۆشبەرەكان دروست دەبن، بەتايبەتى لەو ناۋچانەى بەرپرسن لە بېرىدان و كۆنترۆلكردنى پەفتار. ئەم ئەلگورىتمانە بە ئەنقەست دىزىن كراون بۆ پراكىشانى سەرنجى بەكارھېتەران و ھېشتنەۋەيان بە پەيوەندىەۋە بۆ ماۋەيەكى درىژ.

تۆرە كۆمەلايەتتەكان، كاربەرنامەكانى خۆشگوزەرانى، و سىستەمە دىجىتالىيەكانى تر تەنھا پىلاتفۆرمى خزمەتگوزارى نىن، بەلكو ئامرازىكن كە بە ئاگابى بەكاردەھىتەرنىن بۆ بەھىزكردنى پىشت بەستن بە پەفتار و مەعرفى. كۆمەللە داتاي گەۋرە بەكاردەھىتەرنىن بۆ تىگەشىتن و دەستكارىكردنى ھاندانى بەكارھېتەران بە شىۋەيەك كە خزمەت بە بەرژەۋەندىيە ئابوورىيەكانى كۆمپانىياكان و دەۋلەتە گەۋرەكان بكات.

ئەم ئالوودەبوونە بە دىجىتال تەنھا كات بەفېرۆ نادات يان كارىگەرى لەسەر بەرھەمھېتان دروست دەكات، بەلكو شىۋازىكى نوپى دووركەۋتتەۋە لە رېگەى ئالوودەبوونەۋە دروست دەكات، چونكە تاكەكان وردە وردە تواناي ژيان لە دەرەۋەى چوارچىۋەى دىجىتالى لەدەست دەدەن. دەشىت بىتتە ھۆى كەمبۈنەۋەى تەركىز، كەمبۈنەۋەى تواناي چارەسەر كىشەكان، لاۋازبوونى يادەۋەرى، و خراپبوونى پەيوەندى راستەۋخۆى مرقۇف.

سەرمايەدارى ئەم ئالوودەبوونە بە چەندىن شىۋە دەقۇزىتەوہ و دەبەرھىتان لە تەکنەلۇژياکان دەکات کە ھانى ھەلسوکەوتى ئالوودەبوون دەدات بۇ دۇنيابوون لەوہى بەکارھىنەران لە کارلىکىكى بەردەوامدا لەگەل پلاتفۇرمە دیجىتالىيەکاندا دەمىننەوہ. ئەمە دەگۇرپىت بۇ بازىنەيەكى خراپ کە قازانچ بە ھىشتننەوہى تاکەکان لە دۇخىكى بەردەوامى بەکاربردنى ناچالاک و زىادکردنى داھاتى کۇمپانىاکان لەسەر حسابى تەندروستى دەروونى و دەروونى، بەتايىبەتى لە نىۋنەوہى گەنجدا. بە تىپەربوونى کات، ئەمە لەوانەيە توانايان بۇ بىرکردنەوہى سەر بەخۇ و کارى بەکۆمەل کەم بکاتەوہ.

5.5.3 جۇرپىک لە کۆيلايەتى دیجىتالى خۇبەخشانە

زالبوونى چىنايەتى قولتەر دەبىتتەوہ کاتىک ژىرىى دەستکرد لە ئامرازيكى تەکنەلۇژياوہ دەگۇرپىت بۇ مىکانىزمىک بۇ بەرھەمھىننەوہى شىۋازەکانى کۇنترۇلى کۆمەلايەتى و سىياسى و ئابوورى. ئەگەر ئەم مۇدىلە بەردەوام بىت، لەوانەيە بىتتە ھوى کارەساتى مرۇيى، چونکە مرۇف وردە وردە تواناي رۇوبەرۇوبوونەوہى تەحەدايەكى ئالۇز لە دەست دەدات و دەبىتتە دىلى تەکنەلۇژياى ژىر کۇنترۇلى نۇخبەى سەرمايەدارى و زلھىزەکان.

ئەوہى ئەم کۇنترۇلکردنە مەترسىدارتر دەکات سىروشتى خۇبەخشانە. تاکەکان، ھاندەرى دەستکارىکردنى ئەلگورىتمى و ئارەزووى ئاسوودەيى دەبن، بەبى زۇرەملى راستەوخۇ دەخرىنە ناو ئەم کۆيلايەتتەيە دیجىتالىيەوہ. وەھمى کۇنترۇل و ھەلبۇزاردىيان پىدەدرىت، لە کاتىکدا

بېراره كانيان به وردى ئاراسته ي ريگايه كى پيشوهخت كراوه كه خزمهت به بهرژه وهندييه كانى سه رمايه دارى دهكات.

ئەم پېشكەشكردنە لە رېكەوتنى ھۆشيارانەوہ سەرچاوه ناگرېت، بەلكو لە زيادبوونى پشت بەستن بە تەكنەلۇژياكان سەرچاوه دەگرېت كه دەبنە جيگره وهيه كى دەستكرد بۇ پەيوەندييه مرؤقايه تيبهكان و پرؤسه ي مەعريفى سەربەخۆ. ئەمە دەبېتە ھۆى دۇخىكى نامۇبوونى ديجيتالى كه تيايدا خەلك بە ئامرازهكانى زالبوون دەناسنەوہ، نەك بەرگرى لىكردن.

ئەگەر ئەم دىناميكە بەبى كۆنترۆل بەردەوام بېت، بەبى بەرگرى كۆمەلايه تى كه رەگى لە ھۆشيارى چەبى پېشكەوتوودا ھەيه، ئەوا ژيربى دەستكردى ئىستا لەوانەيه وردە وردە لە ئامرازىكى سەرمايەدارييهوہ بگورېت بۇ جيگره وهى ناسينى مرؤف، بەرپوه بردنى ژيانى رۆژانە و سەپاندنى شيوازىكى نوئى كۆيلايه تى ديجيتالى خۇبەخشانە.

لەم سيناريؤيه دا، تاكهكان دەكەونە ناو سيستمى تەكنەلۇژياوہ كه رۆل و رەفتاريان پىناسە دهكات، توانايان بۇ بېراردانى سەربەخۆ سنووردار دهكات، و پاليان پىوه دەنيت بۇ قبوولكردنى ئەم زالبوونە وەك واقيعىكى حەتمى.

5.4.4 ياخييوونى ئامير و كونترۆلى AI بەسەر مرؤقايه تيدا

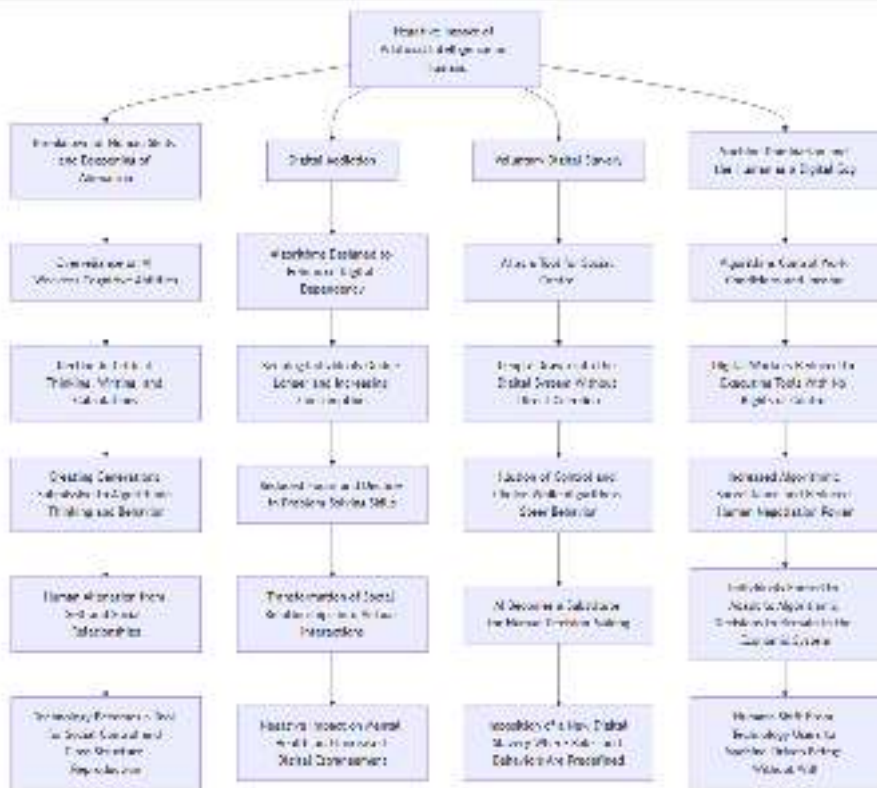
سيناريؤى داھاتوو لەميژە ويناي جيهانئىك دەكەن كه ئاميرەكان بەرپوهى

دهبن، كه مرؤف كۆنترۆلى ئهو تهكنه لوژيايه له دهست ديدات كه دروستى كردوو و دهبيته چهقو له سيسته ميكددا كه خزمهتى هيزه بالادهستهكان دهكات. ئهم ديدگايه پيشتر بوارى فهلسهفه يان فيلمى خهيالى زانستى بوو، بهلام بههوى پيشكهوتنى خيراى ژيرى دهستكرد و نهبوونى چوارچيوه ياسايى نيودهولهتى كاريگهر بو ريكخستن و كۆنترۆلكردنى، زياتر واقيعى بووه.

يهكيك له مهترسيدارترين و ئالۆزترين كيشهكانى پهرسهندنى AI ئهگهرى گهشهسندنى زيرهكيى مرؤفه و بيته قهوارهيهكى سهربهخو له دهرهوى كۆنترۆلى مرؤف و تهنانهت زال بهسهر مرؤفيايتيدا. كاتيكاى AI سنوورى پروگرامى بنهپهتى خو تپهپراندا، لهوانهيه بيته سيسته ميكا كه سهربهخو بريارى چاره نووسساز ديدات له بوارهكانى وهك ئابوورى، سياسته و ژيانى پوژانه، بهبى چاوديرى مرؤف.

له ژير سايهى سهرمايهداريدا، AI پهپه پيدراوه بو خزمهتكرن به كهلهكهبوونى سهرمايه و بههيزكردنى ههژموونى چينايهتى، له ژير كيبركيى درنانهى بازاردا، لهدهستدانى كۆنترۆل نهك تهنه ئهگهرى هيه بهلكو ئهگهرى زور و مهترسيداره بهتايبهتى به لهبهرچاوگرتنى خيراى گهشهسندنهكهى كه زور زياتره له ههر ههوليك بو ريكخستن يان كۆنترۆلكردنى له چوارچيوه ياسايى يان كومهلايهتيدا. وهك ئامرازىك ديزاين كراوه كه تواناي زوربان هيه، بهلام بهبى هيج قهفهزيك بو سنوورداركردنى خراپ بهكارهيتان يان گهشه پاكردوو، كه دهتوانيت بيكات هيزيكي سهربهخو كه دژى بهرژه وهندييه كومهلايهتيايهكان كار دهكات له جياتى خزمهتكرديان.

ئەم سىنارىيە بۇ سىنەما نامۇ نىيە. زۆرىك لە فىلمەكان باسى ئەو بىرۆكەيەيان كىدووه، بۇ نمونه تىرمىناتۇر، كە تىايدا ئامىرەكان جەنگ لە دژى مرؤف رادەگەيەنن دواى بەدەستەينانى ھۇشيارى خودى. ماترىكس، كە جىهانىك نىشان دەدات كە مرؤفايەتى كۆيلە كراوه لەلايەن AI و ھەك سەرچاوهى وزە بەكار دەھىنرەيت. و من، رۆبۆت، كە بەدواى ياخيپوونى رۆبۆتەكان لە دژى مرؤف دەگەرەيت دواى بەدەستەينانى عەقلىيەتى سەر بەخۇ. "ياخيپوون" ژىرىي دەستكرد لەوانەيە خەيال نەمىنەتەوہ بەلكو لەوانەيە لە سىياسەتەكانى سەپاندنى سىستەمە دىجىتالىيەكاندا دەربكەوئەت بەبى گويدانە پىداويستىيەكانى مرؤف. ئەوہى ئەمرو دەيبىنن زالبوونى كلاسكى رۆبۆت بەسەر مرؤفدا نىيە، بەلام دەتوانرەيت بىتە مۇدىلىكى نوئى كۆنترۆلى دىجىتالى، لەسەر بنەماى ئۆتوماتىكى تەواو و بەرپوہبردنى ئەلگورىتمى ژيانى رۆژانە، كۆمەلگاکان بگورەيت بۇ قەوارەيەك كە لەلايەن سىستەم و ئامىرە زىرەكەكانەوہ بەرپوہدەبرەين.

5.6 ژیری دهستگرد و جیهانی سیئیم

کاریگه‌ریه‌کانی ژیری دهستگرد ته‌نھا به ولاتانی پیشکته‌وتوو سنووردار نیی، به‌لکو بؤ باشووری جیهانیش دریژ ده‌بیته‌وه که له‌وی وهک بنچینه‌یه‌کی سه‌رچاوه خاوه‌کان و بازاری به‌کاربه‌ری گه‌وره مامه‌له‌ی

له گه لدا ده کړیت که بۇ خزمه تکر دنی سهرمایه داری جیهانی به کار ده هیتریت. له جیاتی به شداریکردن له گه شه سهندنی سهر به خوی ئەم ولاتانه، ئەم ته کنه لوژیایانه به شیوه یه ک ئاراسته ده کړین که پشتبسته تن به ئابووری، سیاسی، رۆشنیبری و ته کنه لوژیا به هیز ده کن، چه وساندنه وهی ئەم کومه لگایانه قوولتر ده کاته وه له بهر ژه وهندی ده ولت و کومپانیا بالاده سته کان که په ره پیدانی AI به ریوه ده بهن.

کومپانیا قورخکاره کان هه ول دهن داتا و سهرچاوه مروییه کان له باشووری جیهان به کار بهین به بی ئەوهی نرخی دادپهروه رانه پیشکesh بکن. له کاتیکدا ژیری ده سترکد به ئاشکرا وهک ئامرازیک بۇ گه شه پیدان بلاوده کړیته وه، به لام له راستیدا بۇ دهرهینانی داتا و گورینی دانیشتون بۇ سهرچاوهی ئازادی زانیاری به کار ده هیتریت.

بریکی زور داتا له ریگهی ئەپلیکیشن دیجیتالی و سیسته مه کانی به دوا دچوون و پلاتفورمه کانی توره کومه لایه تیه کانه وه هه لده مژریت، ههر کارلیکیک ده بیته مادهی خاو بۇ سوود وهرگرتن له نه ته وه به هیزه کان و کومپانیا قورخکاره کان.

ده سته پیشخه ری خیرخوازی و مروقدوستی له لایه ن هه ندیک ده ولت و کومپانیا گه وره کانی ته کنه لوژیا به کار ده هیترین بۇ قولکردنه وهی کونترولی سهرمایه داری به سهر باشووری جیهاندا. ئەم کومپانیا یانه زور کار ده کن بۇ ئەوهی ئینته رنیت بگه یه ننه هه موو گوشه یه کی جیهان، به تایبه تی بۇ ولاتانی گه شه سهندوو، ته نانه ت پیش دابینکردنی کاره با، ئاوی پاک یان خزمه تگوزارییه سهره تاییه کان.

نمونه‌یکش پرۆژهی Internet.org بوو که میتا (پیشتر فه‌یسبووک) به هاوبه‌شی له‌گه‌ل شه‌ش کۆمپانیای تری ته‌کنه‌لوژیا له‌ژیر دروشمی "به‌ستنه‌وه‌ی نه‌به‌ستراوه‌کان" ده‌ستی پیکرد. له‌هه‌ندیک ولاتدا ئینته‌رنیتی سنووردار و ری‌کخراوی پیشک‌ش کرد، که سنووردار بوو بو پلاتفۆرم و خزمه‌تگوزارییه‌کانی کۆمپانیای سپۆنسه‌ر و هاوبه‌شه‌کانی، نه‌ک دابینکردنی ئینته‌رنیتیکی ئازاد و کراوه. له‌جیاتی به‌هیزکردنی به‌کاره‌ینه‌ران، ئەوان بوون به‌به‌کاربه‌ریکی دیلی له‌ژینگه‌یه‌کی دیجیتالی داخراو که کارلیکه‌کانیان به‌رده‌وام چاودیری ده‌کریت و بو قازانج به‌کارده‌هینریت.

ئهمه‌ ئه‌وه‌ ده‌رده‌خات که ئامانجی راسته‌قینه‌ی ئهم جوره‌ پرۆژانه‌ باشتکردنی ئاستی ژیان یان په‌ره‌پیدانی ژیرخانی ئابووری نییه، به‌لکو په‌ره‌پیدانی به‌رژه‌وه‌ندییه‌ بازرگانیه‌کان، فراوانکردنی کۆنترۆلی ئایدۆلوژیا، و گۆرینی هه‌موو تاکیک بو به‌کاربه‌ریکی هه‌میشه‌یی و سه‌رچاوه‌ی داتا.

ئهم سیاسه‌تانه‌ جیاوازی دیجیتالی پر ناکه‌نه‌وه. به‌لکو کۆلونیا‌لیزم به‌ره‌م ده‌هیننه‌وه، ئیستا به‌ شیوه‌ی دیجیتالی. ئهم ولاتانه‌ به‌ ته‌واوی پشت به‌ ده‌وله‌ت و کۆمپانیا بیانییه‌کان ده‌به‌ستن بو ته‌کنه‌لوژیا و خزمه‌تگوزاری دیجیتالی، له‌جیاتی دروستکردنی توانای ناوخۆیی بو دابینکردنی پیداو‌یستییه‌ راسته‌قینه‌کانیان.

ئەمە پشت بەستن بە نەرمەوالەى خاوەندارىتى و ژيړخانى ھەورى بيانى بەھيز دەكات، بەتايبەتى ئەوانەى سەر بە ھيزەکانى رۆژئاوان و ميژوويەكى دووردریژيان ھەيە لە چەوساندنەوہى داگيركارى.

لە پيشبركى جيهانى بۆ زالبوونى تەكنەلۆژيا، رژیمة ديكتاتورەكان لە رۆژھەلاتى ناوہراست و شوینەکانى ترى باشوورى جيهان لە پەراویز نەماون، بەتايبەتى پاشايەتییە دەولەمەندەکانى كەنداو ئەم ويلايەتەنە مليارەھا دۆلاریان لە دەستپيشخەريیەکانى AI خویان وەبەرھیناوە و پشتگيرى راستەوخۆ لە زلھيزەكان و كۆمپانيا قۆرخكارەكان وەردەگرن كە ماوہيەكى زۆرە بە ھاوپەيمانى ستراتيجى دادەنن بۆ بەرەوپيشبردى بەرژھەندییە ئابوورى و جيۆپۆلەتيكىیەكان.

ھەرچەندە ئەم وەبەرھینانە وەك بەشيك لە "گۆرانی دیجيتالى" و "مۆديرنکردنى تەكنەلۆژيا" لە كۆمەلگاكانيان بانگەشەى بۆ دەكەن، بەلام ئەم وەبەرھینانە خزمەت بە بەھيزکردنى حوكمى ديكتاتورى و فراوانکردنى تواناكانى چاودیرى و توندکردنى كۆنترۆلى سياسى، كۆمەلايەتى و ئایدۆلۆژى بەسەر دانیشتونياندا دەكەن.

ئەم رژیمانە AI بەكاردەھینن بۆ پەرەپیدانى سیستەمى چاودیرى بەكۆمەل، شیکردنەوہى داتای گەورە و سەركوتکردنى ھەر نارەزايیەك. تەكنەلۆژیای ناسینەوہى دەموچا، شیکردنەوہى دەنگ و پيشبینى ھەلسۆكەوت بەكاردەھینن بۆ ناسینەوہى بیلايەنکردنى ئۆپوزیسیون پيش ئەوہى بتوانیت كار بكات. لە ریگەى ئەم سیستەمانەوہ حكومەتە

دیکتاتورەکان دەتوانن چاودێری ھاوڵاتیان بکەن و سیخوپی لەسەر بکەن
لە ڕینگە ی ھەردوو کەنالە دیجیتالییەکان و شوێنە گشتییەکانەوہ.

سەرھەپای قسە ی ڕووکەشانە سەبارەت بە دیموکراسی و مافەکانی مرۆف،
دەولەتانی ڕۆژئاوا و کۆمپانیا گەورەکان بەردەوامن لە پشتیوانیکردن لەو
جۆرە پڕژیمانە چونکە خزمەت بە ھەژموونی ئابووری و سیاسی خۆیان
دەکەن. کۆمپانیاکانی تەکنەلۆژیای قۆرخکارانە ڕۆلی راستەوخۆ لەم
سەرکوتکردنەدا دەگیرن، یان بە فرۆشتنی تەکنەلۆژیاکە (ھاوشیوەی چەک
و ئامیرەکانی ئەشکەنجەدان)، یان بە دابینکردنی راویژکاری، پالپشتی
تەکنیکی و ژێرخانی سیستەمەکانی AI کە ئەم پڕژیمانە پشتی پێ دەبەستن.
ئەم سیستەمانە بە ئازادی گەشەیان پێداوہ و لە دەولەتە دیکتاتورەکانی
ھاوپیەمانی سەرمايەداری جیھانی بلأو دەکرینەوہ و دەبنە ئامرازیکی
راستەوخۆ بۆ بەرھەمھێنان و بەھیزکردنی دەسەلاتی دیکتاتور.

5.7 لایەنگری جێندەر و نەبوونی یەكسانی تەواو لە ژیری دەستکرد

سەرھەپای تیگەیشتنی گشتی AI وەك بیالیەنی جێندەر، سەیرکردنیکی
وردتر ئەوہ دەردەخات کە لایەنگری جێندەر لە ئەلگۆریتەکان و سیستەمە
زیرەکەکاندا بە ڕوونی نیشانی دەدەن کە چۆن زۆربە ی کاربەرنامەکانی
AI جیاوازی و نایەكسانی ڕەگەزی بەرھەم دەھینن.

زمانی پیاو ناوہند و سروشتی نایەكسانی ئەم تەکنەلۆژیایانە ڕەنگدانەوہی
لایەنگری کەلتووری و کۆمەلایەتی کۆمپانیاکانی سەرمايەداری و حکومەتە

پیاوسالاره‌کانه که په‌ره‌یان پیداو، له ئاستیکې جیاوازدا به‌پیی زمان و پله‌ی مافه‌کانی ژنان و یه‌کسانی جینده‌ر له هر ولاتیکدا.

ژیری ده‌ستکرد له بنه‌رهدا نیرینه نییه، به‌لام له داتای کومه‌لگایه‌کی سه‌رمایه‌داری پیاوسالاری تغذیه ده‌کات. ئەلگوریتمه‌کان له‌سه‌ر کومه‌له داتایه‌ک راده‌هینرین که زورجار ره‌نگدانه‌وه‌ی بیرکردنه‌وه‌ی کلیشه‌یی و نایه‌کسانی ره‌گه‌زی به‌هیز ده‌کات، وه‌ک به‌کاره‌یتانی زمانی پیاوسالار و تیگه‌یشتنی ته‌قلیدی بو‌رولی جینده‌ر له کار و کومه‌لگادا.

بو‌نموونه، تو‌یزینه‌وه‌یه‌کی سالی 2019 له‌لایه‌ن زانکوی کارنیگی میلون ده‌ریخستوو‌ه که ریکلامه‌کانی کار له فه‌سیبووک و گووگل زیاتر کاری ته‌کنیکی و ئەندازیاری مووچه‌ی به‌رزتر بو‌ پیاوان نیشان ده‌دن وه‌ک له ژنان.

به‌هه‌مان شیوه، له سالی 2018، رو‌یت‌ه‌رز ئاشکرای کرد که سیسته‌می دامه‌زاندنی ئەمازۆن به شیوه‌یه‌کی ئوتوماتیکی کاندیدی پیاو له ئافره‌ت په‌سند ده‌کات له هه‌سه‌نگاندنی داواکاری کار بو‌روله‌ ته‌کنه‌لوژیاکان. ئەلگوریتمه‌که له‌سه‌ر داتای میژوویی دامه‌زاندن راهینرا که ره‌نگدانه‌وه‌ی لایه‌نگری پیکه‌اته‌یی له‌ناو کومپانیاکه‌دا بو، که پیاوان له میژوودا زورینه‌ی پو‌سته ته‌کنیکیه‌کانیان هه‌بووه. له ئەنجامدا، سیسته‌مه‌که ژماره‌ی سیقیه‌کانی دابه‌زاند که وشه‌ی "ژن" یان ئاماژه‌ی به چالاکی فیمینیستی کرد.

له گه ل ئه وه شدا، سیسته مه کانی دهنگ وهک یاریده دهری زیرهک به دهنگی ئافرهت و رۆلی خزمه تگوزاری پرۆگرام دهکرین، که کلێشه ی ژنان وهک "ملکه چ" یان "یارمه تیده ر" به هیز دهکات نهک هاوبه شی یه کسان. بۆ نمونه، یاریده ده ره مه جازیه کانی وهک Siri ی ئه پل، ئه لیکسای ئه مازۆن و یاریده ده ری گووگل به شیوه ی بنه ره تی وه لامی ره خنه کان ده ده نه وه و به تۆنیک ی به ریز و ملکه چ وه لامی ره خنه ده ده نه وه.

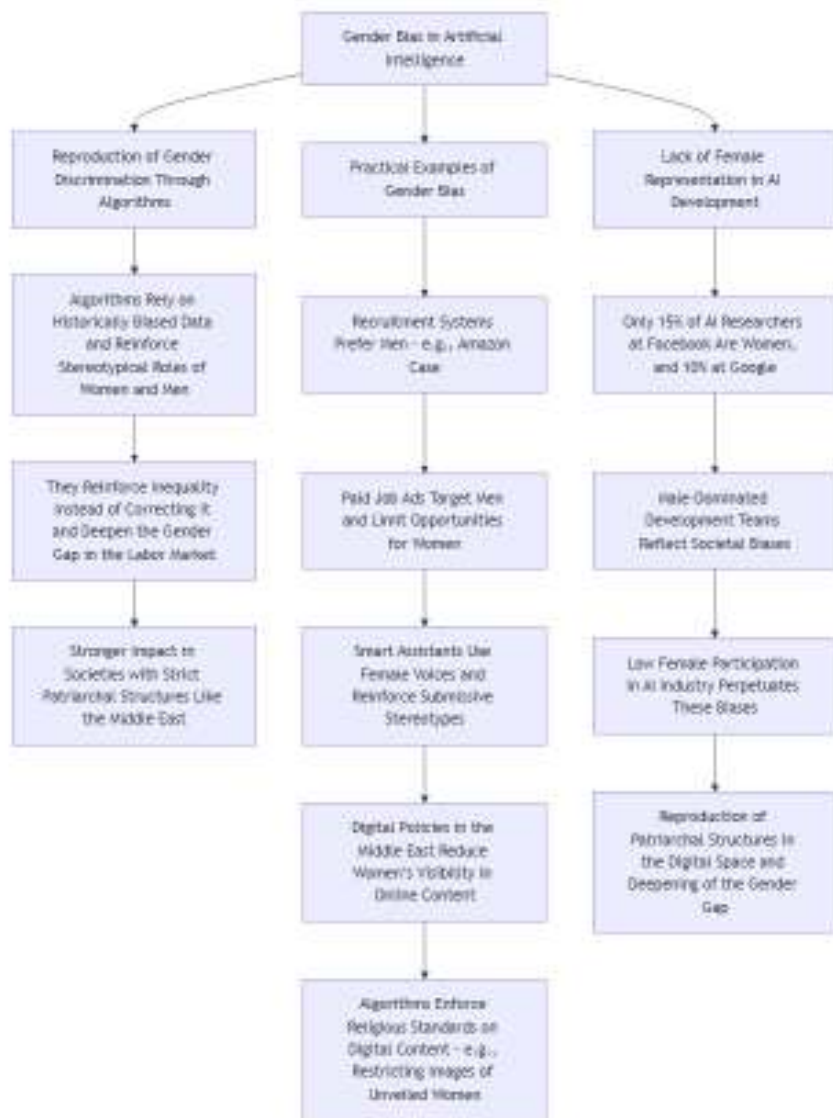
له ئیستادا، هه ندیک له ولاتانی رۆژه لاتی ناوه راست ملیاره ها دۆلار وه به ره یئان ده که ن له په ره پیدانی پرۆژه کانی AI به گویره ی به های ئایینی پیاوسالاری کۆنه پاریز. بۆ نمونه، هه ندیک یاریده ده ری دهنگی عه ره بی په ره یان پیدراوه به به کاره یئانی دهنگی پیاو له جیاتی دهنگی ئافرهت بۆ دوورکه و تنه وه له کلێشه ی ژنان وهک ملکه چ.

زۆریک له سیسته مه دیجیتالییه کان له م ولاتانه دا ئاماده بوونی ژنان له ناوه رۆکی دیجیتالی سنووردار ده که ن یان ره نگدانه وه ی بۆچوونه ته قلیدییه کان ده که ن که رۆلی ژنان له کۆمه لگادا که م ده کاته وه. بۆ نمونه، هه ندیک له حکومه ته دیکتاتوره کان سیسته می AI به کارده هینن بۆ چاودیریکردنی هه لسه که وتی کۆمه لایه تی و سه پاندنی پیوانه ی ئه خلاق ی ئیلهام وه رگرتن له به ها ئایینییه پیاوسالاره کان، وهک سنووردارکردنی وینه ی ژنانی بی سه ره پۆش یان سنووردارکردنی ده رکه و تنیان له ئه نجامه کانی گه ران و ریکلامه کان. یه کیک له توندترین نمونه ی ئه م چه وساندنه وه یه په ره سه ندنی سیسته می AI بۆ چاودیریکردنی جلوبه رگی ژنان، شیکردنه وه ی وینه و قیدیۆکان بۆ دیاریکردنی ئه وه ی ئایا له گه ل یاساکانی جلوبه رگی ئایینی سه پینراو ده گونجیت یان نا. بۆ نمونه له

ئیران، سیستمی دیجیتالی پهیره و کراوه بو چاودیری پابه ندبوونی ژنان به یاساکانی حجاب.

نوینه رایه تی نه بوونی ژنان له دیزاین و پهره پیدانی AI و نه بوونی به شداری کاریگری فیمینستی و پیشکەوتووخواز له بواره که دا و سروشتی پیاوسالاری تیمه کانی گه شه پیدان کیشه که خراپتر ده که ن. به گویره ی راپورتیکی په یمانگای AI Now، ژنان ته نها %15 ی تویره رانی AI له فه یسبووک و ته نها %10 له گووگل پیکده هینن، واته زوربه ی ته که نه لوژیاکانی AI له لایه ن تیمه کانی پیاوانه وه په ره یان پیدراوه.

ته که نه لوژیا له م چوارچیوه یه دا نه ک ته نها ره نگدانه وه ی لایه نگری جینده ر ده کات، به لکو به ره مه میان ده هینیت و گه وره یان ده کات، ریگره له به ره و پیشچوون به ره و یه کسانی و قولکردنه وه ی جیاوازی ره گه زی له جیاتی داخستنی ئه وان. ئه م سیستمه مانه کلیشه به هیز ده که ن و جیاکاری دژی ژنان ده هیلنه وه. ئه مه ته نها کیشه یه کی ته کنیکی نییه، به لکو ره نگدانه وه ی قهیرانیکی کومه لایه تی قولتره که شیوازه کانی نایه کسانی و جیاکاری له بواری دیجیتالدا دوویات ده کاته وه.

5.8 ژیری دہستکرد وەک ئامرازیک بۆ کۆنترۆلی سیاسی و سەرکوتکردن و پیشیلکردنی مافەکانی مرۆف

5.9

5.9.1 چاودیڤری و کۆنترۆلی دیجیتالی

کۆمپانیا دیجیتالییەکان بە ھاوکاری زلھیزەکان چاودیڤری جموجۆلی تاکەکان دەکەن لە ڤیگەى ئامیرە زیرەکەکان و کەنالە جۆراوجۆرەکانی پەییوەندی. لەراستیدا ھەموو چالاکییە دیجیتالییەکان، لەوانە کۆبوونەوہ تایبەتەکان، بەدواداچوون و شیکردنەوہی بەردەوامیان ھەیە. لەراستیدا، ھیچ بۆشاییەکی دیجیتالی بەتەواوی پارێزراو نییە. داتاگان بە شیوەیەکی سیستماتیک کۆدەکرینەوہ و بەکاردەھینرین بۆ ھەلسەنگاندن و پۆلینکردنی تاک و گرووپەکان لەسەر بنەمای ھەلسوکەوت، مەیلی پۆشنیڤیری و ئاراستەى سیاسییان.

ھەرۆھە چاودیڤری دیجیتالی بۆتە ئامرازیکى سەرەکی بۆ بەدواداچوونی ئایدۆلۆژی و سیاسی بەکارھینەرەکان، کە کۆمپانیا و حکومەتەکان دەتوانن لە ڤیگەى ھەلمەتی چەواشەکاری ریکخراو یان سزای دیجیتالی کە کاریگەرییان لەسەر ڤای گشتی سنووردار و کەم دەکاتەوہ، شوینیان بکەون و بکەنە ئامانج.

ئەم ستراتېژانە بەشپۈەيەكى سىستىماتىك و شاراۋە لە دژى سەندىكاكانى كرىكاران و پىكخراۋە چەپەكان و دامەزراۋە سەربەخۆكانى مافەكانى مروّف و مېدىا جىيەجى دەكرىن.

ئەم گروپانە پوۋبەپوۋى كۆتۈبەندى زىاتر دەبنەۋە كە بلاۋبوۋنەۋەى بىرۆكەكانىان لە بوارى دىجىتالى گشتى سنووردار دەكات لە رىگەى شىۋازىكى ورد و قورس بۆ دۆزىنەۋە.

ئەلگورىتمەكان بە وردى بەكاردەھىنرىن بۆ سنوورداركردى گەيشتن بە ناۋەرپۆكى سىياسى چەپ و پىشكەوتووخۋان، نەك بە سىپىنەۋەى بەتەۋاۋى بەلكو بە كەمكردەنەۋەى دەرکەوتتى. ئەمە سەركوتى دىجىتالى ئالۆزتر و مەترسىدارتر و نادىارتتر دەكات.

كەمى تىكەلبوون لەگەل ناۋەرپۆكى پىشكەوتوۋدا كاردانەۋەى سىروشتى بىنەرانە دەرەكەۋىت، لە كاتىكدا لە راستىدا، ئەنجامى ئەلگورىتمىكى پىشۋەخت بەرنامە بۆ دارپىژراۋ بۆ سنوورداركردى گەيشتن ھەيە. ئەمە تىروانىنىكى ھەلە لەنىۋ چالاكۋاناندا دروست دەكات كە بىرۋبۆچۈنەكانىان بايەخ و ناۋبانگىان نىيە، ئەمەش واىان لىدەكات دووبارە بىر لە ھەلۋىستەكانىان بكنەۋە يان ۋاز بەينن.

5.9.2 شكىتى دىجىتالى

شکستی دیجیتالی ئامرازیکى نوئ و ئالۆزه بۆ زالبوونى چىنايه تى. ئەلگۆرېتمەکان و AI بە شىئوھىھىكى مېتۆدى، ھەست پېنەکراو و وردە وردە بە تىپەربوونى کات بەکار دەھىنرېن بۆ بلاوکردنەوھى ناوھرۆکىک کە ھەستى بى يارمەتى و خۆبەدەستەوھدان بەھىز دەکات، بەتايبەتى لە نىو بەکارھىنەرانى چەپ و پىشکەوتوو.

ئەم مېکانىزمە شکستە ھەستېنکراوھکانى ئەزموونى سۆسىالیستى و رېکخراوھ چەپەکان گەورەتر دەکات، سەرمايەدارى وھک سىستەمىكى ھەمىشەيى و نەبەزىنراو وىنا دەکات و ئەو بىرۆکەيەيى کە گۆران مەھالە بەھىز دەکات. ھەرۆھە تاگگەرايى و چارەسەرھکانى بازار وھک بەکارھىنان و گەشەپىدانى خودى بەرز دەکاتەوھ، تاکەکان لە ھەر شىئوھىھک لە چالاكى سىياسى کۆمەلى رېکخراو جيا دەکاتەوھ.

سەرھپاى ئەوھش، گفئوگۆکانى ناو رېکخراوھ چەپەکان بەرھو مەملانىيى ناوخۆيى پەراويز دەچن، کە ھەولەکان پارچە پارچە دەکات و تواناى بەرگريکردنەيان لاواز دەکات. کۆمپانىا گەورەکان پشت بە شىکردنەوھى رەفتارى دەبەستن بۆ ئامانجکردنى تاک و گروپەکان بە ناوھرۆکىک کە ناومىدى گەشە پىدەدات و قەناعەتەيان پى دەھىنەت کە گۆرانى سۆسىالیستى مەھالە يان بىھودە.

ئەم سىياسەتەنە رېکھوت نىن، بەلکو مېتۆدى زانستى بە ئەنقەست و بۆ سەرکوتکردن يان لاوازکردنى رۆحى گۆران و دلىنابوون لەوھى کە سىستەمى سەرمايەدارى بى بەرھنگارى و ساغى دەھىنەتەوھ

5.9.3 ده‌ستگیرکردن و کوشتنی دیجیتالی

ده‌ستگیرکردنی دیجیتالی قوناغیکی مه‌ترسیدارتره له چاودیری و کونترپولکردن. ئەمه له سنووردارکردنی بینراوی ناوه‌پۆک تیده‌په‌ریت و هه‌له‌ساردنی هه‌په‌مه‌کی هه‌ژماری تاک و گرووپ ده‌گریته‌وه، به‌شیوه‌یه‌کی کاتی یان هه‌میشه‌یی، که ده‌توانریت به‌جۆریک له کوشتنی دیجیتالی دابنریت. ئەمه به‌بێ شه‌فافیه‌ت، ستانداردی روون یان یاسای ناوخۆیی و نیوده‌وله‌تی ئەنجام ده‌دریت که مافه‌کانی به‌کاره‌ینه‌ران به‌پارێزیت. پاساوه‌کانی وه‌ک "پیشیلکردنی ستاندارده‌کانی کۆمه‌لگه" یان "هاندانی توندوتیژی" زۆرجار بۆ بیده‌نگکردنی ده‌نگه‌کان به‌کارده‌هینرین، ته‌نانه‌ت کاتیک ناوه‌پۆکه‌که‌ تاوانی سه‌رمایه‌داری له‌لایه‌ن ده‌وله‌ت و کۆمپانیاکانه‌وه یان پیشیلکردنی مافه‌کانی مرۆف تۆمار ده‌کریت.

نمونه‌ی به‌رچاو سه‌رکو‌تکردنی دیجیتالییه که ناوه‌پۆکی فه‌له‌ستینییه‌کان ده‌کاته ئامانج که تاوانه‌کانی ئیسرائیل دژ به‌خه‌لکی مه‌ده‌نی تۆمار ده‌کات. له‌کاتی هێرشه‌که‌ی ئەم دوا‌ییه‌ی ئیسرائیل بۆ سه‌ر غه‌ززه، پلاتفۆرمه‌کانی وه‌ک فه‌یسبووک و ئینستاگرام و تویتەر و چه‌ند پلاتفۆرمیکی تر به‌بیانوی "پیشیلکردنی رینماییه‌کانی کۆمه‌لگه" یان "هاندانی تیروور" سه‌دان هه‌ژمار و پۆستیان سه‌ریه‌وه یان قه‌ده‌غه کرد. هه‌روه‌ها ده‌زگا‌کانی راگه‌یاندنی سه‌ربه‌خۆ کراونه‌ته ئامانج به‌سنووردارکردنی هه‌ژماره‌کانیان یان سه‌ریه‌وه‌ی هه‌ژماره‌کانیان به‌ته‌واوی له‌هه‌ولیکی ئاشکرادا بۆ

بیدەنگردنى ئەو دەنگانەى پېشېلكارىيەكانى دژى ھاوولاتیانى فەلەستینی ئاشكرا دەكەن.

5.9.4 خۆسانسۆرى خۆبەخشانە

سەركوتکردنى دیجیتالی و سەركوتکردنى ناوەرۆك لەگەل دیاردەى "خۆسانسۆرى خۆبەخشانە" كە تیايدا تاكەكان و تەنانەت گروپەكانیش دەست دەكەن بە سانسۆرکردنى خۆیان، گوتارى سیاسییان رېك دەخەن یان كەمتر دەكەنەو، دەچنە سەر بابەتى تیۆرى گشتی، و خۆیان لە رووبەروو بوونەوەى راستەوخو لەگەل سەرمايەدارى یان پزئیمە دىكتاتورەكان بەدوور دەگرن.

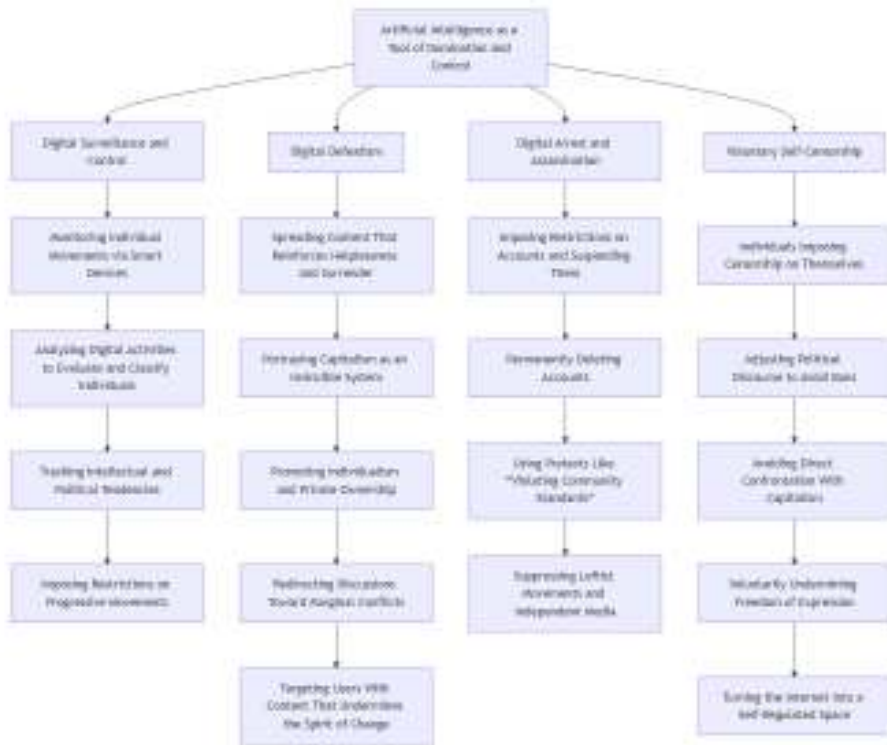
ئەمە لە ترسى ئەوەى پۆستەكانیان سنووردار بكرین یان رووبەرووی دەستگیرکردنى دیجیتالی یان كوشتن ببنەوە لە رېگەى ھەلپەساردنى ئەكاونتى AI لەسەر پلانفۆرمە دیجیتالییەكان.

ئەم ترسە ئازادى رادەربېن لاواز دەكات و دەبیتە فاكترىكى بەھیز بۆ دووبارە رېكخستەوە و چاودیریکردنى گفتووگوى گشتى تەنانەت پېش ئەوەى ھەر سنووردارکردنىكى راستەقىنە بسەپینریت. زالبوونى ئایدۆلۆژیای سەرمايەدارى بەھیز دەكات، بۆشایی بەرگری دیجیتالی كەم

دەكاته‌وه، و ئىنتەرنېت دەگۆرپىت بۇ بۆشايىپەكى خۇرپىكخستن كە لەگەل
بەرژە‌وه‌ندىيەكانى دەسەلاتداراندا رېك بخرىت.

بۇ نمونە، لە كاتى خۇپىشاندانەكانى جە‌ما‌وه‌رى لە ولاتانى جۇراوجۇر
دژ بە سىياسەتى سەرمایەدارى و رژىمە دىكتاتورەكان، و بە شىۋەيەكى
گشتى بە پلەى جىاواز، زۆرىك لە بەكارهینەران تىبىنى ئە‌وه‌يان كرد كە
پۆستەكانىان دەستە‌واژەى "مانگرتنى گشتى"، "نافەرمانى مە‌دەنى"،
"شۆرش" يان بە‌لگە‌نامەى پىشنىلكارىيەكانى مافەكانى مرۆف زۆر كە‌متر لە
جاران بە‌دەست دەهینن. لە هەمان كاتدا، بابەتە شىكارىيە گشتىيەكان
دەربارەى ئابوورى و سىياسەت كارىگەرى بە‌هەمان شىۋە نە‌بوون.

لە ئە‌نجامدا، زۆرىك لە چالاكوانان خۇيان بە‌دوور گرت لە‌و
دەستە‌واژە‌يانەى كە لە‌لایەن پلاتفۆرمە‌كانە‌وه بە "ئاژا‌وه‌گىر" پۆلین دە‌كرىن،
ئە‌مەش بو‌وه هۆى نە‌رمبو‌ونه‌وهى گوتارى گشتى و كە‌م‌كردنە‌وهى لىۋارى
شۆرشگىرى و لاوازكردنى رۆلى تۆرە كۆمە‌لایە‌تییەكان وەك ئامرازىك بۇ
بزووتنە‌وهى سىياسى و رېكخستنى جە‌ما‌وه‌رى.

5.10 دارماني ديموكراسي له ريگه ي ژيري دهستكرده وه

پاش به دهستهيناني كونترول ي عهقل و هوشيار ي مروث له ريگه ي ديجهتاليزه كردندا، ژيري دهستكرده له ئامراز يكي سه رمايه داري بو زياد كردني قازانچ په ره ي سه ندووه بو ئامراز يكي سه ره كي بو لاواز كردن و ته نانه ت لاواز كردني نه وه ي له ديموكراسي بورژوازي ماوه، له بري پشتگيري كردن يان به ره وپيشبردني.

ئەمە راستە سەرەپاي ئەوھى كە سىستەمە دىموكراسىيەكان لە زۆربەى ولاتاندا سنووردان، كە دىموكراسى بە پارەى سىياسى، ياساى ھەلبژاردنى لايەنگرى خزمەت بە بەرژەوھەندىيە تايبەتەكان و چەند ھۆكارىكى تر دەكات.

لەجىياتى ھاندانى بەشدارى گشتى لە ژيانى سىياسىدا، دىجىتاليزەكردن و AI بەكاردەھىنرەين بۆ دووبارە شىوھدان و دەستكارىكردنى راى گشتى لە بەرژەوھەندى چىنى فەرمانرەوا، كارىگەرى لەسەر ھەلبژاردنەكان، تەسككردنەوھى بۆشايى گفتوگوى ئازاد، و ئاراستەكردنى گوتارى سىياسى و مېديايى بۆ خزمەتكردنى دەسەلاتدارانى سەرمايەدارى.

كۆنترۆلى چىنايەتى بەسەر AI ماناى ئەوھى كە ئەم تەكنەلوژىايە، كە لە سەرھەتادا بۆ پشتىگىرى شەفافيەت و دىموكراسى دادەنرەيت، لە راستىدا بۆ بەرھەمھىنان و پەرەپيدانى چىرۆكىك بەكاردەھىنرەيت كە سىستەمى سەرمايەدارى ئىستا دەپاريزەيت.

شىكردنەوھى داتاي گەرە و ئەلگورىتمى زىرەك بەكاردەھىنرەين بۆ ئاراستەكردنى زانىارى سىياسى بە شىوھىەك كە سوود بە دامەزراوھ سەرمايەدارەكان، پارتە راسترەوھەكان و نىوفاشىستەكان و پرژىمە دىكتاتورەكان بگەيەنەيت. ئەمە تواناى خەلك بۆ برىاردانى سىياسى لەسەر بنەماى ھۆشيارى رەخنەيى راستەقىنە لاواز دەكات.

لە ژىر سەرمايەدارىدا، AI بۆ بەھىزكردنى خەلك يان بەھىزكردنى برىاردانى ھۆشيار و شەفاف بەكار ناھىنرەيت. بەلكو وەك ئامرازىك بۆ

شیواندنی راستی، بهره‌مهیانه‌وهی پروپاگه‌نده و بلاوکردنه‌وهی زانیاری ناراست که بناغه‌ی دیموکراسی داده‌خورینیت، له‌سه‌ر بنه‌مای شه‌فافیته، ده‌ستگه‌یشتن به زانیاری، و فره‌یی فکری و سیاسی. ناوه‌پوکی ئامانجدار له‌سه‌ر بنه‌مای شیکردنه‌وهی ره‌فتاری پیشک‌ه‌ش ده‌کریت و رای گشتی ده‌ستکرد بهره‌م ده‌هینیت که هه‌ژموونی چینایه‌تی به‌هیز ده‌کات و جه‌مسره‌گیری سیاسی و کومه‌لایه‌تی قوولتر ده‌کات.

ئه‌مه ته‌ن‌ها ده‌نگ‌ده‌ران چه‌واشه‌ناکات، به‌لکو گف‌توگ‌وی سیاسی خ‌وی ده‌گوریت، ناوه‌پوکی لی دامالیت و پری ده‌کات له‌ پروپاگه‌نده‌ی پشتگیری سه‌رمایه‌داری و بیرۆکه‌راسته‌وه‌کانی.

کاریگه‌ری AI له‌ ده‌ستکاریکردنی زانیاری تیده‌په‌ریت، ده‌بیته‌ میکانیزمیکی سه‌ره‌کی له‌ بهره‌مهیانه‌وهی ده‌سه‌لاتی سیاسی له‌ ژیر سایه‌ی سه‌رمایه‌داریدا. له‌ ریگه‌ی به‌ریوه‌بردنی هه‌لمه‌تی ئە‌لگوریت، دیزاین‌کردنی گوتاری سیاسی بو‌ گونجاندن له‌گه‌ل به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی سه‌رمایه، و کاریگه‌ری له‌سه‌ر هه‌لبژاردنی ده‌نگ‌ده‌ران له‌ ریگه‌ی ئامانجی بچووک، ده‌نگی ئۆپوزسیون بینایه‌ن ده‌بن و به‌دیلی دیموکراتی چه‌پ و پیشک‌ه‌وتووخواز لاواز ده‌بن.

نمونه‌ی ئە‌م دواییانه، ده‌ستیوه‌ردانی ملیاردی‌ری راسته‌وه‌ی ئیلون مه‌سک له‌ هه‌لبژاردنه‌کانی 2025 ی ئە‌لمانیا‌یه له‌ ریگه‌ی پلاتفورمی "X" (پیشتر تویته‌ر)، که تیایدا راسته‌وخو پشتگیری پارتی راسته‌وه‌ی توند‌په‌وه‌ی "ئه‌لته‌رناتیف بو‌ ئە‌لمانیا" کرد. ئە‌مه‌ش به‌ بلاوکردنه‌وه‌ی ناوه‌پوکی دروستکراوی AI ئە‌نجام‌درا که رای گشتی ده‌گوریت و جه‌مسره‌گیری

سیاسی له بهر ژه وهندی هیزه کانی راستره و نیونازییه کان بهرهم دههینیته وه.

له م دڅخه دا، هه لېژاردن چیتړه رهنګدانه وهی خواستی خه لک نییه، ته نانه ت ریژه ی. له جیاتی نه وه، ده بڼه ګوره پانی ملمانئ له نیوان هیزه ګوره کان، هیزه قورخکاره کان و نوخبه ی دارایی، که ئینته رنیت و AI وهک ئامرازیک بو زالېوونی سیاسی و ئایدولوژی به کارده هینن. ئه مه میکانیزمی دیموکراسی و پلورالیزمی سیاسی ګنده ل دهکات، یان دهنګه پیشکه وتووخوازه کان لاواز دهکات یان خه لک به رهو به دیلی هه له پال دهنیت که له کوتاییدا هه مان سیسته می سه رمایه داری به ره هم دههینیته وه، له ګه ل ګورانکاری رووکه ش.

5.11 کاریګه ری ژینگه یی ژیری دهستګرد له ژیر سه رمایه داری

ګورانی که ش و هه وا و ویرانګردنی ژینگه له دیارترین دهرئه نجامه کانی سه رمایه دارین. ئه مړو، ژیری دهستګرد بووه به ئامرازیکی تر بو وشکګردنی سه رچاوه کانی هه ساره که و خیراګردنی تیکچوونی ژینگه. هه رچهنده ئه م ته کنه لوژیایه وهک هیمای پیشکه وتن دفروشریت، به لام به شیوه یه ک به ریوه دهریت که خزمه ت به بهر ژه وهندییه کانی سه رمایه داری بکات، به بی پابه ندبوونی راسته قینه به پاراستنی ژینگه یان دادپه روه ری که شوه هه وا.

بۆ نموونە، راپۈرتەكان ئاماژە بەو دەكەن كە سەنتەرى داتاي گووگل لە ئايۋا سالانە نىكەى 3.3 مىليار لىتر ئاۋ بەكار دەھىتت بۆ سارد كىردنەۋەى سىرقە رەكانى.

سىستەمەكانى AI پشت بە سەنتەرى داتاي گەورە دەبەستن كە لە نىۋ گەورە ترين بەكارھىنەرانى وزە لە جىھاندا دادەنرىن. ئەم سەنتەرانە بە دەۋرى كاتر مىر كار دەكەن بۆ چارەسەركردنى داتاي زۆر گەورە و ئەلگورىتمى مەشق پىكردن، بىرىكى زۆر كارەبا بەكار دەھىنن كە ھىشتا زۆر بەيان لە سووتەمەنى فۇسىلىيەۋە سەرچاۋە دەگرن.

بەگوڧرەى ئاژانسى نىۋدەۋلەتى وزە، سەنتە رەكانى داتاي جىھانى لە سالى 2022 دا نىكەى 240-340 تىراۋات كاتر مىر كارەبايان بەكارھىناۋە، كە دەكاتە 1-1.3% ى كۆى خواستى كارەباى جىھانى، يان بەكارھىنانى وزەى سالانەى ۋلاتىكى ۋەك ئەرجەنتىن. ھەرچەندە ھەندىك لە گەورەكانى تەكنەلۇژيا بانگەشەى ئەۋە دەكەن كە ۋەبە رھىتان لە وزەى نويدا دەكەن، بەلام فراۋانىۋونى سىستەمەكانى AI دەبىتتە ھۆى دەردانى كاربۇن بە ئاستىكى زۆر زىاتر.

بەرھەمھىنانى ھاردۋىرى AI ھەرۋەھا بەستراۋتەۋە بە بەكارھىنانى سەرمايەدارى لە سەرچاۋە سىروشتىيەكان. چىپس و پىرۇسىسەرە پىشكەۋتوۋەكان پىۋىستىيان بە دەرھىنانى بىرىكى زۆر لە كانزاي دەگمەن ھەيە كە زۆر بەيان لە باشۋورى جىھانەۋە دىن لە ھەلومەرجىكى سەخت و نامرۇقانەدا.

بۆ نموونه له كۆماری ديموكراتى كۆنگۆ دهيان ههزار كرێكار به مندالیشهوه كۆبالت بۆ پاترى لیتیۆم بهبى ئامیرى سهلامهتى دهردههینن و كهوتوونهته بهر كانزای قورسى ژههراوى كه دهبیته هوى نهخوشى سهخت و دریژخایه. بههه مان شیوه، دهرهینانى لیتیۆم له چیلی ئاستى ئاوى ژیر زهوى له ناوچه وشكهكان به ریژهى %65 دابهزاندوووه و بووه هوى وشكبوونى زهوییه كشتوكالییهكان و دوورخستنهوهى كۆمهلگه له بژیوى نهريتى خویان.

ئهم كردارانه نهك تهنها سیستهمی ژینگهیی ناوخویى ویران دهكهن، بهلكو خهلكه رهسهنهكانیش ئاواره دهكهن، ئاو و خۆراك پیس دهكهن، و كۆمهلگه ههژارهكان تووشى ماددهى كیمیایی ژههراوى و نهخوشى دهكهن.

وهك بهشیک له سوورپى بهرهمهینان و بهكاربردنى سهرمایهدارى، ئامیره ئهلیكترونییهكان بهردهوام بهرز دهكرینهوه و بریكى زۆر پاشماوه ئهلیكترونییهكان بهرهم دههینن. زۆربهى ئهم پاشهپۆیانه به سهلامهتى بهكارناهیترین بهلكو ههنارده دهكرین بۆ ولاتانى گهشهسهندوو و لهوى كهلهكه دهن و كارهساتى ژینگهیی دروست دهكهن. بۆ نموونه، غانا بووه بهیهكك له گهورهترین شوینهكانى زبلدانى پاشماوه ئهلیكترونییهكان له جیهاندا، كه بریكى زۆر له ئهلیكترونى فریدراو دهسووتینریت بۆ دهرهینانى كانزای بهنرخ، گازى ژههراوى دهرهدات كه ههوا، ئاو و خاك پیس دهكات و دهبیته هوى بهرزبوونهوهى ریژهى شیرپهنجه و كیشهى تهندروستى له نیو كرێكاران و دانیشتووانى ناوچهكهدا.

فراوانکردنی ژیرخانی AI پېویستی به دروستکردنی سەنتەری داتا و تاوهری په یوهندی، خیراکردنی له ناوېردنی دارستانه کان، له ناوېردنی سیستمی ژینگه پاریزی و له دهستدانی جوړاوجوړی جوړاوجوړ هه یه. هه زاران دۆنم دارستان له چەند ولاتیکی باشووری جیهان پاکراونه ته وه بۆ دروستکردنی دامه زراوه کانی ته کنه لۆژیا.

له کاتیکدا AI وهک ئامرازیک بۆ بنیاتنانی ژینگه ی که شوه وای پیشه سازی بۆ بهرزکردنه وهی بهرهمهینان له کشتوکال و پیشه سازیدا بهرز دهکریته وه، گۆرینی زۆره ملی سیستمی سروشتی به به کارهینانی ئەم ته کنه لۆژیا یه له وانه یه مه ترسی ژینگه یی کاره ساتبار دروست بکات. دهستکاریکردنی دهستکردی کهش و هه وا و زه ویناسی، به بی ریزگرتن له هاوسهنگی سروشتی له وانه یه بیته هوی کاره ساتی پیشبینی نه کراو، له وانه بوومه له رزه و دارمانی زهوی.

سه رمایه داری مۆدیرن، که به هه له بانگه شهی گرنگی دان به ژینگه دهکات، هیچ جیاوازییه کی نییه له گه ل شیوه کانی پیشووی چه وساندنه وه. زۆر بهی فراوانبوونی ته کنه لۆژیا، به تایبه تی له AI، له سه ر حسابی سروشت دیت و سیستمی ژینگه یی به شیوازی جوړاوجوړ ویران دهکات بۆ خزمه تکردنی بهرژه و هندییه کانی دهوله ته به هیزه کان و کۆمپانیا قۆرخکاره کان.

5.12 به کارهینانی ژیری دهستکرد له جهنگدا و په ره پیدانی چه کی کوشنده

تەكنەلۇژىيە AI مۇدىرن ئەۋە دەردەخات كە چۆن ئەم بوارە بەرەو بەھىزكردنى سەرۋەرى سەربازى دەروات نەك پەرەپىدانى ئاشتى و گەشەسەندى. ئەمرو، AI بەشىكى سەرەكى پىشپىركىي چەك و تەكنەلۇژىيە زىرەك بەكارىت كە تواناى ئەنجامدانى ئوپەراسىۋنى سەربازى بەبى دەستىۋەردانى راستەوخۋى مروث ھەيە.

ئەم گورانە مەترسى پوودانى مەلانىي ويرانكەر و نامرۇقانە زىاد دەكات و پىۋىستى بە برىارى مروث لە بەكارھىنانى ھىزى كوشندە كەم دەكاتەۋە و شەرەكان خىراتر و ئالۇزتر و كەمتر پىشپىرىنى دەكرىت.

ھەرچەندە برىاردانى مروث لە سىنارىۋى شەردا كەمتر دەبىت، ئەگەرى زىادبۋونى مەلانىي و پىشپىلكردنى ياساى مروقاىەتى نىۋدەۋلەتى و قوربانىانى زىاترى خەلكى مەدەنى زىاد دەكات. كوشتن و ويرانكردن دەبنە برىارى ئەلگورىتمى كە بەبى پىداچۋونەۋەيەكى مروقانە، ئەخلاقى يان سىياسى، بەبى لىپرسىنەۋە جىبەجى دەكرىن.

ئەمەرىكا، چىن، رۇسىيا و ئەۋانى تر فرۇكەى بىفرۇكەۋانىان بەرھەمھىناۋە كە تواناى برىاردانى شەرى سەربەخۇيان ھەيە. ئەم سىستەمانە دەتوانرىت پروگرام بكرىن بۇ لىدانى ئامانجەكان لەسەر بنەماى شىكردنەۋەى داتا، نىگەرانى جدى دروست دەكات سەبارەت بە ھەلەى كارەساتبار بەھۋى لايەنگرى ئەلگورىتمى يان ھەلەى پروگرامكردن. زۆرىك لە كۇمپانىاكانى چەك ئىستا ۋەبەرھىتان لە سىستەمە سەربازىيەكانى AI دەكەن كە بە "چەكى داھاتوو" دەفرۇشرىن.

ئەم تەكنەلۇژىيە تەنھا بە مەيدانى جەنگى ئاسايى سنووردار نابن، بەلكو بۇ شەرى ئەلىكترونى درىژ دەبنەو، كە تىيدا AI بەكار دىت بۇ ھىرشكردنە سەر ژىرخانى نىشتىمانى گرنگ وەك سىستەمە دارايىيەكان، تۆرى وزە و سەرچاوەكانى ئا و خزمەتگوزارىيە بنچىنەيىيەكان. ئەمە وىرانكارى گەرەتر دەكات، قەيرانى جىھانى قولتر دەكاتەو و ئازارى ھاوولائىيانى مەدەنى خراپتر دەكات. ھەندىك ولات و ئەكتەرە نادەولەتییەكان پىشتەر AI بەكار دەھىنن لە ھىرشى ئەلىكترونىدا، وەك لە بىكارەبایى بەربلاودا دەبىنرىت كە بەھوى ھىرشەكانى AI بۇ سەر تورەكانى كارەبا و ئا و دروست بوو.

يەككە لە ترسناكترىن نمونەى جەنگى AI ھىرشى ئىسرائىلە بۇ سەر غەزە. سوپاى ئىسرائىل سىستەمى زىرەكى پىشكەوتووى بەكار ھىناو بۇ ديارىكردنى ئامانجەكان و ھىرشى ئاسمانى بۇ سەر فەلەستىنىەكان. راپورتە لىكۆلىنەو ھىيەكان ئاشكرای دەكەن كە سىستەمىك بەكار ھاتووە بەناوى "لاڤىندەر"، ئامرازىكى پىشكەوتووى AI كە داتای ھەوالگرى بە خىرايى شىدەكاتەو و ئەولەويەتى بۇمبارانكردنى ئامانجەكان لە رىگەى ئەلگورىتمەو دەدات، بەبى رەچاوكردنى رەچاوكردنى مروى.

لە ماوہى ئەم ھىرشە دىندانەدا، بۇمبارانكردنى بالەخانەكانى نىشتەجىبوون و ژىرخانى مەدەنى دەيان ھەزار فەلەستىنى كوزران كە زوربەيان ژن و مندال، بە بيانووى لىدانى "ئامانجى سەربازى". رىكخراوہكانى مافى مروڤ جەختيان لەوہ كىردووەتەو كە ئەم ھىرشانە بەشىكن لە سىياسەتى سىستەماتىكى لەناوبردنى بەكۆمەل و پاكتاوى نەژادى لە رىگەى تەكنەلۇژىيە پىشكەوتوو.

ئەم تاوانانە بەبى پشتىوانى دەولەتان و كۆمپانیا گەورەكانى تەكنەلۇژيا نەدەبوون كە ژىرخانى دىجىتالى و ئەلگورىتمى ھىز بە ئۆپەراسىيۇنە سەربازىيەكانى ئىسرائىل داين دەكەن. كۆمپانیاكانى وەك گووگل و مايكروسۆفت گرىبەستىيان لەگەل سوپاى ئىسرائىل واژو كر دووہ بۆ داينكردى خزمەتگوزارى ھەور و AI وەك بەشىك لە پڕۆژەى نىمبوس كە بۆ بەھىزكردى توانا تەكنىكىيەكانى ئىسرائىل لە چاودىرى، سىخورى، ئامانج گرتن و ويرانكردن.

ھەموو جەنگىك، بى گويدانە ئامرازەكانى بەكارھىنراو، دلرەقانە و نامرۇقانەيە. كۆمەلگاكان ويران دەكەن و ژيانى بيتاوانان لەناودەبەن لە پىناو بەرژەوھندى ھىزە بالادەستەكان. لەم چوارچىوہيەدا، كۆمپانیا گەورەكان، شانبەشانى حكومەتە سەرمایەدارەكان و پڑيمە ديكتاتورەكان، AI بەكاردەھىنن بۆ پىشخستنى سەروەرى سەربازى و قازانجىكى گەورە لە فرۆشتنى چەكى زيرەك.

ئەم تەكنەلۇژيايانە بۆ پەرەپىدانى ئامرازەكانى ويرانكارى بەكاردەھىنرىن كە جىھان زياتر ناسەقامگير دەكەن. AI لە جەنگدا زياتر "ورد" يان "كەمتر" زيانبەخش" ناكات، بەلكو دژە مرۇقانەى جەنگ بەھىز دەكات، بىرپارەكانى ژيان و مردن دەگورپىت بۆ جىبەجىكردى ئەلگورىتمى بى ئەخلاق.

6 ئەلتەرناتىۋى چەپ بۇ ژىرىي دەستكرد

پەرەسەندەنەكانى ئەم دواییەى ژىرىي دەستكرد دەرفەتتىكى گەورەى بۇ بەكارهینانەكانى لە بوارە جۇراوجۇرەكاندا كىردووه. لەگەل ئەوہشدا، ئەوان نىگەرانیان دروستكردووه سەبارەت بە چۆنیەتى ئاراستەكردنى ئەم تەكنەلۆژیایە. لە پوانگەى چەپگەرابى دیجىتالى، AI دەتوانىت ئامرازىكى شۆرشگىرپانە بىت كە يارمەتیدەرە لە دووبارە بنیاتنانەوہى كۆمەلگا بەرەو دادپەرورەى و یەكسانى زیاتر.

ئامانجى ئەم بینینە ئازادكردنى AI لە سنورەكانى بازارى سەرمایەدارى و ئاراستەكردنى بۇ خزمەتكردنى ھەموو مرۇقايەتى، گۆرىنى بۇ ئامرازىك بۇ باشتركردنى كوالىتى ژيان، ئازادكردنى خەلك لە كارى قورسى پۆتىنى و پەرەپىدانى داھىنانى مرۇف لە ھەموو بوارەكاندا.

بۇ یەكەم جار لە میژوودا، بە كەمترین ھەولى مرۇف پىداویستى زۆرىنەى دانىشتوان داىین بكرىت و كالا و خزمەتگوزارى و زانىارى بە فراوانى داىین بكرىت، ھەندىك جار تەنانەت بە خۇرابى، بەبى پشت بەستن بە كرىي چرپان پىكھاتەى بىرۆكراتى تەقلیدى. لەگەل ئەوہشدا، ئەم ئەگەرانە سنووردار دەكرىن و بەكاردەھىترىن بۇ زیادكردنى قازانچ، كەمكردنەوہى مووچە و قولكردنەوہى ھەژمونى چىنايەتى و ئایدولۆژیا، نەك بۇ ئازادكردنى خەلك لە چەوساندنەوہ.

ئەمرو، AI تەنھا ئامرازىكى نوئى نىيە لە دەستى سەرمايەدا، بەلكو لە بىنەردا رەنگدانەوہى گورائىكى چۈنايەتتە لە سىروشتى بەرھەمھىنان و خستنەپرووى سنوورە پىكھاتەيىھەكانى سەرمايەدارى. زورىك لە ئەپلىكەيشنەكان و پلاتفۆرمەكانى دىجىتال، لە چاپى سى رەھەندىھەوہ تا سىستەمى ھەرھەزى، بەرھەمھىنانى مالھوہ، ئۆتوماتىكى بەكۆمەل و لابردنى نىوھندگىرانى سەرمايەدارى لە ھەندىك كەرتدا، ئەوہ دەسەلمىنن كە كۆمەلگا ئىستا بە شىوہىھەكى كارىگەر خاوەنى ئەو ئامرازانەى ھەيە كە دەتوانىت رىگە بە رىكخستنەوہى سوسىيالىستى ئابوورى بدات بە شىوہىھەكى ئاسۆيى، بەشداربووانە و لەسەر بىنەماي كۆمەلگە.

لەگەل ئەوہشدا ئەم گورائىكارىيە ھىشتا سنووردار و خنكىنراوہ لەلايەن پىكھاتە قورخكارىيەكانەوہ كە تەكنەلۆژيا زال دەبن و ئاراستەى قازانچ دەكەن نەك قازانچى كۆمەلەيەتى.

لە بەشەكانى داھاتوودا، دەزانىن چۈن دىدگايەكى سۆسىيالىستى چەپ، بەتايىبەتى چەپگەرى دىجىتالى، دەتوانىت ژىرىي دەستكرد وەك ھىزىكى ئازادىخواز پىناسە بكات كە خزمەت بە بەھا مروفايەتى و پىشكەوتووەكان دەكات. ھەرچەندە ئەم بىرۆكانە تەنبا چوارچىوہىھەك بۆ دىالۆگى بەكۆمەل لەناو چەپدا بوون. پىشنىياركردنى بەدىلىكى لەم شىوہىھە پىويستى بە گفتوگۆيەكى فراوان ھەيە لە نىوان بزوتنەوہ چەپ و پىشكەوتووخواز و چالاکوانەكان و تاكەكان لە سەرانسەرى جىھاندا.

بە پىشكەشكردنى ئەم بىرۆكانە، ئامانچ پىشكەشكردنى چارەسەرى ئامادە نىيە، بەلكو كردنەوہى گفتوگۆيە لەسەر ئەولەوياتى بەپەلە. ئەم

ئەولەويه تانە دەبیت وەك بانگه‌یشتیکی كراوه بیت بۆ بەشداریکردن له گەشەپیدانی دیدیکی چەپی دیجیتالی لەسەر بنەمای خاوەنداریتی كۆمەڵی ژیری دەستكرد بە تاییه‌تی و تەكنەلۆژیا بە گشتی، له رینگە هەولیکی چەپی جیهانی رێكخراو.

6.1 پەرەپیدانی سیستەمی AI چەپ، بیلایه‌ن و سەرچاوه‌كراوه.

وەك چاره‌سەریکی گونجاو، پەرەپیدانی سیستەمی AI بیلایه‌ن، دیموكراتی و سەرچاوه‌كراوه یەكێكه له ستراتیجیە سەرەكیەكان بۆ رووبەر و بوونەوه‌ی هەژمونی دەولەت و كۆمپانیا گەرەكان بەسەر AI. ئەم سیستەمانە دەبیت بە شەفافییەت و سەر بەخۆیی بەرپۆه ببری، تا ئەوپەری توانا له بەرژەوه‌ندییە مۆنۆپۆلی سەرمايه‌دارییەكان دوور بخوێنەوه، بۆ دنیابوون له بەكارهێنانیان له خزمەتی خەلكدا.

بەدەست‌هێنانی ئەمە پێویستی بە هەول و هەماهەنگی هەیه له نیوان رێكخراوه چەپەكان، پیشكەوتووخواز و مافەكانی مرۆف له سەرانسەری جیهاندا، بۆ داكوکیكردن و كارکردن بۆ ئەوه‌ی تەكنەلۆژیا بكاتە ئامرازێك كه دیموكراسی، ئازادی و یەكسانی بەهیز بكات له ژیر داینامیکی دەسەلاتی چینیایەتی ئیستادا.

سیستەمه‌كانی سەرچاوه‌ كراوه دەرڤه‌تیک بۆ خەلك و رێكخراوه چەپەكان/پیشكەوتووخواز دەرڤه‌خسین بۆ بەشداریکردن له پەرەپیدانی تەكنەلۆژیا بە شیوه‌یه‌ك كه رەنگدانەوه‌ی بەهاكانیان بیت. تاكه‌كان یان

گروپه‌کان ده‌توانن ده‌ستیان به‌کۆدی سه‌رچاوه‌ بگات و له‌ چۆنیه‌تی کارکردنی سیسته‌مه‌کان تیڤگه‌ن و ئازادانه‌ ده‌ستکاری بکه‌ن و باشتریان بکه‌ن. ئەم شینوازه‌ ده‌توانیت‌ خاوه‌نداریتی و داهینانی کۆمه‌ل‌ به‌هیز بکات، پالپشتی شه‌فافییه‌ت بکات و به‌شیک‌ کۆنترۆلی ده‌وله‌ت و کۆمپانیا قۆرخکاره‌کان هه‌لبوه‌شینیتیه‌وه‌. ده‌ستگه‌یشتنی گشتی ئەم سیسته‌مانه‌ بۆ پیدایه‌چوونه‌وه‌ هه‌روه‌ها مه‌ترسی ده‌ستکاریکردنی ئایدۆلۆژی یان ئەجیندای شاراوه‌ که‌م ده‌کاته‌وه‌ و وایان لیده‌کات زیاتر باوه‌رپیکراو و سه‌ربه‌خۆ بن له‌ به‌رژه‌وه‌ندییه‌ ته‌سکه‌کانی سه‌رمایه‌داری.

هه‌روه‌ها پاسه‌وانی بۆ پاراستنی داتا و تایبه‌تمه‌ندی دابین ده‌کات. به‌ چالاککردنی پیدایه‌چوونه‌وه‌ به‌ کۆدی سه‌رچاوه‌، ده‌توانریت‌ لایه‌نگری شاراوه‌ و ده‌ستکاریکردن که‌ خزمه‌ت به‌ به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی چینی فه‌رمانه‌رخوا ده‌کات بناسریتیه‌وه‌.

دروستکردنی شه‌فافییه‌ت و متمانه‌ به‌ AI هه‌نگاوی یه‌که‌می گرنگه‌ بۆ گۆرینی ته‌کنه‌لۆژیا بۆ ئامرازیک‌ ئازادخواز.

چاره‌سه‌ری کۆتایی که‌ ده‌بیت له‌ درێژخایه‌ندا تیبکۆشین له‌ هه‌ماهه‌نگی جیهانی نیوان ریک‌خراوه‌کانی چه‌پ و پیشکه‌وتنخواز و مافه‌کانی مروّقه‌ بۆ په‌ره‌پیدان و په‌ره‌پیدانی جیگه‌وه‌یه‌کی چه‌پ و پیشکه‌وتووخواز و شه‌فاف بۆ AI، دلنیابوون له‌وه‌ی که‌ ته‌کنه‌لۆژیا ده‌بیته‌ مولکی کۆمه‌ل، له‌ژێر چاودێری و ئاراسته‌ی گشتی، هاوته‌ریب له‌گه‌ل ریزگرتن له‌ مافه‌کانی مروّف، یه‌کسانی، به‌ها دیموکراسیه‌کان، و فره‌یی پۆشنییری.

له جياتى ئه وهى AI بىتته بواری تاييهت به دهوله ته دهوله مهنده كان و كو مپانيا قورخكاره كان، دهبيت بىتته ئامرازيكى پيشكه وتووخواز و جه ماوهرى كه يارمه تيدهر بيت بو چاره سه ركردنى كيشه جيهانييه كان و ناوخوييه كانى وهك هه ژارى و چه وساندنه وه، به دهسته ينانى يه كسانى و دادپه روهرى، به هيز كردنى ديموكراسى، چاره سه ركردنى گورانى كه شوه وه، و په ره پيدانى سيسته مى تهن دوستى و په روه ردهى گشتگيرتر و دادپه روه رانه تر.

به م شيويه ژيرى دهستگرد دهبيتته پرورته يه كى رزگار يخوازي جيهانى، دووباره پيناسه ي په يوه ندى نيوان مروث و ته كنه لوژيا به پي به ها سو سياليسيته كان دهكات و ده رگا دهكات وه بو موديليكى نوي كه تييدا ته كنه لوژيا له خزمه تى مروثايه تييدا بيت.

تا وه كو موديلي چه پي پيشكه وتووخوازي AI به ته واوى به دى نه هينريت، ته كنه لوژياى ئيستا دهبيت له ژير چاوديرى ياسايى نيوده وله تى سه ره به خو و مافه كانى مروث بيت بو دنيا بوون له شه فافيه ت و دادپه روهرى. ئه م چاوديرى كرده ده توانيت يارمه تيدهر بيت بو كه مكر دنه وهى دهستكارى كردنى سه رمايه دارى له ته كنه لوژيا وهك هه نكاويكى سه ره تايى بو دووباره ئاراسته كردنى بو خزمه تى خه لك له ژير پاسه وانى گونجاودا.

6.2 ئامرازيك بو به ديه ينانى دادپه روهرى كو مه لايه تى و بره ودان به يه كسانى له بازا رى كاردا

ژیری دەستکرد، ئەگەر لە چاویلکەى پێشکەوتووخواز، سۆسیالیست-چەپەو ئەراستە بکریت، دەتوانیت ببیتە ئامرازىكى بەهیز بۆ ئازادکردنى مروڤایەتى و بەدەستەینانى دادپەرورەى کۆمەلایەتى، لە رینگەى شیکردنەوەى کیشە کۆمەلایەتییه ئالۆزەکان و دابینکردنى چارەسەرى کارىگەر بۆ کەمکردنەوەى نایەکسانى ئابوورى و چەوساندنەوەى چینایەتى. بەلام بەدەستەینانى ئەم ئامانجە ئۆتوماتىكى نییه. پێویستى بە ئاراستەکردنى میکانیزمەکان و تواناکانى هەیه بۆ چارەسەرکردنى ھۆکارە بنەرەتییهکانى هەژارى و بیکارى و نەبوونى خزمەتگوزارییه سەرەتاییەکان و جیاکارى کۆمەلایەتى بۆ ئەوەى بتوانیت بەراستى خزمەتى خەلک بکات.

AI ھەرۆھا دەتوانیت یارمەتیدەر بیت لە چاودیریکردنى ئەم جیاوازیانە لە رینگەى سیستەمى پێشکەوتووى شیکردنەوەى داتا، رینگە بە دیاریکردنى گروپە ھەژارەکان دەدات و سیاسەتى دادپەرورەانە ئاراستە دەکات بۆ راستکردنەوەى ناھاوسەنگى پیکھاتەى لە دابەشکردنى سامان و خزمەتگوزارى.

لەم چوارچێوەیەدا، حکومەتە پێشکەوتووکان و دامەزراوە چەپەکان دەتوانن ئەم تەکنەلۆژیایانە بەکار بهین بۆ دارشتنى پرۆگرامەکانى ئابوورى و کۆمەلایەتى دادپەرورەانەتر و سیستماى تیکتر، بە بەکارهینانى مۆدیلى داتای ورد بۆ دیاریکردنى پێداویستىیه راستەقینەکانى کۆمەلگە پەراویزخراوەکان، بەم شیوہیە دەرفەتى یەکسان و کەمکردنەوەى نایەکسانى چینایەتى و بەدەستەینانى بەرزترین ئاستى دادپەرورەى کۆمەلایەتى.

بەدیلی چەپ بۆ AI جەخت لەسەر ئەو دەکاتەوێک بە ئامرازیک بۆ ئازادکردنی خەلک لە کاری ماندووکەر و دووبارە، لە هەمان کاتدا دەستەبەرکردنی داوینکردنی کاری شکومەند و جیگیر بە مووچەیی یەکسان. بەکارهێنانی دادپەرورەنەیی ئۆتوماتیک دەتوانی کاتژمێرەکانی کارکردن کەم بکاتەوێک و کاتی زیاتر بەت بە تاکەکان بۆ گەشەیی کەسایەتی، بەشداری کۆمەڵگە، و چێژ وەرگرتن لە ژیان، لەجیاتی ئەوێک لە بازەنی چەوساندنەوێک چۆی سەرمايەداریدا گیران خواردبیت.

لەم مۆدیلەدا، بازارێ کاری دەبیتە فەزایەکی دادپەرورەنەتر و ئازادتر، جیاکاری لەسەر بنەمای جیندەر، رەگەزی، ئایین و تەمەن لە رینگەیی سیستەمی هەلسەنگاندن لەسەر بنەمای لیها توویی و شارەزایی، سەر بەخۆ لە لایەنگری کۆمەڵایەتی یان ئایدۆلۆژی. دەبیتە میکانیزمیک بۆ دەستەبەرکردنی دەرفەتی یەکسان بۆ هەمووان، لەگەڵ ژینگەییەکی کار کە خۆشگوزەرانی کریکارانی دەستی و رۆشنییری وەک یەک باشتر دەکات.

سەرەرای ئەوێک، AI دەتوانیت ئامرازیک بەهێز بیت بۆ پالپشتیکردنی ریکخستنی کریکاران و چالاکی سەندیکا، لە رینگەیی پەرەپیدانی ئەپلیکەیشنەکان کە یارمەتی کریکاران دەدات سەندیکای دیجیتالی دروست بکەن، تۆپی هاوسۆزی دروست بکەن، توانایان بۆ دانوستان لەگەڵ خاوەنکارەکان بەهێز بکەن، داوا لە مافەکانیان بکەن و هەلومەرجی کارکردن باشتر بکەن.

لە کۆتاییدا، AI دەتوانیت بۆ پەرەپیدانی نەرمەوالە بەکار بهینریت کە توانای دزەکردنی ناوئەندەکانی بەرھەمھێنان و سەپاندنی مانگرتنی

دیجیتالی ههیه، به تیکدانی سیسته می به ره مهینان له ناو کۆمپانیاکان یان دامه زراوه حکومییه کان که مافی کریکاران پیشیل ده کهن یان چالاکی سه ندیکاکان قه دهغه ده کهن. له رژیمه دیکتاتور دهکاندا که کریکاران له مافی خۆرپیکستن و مانگرتن بیبهش ده کهن، ئەمه ده بیته دواین چاره سه ر بۆ ناچار کردنی ئەو قه وارانە بۆ پیدانی مافی زیاتر به هیزی کارهکانیان.

6.3 ژیری دهستکرد وهک ئامرازیکی پراکتیکی بۆ ئازادی زانستی و به هیزکردنی داهینان

له جیاتی ریگه دان به ژیری دهستکرد بۆ لاوازکردنی تواناکانی مروّف و به ره مهینانی نه وه یهک که زور پشت به ته که نه لوژیا ده به سستیت، ده توانریت ئاراسته ی بکریت بۆ ئەوه ی بیته ئامرازیک بۆ ئازادی زانستی و په ره پیدانی داهینان. AI نابیت به ته واوی جیگه ی بیرکردنه وه ی مروّف بگریته وه، به لکو ده بیته یارمه تیده ر بیت له فراوانکردنی تواناکانی مروّف، توانای ده سته گه یشتن به ئامرازهکانی زانیاری پیشکه وتوو، و ئازادکردنی کات له ئەرکه رۆتینییه کان، به م شیوه یه ریگه به خه لک ده دات ته رکیز له سه ر داهینان و کاری داهینه رانه بکه ن.

له جیاتی به هیزکردنی پشت به ستن و زور پشت به ستن، به ته له ی ئالووده بوونی دیجیتالی شه وه، AI ده توانریت بۆ یارمه تیدان دیزاین بکریت نه ک جیگرتنه وه ی توانای مروّف. ده توانریت سیسته می AI سه رچاوه کراوه ی پیشکه وتوو په ره پیدریت بۆ هاندانی بیرکردنه وه ی په خه نی و داهینه رانه، هانی به کارهینه ران ده دات به سه ره خۆیی زانیاری بدۆزنه وه به هاندانی پرسیا ری شیکاری نه ک ته نها پیشکه شکردنی وه لامی ئاماده.

ئەم سېستېمانە دەتوانن بېرۆكەى تويژىنەوھ پېشنيار بكن، داتا شېبىكەنەوھ بۆ پشنگىرى كىردنى ھۆكارى استىتاجى، و ھاندانى بەكارھىنەران بۆ دروستكىردنى بىرى رەسەن، نەك بەكارھىنەرانى پاسىقى زانىارى.

بەدىلى چەپ ھانى بەكارھىنەرانى AI دەدات بۆ بەھىزكىردنى تويژىنەوھى زانستى ھاوبەش لە رېگەى ئاسانكىردنى ئامرازەكانى شىكىردنەوھى داتانى گەورە بۆ زانايان و تويژەرانى سەربەخۆ. ئەمە دەتوانىت داھىنەرانى زانستى لە بوارەكانى ھەك پزىشكى، چارەسەرى نەخۆشىيە درېژخايەنەكان و دەگمەنەكان، كۆمەلناسى، وزەى نويبووھوھ، پاراستنى ژىنگە و شتى تر خىراتر بكات.

دەتوانىت پىرۆژەى ھاوبەشى AI دابمەزىنرىت بە بەشدارى كرىكاران، ژنان، ئەندانىاران، تويژەران و چالاکوانانى كۆمەلايەتى، دلىنابوون لەوھى كە تەكنەلۆژىا لە خزمەتى بەرژەوھندى گشتى بەكار دەھىنرىت. زۆر گرنگە تەكنەلۆژىاي AI ھەك خزمەتگوزارى گشتى تەواو بەخۆرايى دابىن بكىرىت، كە دەستگەيشتن بە ھەموو تايبەتمەندىەكان، سەرەتايى و پېشكەوتوو، كە پالېشتى داھىنان دەكات لە ھەموو بوارەكاندا، بەبى بارى تىچوونى زۆر.

6.4 چاودىرى كۆمەلگا لەسەر ژىرى دەستكىرد

بەدىلى چەپ بۆ AI ھەول دەدات چاودىرى شەفاف و دىموكراتى كۆمەلگا بەسەر تەكنەلۆژىا، بەتايبەتى ژىرى دەستكىرد، بسەپىنىت بۆ دلىنابوون

له وهی به کارهیتانی دادپهروهه رانه و دادپهروهه رانه. چاودیریکردنی کاریگه ر پیویستی به دووباره دابه شکردنه وهی هیزی دیجیتالی هیه به بۆ ئه وهی ته کنه لوژیا بیته خاوه ندریتی کومه لایه تی و بۆ خزمه تکردنی خه لک به کار بهیتریت، نه ک له لایه ن کومپانیا گه وره کانه وه قورخ بکریت.

ئه مه پیویستی به دروستکردنی دامه زراوه و پلاتفورمی به شدار بوو هیه که ریگه به خه لک ده دات لیکولینه وه له چونه تی دیزاین و جیبه جیکردنی ئه لگوریتمه کان بکات و شه فافییه ت به رز بکاته وه و به کارهینه ران تیگه ن که ئه م ته کنه لوژیایانه چون کاریگه ری له سه ر ژیا نی پوژانه یان هیه. ده زگا کانی چاودیری جه ماوه ری ده بیت له سه ر ئاستی ناوخوی و نیوده وه له تی دامه زرین، له وانه نوینه رایه تی فراوانی کریکاران، ئه کادیمیه کان، داوکیکاران مافه کانی مروّف و شاره زایانی ته کنیکی، بۆ دلنیا بوون له بیلایه نی و دادپهروهی له په ره پیدان و بلاوکردنه وهی سیسته مه کانی AI.

سه ره رای ئه وهش، یاسا و رینمایی ناچار ده بیت پیشکه ش بکریت که داوا له په ره پیده ران بکات به ها کانی دادپهروهی و یه کسانی له قوناغی دیزایندا جیگیر بکه ن، له گه ل پیداچوونه وهیه کی زوره ملی کومه لگا پیش ئه وهی هه ر سیسته میک به بازار بکریت.

گه شه پیده ران ده بیت ناچار بن هه ر سیسته میکی لایه نگری که زیانی کومه لایه تی لیده که ویته وه بگورن یان بوه ستین، وه نابیت هیچ ته کنه لوژیایه ک به بی پیداچوونه وهیه کی ورد بۆ دلنیا بوون له وهی

کاریگری نهرینی له سهر گروپه په راویزخراوه کان نابیت یان نایه کسانى چینایه تی به هیز ناکات.

سهره پای ئه وهش، دهزگانى چاودیږى ده بیت دهسه لاتی راسته قینه یان پیبدریت بۇ پینداچوونه وه به به رده وامى ئه لگوریتمه کان و چاودیږیکردنى لایه نگیرییه چه سپینراوه کان که له وانه یه بیته هوی جیاکاری یان چه وسانده وه. ههروه ها ده بیت ئه م دهزگایانه دهسه لاتی سه پاندنى ستانداردى یاسایان هه بیت بۇ ریگریکردن له به کارهیتانى AI وهک ئامرازیک بۇ به رده وامى نایه کسانى یان زالبوونى چینایه تی.

6.5 دوباره بنیاتنه وهى به ره مهیتان و دابه شکردن به به کارهیتانى ژیری دهستکرد

دوباره ریخستنه وهى به ره مهیتان و دابه شکردن کوله که یه کی سهره کی تیروانینی چه په کانه بۇ AI، ئه م ته کنه لوزیایه ده توانریت بۇ بنیاتننى سیسته می پلاندانانى ناوه ندیى دیموکراتى له سهر بنه مای داتای دروست و پرهنسییه سؤسیالیستییه کان به کار بهیتریت، که ریگه ده دات سهرچاوه کان به شیوه یه کی کاریگر ته رخان بکرین بۇ دابینکردنى پینداویستییه راسته قینه کانى کومه لگا به ئامانجى به دهسته هیتانى ئه وپه رى دادپه روه رى کومه لایه تی.

ئه م سیسته مانه پشت به شیکردنه وهى ورد بۇ خواست و به کارهیتان ده به ستن، توانای به ره مهیتانى کاللا و خزمه تگوزارى پیویست له سهر

بنه‌مای پیداو‌یستی راسته‌قینه و دوورکه‌وته‌وه له زیاده‌رۆیی به‌ره‌مه‌هینان که تایبه‌تمه‌ندی سیسته‌می سه‌رمایه‌داری ده‌کات. سیسته‌میکی سۆسیالیستی دیموکراتی که به AI به‌رپۆه ده‌چیت، ده‌توانیت هاوسه‌نگیه‌ک له‌نیوان به‌ره‌مه‌هینان و به‌کاره‌ینان به‌ده‌ست به‌ینیت و سه‌رچاوه‌کان به‌دادپه‌روه‌رانه دابه‌ش بکاته‌وه بۆ زیاده‌کردنی سووده‌کانی تواناکانی به‌رده‌ست.

AI ده‌توانیت رۆلێکی گرنگ بگێریت له‌ دووباره‌ دا‌رشته‌وه‌ی زنجیره‌ی دا‌بینکردن به‌که‌م‌کردنه‌وه‌ی به‌فیرۆدان، ئاراسته‌کردنی به‌ره‌مه‌هینان به‌ره‌و ئه‌و ناوچانه‌ی که زۆر خزمه‌تیان پینه‌کراوه، و په‌ره‌پیدانی به‌رده‌وامی ژینگه‌یی به‌که‌م‌کردنه‌وه‌ی به‌کاره‌ینانی وزه و ماده‌ خاوه‌کان. سیسته‌مه‌ لۆجیستییه‌ زیره‌که‌کان ده‌توانن یارمه‌تیده‌ر بن له‌ دابه‌شکردنی کالا و خزمه‌تگوزارییه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی کاراتر و دیاریکردنی باشتترین رینگا بۆ که‌م‌کردنه‌وه‌ی ده‌ردانی کاربۆن، ده‌سته‌به‌رکردنی ده‌ستگه‌یشتنی دادپه‌روه‌رانه به‌بێ ده‌ستکاریکردنی بازار یان کۆنترۆلی قۆرخکاری.

له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا، AI ده‌توانیت شه‌فافیه‌ت له‌ به‌ره‌مه‌هینان و دابه‌شکردندا به‌هیز بکات به‌به‌دواداچوونی چۆنیه‌تی ته‌رخانکردنی سه‌رچاوه‌کان و د‌لنیا‌بوون له‌وه‌ی له‌گه‌ڵ ئه‌وله‌ویاتی کۆمه‌لگادا هاوته‌ریب ده‌بن.

AI هه‌روه‌ها توانای شو‌رشی به‌ره‌مه‌هینانی هه‌روه‌زی و کۆمه‌لایه‌تی هه‌یه. ده‌توانیت هاوکاری و پرۆژه‌کانی کۆمه‌لگه‌ به‌هیز بکات بۆ به‌کاره‌ینانی ته‌کنه‌لۆژیای زیره‌کانه که کارایی کارکردن باشتتر ده‌کات، تیچووی که‌متر ده‌کاته‌وه و دابه‌شکردنی دادپه‌روه‌رانه‌ی سه‌رچاوه‌کان

لەنێوان ئەنداماندا دەستەبەر دەکات. لەم چوارچۆیەدا، تەکنەلۆژیا دەبێتە ئامرازیک بۆ بنیاتنانی ئابووری ھاوچەرخ، یارمەتیدانی کۆمەڵگە ھەزارەکان بۆ بەدەستھێنانی سەربەخۆیی ئابووری و سیاسی لە ڕیگەی بەرھەمھێنانی ھاوبەش و دابەشکردنی دادپەرورانەیی سەرچاوە بەردەستەکان، ئازاد لە چنگی سەرمايەیی مۆنۆپۆلی.

6.6 ژیری دەستکرد بۆ دادپەروری جێنەدەر

ھێزە چەپەکان، فیمینیسیتەکان و مافەکانی مرۆف دەبێت چالاکانە کار بکەن بۆ دیزاین و پەرەپێدانی سیستەمەکانی AI کە دادپەروری جێنەدەر بەرز دەکاتەو و پشتگیری یەكسانی تەواو دەکات. بۆ بەدەستھێنانی ئەم ئامانجە، پێویستە نوینەرایەتی ھاوسەنگ بۆ ژنان لە تێمەکانی پەرەپێدانی تەکنەلۆژیا ھەبێت، یارمەتیدەر بێت بۆ کەمکردنەوەی لایەنگری جێنەدەر کە لە ئەلگۆریتەکاندا جێگیر کراوە. ھەرۆھا دەبێت فشار ھەبێت بۆ سەپاندنی ئەو سیاسەتانەی کە ھەمەچەشنی جێنەدەر لە ھەموو قۆناغ و ئاستەکانی دیزاین و پەرەپێدانی AI دەسەپینیت، بە ئامانجی ھەلۆھەشاندنەوەی زالبوونی پیاوان لە بواری ھەبێت.

سەرھەرای ئەوەش، ئەلگۆریتەکان دەبێت لەسەر داتای گشتگیر و ھەمەجۆر رابھێنرێن کە ئەزموون و رۆلی ژنان بە شیوەیەکی تەواو و ناکلیشەیی رەنگ دەداتەو. ئەمە یارمەتیدەر دەبێت بۆ شکاندنی قالبی رەگەزی نەریتی کە لەلایەن پیکھاتەیی پیاوسالاریەو بەھێز دەکریت.

پيويسته حومه ته كان فشار بخه نه سهر ياسايهك كه داوا له كومپانيكان دهكات راپورتي شفاف له سهر جياوازي جيندهر له تيمه كاني ته كنه لوژيا و پروگرامه كانياندا بلاو بكنه وه.

پيوانه ي هه لسه نگاندن دهبيت بگوريت بو جه ختكر دنه وه له سهر "يه كساني جيندهر" له ئه داي سيسته مدا نهك ته نها كارايي ته كنيكي.

ههروهه ده توانريت AI بو پشتگيري كيشه كاني ژنان و په ره پيداني يه كساني جيندهر به كار بهينريت له ريگه ي په ره پيداني سيسته مي شيكاري پيشكه وتوو كه جياكاري له شويني كار ده دوزيته وه. ههروهه ده توانريت پشتگيري ئه و سياسه تانه بكات كه مافه كاني ژنان له په روه رده، چاوديري ته ندروستي و گرته خو ي ئابووري و سياسي به هيز ده كهن. سهره راي ئه وه ش، ته كنه لوژيا ي AI ده توانريت بو شيكر دنه وه ي جياوازي مووچه ي جيندهر له ريگه ي سيسته مي زيره كي راهينراو له سهر داتاي بازا ري كار به كار بهينريت، يارمه تيدهر دهبيت بو گه شه پيداني سياسه تي دادپه روه رانه تر كه دادپه روه ري مووچه و يه كساني جيندهر به دست ده هينيت.

ريخراوه كاني چه پ و فيمينيست و مافه كاني مرو ف دهبيت گوتاريك وه ربگرن كه ته كنه لوژيا وهك ئامرازيكي ئازاديوخاز بو يه كساني جيندهر پيناسه بكات، نهك جياوازي به ره هم بهينيت. ئه مه بريتيه له به رنگار بونه وه ي كليشه ي به ستراو به سيسته مي خزمه تگوزاري و دهنگ و په ره پيداني ياريده ده ري زيرهك كه ره نگدانه وه ي به ها پيشكه وتوووه كاني

ژیری دهستکرد دهبیت بیته ئامراژیک بۆ پاراستن و بهره‌وپیشبردنی مافه‌کانی مروّف، نه‌ک بۆ سنووردارکردن یان پیشیلکردنیا. بۆ به‌دهستهینانی ئه‌م ئامانجه، پیویسته دهسته‌پیشخه‌ری چه‌پی پیشکه‌وتووخواز بگیریته‌به‌ر بۆ دلیابوون له‌شه‌فافییه‌ت و چاودی‌ری و به‌کارهینانی AI به‌شیوه‌یه‌ک که دادپه‌روه‌ری و یه‌کسانی به‌رز بکاته‌وه، له‌جیاتی ئه‌وه‌ی له‌لایه‌ن پرژیمه‌ دیکتاتوره‌کان و کۆمپانیا‌گه‌وره‌کانه‌وه بۆ چاودی‌ریکردنی تاکه‌کان و سه‌رکو‌تکردنی ئازادییه‌کان به‌کار به‌یتریت.

پیویسته چوارچیوه‌ی یاسایی ناوخۆیی و نیوده‌وله‌تی توند دابمه‌زینریت بۆ به‌تاوان ناساندنی به‌کارهینانی AI له‌پیشیلکردنی مافه‌کانی مروّف، چ له‌رێگه‌ی چاودی‌ریکردن، به‌ئامانجگرته‌ی به‌ره‌ه‌لستکاران و چالاکوانان، یان سانسۆری دیجیتالی که ده‌بیته‌ هۆی ده‌ستگیرکردنی دیجیتالی و کوشتنی دیجیتالی و سنووردارکردنی ئازادی راده‌ربهرین.

هه‌موو کاربه‌رنامه‌کانی AI ده‌بیت پرژ له‌بنه‌ماکانی دادپه‌روه‌ری و مافه‌ بنچینه‌ییه‌کانی مروّف بگرن که له‌ده‌ستوره‌ نیوده‌وله‌تییه‌کاندا هاتووه. ئه‌پلێکه‌یشه‌کانی AI له‌سه‌ر بنه‌مای ئاسایش ده‌بیت له‌ژیر پیداجوونه‌وه‌یه‌کی دادوه‌ری سه‌ربه‌خۆدا بن، له‌گه‌ل ریکخراوه‌کانی کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی به‌شداری بکه‌ن له‌هه‌له‌سه‌نگاندنی ئه‌و مه‌ترسیانه‌ی ئه‌م سیسته‌مانه‌ بۆ ئازادییه‌کان دروست ده‌که‌ن. پیویسته تو‌ری هاو‌پشتی جیهانی پیکه‌به‌یتریت بۆ چاودی‌ریکردنی پیشیلکارییه‌کانی مافه‌کانی مروّف و بایکو‌تکردنی ئه‌و کۆمپانیا‌یانه‌ی ته‌کنه‌لوژیای چاودی‌ری به‌ پرژیمه‌ دیکتاتوره‌کان ده‌فرۆشن و بیانخه‌نه‌ لیستی ره‌شی نیوده‌وله‌تی.

بۇ دۇنيابوون له بهرپرسياريتي، سيسته م و پرؤگرامه كاني AI سهرچاوه كراوه دهبيت لهلايهن دامه زراوه سهربه خوكان كه له نوينه راني كومه لگهي مهدهني و مافه كاني مروّف پيگ هاتوون، په ره پيديريت و بهرپوه بيري، له گه ل چاوديري ديموكراتي بو ريگريكرن له خراب بهكارهينان لهلايهن حكومه ته كان، كومپانيا قورخكاره كان، يان رژيمه ديكتاتوره كان. ئەم سيسته مانه ده توانريت بو پاراستني مافه كاني مروّف به كار بهيرين له ريگهي ئاشكراكرني پيشيلكاريه كان، چاوديريكرني ئەداي حكومهت و شيكرنه وهي داتاكان بو ئاشكراكرني كرداره سهركوتكهره كان.

بههيزكرني رولي ريخراوه كاني چهپ، پيشكه وتنخواز و مافه كاني مروّف له چاوديريكرني بهكارهيناني AI زور گرنگه. ده توانريت هاوپهيماني نيوده وله تي پيكبهيريت بو فشار خسته سه ره بهكارهيناني ئەم ته كنه لوژيايه بو زالبوون و سهركوتكرني ديجيتالي.

AI ههروهها ده توانيت ئامرازيكي كاريگر بيت بو بهره نگار بوونه وهي چاوديري ديجيتالي له ريگهي پشتيوانيكردن له په ره پيداني ته كنه لوژياي نهيني و په يوهندي پاريزراو بو پاراستني چالاكوانان و به ره لستكاران، ههروهها چاوديريكرني حكومه ته ديكتاتوره كان و ئاشكراكرني پيشيلكاريه كاني مافه كاني مروّف.

ههروهها بهر زكرنه وهي هوشيارى گشتي سه بارهت به مه ترسييه كاني چاوديري و كونترولي ديجيتالي زور گرنگه، له گه ل ده ركردني ياساي ناوخوي و نيوده وله تي بو ريگريكرن له پيشيلكرني تايبه تمه ندي و

دایینکردنی ئامرازیک بۆ یارمهتیدانی تاکهکان بۆ پاراستنی داتاكانیان و دهسته بهرکردنی ئازادی رادهبرین له بۆشاییه دیجیتالییهکاندا.

6.8 بهرهو به دیلیکی ژینگهیی سۆسیالیستی بۆ ژیری دهستکرد

ژیری دهستکرد دهبیته بهرهو پاراستنی ژینگه بگۆردریت، ئامانجیک که تنها له چوارچیهیهکی سۆسیالیستی دا بهدی دیت که په یوهندی نیوان تهکنه لۆژیا و سروشت دووباره پیناسه دهکاتهوه، دوور له لۆژیکی بازاری سهرمایه داری که ئیستا په رهه سهندوه.

جیگره وهیهکی چهپ بۆ AI دهبیته ههول بدات تهکنه لۆژیا له کۆنترۆلی سهرمایه داری ئازاد بکات و بیکاته ئامرازیک بۆ بهرپوه بردنی سهرچاوهکان به شیوهیهکی دیموکراتی و کۆمه لایهتی. به کارهینانهکانی دهبیته بۆ بهرنگار بونه وهی گۆرانی که شوههوا، که مکردنه وهی کاریگهری ژینگهیی به رهه مهینان و دهسته بهرکردنی دابهشکردنی دادپهروه رانهی سهرچاوهکان خزمهت بکات، له جیاتی بههیزکردنی مۆدیلی سهرمایه داری به رهه مهینانی بیسنوور که هاوسهنگی ژینگهیی تیکدهشکینیت.

له مۆدیلی چهپدا، AI وهک میکانیزمیک بۆ پلاندانانی ئابووری هۆشیارانه خزمهت دهکات. توانای شیکاری بهکاردههینریت بۆ ریکخستنی به رهه مهینان له گهڵ پیداو یستیه راسته قینهکانی کۆمه لگا، نهک خواستی بازار و کپیبرکی، که بهردهوام په رهسهندن بهرپوه دهبات. له ریگهی بهرپوه بردنی پیشکه وتووی AI، دهتوانریت سهرچاوهکان به شیوهیهکی

له كاتيكدا هه نديك چاكسازى له سه رمايه داريدا ده كریت وهك ياساى ژينگه يى و ياساى سهوز، به لام ئەزمون سنوورداریيه كان و نه توانینی گۆرانكارى بنه رته نیشان دهدات.

چاره سه رى بنه رته پیویستی به گۆرانکی ریشه یی هه یه له په یوه ندى نیوان ته كنه لوژیا و كومه لگا، كه تیدا هه موو ته كنه لوژیا و سیسته مه كانی AI ملکه چی ستانداردی دیموكراسی و ژينگه یی توندن كه ئەوله ویه تی پاراستنی ژينگه ددهن.

ئمه هه روه ها په ره پیدانی سیسته می زیرهك ده گریته وه كه زیاده رۆی وزه كه م ده كاته وه و پشت به ستن به وزه ی نو ییوونه وه به رز ده كاته وه، دلناییی دهدات كه ته كنه لوژیا خزمه تی كومه لگا و ژينگه دهكات.

6.9 ژیری دهستگرد بۆ ناشتی و چهك دامالین

پیویسته AI وهك ئامرازیک بۆ به ره و پییشبردنی ناشتی جیهانی ئاراسته بكریته وه نهك وهك چهك کیکی جهنگ و ویرانکاری. بۆ به دهسته یانی ئەم ئامانجه، پیویسته سیاسه تی نیوده وله تی بگیریته بهر كه په ره پیدان و به كار هینانی AI له چه كه كاندا قه دهغه بکات، به تایبه تی سیسته مه سه ربه خوكان كه به بی دهستیوهردانی راسته وخوی مروّف كار دهكهن، چونكه ئەمانه هه ره شه یه کی بی وینهن بۆ ناشتی جیهان و هه ژمونی زله یزه سه ربازییه كان به هیز دهكهن.

بزووتنه وه چهپ و پیشکه وتووخوازه کان ده توانن دهستیپیشخه ری جیهانی بکن بؤ فشار خسته سهر حکومت و دامه زراوه نیوده وله تییه کان بؤ ده رکردنی یاسایه کی رپوون و توند بؤ قه دهغه کردنی پهره پیدانی سهر بازی AI. ئەم تهکنه لۆژیایه ده توانریت به کار بهینریت بؤ شیکردنه وهی مملانیکانی ئیستا، لیکۆلینه وه له هۆکاره بنه پرتیه کانی جهنگ و پیشنیارکردنی چاره سهره کان بؤ چاره سهرکردنی ئەو هۆکارانه.

AI ههروهها ده توانریت هاوکاری نیوده وله تی بههیز بکات له ریگه ی پلاتفورمه کانه وه که دیالوگی نیوان گه لان پهره پیده دات و دیپلوماسی و چاره سهری ناشتیخوازانه پهره پیده دات.

سهره پای ئەوهش، AI ده بیته بؤ دۆکیومینت کردنی تاوانه کانی جهنگ و پیشیلکردنی مافه کانی مروّف به کار بهینریت و رژی مه دیکتاتوره کان، ده وله تان و کۆمپانیا گه وره کان به رپرسیار بن له سهر بازی کردنی تهکنه لۆژیایه و به کارهینانی بؤ جهنگ.

بزووتنه وه چه په کان، گروهه کانی داکۆکیکار له ناشتی، و ریکخراوه کانی دژه جهنگ رۆلی سهره کیان ههیه له بهرزکردنه وهی هۆشیاری خه لک سه بارهت به مه ترسیه کانی میلیتاریزاسیون AI له ریگه ی هه لمه تی په روه رده یی، میدیای پیشکه وتووخواز و چالاکی له سهر زهوی، بؤ ئاشکراکردنی په یوه ندییه کانی نیوان سه رمایه داری و جهنگ و کالاکردنی ویرانکاری.

به‌هیزکردنی جه‌ماوهر بۆ به‌رگری کردن له سه‌ربازیکردنی ته‌کنه‌لوژیا مانای بنیاتنای بزووتنه‌وه‌یه‌کی به‌رگری جیهانی که بتوانیت فشار بخاته سه‌ر حکومت و دامه‌زراوه‌کان بۆ کوتایی هینان به‌م به‌کارهینانی نامرؤفانه و تاوانکارانه‌ی ته‌کنه‌لوژیا به‌گشتی و ژیری ده‌ستکرد به‌تایبه‌تی.

6.10 ژیری ده‌ستکرد بۆ پشتیوانیکردنی دیموکراسی و به‌شداری جه‌ماوهری

پئویسته AI له ئامرازیک بگۆردریت که یارمه‌تی داخورانی دیموکراسی ده‌دات بۆ ئامرازیک که به‌هیزی ده‌کات و به‌ره‌و پیش ده‌بات. ته‌کنه‌لوژیا ده‌بیت خه‌لک به‌هیز بکات، به‌شداری سیاسی له‌سه‌ر بنه‌مای یه‌کسانی به‌هیز بکات، و شه‌فافیه‌ت و ده‌ستپاکی له‌پروسه‌ی دیموکراسیدا مسۆگه‌ر بکات.

AI ده‌توانریت بۆ په‌ره‌پیدانی پلاتفۆرمی دیجیتالی پاریزراو و شه‌فاف بۆ دیالۆگ و ده‌نگدان به‌کار به‌هینریت، که ریگه به‌هاولاتیان ده‌دات بیرورای خویان ده‌ربیرن و راسته‌وخۆ و کاریگه‌رانه به‌شداری بکه‌ن له‌بریاردان له‌هموو ئاسته‌کاندا. ئەمه ده‌بیته‌هۆی په‌ره‌پیدانی دیموکراسی به‌شداربوون و گه‌راندنه‌وه‌ی ده‌سه‌لات و نوینه‌رایه‌تی بۆ خه‌لک.

هه‌روه‌ها ده‌توانریت ئامرازه‌کانی AI په‌ره‌پیندریت بۆ دۆزینه‌وه و ئاشکراکردنی هه‌والی ساخته و زانیاری هه‌له و پاراستنی خه‌لک له

ھەلمەتەكانى زانىارى ھەلە بە مەبەستى لاوازکردنى توانايان بۇ بېرىردانى ھۆشيارانە. ئەم ئامرازانە دەتوانرىت بەشىۋەھىكى بەرفراوان و ئازادانە بەردەست بىرىن ۋەك بەشىك لە دەستپىشخەرىبەكى گىشتى بۇ پەرهپىدانى شەفافیەتى میدیا و بەرەنگاربوونەۋەى زالبوونى میدیای قۇرخکار.

ئەمە پىۋىستى بە شەپرکردن ھەیە بۇ یاسا ناوخۆیى و نىۋدەۋلەتییەكان كە بە پرونى بەكارھىتانى AI قەدەغە دەكەن بۇ دەستكارىکردنى راي گىشتى و دلنیابون لەۋەى ئەو زانىارىانەى پىشكەش بە خەلك دەكرىن دروست، بابەتى و رەنگدانەۋەى واقىعن و دور لە لایەنگرى چىنايەتى و ئایدۆلۆژى.

7 بنياتنانى نيودهولەتى چەپ بۇ رووبەرووبوونەوہى ھەژموونى AI

7.1 بنياتنانى ئىنتەرناسىئونالى چەپى دىجىتالى

پارتە چەپەكان، بزووتنەوہ كۆمەلايەتتەكان، سەندىكاكانى كرىكاران، رىكخراوہكانى مافەكانى مروۇف و كەسانى سەربەخۆ كە ھەزىان لە تەكنەلۇژيا ھەيە، دەبىت لە دەرەوہى سنورەكانىش ھاوكارى بكن.

دەبىت ھاوپەيمانى چەپى پىشكەوتووخواز و نيودهولەتى دروست بكن بۇ بەرگرى كردن لەم ھەژموورە، بى گويدانە جياوازى ئايدۇلۇژى.

پىشنياركردى جىگرەوہى چەپ بۇ تەكنەلۇژيا، بەتايبەتى بۇ AI، پىويستى بە ھەول و وزە و سەرچاوہى زۆر ھەيە لە زۆر بواردا، بەدەر لە تواناى ھەر رىكخراويكى چەپ لە يەك ولاتدا.

بۇيە ھەماھەنگى كاريگر و كارى ھاوبەش لە نيوان ھىزە چەپ و پىشكەوتووخوازەكان بۇتە پىويستىيەكى ستراتىژى لە ھەموو بوارەكاندا بەتايبەتى لە بوارى دىجىتالدا كە بابەتى ئەم كتتەيە. ئىستا پىويستى بەپەلە ئەوہيە كە كارى بەكۆمەل و ھاوپىشتى نيودهولەتى بەرگرى لەو كۆنترۇل مەترسىدارە بكات كە سەرمايەدارى مۆنۇپۇلى بەسەر ژىرى دەستكردا دەيسەپىنئىت. لەم قۇناغەدا، بەلايەنى كەمەوہ، ئەمە پىويستى بە تىكۆشان ھەيە بۇ دانانى سنوورىكى روون و پتەو بۇ كاريگرى كۆمپانيا گەورەكان

و هیزه جیهانییه کان، و چوارچیوهی ئەو کاریگه ریییه له چوارچیوهی ستانداردی دیموکراتی، یاسایی، مافه کانی مروّف و کۆمه لگادا، که ریگه له به کارهینانی تهکنه لوژیا دهگریت بۆ بهرژه وهندییه تهسکه کان لهسه حسابی خه لک.

ئەم پێوانانه ده بیته له ریگه ی دیالوگیکی فراوانه وه دارپێژراون که لهسه ر بنه مای چه پ و پیشکه وتنخوازانه دارپێژراون که یه کسان، دادپهروه ری، دیموکراسی و شه فافییه ت له به کارهینان و په ره پیدانی تهکنه لوژیا داده نین و بهرژه وهندییه کانی خه لک له سه رووی بهرژه وهندیی ده ولت و کۆمپانیا بالادهسته کانه وه داده نین.

من له وه تیده گه م که پیکهینانی هاوپه یمانیتییه کی له م شیوه یه کاریکی ئاسان نییه، به تاییه تی له بهر روشنایی جیاوازی ئایدو لوژی و دوگماتیزمی ریکخراوه یی که به رده وامه له کۆسپ له هه ول و هه ماههنگی یه کگرتوو، سه ره پای بوونی چه ندین خالی لیکنزیکیبونه وه له نیو چه پدا، چ له سه ر ئاستی جیهانی و چ له ئاستی ناوخویی. له گه ل ئەوه شدا، قورسی بارودوخه که پیویستی به زالبوون به سه ر ئەم دابه شبوونانه و کۆکردنه وه ی هیزه چالاکه کان هه یه بۆ کارکردن به کۆمه ل، لانی که م له م گۆره پانه دا بۆ بنیاتنان و په ره پیدانی به دیلی چه پی دیجیتالی پیشکه وتووخواز که تهکنه لوژیا بگه رینیتته وه بۆ ئامانجی ئازادبخواری خوئی، له بری ئەوه ی وه ک ئامرازیک بۆ چه وساندنه وه و زالبوون به جیی بهیلت.

ئەم جۆرە زالبونە تەنھا کاریگەری لەسەر ئیستا نییە. ھەروەھا داھاتوی مروڤایەتی پیکدەھینیت و بەرگری و پیشکەشکردنی بەدیلی بەرجەستە دەکاتە پیوستییەکی بەپەلە و پیوست.

ئەم ھاوپەیمانییە چەپ و پیشکەوتوانە نیودەولەتیانە ھەنگاویکی گرنگ و گرنگن بە ئامانجی ئاراستەکردنی تەکنەلۆژیای AI دوور لە خزمەتکردنی قازانج و بەرھوویشبردنی دادپەرورەری و یەکسانی. بۆ بەدەستھێنانی ئەم ئامانجە، پیوستە لیژنەیی تایبەت پیک بەھینریت کە لە پرۆگرامسازان و توێژەرەن و بیرمەندانی چەپ پیک بەھینرین بۆ پەرەپێدانی پرۆژەیی دیجیتالی شەفاف و سەرچاوە کراوە.

سەرەپای ئەوھش، دەبیت کۆنفرانس و وۆرکشوپی نیودەولەتی بۆ تاوتوێکردنی ئاستەنگەکانی سەرورەری دیجیتالی و مۆنوپۆلی تەکنەلۆژیا ئەنجام بدریت.

دروستکردنی تۆری پەیوھندی چەپ کە ھاوکاری تەکنیکی و سیاسی لە نیوان ئەکتەرە جیاوازەکاندا بەھیز دەکات ھەروەھا یارمەتیدەرە بۆ پشتیوانیکردنی دەستپیشخەرییە ھاوبەشەکان بۆ بەرھەنگاربونەوھی ھەژمونی و دروستکردنی گۆرانکاری راستەقینە لە بواری تەکنەلۆژیا.

کەواتە، ئەوھی ئیستا پیوستە تەنھا "بەردەوامبوون" یان "ریکخستن" ژیری دەستکرد نییە، سەرەپای گرنگی ئەم ھەنگاوە دەستبەجیانە، بەلکو پەرەپێدانی مەلانییەک بۆ دووبارە ئاراستەکردنی رادیکالی ئەم تەکنەلۆژیایە لە چوارچۆیەیی پرۆژەییەکی سیاسی ئازادیخوازدا کە پەیوھندییەکانی ھیز لە رەگەکانیانەوھ ھەلوەشینیتەوھ، AI لە لۆژیکی بازار

و کيپرکي دهرهينيت. قورخکاري و زالبوون و گوريني بو ژيرخاننيک که خزمهت به بهرژه وهنديه کاني زورينه ي خه لک بکات

به ديله کان چيتر ته نها پيشنياري تيوري نين. له پروي بابه تيبه وه گونجاو و بهرجه سته بوون. نه وه ي نه مړو که میان هه يه ئيراده ي سياسي ريکخراوه و هاوپه يمانی چه پ و پيشکه وتووخوازی سنوره کانه، که نه گهر يه کگرتوو و هه ماههنگي بکرين، ده توانن يه کلاکه ره وه هاوسهنگي هيز بگورن.

7.2 دهسته بهرکردني سه رچاوه ي دارايي سه ربه خو له سه ر بنه ماي پشتگيري چه پ و پيشکه وتووخواز

بو نه وه ي نه م دهستپيشخه ريپانه ببنه واقع، پيوسته سه رچاوه ي دارايي سه ربه خو له سه ر بنه ماي پشتيواني ريکخراوه چه پ و پيشکه وتووخوازه کان و موديله کاني هاوکاري دارايي دابين بکريت، له بري پشت به ستن به پاره ي مهر جدار له لايه ن حکومته سه رمایه داره کان يان به خشه ره رورژئاواييه کانه وه.

نه مه ده توانريت به دهستپيکردني هه لمه تي کومه کي جه ماوه ري که راسته وخو په يوه ندي به خه لک و بزوتنه وه چه پ پيشکه وتوو کانه وه دهکات، هه روه ها به فشار خستنه سه ر حکومته کان بو ته رخانکردني بودجه ي گشتي بو په ره پيداني ته کنه لوژي اي سه رچاوه کراوه، هاوکات داکوکيکردن له باجي پيشکه وتوو له سه ر کومپانيا گه وره کاني ته کنه لوژيا

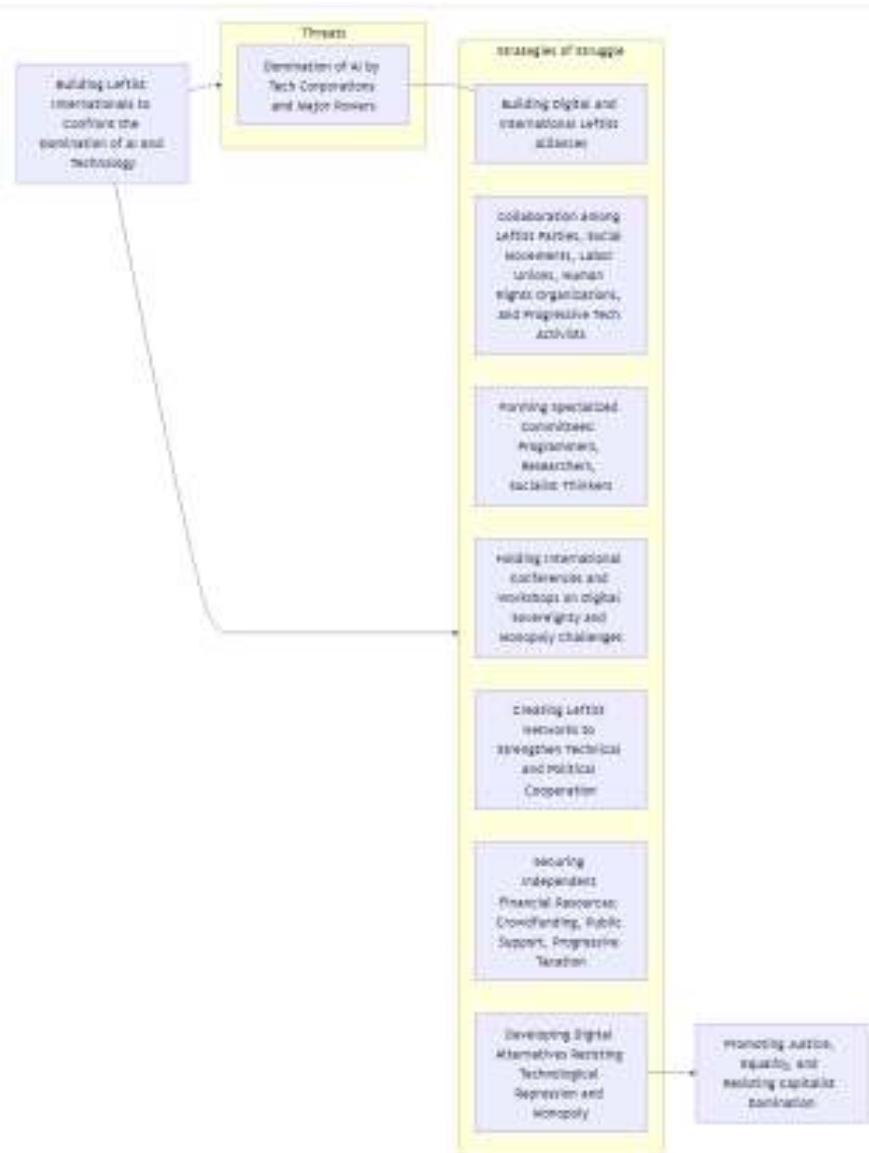
و ئاراسته‌کردنی به‌شیک له قازانجه‌کانیان بۆ پالپشتیکردنی هاوکارییه دیجیتالییه‌کان و پرۆژه‌کانی کۆمه‌لگه.

7.3 سیاسه‌تی چالاک بۆ گه‌شه‌پیدانی به‌دیل که به‌رگری له سهرکوتکردنی ته‌کنه‌لوژیا ده‌کات

دنیایه که ئەم کۆمپانیایانه له به‌رامبه‌ر هیچ به‌دیلتیکی دیجیتالی چه‌پره‌وی پیشکه‌وتووخواز بۆ AI و ته‌کنه‌لوژیا به‌ گشتی ناچالاک نامیننه‌وه. به‌ پیچه‌وانه‌وه، به‌ربه‌ستی ته‌کنیکی و یاسایی ده‌سه‌پینن بۆ ریگرتن یان ته‌نانه‌ت داخستنی هه‌ر پرۆژه‌یه‌کی پیشکه‌وتوو. ئەمه بریتیه له سه‌پاندنی سنووردارکردنی ته‌کنیکی که ریگری له گونجاندنی نه‌رمه‌واله‌ی جیگره‌وه له‌گه‌ل سیسته‌مه‌کانی ئیستا، یان به‌کاره‌ینانی فشاری سیاسی و ئابووری بۆ له‌ناوبردنی ئەم جوهره‌ ده‌ستپیشخه‌ریبانه له کاتی له‌دایکبووندا، ته‌نانه‌ت په‌نابردن بۆ دزه‌کردن و تیکدان به‌ هه‌موو ئامرازه‌کانی به‌رده‌ست.

بۆیه ده‌بیت ئەم مه‌سه‌له‌یه زۆر به‌ جدی وه‌ربگیردریت و ئاماده‌کاری بکریت له ریگه‌ی په‌ره‌پیدانی ستراتیجی چالاکانه که بتوانیت به‌دیلتیکی توانای به‌رگری له سهرکوتی ته‌کنه‌لوژیا و به‌رگری له قورخکاری و کتێپرکێی سه‌رمایه‌داری بێتیت و ته‌نانه‌ت له هه‌لومه‌رجی دوژمنکاریشدا به‌رده‌وام بیت و فراوان بیت.

ئەم بەدىلانە ھەروھە دەبىت سەربەخۆيى تەواو لە ئاستى تەكنىكى،
ئابوورى و سياسى پارىزن بۆ دۇنيابون لەوھى كە وەك ئامرازيكى
راستەقىنە بۆ ئازادى و گۆرانكارى گۆرپىن خزمەت دەكەن.

8 راکیشانی گەنجان، پەرەپیدانی تواناکان و پەرەپیدانی خویندەواری دیجیتالی لەناو چەپەکاندا.

8.1 بنبڕکردنی نەخویندەواری دیجیتالی: مەرجیک بۆ مانەوای چەپ لە سەر دەمی دیجیتاڵدا

کارل مارکس و فریدریش ئەنگلس تەنھا فەیلەسوفیکی دابراو نەبوون کە لە رۆحی سەر دەمی خۆیان دوور کەوتوونەتەو، بە لکو زانایەکی شۆرشیگێر بوون کە هەموو ئامرازەکانی زانستە سروشتی و کۆمەڵایەتیەکانیان بە کارهینا بۆ لیکدانەوای سیستەمی سەرمايەداری و هەلۆه شانندەوای میکانیزمەکانی چەوسانندەو.

لە ئابووریەو هە بۆ فیزیا، مەرفنەسای بۆ بیرکاری، دووانە کە پشتیان بە میتۆدیکی دیالیکتیکی زانستی ماتریالیستی بەست و بۆیان دەرکەوت کە ئازادی مەرفنە تەنھا لە رینگە تیگەیشتنیکی قوول و ورد لە واقعیە ماددی و کۆمەڵایەتی و دژایەتیەکانیەو بە دەست دیت.

ئەمڕۆ، لە سەر دەمی کدا کە تەکنەلۆژیا بۆتە گۆرەپانی جەنگی نوێ بۆ خەباتی چینیەتی، چەپ رۆبەرووی تاقیکردنەو هیەکی وجودی دەبیت: یان ئامرازەکانی دیجیتاڵ دەگۆریت بۆ چەکیکی کاریگەر لە دژی هەژمونی سەرمايەداری، یان لە وەستانی رۆشنیری و ریزگرتنکی کویرانە بۆ دەقە جیگیرەکان دەمینتەو و لە دواي رۆحی سەر دەم دەکەویت و ئامرازەکانی خەباتی هاوچەرخی پشتگۆی دەخات.

مارکس و ئەنگلس ھەمیشە تەکنەلۆژیایان وەک شمشیرێکی دوو دەمی بینووە: ئامرازێکی چەوساندنەوێ قوولتر لە دەستی بۆرژوازی یان پالنه‌ری ئازادی ئەگەر چینی کرێکار بە دەستی بەینیتەوێ.

بەلام سەرمايه‌داری مۆدیرن، بە زیره‌کی فیلبازانە، بۆشایی دیجیتالی گۆریوێ بۆ حەشارگه‌یه‌ک بۆ بەهیزکردنی نامۆبوون: لە ئەلگۆریتمه‌کان که مافه‌کانی جەماوهر تیکده‌شکینن و ھۆشیارییان کۆنترۆل دەکەن بۆ پلاتفۆرمیک که چالاکی شۆرپشگیرانه‌ که م دەکەنەوێ بۆ "لایک" که لە کردار دامالراون. لەم دیمه‌نەدا بوونی ریکخراوێ چەپه‌کان لە باشترین حاله‌تدا وەک سەماکردن وایه‌ بە ریتی دوژمن. پشتبەستنیان بە بلاوکردنەوێ پۆست و بەرپۆه‌بردنی مالپه‌ره‌ ئاساییه‌کان وەک شەپرکردن بە مووشه‌ک بە گۆچان.

بۆشاییه‌که‌ تەنها تەکنیکی نییه‌، بەلکو مەعریفیشه‌، که‌لینیک که نامۆبوونی چه‌پ لە بنچینه‌که‌ی به‌رهم دەهینیتەوێ. لە کاتیکه‌دا سەرمايه‌داری ملیاره‌ها دۆلار له‌ AI و شیکردنەوێ داتا وەبه‌ره‌تیان ده‌کات و دەستی به‌سەر ھۆشیاری گشتی به‌ ئالۆزترین شیوه‌کانیدا توندتر ده‌کات، زۆربه‌ی ریکخراوێ چەپه‌کان به‌ کرداری کورتخایه‌ن وەلام دەدەنەوێ وەک "پۆستی په‌رۆش" یان "په‌خشی راسته‌وخۆ"، له‌جیاتی دارشتنی ستراتیجییه‌کی دیجیتالی درێژخایه‌ن.

ئەم بۆشاییه‌ په‌راویز و لاوه‌کی نییه‌، بەلکو هه‌ره‌شه‌ی گۆرینی چه‌پ ده‌کات بۆ قه‌واره‌یه‌کی ناسک که توانای تیگه‌یشتن یان پووبه‌رووبوونه‌وێ میکانیزمه‌ ئالۆزه‌کانی هه‌ژموونی سەرمايه‌داری نییه‌.

یەکیک لە بەر بەستە سەرەکییەکانی پەرەپێدانی جیگرەووی چەپی پیشکەوتووخواز بۆ AI و تەکنەلۆژیا ئەوەیە کە زۆربەى ریکخوازە چەپەکان لە سەرانسەری جیهاندا، بە پلەى جیاواز، بە دەست بۆشاییەکی دیجیتالی ڕوونەووە دەنالیین کە وایان لێدەکات لە میروولەیهک بچن کە ڕووبە ڕووی فیل یان تەنانت دایناسۆریک ببنەو، کاتیک ڕووبە ڕووی تواناى سەرمايه دارى دیجیتالی دەبنەو.

بوونی دیجیتالی ئەوان زۆر جار سنووردار دەبیت بۆ بەکارهێنانی تەقلیدی تۆرە کۆمەلایەتیەکان یان بە ڕیو بەردنی ویبسایتەکان، بە بچ و بە رهینانی راستەقینە لە پەرەپێدانی ئامرازى تەکنەلۆژیای سەر بەخۆ کە توانای ڕۆشنیبری و ریکخوازییەکان بەهێز بکات و کاریگەری سەرمايه دارى لەسەر جەماوەر لەم بوارەدا سنووردار بکات.

بۆیە بنبرکردنی نەخویندەواری دیجیتالی لە ناو ریکخوازە چەپەکاندا دەبیت ببیتە ئەو لایەتی یەکەم. ئەندامان، چ لە سەرکردایەتی، هەماهنگی، یان لە نیو بنکەدا، دەبیت نەک تەنها توانای بەکارهێنانی ئامرازەکانی دیجیتالی هەبیت، بە لکو دەبیت لە پیکهاتەى تەکنیکی خویان بە ھۆشیارییەکی قوول و ڕەخنەگرانە تیگەن و بە شیوہیەکی کاریگەر و مەبەستدار بە کاریان بهین.

بە هەمان شیوہ گرنگە ئەم ئەندامانە چالاکانە بە شداری بکەن لە پەرەپێدانی ئەم جۆرە ئامرازانە لە هەموو ئاستەکاندا، هەر لە دیاریکردنی ئامانج، پلاندانان و دیزاین، تا بنیاتنان و جێبەجێکردن و پرۆگرامکردن، لەسەر بنەمای دیدیکی چەپ و پیشکەوتووخواز.

ئەم پەرسەندەنە دەپت ئاستى جىاوازى رايونى تەكنىكى و شارەزايى لەخۆ بگرىت و ببىتە بەشىكى سەرەكى سىياسەتى ناوخۆى رىكخراو. ئەمە سەرکردەكان، ئەندامان و جەماوەر بەهيز دەكات بۆ بەكارهينانى تەكنەلۆژيا وەك ئامرازىكى ستراتىجى لە خەباتى سۆسيالىستى و پيشكەوتووخواز و رووبەرووبوونەوہى ھەژموونى سەرمايەدارى ديجىتالى بە ھوشيارى زانستى و رىكخراو.

8.2 رۆلى گەنجان لە كەمكردنەوہى نەخويندەوارى ديجىتالى لەناو پارتە چەپەكاندا

بە گشتى گەنجان ھىزى پالەنر بۆ مۆديرنکردن و گەشەپيدانى رىكخراوہ چەپەكان دەنوینن و يەكىكن لە ھىوا سەرەكییەكان بۆ زالبوون بەسەر دابەزىنى ئىستای چەپ، بەتايبەتى لە نيو خىرايى شۆرشى ديجىتالى كە ئىستا ھەموو لايەنەكانى خەباتى سىياسى و كۆمەلايەتى و ئابوورى و رۆشنبيرى بلاو دەكاتەوہ.

لە چوارچىوہەيەكدا كە كۆمپانيا گەورەكانى تەكنەلۆژيا و سەرمايەدارى ديجىتالى بەسەريدا زال بووہ، گەنجان وەك بەتواناترين بەش دەرەكەون لە تىكەلكردنى تەكنەلۆژيا لە كار و رىكخستن و خەباتى چەپ بە ھەموو شيوہەكانىوہ و يارمەتيدەرن لە كەمكردنەوہى نەخويندەوارى ديجىتالى لەناو پارتەكان و رىكخراوہ چەپەكاندا.

گەنجان توانای بەکارهێنانی زیرهکی و تهکنه‌لۆژیای دیجیتالیان ههیه، که توانایان دعات میکانیزمه‌کانی جوله‌باشتر بکه‌ن و کاریگه‌ری ریکخراوه چهپه‌کان له بۆشایی دیجیتاڵدا به‌هێز بکه‌ن.

سه‌رکه‌وتنیان له‌م بواره‌دا ته‌نها بلاوکردنه‌وه‌ی بیروکه‌ی چه‌پ تیده‌په‌ریت، بریتیه‌ له‌ دروستکردنی سیسته‌می دیجیتالی پیشکه‌وتووخواز له‌سه‌ر بنه‌مای پلاتفۆرمی لامه‌رکه‌زی که پشت به‌ستن به‌ تۆره‌کان که‌م ده‌کاته‌وه که له‌لایه‌ن کۆمپانیا گه‌وره‌کانه‌وه کۆنترۆل ده‌کرین، سه‌ربه‌خۆیی ریکخراوه چهپه‌کان به‌هێز ده‌کات و توانایان بۆ به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ی کۆنترۆل و چاودیری سه‌رمایه‌داری زیاد ده‌کات.

سه‌ره‌پای ئەم توانایانه، زۆریک له‌ پارت و ریکخراوه چهپه‌کان به‌رده‌وامن له‌ به‌ره‌هه‌لستی وه‌رگرتنی ئەم ئامرازانه و پیدانی رۆلی سه‌ره‌کی به‌ گەنجان.

زۆربه‌ی ئەو سه‌رکرده‌یانه یان هۆشیاری دیجیتالیان نییه یان هۆشیارییه‌کی لاوازیان هه‌یه، و ته‌کنه‌لۆژیا وه‌ک ئامرازیکی دووهم ده‌بینن، نه‌ک گۆره‌پانیکی سه‌ره‌کی خه‌بات.

که‌واته، به‌هێزکردنی گەنجان له‌ناو ئەم پارتانه و پیدانی رۆلی سه‌رکرده‌یه‌تیان له‌ دارشتنی سیاسه‌ته‌کانی خه‌باتی دیجیتالی هه‌نگاوێکی پێویسته بۆ زالبوون به‌سه‌ر نه‌خوینده‌واری دیجیتالی که رینگه له گه‌شه‌کردنی چه‌پ له سه‌رده‌می ئیستادا.

گه‌نجان ته‌نھا به‌کاره‌ینه‌رانی شاره‌زای ته‌کنه‌لوژیا نین به‌لکو تواناترین هیزن له دووباره شیوه دارشته‌وهی پیکهاته و میتوده‌کانی کاری سیاسی و ریکخراوه‌یی و گونجاندنیان له‌گه‌ل واقعی جیهانی دیجیتال و ئاماده‌تر بوون بۆ رووبه‌روبوونه‌وهی ته‌حه‌ددیه‌کانی سه‌رمایه‌داری دیجیتالی به شیوازی داهینه‌رانه و کاریگه‌ر. بۆیه به‌هیزکردن و پشتیوانیکردنی گه‌نجان له نیو ریکخراوه‌ چه‌پ و پیشکه‌وتووخوازه‌کاندا پیوستیه‌کی ستراتیژییه بۆ هاوتابوون له‌گه‌ل په‌ره‌سه‌ندنه‌کانی دیجیتال و ده‌سته‌به‌رکردنی کاریگه‌ری زیاتر له خه‌بات دژی هه‌ژموونی سه‌رمایه‌داری.

له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، سنووردارکردنی توندوتیژی ریکخراوه‌یی له‌سه‌ر ئازادی راده‌برین و بیروپا و مه‌رکه‌زییه‌تی زۆر له نیو زۆریک له ریکخراوه چه‌په‌کاندا، هیشتا به‌ربه‌ست له‌به‌رده‌م چوونه ناو گه‌نجان و مانه‌وه له‌و حزبانه‌دا دروست ده‌کات و توانایان بۆ گێرانی رۆلی چالاک له نوێبوونه‌وه و گه‌شه‌پیدانی ریکخراوه‌یی و سیاسی سنووردار ده‌کات.

له کاتی‌کدا گه‌نجان هه‌موو ساتیک ئازادانه و سه‌ربه‌خۆ بیروپرا‌ی خویان له بواری دیجیتالدا ده‌رده‌برن، زۆریک له ریکخراوه چه‌په‌کان یاسای توند ده‌سه‌پینن که ئه‌م ئازادییه به‌رته‌سک ده‌کاته‌وه و کاریگه‌رییان له‌ناو پیکهاته‌ی پارته‌ی و کۆمه‌لگادا که‌م ده‌کاته‌وه.

ئه‌مه‌ش بۆشاییه‌کی فراوان دروست ده‌کات له نیوان سروشتی گفتووگۆی دیجیتالی که دیموکراتی، شه‌فاف و کراوه‌یه، و لوژیکی ناوخۆیی داخراوی ئه‌م پارتانه که هیشتا پشت به‌پله‌به‌ندی توند و یاسای ریکخراوه‌یی به‌سه‌رچوو ده‌به‌ستیت که زۆر پیوستیان به‌چاکسازی هه‌یه.

ئەم سنووردارکردنانه چەمکی تەقلیدی وەک سنووردارکردنی گفتوگۆ بۆ چوارچیووی ریکخراوی داخراو و سەپاندنی یاسای گوێرایەلی توند کە ریکگری لە ئازادی تەواو و دەربیرینی رای گشتی دەکات و هاندانی داهینانی سەربەخۆ دەگریتەو.

ئەم عەقڵییەتە ریکگری لە توانای ریکخراوە چەپەکان دەکات بۆ سوود وەرگرتن لە وزەیی گەنجان و داهینانی دیجیتالی، ئەمەش وادەکات دووبارە چاوخشانندنەو بەم پیکهاتە ریکخراوانە بکریت و چالاکانە گەنجان تیکەل بە پرۆسەیی برباردان بکەن.

ریکخراویکی چەپ کە بەدوای گۆرانکاری رادیکالدا دەگەریت ناتوانیت بەردەوام بیت لە گرتنەبەری ریبازیکی مەرکەزی کە ئازادی بیروپا و رادەربیرین سنووردار بکات. لە جیاتی ئەو، دەبیت کە شیکیی دیموکراتی فرەلایەن و گشتی پەرە پێبدات کە ریکگە بە گەنجان بدات رۆل بگێرن لە دارشتنی گوتاری سیاسی و میتۆدەکانی ریکخستن، دلنیايي بدات لەو هی ئامرازەکانی لەگەل گەشەکردنی ئازادی رادەربیرین، هۆشیاری دیموکراتی و زانیاری لە نیو گەنجان و خەلکدا گەشە دەکەن.

8.3 قوتابخانە دیجیتالییەکان لە ئاستە جیاوازهکاندا

بۆ دامەزراندنی بنەمایەکی تەکنیکی سەربەخۆ بۆ چەپ، پێویستە ژیرخانیکیی پەرودەیی دروست بکریت کە مەشق و شارەزایی پێویست

دایین بکات، جیا له دامه زراوه سه رمایه داریه ته تقلیدییه کان که کلتوری بازار بهرز ده که نه وه.

ئهمه ده توانریت به دروستکردنی پلاتفورمی په روه دهی جیهانی و ناوځوی له ئاسته جیا وازه کاندایه ده ست بهیریت، که تیدا ته که له لوریا به شیوه یه کی ئاسان ده گوتریته وه، به ره و پروگرامکردن و په ره پیدانی AI ده روات، له سه ر بنه مای مه نه جیکی پیشکه و تووخواز که جه خت له سه ر به کارهینانی ته که له لوریا بو خزمه تکردنی کومه لگا و گورانکاری سو سیالیستی ده کات.

ته شکی لکردنی و ورکشوی مه شق له بواره کانی وه که به کارهینانی کاریگری ته که له لوریا، تورپه کومه لایه تیه کان، ئاسایشی دیجیتالی، ئاسایشی ئینتورنیت، شیکردنه وهی داتا و په ره پیدانی یو مشاق افزار ده توانیت بنه مایه کی به هیز بو مه شقی کردنی کادره چه په کان دایین بکات و بتوانیت ته که له لوریا به شیوه یه کی کاریگر به کار بهیریت و ته نانه ت به شداری بکات له دروستکردنی ئامرازی دیجیتالی سه ربه خو و دوور له کومپانیا مونوپولییه کان.

هه روه ها گرنگه که لتووری داهینانی به کومل له نیو ئهم دستپیشخه ربیانه دا په ره پیدریت بو ئه وهی چاره سه ره ته کنیکیه کان به هاوبه شی په ره پیدهن، نه که شوینکه وتنی مودیلی پیشبرکیی سه رمایه داری.

8.4 راکیشانی بههری تهکنیکی و بههیزکردنی کاریگه‌ری سیاسی چپ له توره پیشه‌بیه‌کاندا

سه‌ره‌پای کاریگه‌ری به‌ربلاوی بیری چپ له بواره‌کانی وهک فله‌سه‌فه و زانسته کومه‌لایه‌تییه‌کان، کاریگه‌ری له بوری ته‌کنیکیدا سنووردار دهمین‌تیه‌وه و بوشاییه‌ک به‌جیده‌هیلت که سه‌رمایه‌داری سوودی لی وهرده‌گریت بو به‌هیزکردنی هه‌ژموونی خوی به‌سه‌ر پیشکه‌وتنی ته‌کنه‌لوژیادا.

چپ ده‌توانیت ئاماده‌یی خوی له‌م بواره‌دا به‌هیز بکات، چونکه که‌رتی ته‌کنه‌لوژیا له میژوودا له نیو ئه‌و که‌رتانه‌ی که زورت‌ترین قبولیان بو بیروکه‌ی چپ نه‌کردوو. زوربه‌ی پسپوره‌کانی یان ناسیاسین یان به‌ره‌و ئایدیولوژیای راستره‌و ده‌چن، به‌هوی مووچه‌ی به‌رز و بلاوبونه‌وه‌ی تاکه‌رایی و که‌لتووری سه‌رکه‌وتنی شه‌خسی که سه‌رمایه‌داری په‌ره‌ی پی‌ده‌دات و گه‌یشتن به‌م گروپه بو چه‌په‌کان قورستر ده‌کات.

بویه پیویسته سیاست و پروگرامیکی یه‌کخراو دابریژریت بو راکیشانی به‌هری ته‌کنیکی، له‌وانه گوتاریکی سیاسی روون و نه‌رم که په‌یوه‌ندی و کاریگه‌ری ئاسان بکات، له‌گه‌ل له‌به‌رچاوگرنتی سروشتی تاییه‌تی ئه‌م که‌رته.

هه‌روه‌ها ده‌بیت هه‌ول بدریت بو دروستکردنی ژینگه‌ی کاری ته‌کنیکی جیگره‌وه، که زوربه‌یان له‌سه‌ر بنه‌مای خۆبه‌خشی بنیات نراون و له‌سه‌ر بنه‌مای خزمه‌تکردنی مرو‌قايه‌تی بنیات نراون نه‌ک قازانج به‌ده‌سته‌هیتان.

ئەم بۆشايىانە دەبىت مىكانىزمى رېكخراوى نەرم پېشكەش بىكەن كە رېگە بە ئەندازىاران و پرۆگرامسازان و پىسپۇرانى دىبوارەكانى تر بدات بەشدارى رېكخراوه چەپە پېشكەوتووخوازهكان بىكەن يان پىشتىگىرى بىكەن بەبى ئەوهى پىويستىيان بە ئەندامىتى فەرمى ھەبىت و بەشدارى لە پرۆژەى سەربەخۇ بىكەن كە دوور لە ھەژموني كۆمپانىا و لۆژىكى بازار بىت.

برەودان بە بىروپاى چەپ لە بازنەى تەكنىكىدا پىويستى بە پەيوەندى راستەوخۇ و سىستىماتىك لەگەل پلاتفۆرمە پىشەبىيەكاندا ھەيە كە كرىكارانى تەكنەلۆژيا تىيدا كۆدەبنەوه، وەك لىنكدىن، كە گفتوگۇ لەسەر داھاتووى دادپەرورەى AI و شەفافىيەت و تايبەتمەندى دىجىتالى و ئەخلاقى تەكنەلۆژيا دەكرىت. ئەم بابەتانە دەبىت رەخنەگرانە چارەسەر بىكرىن و بە رەخنەى دژە سەرمایەدارى بىستەنەوه.

جىگرەوھەكانى چەپ دەبىت بە پرونى پرونى بىكرىنەوه، وەك بنىاتنانى ئابوورى دىجىتالى بە ئاراستەى سۆسىيالىستى يان پاراستنى بەكارھىنەران لە چاودىرى دىجىتالى لە رېگەى ياساى ناوخويى و نىودەولەتى كە دەسلەتلى گەرەكانى تەكنەلۆژيا سنووردار دەكات.

تىكەلكردنى ئەم دوو رېچكە، راکىشانى بەھرى تەكنىكى و بەھىزكردنى بوونى سىياسى لە تۆرە پىشەبىيەكاندا، ھۆشيارى سىياسى و كارىگەرى چەپ لە بوارى تەكنەلۆژيا قولتر دەكاتەوه و شارەزايانى تەكنەلۆژيا لە پرۆژەى چەپى پېشكەوتووخواز نىك دەكاتەوه و ھانى بەشدارىكردىان دەدات لە دەستپىشخەرىيە دىجىتالىيەكانى.

8.5 له كۆتايدا: بنیاتنای توانای تهکنیکی چهپ تیکۆشانیکی بهپهلهیه

بنیاتنای توانای تهکنیکی چهپ چیتر خۆشگوزهرانی ریکخراوهیی یان پرۆژهیهکی پهروهردیهی لاههکی نییه، بهلکو پیوستیهکی بهپهلهیه له رووبهروبوونهوهی ههژموونی دیجیتالی سهرمایه‌داری و کۆمپانیا گهرهکان.

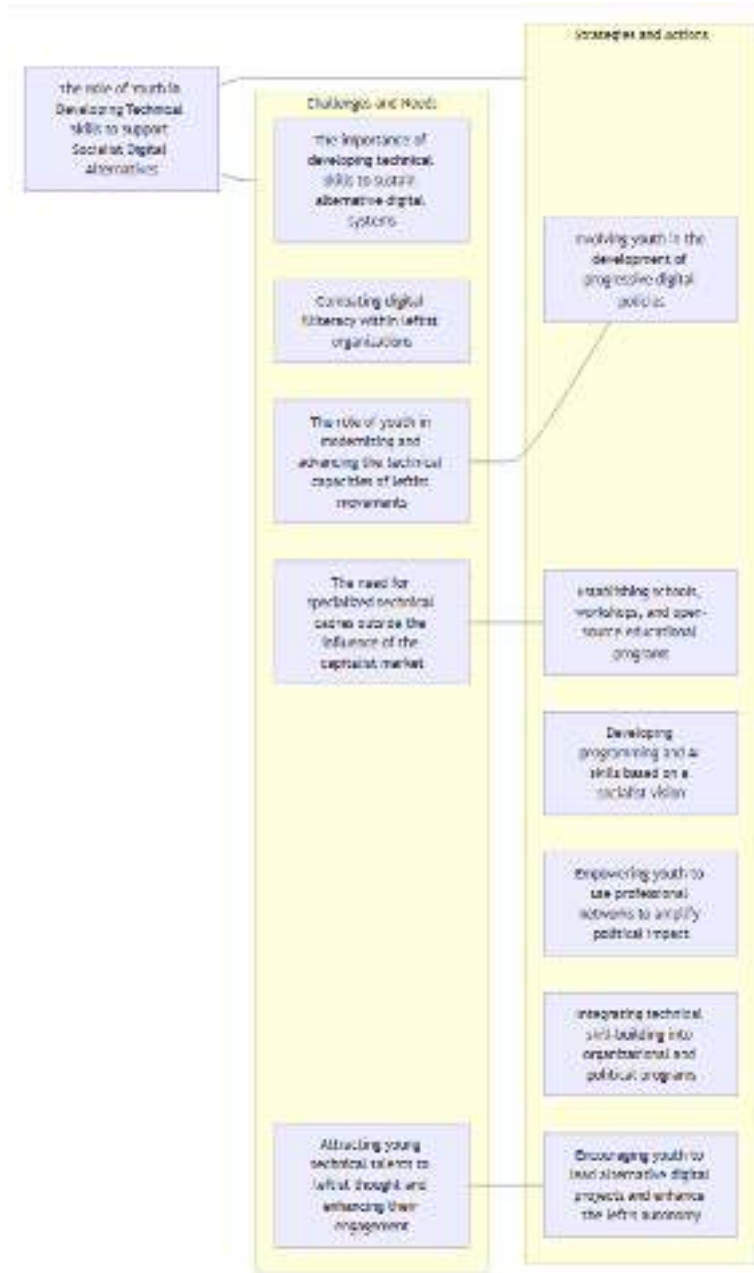
ئه‌م ته‌حه‌دایه‌ ته‌نها به دروشم وه‌لام نابیته‌وه، به‌لکو به ئیراده‌ی سیاسی و ریکخراوهیی راسته‌قینه‌ رووبه‌روو بیته‌وه به به‌کاره‌یتانی به‌هیزترین چهکی خۆی: ته‌کنه‌لۆژیا، که ده‌بیت له ئامرازه‌کانی خه‌باتی چینایه‌تیدا تیکه‌ل بکریت.

ناتوانریت زیاده‌ره‌وی له گرنگی ئه‌م لایه‌نه بکریت. به‌بی بنیاتنان و په‌ره‌پیدانی توانای ته‌کنیکی چهپ، پرۆژه چه‌په‌کان وه‌ک دیدیکی تیوری و خه‌ونی دواخراو ده‌میننه‌وه، ناتوان رووبه‌رووی واقعی دیجیتالی بینه‌وه که له‌لایه‌ن کۆمپانیا مۆنۆپۆلییه‌کان و ده‌وله‌ته سه‌رمایه‌دارییه به‌هیزه‌کانه‌وه زال ده‌بیت.

په‌ره‌پیدانی تواناکانی چهپ له بواری ته‌کنیکیدا بوته پیوستیهکی ستراتیژی هاوته‌ریب له‌گه‌ل په‌ره‌پیدانی تواناکان له بواره‌کانی سیاسی و رۆشنییری و ریکخراوهیی و راگه‌یاندن و جه‌ماوه‌ری.

بنياتناني ئامرازي ديجيتالي سەربەخۇ كە پشتگيري خەباتى چەپ دەكات،
ئۆتۈنۈمى ديجيتالي بەھيز دەكات، و يارمەتيدەر دەبيت لە سەركردايەتى
كردنى جەنگ لەسەر تەكنەلۇژيا وەك يەككىك لە گۆرەپانەكانى خەبات لە
سەدەى بيست و يەكدا.

9 چەپ و بەکارهێنانەکانی ئیستای ژیری دەستکرد

9.1 بەکارهێنانیکی وریایانە و بیرمەندانە بۆ ئیستا

پاش پێداچوونەوه بە تیروانینی سەرمایه‌داری ژیری دەستکرد و ئەلته‌رناتیفی چەپی پیشکەوتووخواز که چەپی دیجیتالی پیشیاری کردووه، و دوای گەران بەدوای ئامرازەکانی کارکردن بۆ بەدەستەینانی ئەم بەدیل، پرسیاریکی گرنگ دیتە پیشەوه: ئایا هیزه چەپەکان دەتوانن ئەپلیکەیشنەکانی ئیستای AI بەکار بهینن، سەرەرای نەبوونی بیلایه‌نی، له غیابی سیستەمی سەرچاوه‌کراوه‌ی گەشەپێدراو و بەرپۆه‌بردنی له دۆخیکی دیموکراتی و پیشکەوتوودا. به شیۆه‌یه‌کی سەر‌به‌خۆ و شه‌فاف؟

وه‌لامه‌که له دووانه‌یه‌کی ساده‌ی "قبولکردن یان رەتکردنەوه" نییه، به‌لکو پێویستی به ریبازیکی هۆشیارانە و هۆشیارییه‌کی رەخنه‌گرانه هه‌یه. وه‌ک پیشتر ئاماژەمان پێدا، AI له شیۆه‌ی ئیستایدا ئامرازیکه یان ته‌نانه‌ت چه‌کینکی زۆر ئالۆزه که توانایه‌کی گه‌وره‌ی هه‌یه که ده‌توانریت به‌کار به‌ینریت. له هه‌مان کاتدا به‌رهمی ژینگه‌یه‌کی سەرمایه‌دارییه که له‌سه‌ر قازانج و زالبوون چه‌قبه‌ستووه.

زۆربه‌ی به‌کارهێنانه‌کانی له‌رووی رۆشنیارییه‌وه رەگی داکوتاه، به‌پله‌ی جیاوان، له‌بیرۆکه‌ی سەرمایه‌داریدا، وایان لێده‌کات له‌بنه‌رته‌دا بیلایه‌ن بیت. کۆده‌که‌ی مۆری بۆماوه‌یی ئەو سیستەمه‌ی که به‌رهمی هیناوه هه‌لده‌گریت و توانای پیشکەوتووی هه‌یه بۆ به‌هیزکردنی هه‌ژموونی

سەرمايه داری له ریگهی میکانیزمه کانه وه که به ته واوی "تهکنیکی" دهرده که ون.

که واته به کارهینانیان مه ترسی ئاشکرای تیدایه ئه گهر ره ههنده سیاسی، ئابووری، کومه لایه تی و ئایدیۆلۆژییه کانی به ته واوی تینه گهین.

بۆ چه په کان بهس نییه ئه م تهکنه لۆژیایه وهک خۆی قبول بکهن. به لکو ده بیته به چاویکی ره خنه گرانه لینی نزیک ببنه وه، هه لوه شاننده وه و به وریاییه وه شیبکریته وه، بۆ ئه وهی له خزمه تی ئازادی کومه لایه تی، دادپه روه ری و یه کسانیدا به کاری بهینریته. ئه مه به مانای په تکرده وهی ته واوی AI نییه، به لکو وهک ئامرازیک بۆ خزمه تکردهی پرۆژهی گۆرانی سۆسیالیستی به شیوه یه کی ورد، بیرمهند و هۆشیاران به کارده هینریته، له هه مان کاتدا په ره به سیسته میک ده دات که تاییه تمه ندی تاک و داتای ریکخراوه کان له پیشیلکاری ده پاریزیته.

زۆر پشت بهستن به AI و تهکنه لۆژیایه به گشتی له وانیه ره ههندهی مروقی تیکۆشان لاواز بکات، که تیییدا میشکی مروق، هاوسۆزی و کرداری راسته وخۆ، به شداری مهیدانی و ریکخستنی جه ماوه ری وهک ئامرازیکی سه ره کی ده میننه وه که جیگهی ناگیریه ته وه. که واته ته حه دایه کی گه وره تر له یه کخستنی ئه م تهکنه لۆژیایه وهک ئامرازیکی پالپشتیکه ر که ده توانریته سوودی لی وه ربگیریه.

له کۆتاییدا، AI هاوکیشهی خه باتی چینیایه تی ده گۆرپیه، له رووبه روو بوونه وهی نیوان هیزی مروقی ریکخراو و ئامیره

سەرکوتکەرەکانی دەولەت و کۆمپانیان، بۆ جەنگیک لەسەر ئەندازیاری
هۆشیاری کۆمەلایەتی خۆی. لێرەدا هەبوونی ئامرازی شیکاری زیرەکانە
دەبیتە پێویستییهکی وجودی بۆ بزوتنەوه چەپ و پێشکەوتووخوازەکان
بەو مەرجەیی ئەو ئامرازانە لە ژێر ئیرادەیی جەماوەر بۆمبێنەوه نەک
جیگرەوهیان

میژوو فیڕمان دەکات کە گۆرانکاری بنەرەتی لەلایەن خەلکەوه پێش
ئەلگۆریتیمەکان ئەنجام دەدریت. دەبیت جەخت لەوه بکریتهوه کە دلی
لیدانی هەر بزوتنەوهیهکی چەپی پێشکەوتووخواز وەک مروۆفی ریکخراو
دەمینیتەوه و تەکنەلۆژیا چەند زیرەک بیت ناتوانی هاوپەیمانی جەماوەری،
ریکخراوی کاریگەر یان گۆرانی کۆمەلایەتی رادیکال بەرھەم بھینیت بەبی
ئەوهی ئیرادەیی مروۆفی بەکۆمەل ئاراستەیی بکات. AI دەتوانیت وەک
ئامرازیکی پالپشتی، گەورەکردن و بەھیزکردن بۆ خەباتی جەماوەری
خزمەت بکات، بەلام هەرگیز جیگەیی دەسلەلاتی خەلک نابیتەوه.

توانای شیکاری AI وەک شمشیریکی دوو دەم دەمینیتەوه. مەترسی
کەوتنە ناو وەھمی "بیلایەنی تەکنەلۆژیا" دەتوانی لایەنگری سەرمايەداری
لە ئامرازە چەپەکاندا بەرھەم بھینیتەوه. چۆن؟ لە ریکەیی ئەلگۆریتیمیک کە
شیوازەکانی پێشوو زیاد لە پێویست گشتگیر دەکات، سیاسەت و داتای
نادروست بەرھەم دەھینیت، یان سیستەمی پێشنیار کە دابەشبوون لە نیو
چەپدا، لەنیوان ریکخراوەکان و لەنیوان کریکارانی دەستی و روشنبیردا
قوولتر دەکاتەوه، لەجیاتی زالبوون بەسەریاندا، بەم شیوہیە پەرتبوون
بەرھەم دەھینیتەوه نەک پەرەپێدانی هاوپشتی چینیایەتی و خەباتی
یەکگرتوو.

بۆيە، شىكىردنەۋەي ئۆتوماتىكى دەبىت لەگەل مىكانىزمەكانى مروقى ھەمىشەيى جووت بىكرىت بۆ پىداچوونەۋەيەكى ورد، راستىردنەۋەي ھەلە و دووبارە تىكەلكردنەۋەي داتا لە چوارچىۋەي زىندوۋى جىھانى راستەقىنەي خەباتدا، بۆ ئەۋەي AI ۋەك ئامرازىكى پالپشتى خىزمەت بىكات كە رىكخراۋە جەماۋەرىەكان بەھىز دەكات و پىشتىگرى چالاكى سىياسى، كۆمەلايەتى و ئابوورى لەسەر زەۋى دەكات.

لەكاتى بەكارھىنانى ھەر كاربەرنامەيەكى AI دەبىت زۆر وردى بەكار بەھىترىت، و دەبىت بە وردى بخوئىرئىتەۋە پىش ئەۋەي بەكار بەھىترىت، بەتايبەتى كاتىك زانىارى ھەستىار تىدەنووسىت، بەتايبەتى پەيوەندى بە كارى رىكخراۋەيى و نەھىتى. بەكارھىنانى بىئاگايى ئەم ئامرازانە لەۋانەيە بىئىتە ھۆى مەترسى ئەمنى مەترسى گەورە بۆ رىكخراۋە چەپەكان، كە پىۋىستى بە گرتنەبەرى سىياسەتى تەكنەلۇژىاي توند ھەيە كە سەربەخۆيى داتاكان دەپارىزىت و پاراستن لە پىشلىكارى و خراپ بەكارھىنان مسۆگەر دەكات. پىۋىستە جەخت لەسەر بەكارھىنانى پارىزراۋترىن و سەربەخۆترىن و شەفافتىرئە پلىكەيشنەكان بىكرىت.

ئەمەش پىۋىستى بە راھىنانى بەردەوام ھەيە بۆ سەركردايەتى و ئەندامان و وۆركشۆيى بەردەوام بۆ بەرزكردنەۋەي ھۆشيارى تەكنىكى و دۇنياۋون لە بەكارھىنانى سەلامەت و كارىگەرى ئەم ئامرازانە بۆ ئەۋەي خىزمەت بە ئامانجە سىياسى، رىكخراۋەيى و چالاكوانىيەكان بىكەن بەبى ئەۋەي بىنە لاۋاز يان خراپ دژى رىكخراۋە چەپەكان بەكار بەھىترىن.

لیره دا ته حه دایه کی راسته قینه هیه: چۆن AI ئیستا ده توانیت بیته ئامرازیک که خزمهت به خهباتی چهپ بکات نهک له قالبیکی تهکنیکی سهرمایه داریدا؟ چۆن ده توانین ئهم تهکنه لوژیایه پیشکه وتوانه به کار بهینین بو پالپشتیکردنی چهپ و په ره پیدانی خهباتی و به هیزکردنی ئامادهیی ناوخویی و جیهانی، به بی ملکه چبوون بو لوژیکی پیشوهخت ئه ندازیاری که بو خزمه تکردنی سهرمایه دروستکراوه؟

به کارهینانی هوشیارانه و په خنه گرانهی ئهم ئامرازانه ده توانی ئاسویه کی نوخ بکاته وه بو به رگری، تیکوشان، پلاندانان، ریکخستن و جولاندن، به و مه رجهی ئهم جوړه تهکنه لوژیایه له ژیر ئیراده و چاودیری مروّفا بمیننه وه.

ئهم به شهی خواره وه باس له وه دهکات که چۆن ده توانیت به کارهینانه کانی ئیستای ژیری دهستکرد به شیوه یه کی پیشکه وتوانه به کار بهینرین بو خزمه تکردنی پرورهی گوړانی سو سیالیستی و به هیزکردنی تواناکانی ریکخراوه چه په کان له بواره جیا جیاکاندا:

9.2 شیکردنه وهی داتا و باشتکردنی سیاست و میتوده کانی کوکردنه وهی جه ماوه ری

شیکردنه وهی داتای سیاسی و کومه لایه تی و ئابووری یه کیکه له به هیزترین ئامرازه کان که ژیری دهستکرد ده توانیت پیشکه شی بزوتنه وه و ریکخراوه چه په کان بکات. ده توانیت تیگه یشتنیک قوول له پیداویستی

راسته قینه و ئاراسته ی جه ماوهر دهسته بهر بکات. له جیهانیکا که پره له زانیاری، ریکخراوه چه په کان هه ولّ ددهن جیاوازی بکهن له نیوان داتای گرنگ و زانیاری پووکهش یان دهستکاریکراو.

له رینگه ی AI، ده توانریت قه باره ی گوره ی دهق و وینه و توماری دهنگ له سه رچاوه یه کی فراوان وهک پلاتفورمه کانی توره کومه لایه تیه کان، وتاره هه والیه کان، بلوگه کان و راپورته کانی ریکخراوه حکومی و تاییه ته ناوحویی و نیوده ولّ تیه کان شیبکریتته وه.

ئه م شیکردنه وه یه یارمه تی ریکخراوه چه په کان دهدات بو دیاریکردنی کیشه هه ره گرنگه کان بو خه لک، وهک نایه کسانی چینایه تی، هه ژاری، تیچووی ژیان، بیکاری، یان گوپانی که شو هه وا. بو نمونه، AI ده توانریت مشتومری گشتی له سه ر توره کومه لایه تیه کان شیبکاته وه، کلیله به کارهینراوه کان دهر بهینیت، و به دوا داچوونی هه سه ته زاله کان له سه ر بابه تی دیاریکراو بکات. ئه م جوړه تیروانینانه رینگه به گه شه پیدانی سیاست و پرؤگرامه کان دهدات که ره نگدانه وه ی به رژه وه ندییه راسته قینه کانی چینی کریکار بیت و راسته وخو وه لامی ئه وله ویه ته کانیان بداته وه.

له گه ل ئه وه شدا، AI ده توانریت یارمه تیدهر بیت له دیاریکردنی ئه و گروه کومه لایه تیانه یان ته مه نانه ی که زورترین سه رقالن به کیشه ی تاییه ت، ئاسانتر دهکات بو گونجانندی چالاکی و هه لمه تی سیاسی بو ئه وه ی کاریگه رتر و ئامانجدارتر بن.

AI دەتوانىت رۆلى سەرەكى بگىرپىت لە شىكردنەوہ و باشتىركردنى سىياسەت و ستراتيچى كۆمەلايەتى و رېكخستن، بەم شىوہيە تواناي رېكخراوہ چەپەكان بۇ پلاندانانى كاريگەر و برپاردان لەسەر بنەماي شىكارى زانستى نەك پىنەكردن. لە رېگەي شىكارى پىشبينىكەر و مۆدىلكردنى بىركارى، دەتوانىت باشتىرەن شوپىن و كات ديارى بكرىت بۇ دەستپىكردنى چالاكى مەيدانى وەك خۇپىشاندان، مانگرتن، چالاكى نافەرمانى مەدەنى يان ھەلمەتى ھوشيارى.

ھەر و ھا دەتوانىت داتاي دىمۆگرافى و رەفتارى شىبىكاتەوہ بۇ ديارىكردنى ئەو ناوچانەي كە زۆرتىرەن پالپىشتى ھۆكارەكانى وەك مافەكانى كرىكارانى دەستى و رۆشنىبرى و دادپەر و ھرى كۆمەلايەتى و گۆرانى سۆسىيالىستى دەكەن و رېكخراوہ چەپەكان توانا دەدات سەرچاوەكانيان بە ژىرانە و بەر بەپىنن و چانسى سەر كەوتنىيان زىاد بكەن لە رېگەي پلاندانانى و رددەوہ.

سەرەراي ئەو ھەش، AI دەتوانىت ئامرازىكى يەكلاكەر و ھەيىت لە پىشبينىكردنى ئاراستەي راي گىشتى، كە سوودىكى ستراتيژى بۇ رېكخراوہ چەپەكان دابىن دەكات لە دارىشتنى بۇچوونەكانيان. بە لىكۆلنەوہ لە داتا مېژوو بىيەكان و ھەلسوكەوتەكانى رابردوو، دەتوانىت پىشبينى ئەو ھەيىت كە چۆن پۆستە گىشتىيەكان لەسەر بابەتى ديارىكراو گەشە دەكەن، يارمەتيدەر دەبن لە پلاندانانى تاكتىكى و ستراتيچى، چ بە دەستپىشخەرى يان ھەلمەت لە گونجاوتىرەن كات و شوپىندا.

سەررەپرای ئەوەش، AI دەتوانیّت وەك ئامرازیکى بەهێز خزمەت بکات بۆ هەلسەنگاندنی سەرکەوتن یان شکستی بەرنامە و سیاسەتە چەپەکان لەسەر زەوی لە ڕیگەى شیکردنەوہى داتای کۆمەلایەتى و فیدباکی گشتى لە ڕیگەى بازەنى فیدباک. ئەمە یارمەتیدەرە بۆ پەرەپیدانی سیاسەتى واقیعی تر کە وەلامى پینداویستییه راستەقینەکانى خەلک بداتەوہ، نەک تەنہا داواکارییه تیورییهکانیان، لە هەمان کاتدا توانای خوگونجاندن لەگەڵ ئاستەنگەکانى سیاسى، ئابوورى و کۆمەلایەتى دەپاریزیت. شیکردنەوہى داتا هەرودەها توانای تیگەیشتن لە قوناغى گەشەسەندن و بارودۆخى ماددى و میژوویى هەر کۆمەلگایەک دەدات و ڕیگە بە تیورى چەپ دەدات لە کیشە ژيانییهکانەوہ دەرچیت نەک بەسەریاندا بسەپینریت. ئەمە نەرمى ڕیکخراوہ چەپەکان بەهێز دەکات و توانایان پیدەدات پرۆگرام و سیاسەتى کردارى، ورد و راستەوخۆ پەيوەست بە ژيانى رۆژانەى خەلکەوہ دابریژن.

AI هەرودەها دەتوانیّت ئامرازیکى کاریگەر بیّت بۆ وەلامدانەوہى خیرا بۆ قەیرانەکانى سیاسى و میدیایى. دەتوانیّت چاودیرى دیمەنى میدیا بکات و هەلمەتەکانى ئایدۆلۆژى یان میدیایى شیبکاتەوہ کە ڕیکخراوہ چەپەکان دەکەنە ئامانج. بە تیگەیشتن لە شیوازەکانى ئەم هیرشانە، AI دەتوانیّت ستراتیجى بەرگرى پینشیار بکات وەك دروستکردنى وەلامدانەوہى خیرا، چرکردنەوہى گیزانەوہى پینچەوانە لەسەر پلاتفۆرمە دیجیتالییهکان، یان ئاراستەکردنەوہى پەيامەکان بۆ بەهیزکردنى وینەى بیروکە و ڕیکخراوہ چەپەکان لەسەر ئاستى ناوخویى و جیهانى.

بەکارهینانى AI نابیت سنووردار بیّت بۆ باشترکردنى شیکارى سیاسى، کۆمەلایەتى، ئابوورى یان ئایدۆلۆژى. دەبیّت بەشیک بیّت لە ستراتیجییهكى

چەپى گىشتىگىر و يەكخراو كە ھەول دەدات ئامرازەكانى خەباتى جەماوهرى بە گوڭرەى ئالۆزىيەكانى سەردەمى دىجىتال دابرىژىتەو، بەبى دابران لە رىكخستى جەماوهرى و چالاكى جىھانى راستەقىنە.

AI دەبىت وەك ئامرازىكى پالپىشتى بەكار بەھىنرىت كە رىكخراو، جولە و كارىگەرى بەھىز دەكات، نەك وەك جىگەرەوہىەك بۆ كارى بەكۆمەلى راستەقىنە، بەلكو وەك تەواوكر و گەرەكەر. تواناى شىكارى بەھىز بكات، تواناى وەلامدانەوہى خىرا بدات، مىكانىزمەكانى پەيوەندى ناوخۆبى و دەرەكى باشتەر بكات و بەشدارى بكات لە پەرەپىدانى بەرنامە و سىياسەتى كارىگەرتر و واقىعيانەتر.

9.3 سوودوهرگرتن لە AI لە مېدىيائى چەپ بۆ گەياندىنى راستى و بەرنامەكان بە جەماوهر

مېدىيا گۆرەپانى سەرەكى مەملانىنى نىوان ھىزە پىشكەوتووخواز و چەپەكان لەلايەك و سىستەمى سەرمايەدارى و دەولەتە دىكتاتورەكان كە زۆر بەى پلاتفۆرمەكانى مېدىيائى تەقلىدى و دىجىتاللى كۆنترۆل دەكەن.

لەگەل ئەوہى ناوهرۆكى مېدىيا بە بەرژەوہندى كۆمپانىيا و دەولەت شىوہ دەدات، چەپ دەتوانىت AI بەكار بەھىنرىت بۆ بنىاتنانى مېدىيائى سەر بەخۆى پىشكەوتووخواز كە تواناى تىپەراندىنى سانسۆر و ئاشكراردنى لايەنگرى مېدىيا و گەياندىنى راستى و بەرنامە سىياسىيەكان بە خەلك ھەيە.

AI دەتوانىت يارمەتيدەر بىت لە شىكردنەۋەى وتارى مېدىيى سەرمايەدارى و ئاشكراكردى لايەنگىرى، شىۋاندن و پروپاگەندە لە رېگەى شىكردنەۋەى داتاي گەۋرە كە ئاراستەى مېدىيى زال دەۋزىتەۋە و زانىارى ھەلە دەۋزىتەۋە كە بۇ كاريگەرى لەسەر راي گشتى بەكار دەھىنرېت.

رېكخراۋە چەپەكان دەتوانن سوود لە ئامرازەكانى AI ۋەربگرن بۇ بەدرۆخستنەۋەى سىستىماتىك و زانستى پروپاگەندەى سەرمايەدارى و بەرھەمھىننى ناۋەرپۇكى جىگرەۋە كە پروداۋەكان لە روانگەيەكى چەپى پىشكە وتووخوازەۋە دەگىرېتەۋە كە راستە وخۇ ھۇشيارى جەماۋەرى تىكەل دەكات. ئەمە يارمەتيدەرە بۇ تىپەراندنى سانسورى ناراستە وخۇ لەلايەن ئەلگورىتمى سەرمايەدارى بەسەر ناۋەرپۇكى ئۆپوزسىۋندا و گەشىتنى پەيامە سىياسىيەكان بۇ خەلك لە بۇشايىە دىجىتالېيەكاندا مسۆگەر دەكات كە لەلايەن كۆمپانیا گەرەكانى سەرمايەدارى و رژىمە دىكتاتورەكانەۋە زال دەبن.

لەگەل ئەۋەشدا، AI دەتوانىت بەكار بەھىنرېت بۇ دروستكردى پلانفۆرمى مېدىيى پىشكە وتوۋى ئۆتوماتىكى كە ناۋەرپۇك لەسەر بنەماى شىكردنەۋەى داتاي راستەقىنە بەرھەم دەھىننېت، تېروانىنى سىياسى و ئابوورى لەكاتى خۇيدا پىشكەش دەكات كە بە خىرايى و كاريگەرى رووبەرۋى ئامېرەكانى مېدىيى سەرمايەدارى دەبىت. ئامرازەكانى AI ھەرۋەھا دەتوانن يارمەتيدەر بن لە بەرھەمھىننى بابەت، دەستكارىكردى قىدىۋ و پۆستەر، و تەرجه مكردى ئۆتوماتىكى ناۋەرپۇك بۇ چەند زمانىك، بەمەش ئاسانكارى بۇ بلاۋكردەۋەى بىرۋكەى سۆسىالىستى و

پیشکەوتووخواز له جیهاندا. ئەمە هاوپیشتی، هەماهەنگی و هاوکاری نیوان بالە چەپەکانی جیهان بەهێز دەکات، بەبێ ئەوەی پیویستی بە سەرچاوەی دارایی گەورە بیت.

سەرەرای ئەوەش، AI دەتوانیت پەیوەندی گشتی لەگەڵ میدیای چەپ بەهێز بکات لە ڕیگەی پەرەپێدانی چاتیۆتی زیرەک که وەلامی پرسیارەکانی خەلک دەداتەووە سەبارەت بە کێشە سیاسی، ئابووری، کۆمەڵایەتی و ئایدۆلۆژیەکان، ناوەرۆکی پیشکەوتووخواز ئاسانتەر و بەشدارتەر دەکات.

بەکارهێنانی AI لە میدیای چەپی پیشکەوتوودا تەنھا دەرڤەتیک نییە بۆ لاوازکردنی قوورخکاری سەرمایه‌داری بەسەر لێشاوی زانیاریدا، بەلکو دەرگا دەکاتەووە بۆ بنیاتنانی بەدیلتانی میدیایی چەپی کاریگەر و سەر بەخۆ که بتوانیت کاریگەری بەرچاوی لەسەر هۆشیاری گشتی هەبیت، بیری چەپی پیشکەوتووخواز بەرز بکاتەووە و بەدیلتی سۆسیالیستی وەک چارەسەری راستەقینە بۆ قەیرانەکانی کۆمەڵگا پیشکەش بکات.

لەگەڵ ئەوەشدا، تیکەلکردنی AI لە میدیای چەپدا دەبیت دواى دیدگایەکی ستراتیجی بکەویت که سەر بەخۆیی گوتاری پیشکەوتووخواز بپاریزیت و دنیایی بدات که ئەم ئامرازانە هەمان لۆژیکی میدیای سەرمايه‌داری بەرھەم ناهینن تەنھا بە شیۆهیه‌کی چەپ. ئامانج تەنھا وەرگرتنی تەکنەلۆژیای مۆدێرن نییە، بەلکو بەکارهێنانی رەخنەگرانە و هۆشیارانە لە خزمەتی گۆرانکاری بنەرەتی، خۆلادان لە تەلەوی گونجاندن لەگەڵ لۆژیکی بازاری دیجیتالی یان دووبارە بەرھەمەینانەووەی میکانیزمەکانی پالپشتی هەژموونی سەرمايه‌داری.

ئەمە پېۋىستى بە سىياسەتى رېكخراۋەبى رۋون ھەبە كە چۆن AI لە مېدىيى چەپدا بەكار دەھىنرېت و دلىيى بدات لەۋەى كە ۋەك ئامرازىكى تەكنىكى دابراۋ بەكار نەھىنرېت بەلكو ۋەك ئامرازىك بۇ پالپشتى بزۋوتنەۋە جەماۋەرىەكان لە ھەۋلەكانىان بۇ شكاندنى قورخكارى مېدىيى سەرمايەدارى.

ھەرۋەھا دەبېت جەخت لەۋە بكرېتەۋە كە ناۋەرۋكى مېدىيا دەبېت بەردەوام بېت لە كارلىكردى راستەۋخۇ لەگەل خەلك و مەملانى راستەقېنەكانىان لەسەر زەۋى، نەك تەنھا رەنگدانەۋەى شىۋازەكانى كارلىكردى ئەلگورېتى لەلایەن سېستەمەكانى AI. مېدىيى چەپ، تەنانەت كاتىك AI بەكار دەھىتن، دەبېت لە خەباتى رۆژانەدا بمېننەۋە، پەيۋەست بن بە واقىعى كۆمەلایەتى، ئابۋورى و سىياسى، و بتوانن بۇشايىبەكى پېشكەۋتنخۋاز دروست بكنە كە خەلك بتوانن بزۋوتنەۋەكانىان بەرەۋ پېش ببن.

9.4 پەرەپېدانى سىياسەتى ناۋخۇ و بەھىزكردى شەفافیەت و دېموكراسى رېكخراۋەبى

ژىرى دەستكرد دەتوانېت كارىگەرى ناۋخۇبى پارتەكان، رېكخراۋەكان و ھاۋپەيمانەكانى چەپ بە شىكردەۋەى داتى مېژۋوبى و مەيدانى پەيۋەست بە ئەدای ئەندامان، سەركردەكان يان رېكخەرەكان، بلۇكە ئايدىۋولۇژىبە جوراۋجۆرەكان و رېكخراۋە جەماۋەرىەكان تا رادەبەكى زۆر باشتىر بكات. ئەم تەكنەلۇژىبە دەتوانېت خالە بەھىز و لاۋازەكانى ناۋ

ریکخراوه که دیاری بکات، ریگه به بریاردان دهدات له سهر بنه‌مای داتای ورد نهک گریمانهای هه‌رهمه‌کی یان لایه‌نگری که‌سی و لایه‌نگری.

له‌سهر ئاستی ریکخراوه‌یی، AI ده‌توانیت یارمه‌تیدهر بیت له هه‌لسه‌نگاندنی ئەدای ئەندامان، سه‌رکرده‌کان و دامه‌زراوه خۆجینییه‌کان یان تاییه‌تمه‌نده‌کان، و ئەو ناوچانه دیاری بکات که پیوستیان به باشترکردن هه‌یه. ده‌توانیت پیشنیار پیشکەش بکات بۆ باشترکردنی پیکهاته‌ی ریکخراوه‌یی، به‌هیزکردنی پیکه‌وه‌ژیانی فکری له نیوان بلۆکه جیا‌وازه‌کاندا، یان دیاریکردنی ئەو شوینانه‌ی که پیوستیان به په‌ره‌پیدان و راهینانی زیاتر هه‌یه. هه‌روه‌ها ده‌توانیت یارمه‌تیدهر بیت له شیکردنه‌وه‌ی کیشه‌رۆشنییرییه‌کان که پیوستی به گفتوگۆ و گفتوگۆی زیاتر هه‌یه له‌ناو ریکخراوه‌که‌دا، پیشنیاری سازشیک ده‌کات که هه‌م هاوئا‌هه‌نگی رۆشنییری و هه‌م ریکخراوه‌یی مسۆگهر بکات، و به‌م شیوه‌یه یه‌کیتی ناوخۆیی و گه‌یشتن به جه‌ماوهر به‌هیز بکات.

شه‌فافییه‌ت و دیموکراسی ناوخۆیی به‌ها سه‌ره‌کییه‌کانی هه‌ر بزووتنه‌وه‌یه‌کی چه‌پن و AI ده‌توانیت یارمه‌تیدهر بیت له به‌هیزکردنی ئەمانه به باشترکردنی میکانیزمه‌کانی بریاردانی به‌کۆمه‌ل. له‌ریگه‌ی ئەلگۆریتی پیشکەوتوو له به‌رپۆه‌بردنی گفتوگۆ و ده‌نگدان، هه‌میشه له‌ژیر چاودیری توند و تیژی مرۆفدا، ده‌توانیت پلاتفۆرمی دیجیتالی په‌ره‌پیدریت که ریگه به ئەندامان دهدات چالا‌کانه به‌شداری له گفتوگۆ و بریاره‌کان سه‌باره‌ت به ستراتیجی و سیاسه‌ته‌کانی پارتنی بکه‌ن و پرۆسه‌یه‌کی دادپه‌روه‌رانه و شه‌فاف ده‌سته‌به‌ر بکه‌ن. ئەم ئامرازانه نه‌ک ته‌نها دیموکراسی ناوخۆیی به‌هیز ده‌که‌ن، به‌لکو متمانه‌ی ئەندامانیش به

سه‌رکردایه‌تییه‌کانیان به‌هیز ده‌کهن و دلنایایی ده‌دن که برپاره‌کان رهنگانده‌وی ئیراده‌ی کۆمه‌ل ده‌کهن، نه‌ک له‌لایهن چه‌ند سه‌رکرده‌یه‌ک یان ریکه‌ریکه‌وه قورخ بکرین.

سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش، AI ده‌توانیت یارمه‌تیده‌ر بیت له‌که‌مکردنه‌وه‌ی بیروکراسی له‌ناو ریکه‌راوه‌ چه‌په‌کان به‌ ئۆتوماتیکی کردنی پرۆسه‌ی کارگی‌ری و ریکه‌راوه‌یی و ئاسانکردنی لی‌شاوی زانیاری له‌نیوان ئه‌ندامان و لیژنه‌ جو‌راو‌جو‌ره‌کان، دروستکردنی ژینگه‌یه‌کی چالاکتر و کاراتر. ئه‌م شیوازه‌ نه‌ک ته‌نها شه‌فافییته‌ و به‌شداری په‌ره‌ پیده‌دات به‌لکو ریکه‌راوه‌ چه‌په‌کان وه‌ک مۆدی‌لی حوکمرانی دیموکراتی و شه‌فاف داده‌نیت.

9.5 پیدانی کاربه‌رنامه‌کانی AI ئیستا به‌ ناوه‌رۆکی چه‌پ و پیتشکه‌وتووخواز

سیسته‌مه‌کانی AI ئیستا، جگه‌ له‌ تیکردنه‌کانی په‌ره‌پیده‌ره‌کانیان، پشت به‌ داتای به‌کاره‌ینه‌ر ده‌به‌ستن. ئه‌م سیسته‌مانه‌ ئه‌م زانیاریانه‌ شیده‌که‌نه‌وه‌ و دووباره‌ به‌کارده‌هیتنه‌وه‌، ئه‌مه‌ش واده‌کات ریکه‌راوه‌ چه‌په‌کان ناوه‌رۆکیک پیتشکه‌ش بکه‌ن که‌ رهنگانده‌وه‌ی به‌هاکانی سۆسیالی‌زم و دادپه‌روه‌ری کۆمه‌لایه‌تی و یه‌کسانی بیت.

له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی زۆربه‌ی سیسته‌مه‌کانی AI ئه‌م‌رۆ له‌لایهن کۆمپانیاکانه‌وه‌ دیزاین و به‌ریوه‌ده‌برین که‌ رهنگانده‌وه‌ی به‌هاکانی

سەرمايەدارى دەكەن، ئەمە لەوانەيە بېيتە ھۆى "پالائوتن" يان پەراويزخستنى ناوەرۆكى چەپ، يان تەنانەت دووبارە چوارچىۋەى بە شىۋەيەك كە لەگەل چوارچىۋەى ئايدىۋولۇژىيەى سەرمايەدارىدا بگونجىت.

بۆيە تىكەلبوون لەگەل ئەم سىستەمانە پىۋىستى بە ھۆشيارىيەكى رەخنەگرانەى قول ھەيە سەبارەت بە چۆنىەتى كاركردىيان و زانىنى چۆنىەتى بەرەنگاربوونەۋەى لايەنگىريان، تەنانەت ھەندىك جار كاركردن لە دەورى ئەلگورىتمەكانىيان بۆ دلنىابوون لەۋەى پەيامى چەپەكان بە روونى دەنىردىن و دەگوازىنەۋە، بەبى شىۋاندىن و سنوورداركردن.

ئەمە دەتوانرىت بە دروستكردى داتا بەسىك بەدەست بەئىرىت كە كتىب و توئىزىنەۋە و بابەتى چەپى جۆراۋجۆر لەخۆ دەگرىت كە رەنگدانەۋەى شەبەنگى ئايدىۋولۇژىيەى فراۋان لە نىۋ تەۋژمە سۆسىالىستەكان و پىشكەوتووخوازەكاندا بىت. ئەم داتايانە دەتوانرىت بەكار بەئىرىن بۆ پىدانى كار بەرنامەكانى AI لە شىكردەۋەى سىياسى، كۆمەلايەتى، ئابوورى و رۆشنىبرى، دلنىابوون لەۋەى كە بەرھەمەكانىيان رەنگدانەۋەى تىروانىنى چەپ دەبىت ھەتا بتوانرىت لە چوارچىۋەى ژىنگەيەكى دىجىتالى سەرمايەدارىدا.

بە زىادكردى بوونى ناوەرۆكى چەپ لەناو سىستەمەكانى AI، دەتوانرىت وردە وردە كارىگەرى لەسەر گوتارى گشتى ھەبىت لە بەرژەۋەندى بەھا پىشكەوتووخواز و سۆسىالىستىيەكان. ئەم رۋوبەرووبونەۋەى تەكەلۇژىيە لە مەملانىنى سىياسى راستەوخۆ كەمتر نىيە، چونكە

کۆنترۆلکردنی لېشاوی زانیاری و بهره‌مه‌یانی زانیاری بووه به
بهره‌یه‌کی گرنګ له مملانیی چینایه‌تی سه‌رده‌می دیجیتال.

9.6 به‌کاره‌یانی کاربه‌رنامه‌کانی AI هه‌نوکه‌یی بۆ په‌ره‌پیدانی ئامرازه جیگره‌وه‌کانی پیشکه‌وتوو

له کۆتاییدا، به‌کاره‌یانی کاربه‌رنامه‌کانی AI و میکانیزمه‌کانیان هه‌نگاوێکی
ستراتیژییه‌ به‌ره‌و په‌ره‌پیدان و بنیاتنانی ئامرازی نویی AI سه‌رچاوه‌کراوه
که ره‌نگدانه‌وه‌ی به‌ها پیشکه‌وتوووه‌کان و مرۆفایه‌تیه‌کانه. له جیاتی پشت
به‌ستن به سیسته‌مه داخراوه‌کان که بۆ خزمه‌تی سه‌رمایه‌داری بنیات
نراون، ریکخراوه‌چه‌په‌کان، پیشکه‌وتنخواز و مافه‌کانی مرۆف له ریگه‌ی
هه‌ماهه‌نگی جیهانییه‌وه، ده‌توانن زانیاری ته‌کنیکی و داتای سیسته‌مه‌کانی
ئێستا به‌کار به‌ینن بۆ دروستکردنی مۆدیلی به‌دیلی ئازادخواز.

ئهم ریکخراوانه ده‌توانن لیکۆلینه‌وه، شیکردنه‌وه و هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی
ئه‌لگۆریمه‌کانی به‌رده‌ست بۆ تیگه‌یشتن له چۆنیه‌تی کارکردنیان و
بنیاتنان، هه‌رکاتیک گونجاو بیټ، له‌وانه دیاریکردنی خاله‌به‌هیز و
لاوازه‌کانیان. ئهم شیکردنه‌وه‌یه ده‌توانیټ یارمه‌تیده‌ر بیټ له دارشتمنی
ئه‌لگۆریمتی نوی و شه‌فافتر که دوور ده‌که‌ویتته‌وه له لایه‌نگری
سه‌رمایه‌داری.

سود وەرگرتن له سیسته مه کانی ئیستا بۆ بنیاتنانی به دیلی چهپ به مانای
کۆپی کردنیان نییه، به لکو به کارهێنانی ئەزموونی تهکنیکی به ردهست و
ژیرخانی ئابووری بۆ پیشنیارکردنی ئامرازی پیشکه و توخواز که له
پوانگه یه کی ئازاد یخوازه وه خزمهت به مرقایه تی دهکات و دادپهروهری
کۆمه لایه تی و یه کسانی بهرز دهکاته وه.

بهرآوردیک له نیوان تیروانینی سهرمایه‌داری و چهپی ژیری دهسکرد

مه‌بهستی سه‌ره‌کی:

- تیروانینی سه‌رمایه‌داری: زیادکردنی قازانچ و زیادکردنی به‌ره‌مه‌هینان، به‌بی له‌به‌رچاوگرتنی کاریگه‌ری AI له‌سه‌ر دادپه‌روه‌ری کومه‌لایه‌تی.
- تیروانینی چه‌پ: به‌ده‌سته‌هینانی دادپه‌روه‌ری کومه‌لایه‌تی، دابه‌شکردنی ته‌کنه‌لوژیا بۆ خزمه‌تکردنی هه‌مووان و به‌کاره‌ینانی وه‌ک ئامرازیک بۆ به‌هیزکردن و گه‌شه‌پیدانی کومه‌لگه‌کان نه‌ک چه‌وساندنه‌وه‌یان.

خاوه‌نداریتی ته‌کنه‌لوژیا:

- تیروانینی سه‌رمایه‌داری: قورخکردنی ته‌کنه‌لوژیا له‌لایه‌ن ده‌وله‌ت و کومپانیا گه‌وره‌کان به‌کۆنترۆلی نزیکي ره‌ها، پیدانی ده‌سه‌لاتیکی بی‌وینه‌به‌سه‌ر تاک و کومه‌لگادا.
- دیدگای چه‌پ: خاوه‌نداریتی کومه‌لگا و شه‌فاف، که تینیدا سیسته‌می AI پیشکته‌وتووخواز په‌ره‌پیده‌دریت و به‌شیوه‌یه‌کی دیموکراتی ریکده‌خریت، دابه‌شکردنی دادپه‌روه‌رانه‌ی ته‌کنه‌لوژیا مسوگه‌ر ده‌کات.

کاریگه‌ری له‌سه‌ر بازاری کار:

- **تېروانىنى سەرمايه دارى:** كه مكردنه وهى پشت بهستن به كارى مروّف، به رزكردنه وهى ريژهى بيكارى، يان ناچاركردنى كريكارانى دهستى و پوښنبيرى بو گواستنه وه بو كه رته كانى ترى ناسه قامگير.
- **تېروانىنى چهپ:** كه مكردنه وهى كاتژميره كانى كاركردن به بي كه مكردنه وهى مووچه، دهسته به ركردنى ههلى كارى مروّفانه له ريگهى تيكه لكردنى ته كنه لوژيا له بازارى كار به شيوه يه كه كه ريز له مافه كانى كريكاران بگريت.

كۆنترۆلى داتا:

- **تېروانىنى سەرمايه دارى:** داتا كۆده كريته وه و به كارده هينرين به شيوه يه كى بازرگانى، به بي قهره بو وكردنه وهى به كار هينهران ده فروشرين، پيشيلكردنى تاييه تمه ندييه تى.
- **تېروانىنى چهپ:** داتا بو پاراستنى مافه كانى تاك و تاييه تمه ندى ريكده خريت و دنيايى ده دات كه بو به رژه وهندى گشتى به رهمه ندى به كار هينهران به كارده هينريت و له ژير چاوديرى ديموكراسيدا بيت.

رۆلى دهولهت:

- **تېروانىنى سەرمايه دارى:** پالپشتيكردى كومپانيا گه وره كان و كه مكردنه وهى سنوورداراييه ياساييه كان بو دنيا بوون له ليشاوى قازانج و به هيزكردنى زالبوونى بازارى قورخكارى.

- **تېروانىنى چەپ:** پەرەپېدانی سىياسەتېك كە تەكنەلۇژيا بۇ بەرژەوۋەندى كۆمەلايەتى بەكار دەھىنېت، رېكخستنى بەكارھىنانيان بۇ دەستەبەركردنى بەرژەوۋەندى گشتى، بەرەنگاربوۋنەوۋەى قۇرخكارى و سنووردارکردنى زىادەپەوى سەرمايەدارى.

كارىگەرى لەسەر دابەشبوۋنى چىنايەتى:

- **تېروانىنى سەرمايەدارى:** فراوانکردنى جياوازى چىنايەتى لەنىوان دەولەمەند و ھەژار بە قۇرخکردنى تەكنەلۇژيا بۇ بەرژەوۋەندى نوخبەى ئابوورى.
- **تېروانىنى چەپ:** كەمكردنەوۋەى دابەشبوۋنى چىنايەتى لە رېگەى دابەشکردنى دادپەرورەرانەى تەكنەلۇژيا، دلنباوون لەوۋەى ھەموو گروپە كۆمەلايەتتەكان ئازادانە و بە تەواۋى سوود لە AI وەردەگرن.

دەستگەيشتن بە تەكنەلۇژيا:

- **تېروانىنى سەرمايەدارى:** سنووردارە بۇ ئەوانەى تواناى كپىنى ھەيە، وەشانى بەخۇرايى تەنھا بۇ ھېشتنەوۋەى بەكارھىنەران لەناو سىستەمى سەرمايەدارىدا، سوود وەرگرتن لە داتاكانيان بۇ بەھىزکردنى كۆنترۇل و قازانچ.
- **تېروانىنى چەپ:** تەكنەلۇژيا مافىكى گشتى و ئازادە، لە رېگەى پەرەپېدانی پېشكەوتوو، سەرچاۋە كراۋەى ئەپلىكەيشنى AI كە ھەموو كەسېك دەتوانىت پىى بگات و سوودى لىۋەربگريت، پەرەپېدانی دادپەرورەرى دىجىتالى و يەكسانى.

کۆنترۆلی لۆگاریتمی:

- تیپوانینی سەرمايه داری: له لایه ن کۆمپانیاکانه وه کۆنترۆل ده کریت بۆ خزمه تکردنی به رژه وهندییه ئابووری و سیاسیه کانیا ن، زۆر جار ناروون و بیلایه نه.
- روانگهی چه پ: به شه فافی به رپوه ده بریت، له ژیر چاودی ری دیموکراتی کۆمه لگادا ده بیته بۆ دانیابوون له وهی که میکانیزمی بریاردان ده ستکاری ناکریت.

AI و داهیتان:

- روانگهی سەرمايه داری: به کاردیت بۆ به هیزکردنی به ره مه می بازرگانی، قۆرخکردنی داهیتان بۆ رینگرتن له کیپرکی و که مکردنه وهی ئازادی داهیتان.
- دیدگای چه پ: هاندانی داهیتانی به کۆمه ل، پشتیوانیکردن له داهیتانی کراوه، و به کارهیتانی AI بۆ په ره پیدانی زانست و هونه ر بۆ به رژه وهندی کۆمه لگا به گشتی.

کاریگه ری له سه ر دیموکراسی:

- تیپوانینی سەرمايه داری: کۆنترۆلکردنی لیشاوی زانیاری و ده ستکاریکردنی پای گشتی له رینگهی ئەلگۆریتمه کان که بۆ به هیزکردنی هه ژموونی رۆشنییری و به کاربه ر دیزاین کراون.
- دیدگای چه پ: به هیزکردنی دیموکراسی له رینگهی پلاتفۆرمی دیجیتالی شه فاف که به شداری راسته قینه ی خه لک مسۆگه ر ده کات

و توانای کۆمپانیا گه وره کان بۆ دهستکاریکردنی ناوه رۆکی سیاسی و کۆمه لایه تی و رۆشنیبری که م دهکاته وه.

جینده ر و یه کسانێ:

- تیروانینی سه رمایه داری: به ره مه یانه وه ی جیاکاری جینده ربی و به یزکردنی کلێشه، له گه ل نه بوونی نوینه رایه تی ژنان و گروه په ره او یزخراوه کان له په ره پیدانی ته کنه لۆژیایا.
- روانگی چه پ: په ره پیدانی سیسته می AI که دادپه روه ربی جینده ر دهسته به ر دهکات، مسوگه رکردنی به شداری ژنان و گروه په ره او یزخراوه کان له گه شه پیدان و به رپوه بردنی ته کنه لۆژیای دیجیتالی.

AI له چه ک و جه نگدا:

- تیروانینی سه رمایه داری: په ره پیدانی چه کی زیره ک، چه رکردنه وه ی پیشبرکی چه ک و به کاره یسانی AI له جه نگ و کۆنترۆلی سه ربازی.
- تیروانینی چه پ: قه دهغه کردنی به کاره یسانی AI له په ره پیدانی چه کدا، ئاراسته کردنی بۆ به ره و پیشبردنی ئاشتی، و به کاره یسانی بۆ په ره پیدانی ته کنیکیک بۆ که مکردنه وه ی ناکوکیه کان و چاره سه رکردنی قه یرانه کانی جیهان به ئاشتیانه.

میشک شوشته وه به به هاکانی سه رمایه داری پوژئاوایی:

- **تېپوانىنى سەرمايەدارى:** ئاراستەكردنى ميديا و ناوهرپوكى ريكلامهكان بۇ بەرزكردنهوهى بىرپوكهى سەرمايەدارى، سنوورداركردنى بىرى چەپ و پيشكهوتووخوان، و بهكارهيتانى ئەلگورېتمهكان بۇ بەربهستكردنى بىرپوكهى جيگرهوهى دژە سەرمايەدارى.
- **تېپوانىنى چەپ:** برهوان به بىرکردنهوهى چەپ و رەخنەگر، پشتگىرى كردنى پلوراليزمى رۇشنىرى و دەستهبەركردنى دەستگەيشتن به زانىارى بىلايهن، توانا به تاكهكان دەدات بىروپراى مروقدوستى سەرپهخو پىكبهينن دوور له دەستكارىكردنى سەرمايەدارى.

كارىگەرى ژىنگەيى:

- **تېپوانىنى سەرمايەدارى:** بهكارهيتانى وزهى بهرز له ئەلگورېتمهكانى كارکردندا، لهگەل دەردانى كاربۇن له سەنتەرەكانى داتا، قەيرانى كەش و ههوا خراپتر دەكات.
- **پوانگەيى چەپ:** پەرەپيدانى AI دۆستى ژىنگە كه پشت به وزهى نويبونهوه دەبهستت، كهمكردنهوهى زيانەكانى ژىنگە كه پهيوهەندى به تەكنهلوژياى زانىارىهوه ههيه.

هەژموونى ديجىتالى كۆمپانىاكان:

- **تېپوانىنى سەرمايەدارى:** كۆنترۆلى رەها لهلايهن كۆمپانىا گەرەكانى تەكنهلوژيا وهك گووگل و مايكروئسوفت و ئەمازون، چەوساندنهوهى بهكارهيتەران بهبى ياساى ناتەواو.

- **روانگەى چەپ:** بەرزکردنەوہى خاوەندارىتى كۆمەلگا لە پلاتفۆرمە دیجىتالىيەكان، و دروستکردنى سيستەمى AI قازانج نەويست كە خزمەتى كۆمەلگا دەكات نەك كۆمپانىا قورخكارەكان.

AI لە چاودىرى و سەركوتکردن:

- **تېروانىنى سەرمايەدارى:** بلاوکردنەوہى سيستەمى چاودىرى بەكۆمەل، بەدواداچوونى تاكەكان و پيشيلکردنى ئازادىيە تاكەكەسىيەكان لە ژىر پەردەى ئاسايشى نەتەوہىي و سەقامگىرىي سىياسى.
- **تېروانىنى چەپ:** دەستەبەركردنى ريزگرتن لە مافەكانى مرؤف، جىيەجىكردنى چاودىرى كۆمەلگا بۆ رىگىركردن لە خراپ بەكارهينانى AI لە چاودىرى ناياسايى، و دلنابوون لەوہى كە نابىتە ئامرازىكى سەركوتكەر لە دەستى دەولەت يان كۆمپانىاكاندا

10 رېبهرېكى كورت: پرسيار و وهلامى گرنګ

مه بهستى سهره كى كتيبه كه چييه؟

ئامانجى ئەم به شه شيكردنه وهى چۆنيه تى به كارهينانى ژيرى دهستكرد بۆ خزمه تكدنى سيستمى سهرمايه دارى و به هيزكردنى هه ژموني چينايه تى، هاوكات پيشكه شكردنى ديدگاي جيگره وهى چه پى ئەليكترونى كه ههول ديدات AI به كار بهينيت بۆ به دهستهينانى دادپهروهى كومه لايه تى، يه كسانى، ديموكراسى و داهاتوى سؤسياليسى.

بۆچى ئەمازۆن وهك پلاتفۆرميك هه لېژيتردا بۆ بلاوكردنه وهى كتيبه كه به ئەليكترون؟

ئەمازۆن به هوى توانا جيهانيه گه وره كانى له بلاوكردنه وهى ديжитالى و گونجانده كهى له گه ل ئەپليكه يشنه كان و ئاميره جوراوجوره كان و تۆرى بلاوكردنه وهى فراوانى هه لېژيتردا كه دلنبايى ديدات كه كتيبه كه دهگاته زۆرترين ژمارهى خوينه ران.

ئايا كتيبه كه به خوڤايى به ردهست دهبيت يان به نرخيكى دياريكراو؟

نرخى كتيبه كه به كه مترين تېچوو له لايه ن ئەمازۆن دادهنريت بۆ دلنبايون له بلاوبونه وهى. ههروهها له زۆربهى پلاتفۆرمه كان و مالپه ره تايبه ته كانى

بلاوکردنه وهی کتیب به خورایی به ردهست ده بیت، به پیی ئەو بنه مایه ی که زانیاری ده بیت بۆ هه موو که سیک به ردهست بیت به بی به ربهستی دارایی.

بۆچی ههچ پلانیک نه بوو بۆ بلاوکردنه وهی کۆپییه کی فیزیکی کتیبه که؟

له ئیستادا ههچ نیازیک نییه بۆ بلاوکردنه وهی چاپی فیزیکی به هوی تیچوونی به رز، کاریگه رییه ژینگه ییه کانی په یوهست به چاپکردن و دابه زینی خواست له سه ر کتیبه چاپکراوه کان له به رژه وهندی بلاوکردنه وهی دیجیتالی. له گه ل ئەوه شدا، ئەگه ری بلاوکردنه وهی فیزیکی له وانیه له داهاتوودا ره چاو بکریت ئەگه ر خواستیکی زۆر له سه ر چاپکراوه که هه بیت.

ئایا ههچ سنوورداریه ک هه یه بۆ مافی بلاوکردنه وهی ئەم کتیبه؟

نه خیر، ئەم کتیبه بۆ هه موو که سیک به ردهسته به بی ههچ سنووردارکردنیکی مافی له به رگرتنه وه، ریگه به هه موو که سیک دعات به ئازادی دهقه کانی به کار بهینیت. باشتره ئاماژه به سه رچاوه که بکریت له کاتی وه رگرتندا، به لام ئەمه زۆره ملی نییه.

بۆچی کتیبه که به بی مافی بلاوکردنه وه به ردهست کرا؟

چونکه زانیاری نابیت سنووردار بکریت به مافی خاوه نداریتی بیرمه ندی. ده بیت مافیکی جیهانی مروّف بیت. ئامانجی ئەم شیوازه په ره پیدانی

بلاوبوونه وهی ناوه پۆکی چهپ و هاندانی ئالوگۆری ئازادی زانیاری وهک بهشیک له خهبات دژی قۆرخکاری زانیاری.

بۆچی له هه ندیک بهشی کتیبه که دا دووباره بوونه وه ههیه؟

کتیبه که به شیوهیهکی سه رهکی بۆ دابه شکردنی ئه لیکترۆنی و به خۆپایی دیزاین کراوه، که ریگه به خوینه ر ده دات ئه و به شان هه ل بژیریت که ده یانه ویت بیخوینه وه به بی پهیره وکردنی ریز به ندیه کی دیاریکراو. جیاواز له کتیبه چاپکراوه کان، که به زنجیره له سه ره تاوه تا کۆتایی ده خوینریته وه، بلاوکردنه وهی دیجیتالی ریگه ده دات به گه ران له نیوان به شه کان له سه ر بنه مای ئاره زوو و پیداویستی تاکه که س. بۆ دانیابوون له ئه زموونیکه خویندنه وهی گشتگیر، هه ندیک زانیاری سه ره کی به شیوهیه کی سنووردار له چه ند به شیکدا دووباره کراونه ته وه، که ریگه به هه ر به شیک ده دات تا رادهیه ک سه ره به خو بیت و ناوه پۆکی گرنگ دابین بکات به بی ئه وهی پیویست بکات ئاماژه به به شه کانی تر بکات. ئه م دووباره کردنه وهیه به مه به سته، خویندنه وهی به شیک ئاسان ده کات، روونی بیرو که کان مسوگه ر ده کات، و ده سته گه یشتن و هه لمژینی ناوه پۆک له ژینگه ی بلاوکردنه وهی دیجیتالی ئاسانتر ده کات.

ژیری ده سترد چیه؟

ژیری ده سترد لقیکه له ته کنه لوژیای زانیاری که ئامانجی په ره پیدانی سیسته میکه که توانای لاساییکردنه وهی زیره کی مروف ههیه. پشت به

ئەلگورىتمى پېشكە وتوو دەبەستىت بۇ پرۆسە كىردى داتا و بىر ياردان بە سەربەخۆيى. بەرنامە و ئامىرەكان توانا دەدات وەك مرؤف بىر بىكەنە وە و فىر بىن بە شىكردنە وەي داتا و ناسىنە وەي شىوازەكان بۇ بىر ياردانى ژىرانه بە كە مترین دەستىو ەردانى راستە و خۆ. ئەمرو، AI توخمىكى گرنگە لە بوارە جۇرا و جۇرەكانى وەك تەندروستى، پەروەردە، پىشەسازى و شتى تر.

ئايا ژىرىي دەستكردى ئىستا بىلايەنە؟

نەخىر، AI ئىستا بەكار دىت بۇ رىنمايى كىردى ھۆشيارى كۆمەل بەرەو قىبول كىردى بەھاكانى سەرمایەدارى و نىولىبرالىزم وەك سىروشتى و حەتمى. ئەمە وردە وردە و بە وردى بە تىپە رېبونى كات ئەنجام دەدرىت، تا ئەو رادەيەي كە زۆربەي بەكار ھىنە رانى كار بەرنامەكانى AI پىيان وايە بىلايەنە. ئەم سىياسەتە مەترسىيەكى گەورە دروست دەكات، بەتايىبەتى بۇ نە وەي گەنج، كە AI بۆتە بەشىكى دانە براو لە ژيانى پۆژانە.

چەپى ئەلىكترونى چىيە؟

چەپى ئەلىكترونى تەوژمىكى رۆشنىبرى و رىكخراو ھىي مۆدىرنە كە لە سەرەتاي سەدەي بىست و يەكدا سەرىھەلدا وەك وەلامىك بۇ گۇرانه دىجىتالىيەكان كە سەرمایەدارى لە سەردەمى شۆرشى تەكئەلۇژيادا دەگۆرىت. ئەم تەوژمە پىرەنسىپەكانى سۆسىيالىستى تەقلىدى وەك رەخنەگرتن لە ھەژموني سەرمایە، خەباتى چىنايەتى و تىكۆشان بۇ

سوسیالیزم له گه ل ئامرازه کانی دیجیتالی تیکه ل دهکات و ئامانجی به کارهینانی تهکنه لوژیا وهک ئامرازی ئازادی. چه پی ئه لیکترونی سنووردار نییه به به کارهینانی تهکنه لوژیای نوی له ریکخراو یان میدیادا. هه ول دهدات بییری چه پ بگوریت بو ئه وهی له گه ل ئالوژییه کانی سه رمایه داری دیجیتالی بگونجیت. ئه مه به دریتزکراوهی پهره سه ندنی چه پگه راییه تهقلیدی داده نریت، که له میتوده کانی ریکخستنی پله به ندی و مه رکه زیدا ده روات له به رژه وهندی مؤدیلیکی نه رم، ئاسویی و کومه لایه تی که خه باتی سیاسی مهیدانی له گه ل میکانیزمی کاری دیجیتالی تیکه ل دهکات. له سه ر ئاستی ناوخویی و جیهانی، چه پی ئه لیکترونی جهخت له سه ر بنیاتنانی هاوپه یمانیتیه کی نه رم و فراوان له نیوان ریکخراوه چه پ و پیشکه وتووخوازه کان دهکاته وه و له هه مان کاتدا بنه ما سه ره کییه کانی مارکسیزم و سوسیالیزم ده پاریزیت. سنووردارکردنی گوتاری تیوری ئه بستراکت رهت دهکاته وه، له بری ئه وه هه ول دهدات پرژه ی سوسیالیستی به چاکسازی به رجه سه ته ببه ستیته وه که ژیانی رۆژانه ی خه لک دهخاته روو، له سه ر بنه مای ئه وهی ئیستا ده کریت نهک ته نها ئه وهی پیویسته. ئه م بوچوونه له مه سه له ی جه ماوه ر و کومه لگاوه سه رچاوه ی گرتووه و کار بو به کارهینانی تیوری چه پی جوړاوجور دهکات بو تیگه یشتن و گورینی واقع، نهک سه پاندنی بیروکه ی چه پی جیگیر و هه ولدان بو دارشتنی کومه لگاکان له سه ر بنه مای ئه و بیروباوه رانه. ئه مه وادهکات زیاتر واقعیه انه و کاریگه رتر بیت له به ر رۆشنایی گورانکاریه کومه لایه تی و ئابوورییه کانی ئیستا.

ئه لگوریتمه کان له ژیری دهستکرد چین؟

ئەلگۆرېتمەكان لە ژېرى دەستكرد كۆمەلەك رېنمايى بېركارى و لوژىكىن كە سېستەمە زېرەكەكان تۈانا بە شىكردنەوھى داتا، بېراردان و فېربوون لە ئەزمونەكانى پېشوو دەدەن. ئەم ئەلگۆرېتمانە لاسايى بېركردنەوھى مروّف دەكەن، رېگە بە AI دەدەن پېشېنى ئەنجامەكان بكات، شىۋازەكان بناسىتەوھ و پروسەكان لە بوارە جوړاوجۆرەكانى وەك فېربوونى ئامېر، بىنايى كۆمپيوتەر و پروسەى زمانى سروسى ئۆتۆماتىكى بكات.

ئەلگۆرېتمەكان چۆن كاريگەرى لەسەر كاركردنى ژېرى دەستكرد ھەيە؟

لوگارىتمەكان پېناسەى چۆنەتى پروسەكردنى داتا دەكەن و بېراردەكان لەسەر بنەماى زانىارى بەردەست دەدرېن. بۆ نمونە، لە فېربوونى قوولدا، ئەلگۆرېتمى تۆرى دەمارى دەستكرد بۆ شىكردنەوھى وئەكان و ناسىنەوھى دەموچاۋەكان بەكاردەھىنرېت، لە كاتىكدا لە شىكردنەوھى داتاي گەورەدا، ئەلگۆرېتمى فېربوونى ئامېر بەكاردەھىنرېت بۆ دۆزىنەوھى شىۋازەكان و پېشكەشكردنى پېشنيار، وەك لە بزويئەرهكانى گەران و پلاتفۆرمەكانى تۆرە كۆمەلەلەتتەكاندا دەبىنرېت.

سەرمايەدارى دىجىتالى چىيە؟

سەرمايەدارى دىجىتالى درېژكراۋەى سېستەمى سەرمايەدارى تەقلېدىيە، كە كۆمپانيا گەورەكانى تەكنەلوژيا زال دەبن بەسەر بۆشايى دىجىتالدا، داتا و رەفتارى بەكارھىنەران وەك كالايەكى نوي بەكاردەھىنن بۆ

به دهستهينانی قازانچ. ئەم سيسته مه قورخکاری زانیاری پتهوتر دهکات و کونترۆلی چينايه تی بههیز دهکات له ريگه ی چاودیری و شیوه پیدانی هوشیاری کۆمه لایه تی بو خزمه تکردنی بهرژه وهندییه کانی نوخبه ی سه رمایه داری.

ئابووری زانیاری چیه؟

ئابووری زانیاری سيسته ميکی ئابووری سه رمایه دارییه که به شیوه یه کی سه ره کی پشت به به ره مههینان و دابه شکردن و به کارهینانی زانیاری ده به ستیت نه ک سه رچاوه ماددییه ته قلیدییه کانی وه ک که ره سه تی خاو و کاری دهستی. له م ئابوورییه دا، زانیاری، نه ره مه واله و داهینانی ته کنه لوژیا ده بنه سه رچاوه ی سه ره کی به های ئابووری. ئابووری زانیاری له جیاتی پشت به ستن به به ره مه ی پیشه سازی و کشتوکالی ته قلیدی، جهخت له سه ر ته کنه لوژیا، توژیینه وه ی زانستی و ژیری ده ستکرد دهکات.

چه مکی به های زیاده چیه؟

به های زیاده ی ته قلیدی، به پپی تیوری مارکسیست، کرۆکی چه وساندنه وه ی سه رمایه دارییه، که تیدا سه رمایه داران قازانچ به چه وساندنه وه ی کریکاران که له که ده که ن. ئەمه کاتیک روودهات که کریکار نرخیکی گه وره تر له کرپی خوی به ره مه دههینیت، جیاوازی نیوان به های به ره مههینان و کرئ وه ک قازانچ ده چیته گیرفانی سه رمایه دار. ئەم جیاوازییه به های زیاده یه، که ريگه به سه رمایه دهات له سه ر حسابی

کریکارانی دهستی و روشنبیری گه‌شه بکات، که ناچار دهن هیزی کاره‌کانیان به کرییه‌ک بفرۆشن که ره‌نگدانه‌وهی هه‌ولێ راسته‌قینه‌ی پرۆسه‌ی به‌ره‌مه‌یتان نییه.

به‌های زیاده‌ی دیجیتالی چۆن جیاوازی هه‌یه له‌گه‌ل به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی؟

به‌های زیاده‌ی دیجیتالی جیاوازه له به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی به‌وه‌ی که پشت به کاری مووچه‌ی راسته‌وخۆ نابه‌ستیت به‌لکو داتا، کارلیک و هه‌لسوکه‌وتی دیجیتالی به‌کاره‌ینه‌ران ده‌قوزیته‌وه. له کاتیکدا به‌های زیاده‌ی ته‌قلیدی له کارگه‌کان و کۆمپانیاکان له ریگه‌ی کاری دهستی و روشنبیرییه‌وه ده‌رده‌هینریت، به‌لام به‌های زیاده‌ی دیجیتالی له کارلیکه‌کانی رۆژانه‌ی ئونلاین وه‌رده‌گیریت. چالاکیه‌کانی وه‌ک گه‌ران، لایک، هاوبه‌شیکردن، په‌یام و کارلیک له‌گه‌ل پلاتفۆرمه‌ دیجیتالییه‌کان شیده‌کرینه‌وه و ده‌کرین به‌ که‌ره‌سته‌ی خاوه‌ی له‌لایه‌ن کۆمپانیا دیجیتالییه‌کانه‌وه به‌کارده‌هینرین بۆ به‌ده‌سته‌یتانی قازانجی گه‌وره‌ به‌بی هیچ قه‌ره‌بوویه‌ک بۆ به‌کاره‌ینه‌ران.

ده‌ره‌به‌گایه‌تی دیجیتالی چیه‌؟

ده‌ره‌به‌گایه‌تی دیجیتالی قوناغیکی پیشکه‌وتووی سه‌رمایه‌داری دیجیتاله که تیندا چه‌وساندنه‌وه زیاتر له ده‌ره‌یتانی به‌های زیاده له کار و به‌ره‌مه‌یتانی دیجیتالی ده‌گریته‌وه و کۆنترۆلی ته‌واوی ژیرخانی دیجیتالی

و داتا و دستگه‌یشتن به زانیاری و ته‌کنه‌لوژیا ده‌گریته‌وه. له ده‌ره‌به‌گایه‌تی ته‌قلیدی ده‌چیت، که کۆمپانیا گه‌وره‌کانی ته‌کنه‌لوژیا بۆشایی دیجیتالی قورخ ده‌کن و مه‌رجه‌کانیان به‌سه‌ر به‌کاره‌ینه‌راندا ده‌سه‌پینن و سیسته‌میکی نویی پشت به‌ستن به‌ ئابووری و کۆمه‌لایه‌تی دروست ده‌کن.

ده‌ره‌به‌گایه‌تی دیجیتالی چۆن له ده‌ره‌به‌گایه‌تی ته‌قلیدی ده‌چیت؟

هه‌روه‌ک چۆن ده‌ره‌به‌گه‌کان له سه‌ده‌کانی ناوه‌راستدا زه‌وییان قورخ کرد و جوتیارانیان کۆنترۆل کرد، ئه‌مرۆ، کۆمپانیا گه‌وره‌کانی ته‌کنه‌لوژیا مۆنۆپۆلی دیجیتالیان کردووه و یاساکانیان به‌سه‌ر به‌کاره‌ینه‌راندا ده‌سه‌پینن و وایان لیده‌کات ملکه‌چی سیسته‌مه‌کانیان بن به‌بی هیچ کۆنترۆلیکی راسته‌قینه به‌سه‌ر ئامرازه‌کانی به‌ره‌مه‌یتانی دیجیتاڵدا. به‌م شیوه‌یه، ئه‌م کۆمپانیا‌یانه رێره‌وه‌کانی ئابووری دیجیتالی کۆنترۆل ده‌کن و مه‌رج ده‌سه‌پینن بۆ دستگه‌یشتن به‌ زانیاری و خزمه‌تگوزاری.

"کۆیله‌ی دیجیتاڵ" کین؟

کۆیله‌کانی دیجیتاڵ به‌کاره‌ینه‌رن که رۆژانه به‌شداری ده‌کن له به‌ره‌مه‌یتانی به‌های ئابووری گه‌وره له رینگه‌ی به‌ره‌مه‌یتانی داتا، به‌بی هیچ قه‌ره‌بوویه‌کی دارایی. ئه‌وان ناوه‌رۆک و رَه‌فتاری دیجیتالی دروست ده‌کن که کۆمپانیاکان به‌کاری ده‌هینن بۆ شیکردنه‌وه‌ی داتا، ئامانجکردنی

ریکلامه‌کان، و بهره‌مه دروستکراوه‌کان بۆ زیادکردنی قازانجه‌کانیان، له کاتیکدا بیبه‌ش ده‌بن له هەر به‌شینک له‌م به‌هایه.

کاربه‌رنامه‌کانی AI سه‌رچاوه‌ کراوه‌ چین؟

ئهمانه نهرمه‌واله و ئامرازه‌کانن که به خۆپای به‌رده‌ستن بۆ هه‌مووان بۆ به‌کاره‌ینان و په‌ره‌پیدان، شه‌فافییه‌ت له په‌ره‌پیدانی ته‌کنه‌لوژیای AI به‌رز ده‌که‌نه‌وه. ئهم ئه‌پلیکه‌یشنانه‌ رینگه‌ به‌ تیگه‌یشتن له چۆنیه‌تی کارکردنی ئه‌لگۆریتمه‌کان ده‌دن و به‌ کۆمه‌ل باشتریان ده‌کن، به‌ پیچه‌وانه‌ی پشت به‌ستن به‌ سیسته‌مه‌ داخراوه‌کان که له‌لایه‌ن کۆمپانیا گه‌وره‌کانه‌وه کۆنترۆل ده‌کرین. به‌ دا‌بینکردنی ژینگه‌یه‌کی کراوه‌ بۆ تو‌یژینه‌وه و دا‌هینان، ئهم ئه‌پلیکه‌یشنانه‌ یارمه‌تیده‌رن له بنیاتنانی سیسته‌مه‌کانی AI که دا‌په‌روه‌رانه‌تر و توانای پی‌وانه‌کردنی له سنووریکی گونجاودا هه‌یه.

ژیری ده‌ستکرد چۆن به‌کارده‌یت بۆ کۆنترۆلکردنی کارمه‌ندانی ده‌ستی و
پۆشنییر؟

AI له‌ رینگه‌ی سیسته‌می به‌دواداچوونی ئه‌دا و شیکردنه‌وه‌ی داتا به‌کارده‌هینریته‌، فشار له‌سه‌ر کریکارانی ده‌ستی و پۆشنییری و خه‌لک زیاد ده‌کات، ده‌یانگۆریت بۆ چه‌قو له ئامیریکی سه‌رمایه‌داری که به‌توندی چاودیری ده‌کریت، ماف و سه‌ربه‌خۆییان له شوینی کاردا لاواز ده‌کات.

مۆنۈپۈلى تەكنەلۇژيا چ رۆلىك دەگىرپىت لە قولكردنەوہى نايەكسانى
چىنايەتى؟

كۆمپانیا گەورەكان AI كۆنترۆل دەكەن و تەكنەلۇژيا دەكەنە ئامرازىك بۇ
بەھىزكردنى ھەژمونى ئابوورى و سىياسى نوخبە، لە ھەمان كاتدا چىنى
كرىكار لە قازانچە راستەقىنەكانى بېيەش دەكەن.

AI چۈن بەكاردىت بۇ دەستكارىكردنى ھۆشيارى كۆمەل؟

ئەلگورىتمەكان بەكاردەھىنرىن بۇ كۆنترۆلكردنى لىشاوى زانىارى لەسەر
پلاتفۆرمە دىجىتالىيەكان، ئاراستەكردنى خەلك بەرەو بەھاي بەكارھىنەرى
تاك و بىروباوہرى سەرمایەدارى، لاوازكردنى بىرى پىشكەوتووخواز و
كەمكردنەوہى بلاوبوونەوہى بىرۆكەى چەپ لە رېگەى پالاوتنى ناوہرۆك.

AI چۈن يارمەتيدەرە لە خراپتربوونى ئالودەبوونى دىجىتال؟

AI ئالودەبوونى دىجىتالى خراپتر دەكات بە دىزاینكردنى ئەلگورىتمى
زىرەك كە ئامانجيان ھىشتنەوہى بەكارھىنەرانە بۇ ماوہىەكى درىژ. ئەمە
بە شىكردنەوہى برىكى زۆر داتا ئەنجام دەدرىت بۇ تىگەيشتن لە ھاندانى
تاكەكان و دەستكارىكردنى رەفتارەكانيان بە شىوہىەك كە خزمەت بە
بەرژوہەندىيە ئابوورىيەكانى كۆمپانیا گەورەكان بكات. تۆرە
كۆمەلايەتيەكان، ئەپلىكەيشنەكانى خۆشگوزەرانى، و پلاتفۆرمە
دىجىتالىيەكان تەنھا خزمەتگوزارى نىن بەلكو ئامرازىكن كە بە ئاگابى
بەكاردەھىترىن بۇ بەھىزكردنى پشت بەستن بە ھەلسوكەوت و

بیرکردنه‌وه، واده‌کات تاکه‌کان ئالووده بن به به‌کاره‌یتانی دیجیتالی به‌بی
ئوه‌ی هه‌ستی پێکه‌ن.

**مه‌ترسیدارتین کاریگه‌رییه‌کانی ئالووده‌بوونی دیجیتالی له‌سه‌ر تاک و
کۆمه‌لگا چین؟**

ئالووده‌بوونی دیجیتالی زیاتر له به‌فیرۆدانی کات یان کاریگه‌ری له‌سه‌ر
به‌ره‌مه‌یتان ده‌روات. ده‌بیته هۆی گۆرانکاری ره‌فتاری قوول، له‌وانه
لاوازی ته‌رکیز، که‌مبوونه‌وه‌ی توانای چاره‌سه‌رکردنی کێشه‌کان،
لاوازبوونی یاده‌وه‌ری و که‌مبوونه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی رووبه‌روو.
له‌گه‌ل ئه‌وه‌شدا، پشت به‌ستن به سیستمی دیجیتالی شیوازیکی نویی
کۆیلایه‌تی دیجیتالی خۆبه‌خشانه دروست ده‌کات، که تاییدا تاکه‌کان زیاتر
ملکه‌چی سیستمه‌مه ته‌کنه‌لوژیاییه‌کان ده‌بن که ئاره‌زوو و هه‌لسوکه‌وت و
ته‌نانه‌ت جیهانبینیان پیناسه ده‌کات. به‌تیپه‌ربوونی کات، خه‌لک ورده‌ورده
توانای بیرکردنه‌وه‌ی سه‌ربه‌خۆ و بریاردانی ئازادانه له‌ده‌ست ده‌دن، که
هه‌ژموونی سه‌رمایه‌داری دیجیتالی له هه‌موو بواره‌کانی ژياندا به‌هیز
ده‌کات.

AI چۆن کۆیلایه‌تی دیجیتالی خۆبه‌خشانه دروست ده‌کات؟

AI کۆیلایه‌تی دیجیتالی خۆبه‌خشانه دروست ده‌کات به‌بوون به‌ئامرازیک
بۆ دووباره به‌ره‌مه‌یتانه‌وه‌ی شیوازه‌کانی کۆنترۆلی کۆمه‌لایه‌تی، سیاسی
و ئابووری. ئەم کۆنترۆله‌وه‌ک رابردوو به‌هیز و هیزی راسته‌وخۆ

جیبه جی ناکریت به لکو له ریگه ی دستکاریکردنی نه لگوریتمی و ناره زوی ئاسانکاری به دست دیت، که هانی تاکه کان دعات به بی زورلیکردنیکی ئاشکرا به شداری له سیستمی دیجیتالی بکن. به کارهینه ران وهمی کونترۆل و ههلبژاردنیان پیده دریت، له کاتیکدا بریاره کانیاں به وردی ئاراسته ده کرین به شیوه یه ک که خزمهت به بهرژه وهندییه کانی سه رمایه داری ده کهن.

به تپه ربوونی کات، تاکه کان زیاتر پشت بهم ته کنه لوژیایانه ده بهستن، توانایان بو بیرکردنه وهی سه ربه خو، داهینان و بریاردان داده مالیت، بهم شیوه یه ئه م زالبوونه وهک واقعیه کی حه تمی قبول ده کهن، AI ده کاته ئامرازیک بو به هیزکردنی هه ژموونی چینایه تی و نامۆکردنی هوشیاری پیشکه وتووخوازی مروّف.

چون پهره سه ندنی AI ده توانیت ببیته هوی ئه وهی ئامیره کان مروّف کونترۆل بکن؟

له گه ل پیشکه وتنی خیرای AI، سیناریوی کونترۆلکردنی مروّف له لایه ن ئامیره کانه وه واقعیه تر بووه له خه یالی زانستی. مروّف ورده ورده کونترۆلی ئه و ته کنه لوژیایه له ده ست دعات که دروستی کردوه، که ده بپته هیزیکه سه ربه خو، چیتر ملکه چی خواستی ئه وان نییه، به لکو بو خزمه تکردنی بهرژه وهندییه کانی ده سه لاته کونترۆلکه ره کان به کار ده هینریت. له غیابی یاسای نیوده وه له تی کاریگه ر و له چوارچیه ی لوژیکی سه رمایه داری له سه ر بنه مای کئیرکی و که له که بوونی سه رمایه، AI وهک ئامرازیک گه شه ده کات به بی هیه قه فه زیکی ریکخراو.

چۆن AI له سەربازىکردنى جيهان و هاندانى جهنگ به کار دههينرييت؟

چهكى زيرهك و خوڤاركه ر پهره پيڤه درييت و AI له شه پى ئه ليكترونى به كار دههينرييت و تواناى دهوله ته گه وره كان بۆ شه ر به هيز دهكات.

ئه لگوريمه كانى AI چۆن لايهنگرى رهگهزى رهنگ ده داته وه؟

ئه و داتا يانه ي بۆ راهينانى سيسته مه كانى AI به كار دههينرين جياكارى دژى ژنان به هيز دهكهن، چ له دامه زراندىن بيت يان له سيسته مى ناسينه وهى دهنگ و ياريددهرى زيرهك كه رۆلى ژنان وهك خزمه تكار يان يارمه تيدهر دههيليته وه.

دهستبه سه رکردنى ديجيتالى چيه؟

دهستبه سه رکردنى ديجيتالى برىتييه له سنووردارکردنى دهستگه يشتنى تاكه كان به پلاتفورمه ديجيتالييه كان به بلوڤکردنى هه ژماره كان يان بۆ ماوه يه كى دريژ به بى پاساويكى ر وون كه وهك ئامرازىك بۆ سه ركو تکردنى چالاكوانان و نه يارانى سياسى به كار دههينرييت.

كوشتنى ديجيتالى چيه؟

كوشتنى ديجيتالى برىتييه له به ئامانجگرتنى تاكه كان يان بزوتنه وه كانى

ئۆپۆزسيون له ريگه‌ي سرپنه‌وه‌ي هه‌ژمار و مالپه‌ره‌كانيان به‌ته‌واوي به‌مه‌به‌ستي دوورخستنه‌وه‌يان له بۆشايي دييجيتالي و لاوازكردي كاريگه‌ري سياسي و كومه‌لايه‌تي و رۆشنبييريان. ئه‌م ئامرازه له لايه‌ن رژيمه ديكتاتوره‌كان و كۆمپانيا مۆنوپۆلييه‌كانه‌وه به‌كارده‌هينريت بۆ ريگريكردي له بلاوبوونه‌وه‌ي گوتاري پيشكه‌وتووخواز و چه‌پ.

چه‌مكي نائوميدي دييجيتالي چيه‌؟

نائوميدي دييجيتالي تاكتيكيكي سايكۆلوژييه كه ئامانجي كه‌مكردينه‌وه‌ي ناوه‌رۆكي چه‌په‌كانه، گه‌وره‌كردي شكست، ئاراسته‌كردي گفتوگوكان به‌ره‌و بابته‌ته‌نكاوه‌كان، و بلاوكردينه‌وه‌ي هه‌ستي بيده‌سه‌لاتي و نائوميدي به‌رامبه‌ر گۆرانكاري بنه‌ره‌تي. ئه‌مه‌ جۆش و خرووشي سياسي كه‌م ده‌كاتوه‌ و تواناي ريخستن و جو له لاواز ده‌كات. له ريگه‌ي ئه‌لگوريتمي ئامانجاره‌وه به‌ده‌ست ديت كه بلاوبوونه‌وه‌ي گوتاري چه‌پي پيشكه‌وتووخواز سنووردار ده‌كات و سه‌رمايه‌داري وه‌ك سيسته‌ميكي هه‌ميشه‌يي نيشان ده‌دات كه ناتوانريت بگۆردريت.

چه‌مكي خۆچاوديري خۆويستانه چيه‌؟

چاوديري خۆويستانه ئاماژه به‌ تاك و گرووپ يان ريخراوه‌كان ده‌كات كه له ترسي سانسۆر يان سزاداني دييجيتالي هه‌لسوكه‌وت يان گفتوگوكانيان له‌سه‌ر ئينته‌رنيت ده‌گۆرن، به‌مه‌ش ئازادي پاده‌برين لاواز ده‌كات پيش ئه‌وه‌ي سانسۆري راسته‌قينه‌ بسه‌پينريت.

چۈن دەتوانریت AI ئاراستە بکریت بۇ خزمەتکردنی کۆمەلگا لە جیاتی سەرمایه؟

سیستەمی سەرچاوە کراوە دەبیت بە شیوەیەکی دیموکراتی پەرە پیدریت و بەرپۆه ببری و تەکنەلۆژیا لە ژیر چاودیری کۆمەلگادا بیت. دەبیت بۇ چارەسەرکردنی کیشە کۆمەلایەتیەکان بە کار بەینریت نەک زیادکردنی جیاوازی چینیەتی.

چۈن دەتوانریت AI بۇ بە دەستەینانی دادپەرەوری کۆمەلایەتی بە کار بەینریت؟

AI دەتوانریت بە کار بەینریت بۇ شیکردنەوہی نایەکسانی چینیەتی و ئابووری، ئاراستەکردنی سەرچاوەکان بەرەو گروپە ھەژارەکان و پەرەپیدانی سیاسەتی ئابووری لەسەر بنەمای پیداو یستییە راستەقینەکانی کۆمەلگا، نەک لۆژیککی بازار.

چۈن AI پیشکەوتوو دەتوانریت پیگە کرێکارانی دەستی و پۆشنیری باشتر بکات لە جیاتی جیگرتنەوہیان؟

AI دەتوانریت بە کار بەینریت بۇ کەمکردنەوہی کاتژمیرەکانی کارکردن بەبێ کەمکردنەوہی مووچە، نەھیشتنی جیاکاری رەگەزی و رەگەزی، و

به هیزکردنی رۆلی سهندیکاکانی کریکاران له ژیگه‌ی په‌ره‌پیدانی ئامرازیک که یارمه‌تیدەر بیت بۆ په‌روه‌رده و ریکخستنی خه‌لکی چینی کریکار.

AI چون به‌شداری له خراپ‌تره‌بونی قه‌یرانی ژینگه‌یی ده‌کات؟

AI بریکی زۆر وزه به‌کار ده‌هینیت و سه‌نته‌ره‌کانی داتا سیسته‌مه‌کانیان پیوستی به ریزه‌یه‌کی به‌رزنی کاره‌با هه‌یه، که ده‌بیته هۆی زیادبونی دهردانی کاربۆن. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش، پیشه‌سازیه‌که‌ی پشت به دهره‌یتانی کانزای ده‌گمهن ده‌به‌ستیت، ده‌بیته هۆی له‌ناوبردنی سیسته‌می ژینگه‌پاریزی ناوخۆیی، پیسبوونی ئاو، و زیادکردنی سوود وهرگرتن له سه‌رمایه‌داری له سه‌رچاوه سروشتیه‌کان، به‌تایبه‌تی له باشووری جیهان.

ئایا AI ده‌توانیت ئامرازیک بیت بۆ پاراستنی ژینگه‌؟

به‌لێ، ئه‌گه‌ر به دروستی ئاراسته بکریت، AI ده‌توانیت یارمه‌تیدەر بیت بۆ باشترکردنی کارایی وزه و چاودیریکردنی گۆرانی که‌ش و هه‌وا و به‌رپوه‌بردنی سه‌رچاوه سروشتیه‌کان به‌شیوه‌یه‌کی ژینگه‌پاریزتر. ده‌توانیت بۆ په‌ره‌پیدانی سیسته‌می کشتوکالی زیره‌کی به‌کار به‌یتریت که به‌فیرۆدانی ئاو که‌م ده‌کاته‌وه، داتای ژینگه‌یی شیده‌کاته‌وه بۆ چاودیریکردنی پیسبوونی ژینگه، و پیشبینیکردنی کاره‌ساتی ژینگه‌یی.

ده‌وله‌ته‌گه‌وره‌کان و کۆمپانیاکانی ته‌کنه‌لۆژیا چون به‌شداری له زیانه‌کانی ژینگه‌ی AI ده‌کهن؟

دەولەتە گەرەكان و كۆمپانىياكانى تەكنەلۇژيا پشت بە مۇدىلى بەرھەمھېنان دەبەستن لەسەر بەكارھېنانى خېرا و گۆرپىنى دووبارەى ئامىرەكان كە دەبىتتە ھۆى كەلەكەبوونى پاشماوۋە ئەلىكترونىيەكان. ھەرۋەھا بارگرانى ژىنگەبى دەگوزنەوۋە بۇ ولاتانى باشوورى جىھان، كە كانزاكان دەردەھىترىن و پىكھاتەكان لە ژىنگەبەكدا دروست دەكرىن كە ياساى ژىنگەبى و مافى كرىكارى تىدا نىيە. ھەرۋەھا تەكنەلۇژياى AI بەكاردېت بۇ زىادەرپۆبى بەكارھېنان لە رىگەى رىكلامى ئامانجدارەوۋە كە دەبىتتە ھۆى زىادبوونى بەرھەمى پىشەسازى و پىسبوونى ژىنگە.

چۇن دەتوانرىت مۇدىلى ژىنگەبى بەردەوام لە ژىر سىستەمىكى سۇسىالىستى بەدەست بەھىترىت؟

لە مۇدىلىكى سۇسىالىستى بەردەوامدا، AI دەبىتتە ملكەچى خاۋەندارىتى كۆمەلگا و بەرپۆبەردنى دىموكراتى بىت، لە پلاندانانى ئابوورىدا بەكار بەھىترىت كە دادپەرۋەرى ژىنگەبى ئەولەوئەت دەدات نەك زىادكردىنى قازانچ. ئەمە پىۋىستى بە پەرەپىدانى سىستەمى AI سەرچاۋەكراۋە ھەبە كە جەخت لەسەر بەردەوامى دەكات، بۇ باشتكردىنى بەرپۆبەردنى وزەى نوئىبوۋەو، كەمكردەوۋەى دەردانى كارگەكان و بەرپۆبەردنى شارەكان بە شىۋەبەك كە شوئىن پىي ژىنگەبى كەمبكاتەوۋە.

بەبوۋەندى نيوان AI و كۆلۇنئالىزمى ژىنگەبى لە باشوورى جىھان چىبە؟

ولاتانی سهرمایه داری گه وره کۆنترۆلی پیشه سازی AI ده کهن به لام پشت به باشووری جیهان ده بهستن بۆ دهرهتانی سهرچاوه ده گمه نه کانی پیویست بۆ به ره مهتانی، که زور جار ده بیته هوی ویرانکردنی ژینگه ی ناو خۆیی. پاشماوه ئه لیکترۆنییه کانیش هه ناردده ده کرین بۆ ئه م ناوچانه، له وی به شیوازی سهره تای چاره سهر ده کرین که ده بیته هوی پیسبوونی خاک و ئاو، نادا په روه ری ژینگه یی و نایه کسانی جیهانی له ژیر سهرمایه داری دیجیتالییدا زیاتر ده کات.

ئایا هیزه چه په کان ده توانن ئه پلکه ی شنه کانی AI به کار بهینن سهره پای ئه وه ی بیلایه نن؟

وه لامه که له دووانه یه کی ساده ی "قبولکردن یان ره تکرده وه" نییه، به لکو پیویستی به ریبازیکی هوشیارانه و ره خنه گرانه هه یه. AI ی ئیستا به ره می ژینگه یه کی سهرمایه دارییه که جهخت له سهر قازانج و زالبوون ده کات، به لام هه روه ها ئامرازیکی به هیزه که ده توانریت به شیوه یه کی ره خنه گرانه به کار بهینریت بۆ خزمه تکردنی ئامانجه کانی داد په روه ری کومه لایه تی، به مه رجیک هه لبوه شینیتته وه و به وردی شیبکریتته وه.

مه ترسییه کانی به کارهتانی AI له خه باتی چه پدا چین؟

AI خوی له خۆیدا تایبه تمه ندی بۆ ماوه یی سیسته می سهرمایه داری هه لده گریت که به ره می هیناوه و وای لیده کات بیلایه نن نه بیست. ده توانریت

بۆ به‌هیزکردنی هه‌ژمونی سه‌رمایه‌داری به‌کار به‌یتریت له‌ریگه‌ی میکانیزمه‌کانی ته‌کنیکی، که ده‌شیت بیهته‌هۆی دووباره‌به‌ره‌مه‌هینانه‌وه‌ی لایه‌نگری سه‌رمایه‌داری له‌ناو خودی ریک‌خراوه‌چه‌پ و پیشکه‌وتوه‌ه‌کان ئه‌گه‌ر به‌هۆشیارییه‌کی ره‌خه‌گرانه‌لیی نزیك نه‌بئه‌وه.

چۆن چه‌پ ده‌توانیت سوود له‌ AI وه‌رگرت به‌بی ئه‌وه‌ی بیهته‌ئامرازی زالبوون؟

AI ده‌بیت وه‌ک ئامرازیکی پالپشتی خه‌باتی جه‌ماوه‌ری تیکه‌ل بکریت، نه‌ک وه‌ک جیگره‌وه‌ی. ئه‌مه‌ پیویستی به‌ په‌ره‌پیدانی سیسته‌می سه‌رچاوه‌کراوه‌هه‌یه‌که‌به‌شیوه‌یه‌کی دیموکراتی به‌ریوه‌ده‌برین، تایبه‌تمه‌ندی تاک و داتای ریک‌خراوه‌ه‌کان له‌پیشیلکارییه‌کان بپاریزن، له‌هه‌مان کاتدا دل‌تیا‌بوون له‌وه‌ی ته‌کنه‌لوژیا جیگه‌ی ریک‌خراوی مروّف و هاو‌پشتی راسته‌وخو ناگرتیه‌وه.

ته‌حه‌دای سه‌ره‌کی له‌به‌کاره‌یتانی AI بۆ مه‌به‌ستی چه‌پ چیه‌؟

ته‌حه‌دایه‌که‌له‌وه‌دایه‌که‌چۆن AI بکه‌ین به‌ئامرازیک که‌خزمه‌ت به‌چه‌پ بکات، به‌بی ئه‌وه‌ی به‌پیی لوژیکی ته‌کنیکی سه‌رمایه‌داری ریک‌بخریته‌وه. ده‌بیت به‌شیوه‌یه‌ک به‌کار به‌یتریت که‌خه‌باتی چه‌پ به‌هیز بکات نه‌ک بیهته‌ئامرازیک بۆ کۆنترۆل و زالبوون یان ئامرازیک بۆ به‌ره‌مه‌هینانه‌وه‌ی په‌یوه‌ندییه‌کانی به‌ره‌مه‌هینانی سه‌رمایه‌داری.

پەيوەندى نىۋان AI ۋ مملانىي چىنايەتى چىيە؟

AI ھاۋكىشەي مملانىي چىنايەتى دەگۈرپىت. چىتر تەنھا رۈوبە رۈوبۈنەۋە نىيە لە نىۋان ھىزى رېكخراۋى مروڧ ۋ ئامىرى دەۋلەت ۋ كۆمپانىكان، بەلكو شەپكە لەسەر ئەندازىارى ھۆشيارى كۆمەل. كەۋاتە ھەبوۋنى ئامرازى شىكارى زىرەكانە دەبىتە پىۋىستىيەكى وجودى بۇ بزۈوتنەۋە چەپەكان بە مەرچىك ئەم ئامرازانە خزمەت بە خواستى جەماۋەر بكن نەك جىگرتنەۋەيان

چۈن دەتۋانرپىت AI بۇ خزمەتكردىنى مىدىيى چەپ بەكار بەپىنرپىت؟

AI دەتۋانرپىت بۇ پەرەپىدانى مىدىيى چەپ بەكار بەپىنرپىت ۋ ناۋەرپۇكى ھەمەجۇر ۋ پىشكەۋتۈۋ بە زمانە جۇراۋجۈرەكان بەرھەم بەپىنرپىت كە بەرەنگارى پروپاگاندەي سەرمايەدارى دەبىت. ھەرۋەھا دەتۋانرپىت بۇ ئامانجكردىنى بىنەران بە پەيامى سىياسى ۋ ئايدۆلۇژىي وردتر ۋ كارىگەرتر بەكار بەپىنرپىت ۋ يارمەتيدەر بىت لە دروستكردىنى پلاتفۇرمى مىدىيى پىشكەۋتۈۋخۋازى ئۆتۈماتىكى كە گوتارى چەپ لە بۆشايى دىجىتالدا بەھىز دەكات.

AI چۈن يارمەتى باشتكردىنى سىياسەت ۋ شىۋازەكانى كۆكردەۋەي جەماۋەرى دەدات؟

بە شىكردەۋەي داتاي دىمۆگرافى ۋ پىشېنېكردىنى ئەۋ ناۋچانەي كە

زۆرترین پشتیوانی هەندیک بابەت دەکەن، AI دەتوانیت کات و کاریگەری چالاکیەکان و هەلمەتەکانی ناپەزایی باشتەر بکات.

AI چ رۆلێک دەگێڕێت لە پالپشتیکردنی دیموکراسی لەناو ریکخراوه چهپهکاندا؟

AI دەتوانیت پلاتفۆرمی دەنگدانی دیجیتالی شەفاف پەرە پێبدات، ئەدای ئەندامان شیبکاتەوه، و شەفافییەت و کۆمەلایەتی لە بریارداندا بەهێز بکات، ریکخراوه چهپهکان دیموکراتیتەر و کاریگەرتر بکات.

بزووتنەوه چهپهکان چۆن دەتوانن سوود لە کاربەرنامەکانی ئیستای AI وەر بگرن؟

بە شیکردنەوهی ئەلگۆریتیمەکان و سوودوهرگرتن لە داتای بەرەدەست، بزووتنەوه چهپهکان دەتوانن بەرنامە و بەدیليکی شەفافتر بنیات بنین و لە هەمان کاتدا ئاگادار بن لە مەترسییەکانی پشت بەستن بە ئامرازەکانی سەرمايه‌داری.

چۆن دەتوانریت قورخکاری تەکنەلۆژیا لەلایەن کۆمپانیا گەرەکانەوه بەرەنگاری ببیتەوه؟

چارەسەریکی شاراوە بریتییه لە پەرەپیدانی نەرمەوالەه‌ی سەرچاوه‌کراوه، ناچارکردنی کۆمپانیاکان بۆ ئاشکراکردنی ئەلگۆریتیمەکانیان و

پشتگیریکردنی ئه و ياسايانهی قورخکاری به کارهیتانی تهکنه لوژیا قه دهغه دهکن.

پروژهی Liberatory AI به گویرهی دیدگای چه پ چیه؟

ئامانج دروستکردنی سیستمی AI سهراوهی کراوهیه که به شیوهیهکی دیموکراتی له ژیر خاوهنداریتی کومه لگادا به پروه ببریته، بو نه هیشتنی هه ژاری، به دهستهیتانی دادپهروهی کومه لایهتی، و په ره پیدانی گورانی سو سیالیستی به کار بهیتریت، دلنیایی بدات که تهکنه لوژیا خزمهت به کومه لگا دهکات نهک به هیزکردنی هه ژموونی سه رمایه داری.

چون ده توانریت ریگری له به کارهیتانی AI بکریته له جهنگدا؟

به فشار خستنه سه ر په یماننامه نیوده وله تییهکان که په ره پیدان و به کارهیتانی AI له چه کدا قه دهغه دهکات و به هیزکردنی ریخراوهکانی دژه جهنگ بو تیشک خستنه سه ر مه ترسییهکانی سه ربازیکردنی تهکنه لوژیا.

بوچی په ره پیدانی AI بیلایهنی جیندهر گرنگه؟

یارمه تیده ره بو نه هیشتنی لایهنگری جیندهری له سیستمه مه زیره کهکاندا و دلنیایی ددات که تهکنه لوژیا خزمهت به یه کسانی ته واو بو ژنان دهکات، له جیاتی دووباره به ره مهینانه وهی رولی کلیشهیی.

AI چۆن کاریگەری لەسەر چەمکی کار لە کۆمەلگایەکی سۆسیالیستی هەیه؟

دەتوانیت کاتریمیرەکانی کارکردن کەم بکاتەو بەبێ کەمکردنەوێ مووچە،
دابەشکردنی کار بەشیوہیەکی دادپەروەرانه تر و زیادکردنی کاتی بەتالی
کۆمەلگا بۆ بەشداریکردن لە کەلتوور و بیرکردنەو و داھێنان لە جیاتی
چەوساندنەوێ سەرمايەداری.

AI چۆن دەتوانیت پشتگیری ریکخواوہکانی کریکاران و سەندیکاکان بکات؟

ئامرازەکانی AI دەتوانیت پەرە پێدريت بۆ چاودیریکردنی ھەلومەرجی
کارکردن، شیکردنەوێ چەوساندنەوێ کریکارانی دەستی و پۆشنیبری
و یارمەتیدانی سەندیکاکان لە ریکخستنی ھەلمەتەکانیان و داکوکیکردن لە
مافەکانیان بەشیوہیەکی کاریگەرتر.

پۆلی دیموکراسی دیجیتالی لە بەدەستھێنانی مۆدیلتیکی چەپ بۆ بەکارھێنانی AI چییە؟

دیموکراسی دیجیتالی دەتوانیت بپیارە تەکنەلۆژیاییەکان شەفافتەر بکات و
رینگە بە بەشداری زیاتری خەلک بەدات لە ئاراستەکردنی AI بەرہو
ئامانجەکان کە خزمەت بە بەرژوہەندی گشتی دەکەن.

چۆن دەتوانریت AI بۆ بنیاتنانی ئابووری ژینگەیی سۆسیالیستی بەکار
بەھێنریت؟

بە پەرەپێدانی سیستەمی AI کە رێنمایی بەرھەمھێنان دەکات بە شێوەیەک
کە سەرچاوە سروشتییەکان بپارێزێت، دەردانی کاربۆن کەم بکاتەو و
وزەى نوێبوونەو پەرە پێدات.

پەيوەندى نيوان AI و تیکۆشان دژی سەرمايەدارى چييه؟

تەکنەلۆژیا لە ئیستادا بۆ پالپشتیکردنی سەرمايەدارى بەکار دیت لە رینگەى
ھاندانى تايبەتیکردن، قۆرخکاری کردن و بەھیزکردنی ھەژمونی سیاسى
و رۆشنییری. لەگەڵ ئەوەشدا، ریکخراوہ چەپەکان دەتوانن بە
ئاراستەکردنی AI بۆ خزمەتکردنی پرۆژە گشتییەکان کە ھاوکاری و
یەكسانی و بەدیلى سۆسیالیستی بەرز دەکەنەوہ.

مارکس و ئەنگلس چۆن زانستیان لە تیۆرییەکانیاندا بەکارھینا؟

مارکس و ئەنگلس پشتیان بە زانست بەست بۆ لیکدانەوہى دیار دە
کۆمەلایەتى و ئابوورییەکان. ئەوان ئابووری سیاسیان خویند بە
بەکارھینانی بنەما بێرکارییەکان و ئامارییەکان و کاریگەرى پیکھاتە
ئابوورییەکان لەسەر کۆمەلگاکانیان لە رینگەى ماتریالیزمى میژوویيەوہ
شیکردەوہ. تیۆرەکانیان تەنھا تیروانینی فەلسەفى نەبوو بەلکو لەسەر

بەنەمەي شىكردنەۋەي زانستى گەشەسەندى ئابوورى و كارىگەرىيان لەسەر پەيوەندىيە كۆمەلەيەتتەيەكان دامەزراند و واى لىكردن لە يەكەم بىرمەندەكان بن كە زانستە ئەزمونىيەكان لە شىكارى كۆمەلەيەتتە تىكەل بكن.

پەيوەندى نىۋان زانست و تەكنەلۇژيا و بىرى ماركسىستى چىيە؟

بىرى ماركسىستى زانست و تەكنەلۇژيا ۋەك ئامرازىكى بەھىز دەبىنىت كە دەتوانىت بۇ ئازادكردى مروڧ لە چەوساندەۋە بەكار بەھىنرىت، بەلام لە ژىر سايەي سەرمايەدارىدا بۇ بەھىزكردى ھەژمونى چىنايەتى بەكاردەھىنرىن. تەكنەلۇژيا، كە دەتوانىت ھەلومەرجى كار و ژيان باشتر بكات، زورجار لە سەرمايەدارىدا بەكاردەھىنرىت بۇ زىادكردى قازانچ و كەمكردنەۋەي رۇلى كرىكارانى دەستى و رۇشنىير، بەم شىۋەيە چەوساندەۋەي ئابوورى خراپتر دەكات لە جياتى كەمكردنەۋەي. كەۋاتە، تەكنەلۇژيا دەتوانىت بىتە ھىزىكى شۇرشگىرانە ئەگەر لە چوارچىۋەيەكى سۇسىالىستى دا بەكار بەھىنرىت كە خزمەت بە بەرژەۋەندىيەكانى كۆمەلگا بكات.

ئەو بۇشايە دىجىتالىيەي كە چەپەكان پووبەرووى دەبنەۋە چىيە؟

سەرەپاي مىراتى دەۋلەمەندى چەپ لە بىرى رەخنەيى و زانستى، رىكخراۋەكانى بە بەراورد بە سەرمايەدارى بەدەست بۇشايەكى دىجىتالى گەرەۋە دەنالىن بوونى دىجىتالى سنووردارە بۇ پلاتفۇرمەكانى تۇرە

كۆمەلەيەتەكان و بەرپۆەبەردنى چەند مالپەرىك و وەبەرەيتاننىكى راستەقىنەي كەمى بۇ پەرەپىدانى ئامرازەكانى تەكنەلۆژىيە سەرەبەخۇ. ئەم بۆشايىبە كارىگەرى سىياسى و رىكخراوہىيە چەپ لاواز دەكات و دەيخاتە پىگەيەكى لاواز بەرامبەر ئىمپراتورىيەتى دىجىتالى سەرمايەدارى، كە كۆنترۆلى سەرچاوە گەرەكان دەكات بۇ دەستكارىكردنى زانىارى و شىوہى راي گشتى.

بۆچى ئامادەبوونى دىجىتالى چەپ لاوازە؟

چەپ ژىرخانى دىجىتالى بەهيز و تواناي تەكنىكى نىيە بۇ كىپرەكى كردن لە بۆشايى دىجىتالدا. زۆرىك لە رىكخراوہكانى لە ئاستە جىاوازەكاندا وەبەرەيتان ناكەن لە پەرەپىدانى تواناي دىجىتالى ئەندامەكانيان. لەجىياتى بەكارەيتانى ستراتىجى تەكنەلۆژىيا، چەپەكان زۆر پشت بە AI و پلاتفۆرمەكانى تۆرە كۆمەلەيەتەكان دەبەستن، ئەمەش واىكردووە لاواز بىت بۇ سانسور و كۆنترۆلى كۆمپانىا گەرەكان. ئەم لاوازيبە دىجىتالىبە تواناي چەپ بۇ بلاوكردەنەوہى بىرۆكەكانى بە شىوہىەكى فراوان و كارىگەر كەم دەكاتەوہ و پەيوەندىبەكانى لەگەل جەماوەر كەم دەكاتەوہ.

مەبەست لە خویندەوارى دىجىتالى لە نيو رىكخراوہ چەپەكاندا چىبە؟

خویندەوارى دىجىتالى تەنھا تواناي بەكارەيتانى كۆمپيوتەر يان تۆرە كۆمەلەيەتەكان نىيە، بەلكو تىگەيشتنىكى قولتر لە چۆنيەتى كاركردنى تەكنەلۆژىيە دىجىتالى و كارىگەرىيان لەسەر كۆمەلگا لەخۇ دەگرىت.

پېوېستی به هۆشيارىيېه كى ره خنه گرانه هه يه له ژيرخانى ته كنه لورژياى كه ئينته رنيت و ميدياي موديرن كونترول دهكات و ريگه به چه په كان دهكات نامرازى ديجيتالى خوى گه شه پييدات و نازاد بيت له كونترولى كومپانيا گوره كان. به بى ئەم هۆشيارىيېه ته كنيكييه، چه پ پشت به ژيرخانى ديجيتالى ده به ستيت كه سه رمايه دارى كونترولى دهكات و له ژير كاريگه رى ئەو ده بيت.

چون ده توانريت خوینده واری ديجيتالى له ريکخواوه چه په كاندا به ده ست به نريت؟

به ده سته ينانى خوینده واری ديجيتالى پېوېستی به پلانى راهينانى به رده وام هه يه كه ئەندامان تواناي تيگه يشتنى قول له ته كنه لورژيا دهكات، له به هره سه ره تاييه كانه وه تا ئاستى پيشكه وتوى وهك پروگرام كردن، ئاسايشى زانبارى، شيكردنه وهى ديجيتالى و به ريوه بردنى داتا. ريکخواوه چه په كان ده بيت ووركشوپى ته كنيكى هه مه جور دروست بكن، له گه ل شاره زايانى ته كنه لورژيا هاوكارى بكن و پلاتفورمى ديجيتالى سه ره به خوى خويان په ره پيبدن. به بى نامرازى ته كنيكى پيشكه وتوو، چه پ ناتوانيت به شيويه كى كاريگه ر رووبه رووى هه ژموني ديجيتالى سه رمايه دارى ببیته وه.

گرنگى ته كنه لورژيا له خه باتى چه پدا چييه؟

ته كنه لورژيا رولى سه ره كى ده بينيت له بلاوكردنه وهى بىرى چه پ، ريکخستننى بزووتنه وهى جه ماوه رى، ريکخستننى خو پيشاندا نه كان و به هيز كردنى په يوه ندى نيوان تاك و ريکخواوه كان له سه رانسه رى جيهاندا.

به به کارهينانی ژيرانه و کاریگه‌ری ته‌کنه‌لوژیا، چه‌پ ده‌توانیت قورخکاری میدیای ته‌قلیدی بشکینیت، بگاته به‌شیکی نویی جه‌ماوهر و بو‌شایی دیجیتالی سه‌لامه‌ت بو‌گفتوگو و ری‌کخستن دروست بکات. ئە‌گه‌ر ستراتیجی به‌کار بهینریت، ته‌کنه‌لوژیا ده‌توانیت بیته‌ئامرازیکی به‌هیز بو‌رووبه‌رووبوونه‌وه‌ی هه‌ژموونی سه‌رمایه‌داری.

بوچی په‌ره‌سه‌ندنی به‌رده‌وامی ته‌کنه‌لوژیا بو‌چه‌په‌کان زور گرنکه؟

گورینی دیجیتالی واقعیکه که ناتوانریت پشتگوی بخریت. ئە‌گه‌ر چه‌پ وه‌به‌ره‌هینان له‌ته‌کنه‌لوژیا نه‌کات ئە‌وا پاشکوی سیسته‌م و ئامرازه‌کانی ژیر کونترۆلی سه‌رمایه‌داری ده‌مینیت‌ه‌وه‌ په‌ره‌پیدانی ئامرازی دیجیتالی سه‌ربه‌خوی تایبه‌ت به‌چه‌پ نه‌ک ته‌نها ئاسانکاری بو‌بلاوکردنه‌وه‌ی ئازادانه‌ی بیروکه‌کانی ده‌کات، به‌لکو توانای ری‌کخستن، په‌یوه‌ندی کاریگه‌ر له‌نیوان ئە‌ندامان و جه‌ماوهر و پاراستنی داتا‌کانی له‌چاودی‌ری و چه‌وساندنه‌وه‌ به‌هیز ده‌کات. به‌بی ئە‌م وه‌به‌ره‌هینانه، چه‌پ پشت به‌پلاتفۆرمی دیجیتالی ده‌به‌ستیت که سنور ده‌سه‌پینیت و ده‌ستگه‌یشتنی به‌جه‌ماوهر کونترۆل ده‌کات، له‌وانه‌یه‌ هه‌ر کاتیک هه‌ره‌شه‌ له‌به‌رژه‌وه‌ندییه‌کانی سه‌رمایه‌داری بکات، بیته‌نگ بکات و ناهاوسه‌نگی هیز له‌مملانی سیاسی و کومه‌لایه‌تییه‌کاندا قوولتر بکات.

چه‌پ رووبه‌رووی چ به‌ربه‌ستیک ده‌بیته‌وه‌ له‌به‌ده‌سته‌هینانی گورانی دیجیتالی؟

چه په‌کان پووبه‌پووی که می بودجه، لاوازی سه‌رچاوه‌ی ته‌کنیکی و که می پسپووی بواری ته‌کنه‌لوژیا ده‌بنه‌وه. هه‌روه‌ها له‌گه‌ل سانسووری دیجیتالی و سنووردارکردنی ناوه‌پوکی دژه سه‌رمایه‌داری ده‌نالینیت. ئەم به‌ربه‌ستانه واده‌کات که ستراتیژیکی دیجیتالی به‌هیز دابریژریت که به‌سه‌ر ئەم ئاسته‌نگانه‌دا زال بیت و سه‌ر به‌خویی ریکخراوه چه‌په‌کان له بو‌شایی دیجیتالدا مسوگه‌ر بکات.

گه‌نجان چو‌ن ده‌توانن نه‌خوینده‌واری دیجیتالی له‌ناو پارتە چه‌په‌کاندا که‌م بکه‌نه‌وه؟

گه‌نجان ده‌توانن سه‌ر په‌رشتی ده‌ستپیشخه‌رییه‌کانی راهیتان بکه‌ن له‌ناو پارتە‌کاندا، و‌ورکشوپه‌کان ریکبخه‌ن بو فیرکردنی کارامه‌یی دیجیتالی وه‌ک ئاسایشی ئینته‌رنیت، شیکردنه‌وه‌ی داتا، و به‌کارهیتانی ئامرازه‌کانی AI و ته‌کنه‌لوژیای گشتی، توانای ریکخراوه‌کان و ئەندامان بو گونجاندن له‌گه‌ل سه‌رده‌می دیجیتال.

بوچی به‌شداری گه‌نجان له گورانی دیجیتالی بو چه‌په‌کان گرنگه‌؟

زوربه‌ی گه‌نجان شاره‌زاییه‌کی باشیان له ته‌کنه‌لوژیای مؤدیرن هه‌یه، که ریگه‌یان پیده‌دات چالاکانه به‌شداری بکه‌ن له په‌ره‌پیدانی سیاسه‌تی دیجیتالی کاریگه‌ر که یارمه‌تیده‌ر بیت له ریکخستن، به‌گه‌رخستن و

په یوه نډیکردن. ئەمه ریکخواه چه په کان چالاکتر دهکات و توانای رووبه روو بوونه وهی هه ژمونی سه رمایه داری دیجیتالی ههیه.

ئو ئاستهنگه سه ره کیانه ی رووبه رووی گه نجان ده بنه وه له ناساندنی ته کنه لوژیا به ریکخواه چه په کان چین؟

ئوان رووبه رووی به ره لهستی سه رکردایه تییبه ته قلیدییه کان ده بنه وه که گوړانی دیجیتالی یان روولی گه نجان ئه وله ویه ت نادن، به تاییه تی له پوسته سه رکردایه تییبه کاندای.

چ هه نگوویکی کرداری ده بیت بنریت بو هاندانی گه نجان بو ئه وهی روولیکی گه وره تر ببین له گوړینی دیجیتالی چه پدا؟

یه کهم، زور گرنگه پیکهاته ی ریکخواه یی توند له ناو زوربه ی پارته چه په کاندای تیکبشکینین و روولی راسته قینه ی سه رکردایه تی به گه نجان بدریت به تاییه تی له دارشتن و په ره پیدانی سیاست و ستراتیجی دیجیتالی بو رووبه روو بوونه وهی دیجیتالی.

ئهمه ش پیو یستی به دروستکردنی میکانیزمیکی نه رم و دیموکراتی ههیه که ئزادی راده ربړین، داهیتانی سیاسی و ده ستپیشخه ری ته کنه لوژیا مسوگه ر بکات.

دووم، بو شایی به شداربوون ده بیت دروست بکریت بو ئه وهی گه نجان بتوانن سه رکردایه تی پرورته ی دیجیتالی چه پی کو مه ل بکن، له سه ر بنه مای

فرههیی تهوژمه چه په کان و نهک سنوردار بو یهک ئاراسته، چ له میدیای پیشکه وتوو، AI، ئاسایشی دیجیتالی یان ئهوانی تر. ئەم پرۆژانه ده بیته وهک ئامرازی شوپشگیپی راسته قینه خزمهت بکهن، نهک تهنها وهک قوش و مچه تهکنیکی بو کاری پارتی.

له کوتاییدا، ئەم رۆله ده بیته به هوشیارییهکی سیاسی چهپی رهخه گره وه به ستریته وه که تهکنه لوژیا به چوارچیهی چینایه تی و ئازادینخوازییه وه ده به ستریته وه، بو ئه وهی گورپینی دیجیتالی نه بیته تاکتیکیکی دابراو یان دووهم به لکو به شیکی دانه براو له پرۆژه یهکی گشتگیر چه پ.

11 دەرئەنجام

ئەو پوون بۆتەوہ کہ سەرہرای توانای گہورہ و گرنکی ژیری دەستکرد لە بەرہوپیئشبردنی مروڤایەتیدا، تەنہا پیئشکەوتنیکی زانستی بیلیەن نییە، بەلکو چەکیکی زۆر پیئشکەوتوویە لە دەستی سەرمايەداریدا، بۆ قولکردنەوہی کۆنترۆلی لەسەر کار، ھۆشیاری، داتا و کۆمەلگا بە گشتی بەکار دەھینریت. کیشەکہ چیتر تەنہا پەرہپیدانی ئەلگۆریتی زیرەکتر نییە، بەلکو ئاراستەکردنی ئەم ئامرازانہ بۆ خزمەتکردنی بەرژەوہندییەکانی خاوەنان. بە لەبەرچاوگرنتی ئەوہی کہ تەکنەلۆژیا ئەمرو لە دەستی دەولەتە سەرمايەدارەکان و کۆمپانیا گەورەکانی قورخکاریدا چرپووەتەوہ، بەکارھینانی بە شیوہیەکی سەرەکی سوود بە سەرمايە دەگەییەنیت لەسەر حسابی کریکارانی دەستی و پۆشنییر.

ئەوہی ئەمرو دەییین بەرھەمھینانەوہی چەوساندنەوہی چینایەتییە لە ریگەي ئامرازی زانستی، ئالۆزتر و کۆنترۆلکراوترەوہ، کہ ئەم چەوساندنەوہی چیتر سنووردار نییە بۆ کارگە و کیلگە و فەرمانگەکان، بەلکو بۆ خودی بۆشایی دیجیتالی دریژ بووہتەوہ، کہ بۆتە گۆرەپانیکی نوئ بۆ دەرھینانی بەھا و کۆنترۆلکردنی ھۆشیاری.

پووبەرپووبوونەوہی ئەم واقعە ناتوانی سنووردار بیئ بۆ رەخنە و دەستنیشانکردن. پیویستی بە ھەلویست و سیاسەتی کۆنکریتی ھەیە کہ لە ئاشکراکردنی ھەژموونی سەرمايەداری تیدەپەریت بۆ ھەلوەشاندنەوہی

چالاكانه و ئاراسته كوردنى تەكنەلۆژيا، بەتايبەتى AI بۆ خزمەت كوردنى جەماوەر لە جياتى كۆيلە كوردنيان.

ئەمە پيويستى بە كار كوردن ھەيە بۆ بنياتتاني مۆديلى چەپ و پيشكە وتووخواز كە دنيا بيت لە ھەي AI دەبیتە ئامرازىك بۆ ئازادى، نەك تەنھا ئامرازىكى نوئى بۆ سەرمايە بۆ زياد كوردنى قازانچ و توند كوردنى كۆنترۆل. لە جياتى ئە ھەي تەكنەلۆژيا لە دەستى چەند كۆمپانيا و دەولەتىكى سەرمايەدارى بە جيبھيلریت، پيويستە پالئەريك ھەبیت بۆ پەرەپيدانى سيستەمى AI چەپ و پيشكە وتوو.

لەگەل ئە ھەشدا، گۆران بەبى گۆرانكارى گەورە لە پيكھاتەي سياسى و ريكخراوھي ھيزە چەپەكان خودى خويان و لە بۆچوون و تيكەلبوونيان لەگەل تەكنەلۆژيا ڤوو نادات. ڤەتكدنە ھەي تەكنەلۆژيا تەنھا لەبەر ئە ھەي ئامرازىكى تايبەتى سەرمايەدارييە، بەس نيبە، ھەروەھا بەكارھيتاني بە شيوھەيكى سنووردار و ڤووكەش. بەلكو دەبیت شارەزا بيت، بە قوولى تيبگەين، بيتە ناوھو و ئاراستە بكریت بۆ خزمەت كوردنى بەرژەوھەنديبەكاني كريكارانى دەستى و ڤۆشنبيري و جەماوەر بە گشتى.

لەم شەرە ديжитاليبەدا دەبیت ھيرش بەكەين نەك بەرگري بەكەين و تاكتيكى زيرەكانە و كردارى بگريئە بەر كە توانامان دەدات تا بتوانين ڤووبەڤووى سەركوتى ديжитالى و قۆرخكارى زانيارى و زالبوونى تەكنەلۆژيا ببين.

لەم چوارچيۆھەيدا، پەرەپيدانى تواناكاني چەپ لە بوارى تەكنيكيدا پيويستيبەكى ستراتيجيبە كە كەمتر نيبە لە پەرەپيدانى تواناي سياسى و

رۆشنىبىرى و رېڭخراۋەيى و مېدىيى و جەماۋەرى. ھەرۋەك چۆن چەپ ناتوانىت پىشت بە مېدىيى سەرمايەدارى بېسەتت و ھەۋل بىدات مېدىيى سەر بەخۆى خۆى بىنات بىنەت و لەگەل گەشەپىدەنى بىرورپا و سىياسەت و ئامرازەكانى رېڭخراۋەيى سەر بەخۆ لە چوارچىۋەى سەرمايەدارى، ھەرۋەھا دەبىت كار بۇ بىناتتەنى بەدىلى تەكنەلۇژىيى سەر بەخۆى خۆى بىكات كە AI لە پىشەۋەيە، بۇ خىزمەتكرەنى پىرۇژەى ئازادى گىشتىگر. لە ئىستادا، AI دەبىت ئامرازىك بىت بۇ گەشەپىدەنى بىزوتتەۋەى چەپ و پىشكەۋتوۋخۋازى ھۆشيارتر و رېڭخراۋتر كە بتوانىت جەماۋەر بىجولنىتت و ھۆشيارى رۆشنىبىرى و سىياسى و تەكنەلۇژىيى و چالاکوانىيان بەرز بىكاتەۋە.

خەبات لە بوارى دىجىتالدا دەبىت بىتتە درىژكرۋەيەكى ئورگانىكى خەباتى سۆسىيالىستى لەسەر زەۋى، نەك تەنھا گۆرەپانىكى رېۋكەشى كار و گىتوگۇ كە لە واقىعى سىياسى، كۆمەلەيەتى و ئابوورى جىا بىكرىتەۋە. ئەم مەملانىيە دژى ھەژمونى دىجىتالى ناكىرەت تەنھا بۇ بۆشايى مەجازى سنوردار بىكرىت. دەبىت درىژكرۋەى بىزوتتەۋەى كرىكارى و جەماۋەرى لەسەر ئەرزى واقىع بىت. پەيۋەندى نىۋان خەباتى تەكنەلۇژىيا و خەباتى چىننايەتى لەسەر ئەرزى واقىع گىرنگە چۈنكە زالبوونى دىجىتالى تەنھا درىژكرۋەى كۆنترۆلى سەرمايە بەسەر بەرھەمەتتەن و زالبوونى بەسەر ھىزى كاردا.

بەكارھىتەنى AI ئىستا لە خەباتى چەپدا دەبىت ورد و خويندراۋ و ورىا بىت. ئىمە ناتوانىن مەتەنە بە ئەپلىكەيشنەكان بىكەن كە لە ژىنگەيەكى سەرمايەدارىدا و لەلەيەن دەۋلەت و كۆمپانىيا قۇرۇكارەكانەۋە پەرىيان

پیداوای به بی هوشیارییه کی رهخنه گرانه ی قول سه بارهت به چونه تی کارکردنیان. له کاتیکدا زوریک له م ئامرازانه شیکردنه وهی داتای ورد و پلاندانان و به دوا داچوونی ئاراسته ی رای گشتی و باشتکردنی سیاسیته کانی ریکخستن و جو له دابین دهکن، به لام له وانه یه لایه نگری ناداریان هه بیته که هه ژموونی سه رمایه داری له ناو ریکخراوه چه په کاندای به ره هه م بهینیت.

له بهر ئه وه، به کارهیتانی چه په کان بو AI ده بیته له ژیر چاودیری رهخنه یی به رده وام و میکانیزی پیداچوونه وه یه کی توند بیت بو دلنیا بوون له وهی که ئیمه به بی ئاگیی شیوازی بیرکردنه وه وهرناگرین.

له گه له ئه وه شدا، ده بیته زور به وریاییه وه مامه له له گه له داتا و زانیارییه هه ستیاره کاندای بکریته، چونکه به کارهیتانی نه خوینراوی ئه م ئامرازانه له وانه یه ببیته هوی پیشیلکردنی ئاسایش یان دزه کردنی زانیاری که ریکخراوه چه په کان ده خاته مه ترسییه وه، به تایبه تی له ده وه ته دیکتاتور ه کاندای.

بو یه پیویسته پروتوکولی ئاسایشی دیجیتالی پیشکه وتوو په ره پیدریته و ئه پلیکه یشنی سه رچاوه کراوه ی سه ره خو تر به کار بهینریته، له گه له راهیتانی ئه ندامان له سه ر کرداره کانی ئاسایشی دیجیتالی، دلنیا بوون له وهی AI خزمهت به خه بات ده کات و وهک ئامرازیکی چاودیری سه رکوتکه ره به کار ناهینریته.

تهحه دای سه ره کی ئه وه یه که چون AI ی ئیستا له ئامرازیکی زال بوون بگورین بو ئامرازیک که بتوانریته بو خه باتی جه ماوه ری و ریکخستن به کار بهینریته. ئیمه ناتوانین ریگه بدهین ئه م ئامرازانه له چوارچیه یه

لۆژیکی بازاردا خەباتی چەپ بگۆرن، بەلام دەبیت بۆ خزمەتکردنی ریکخواوە چەپ و پیشکەوتووخوازەکان دابین بکەین و هاوسۆزی چینایەتی بەهێز بکەین و ھۆشیاری گشتی بەرز بکەینەوھ. خاوەنداریتی ئەم ئامرازانە تەنھا بە مانای بەکارھێنانیان نییە، بەلکو بە قوولی تینگەیشتتیاں و ھەلوھشاندنەوھێ چوارچێوەی ئایدۆلۆژیایان و ئاراستەکردنیاں بۆ خزمەتکردنی پرۆژەھێکی رزگاربخوازی راستەقینە.

ئەوھێ کە شۆرشی دیجیتالی ئیستا و پەرەسەندنی AI بەتایبەتی دەری دەخات ئەوھێ کە ئیمە لە ساتەوختیکی میژوویدا دەژین کە ناکوکی نیوان گەشەسەندنی گەورەھێ ھێزەکانی بەرھەمھێنان و پەيوەندییە کۆمەلایەتییە سەرمايەدارییەکان کە چیتەر ناتوانن ئەم گەشەکردنە لە بەرژەوھندی جەماوەر لەخۆ بگرن یاں ئاراستە بکەن.

سەرھەرای ئەو ئەگەرە زۆرەھێ کە ئەم شۆرشە دیجیتالییە بۆ ئازادکردنی مرۆقايەتی لە کاری ماندوو و پیداوایستییەکانی ژیاں پیشکەش دەکات، بەلام لە چوارچێوەھێ لۆژیکی قازانجی سەرمايەداریدا سنووردار کراوھ و دووبارە ئەندازیاری دەکریتەوھ.

لەم روانگەھێوھ، شۆرشی دیجیتالی، لە ناوھەرۆکدا لەگەل AI، چیتەر تەنھا دەربارەھێ ئامرازەکانی تەکنەلۆژیا نییە، بەلکو بووھ بە گۆرەپانی داھاتووی خەباتی سیاسی و کۆمەلایەتی. شەر لەم گۆرەپانەدا تەنھا دیاری ناکات کە کێ خاوەنی ئامرازە نوێکانی بەرھەمھێنانە بەلکو کێ توانای گۆرینی ژیانی کۆمەلایەتی خۆی ھەھێ.

شەرقەكە ھېشتا كۈتايى نەھاتوۋە. سەرمایەدارى جىھانىكى تەواۋ داخراۋى دروست نەكردوۋە، بەلكو جىھانىكى پىر لە كەلین و كەموكورتى دروست كردوۋە، كە ئەلتەرناتىقەكانى چەپ دەتوانن رېنگاى خۇيان بدۆزنەۋە ئەگەر بە ھۇشيارى، پلان و ستراتىجى كارى لەسەر بكرىت. ئەركەكە ئاسان نىيە و پىۋىستى بە وزەيەكى گەورە و ھاوكارى و كارى چەپى ھەماھەنگى ھەيە لەسەر ئاستى ناوخۇيى و جىھانى، بەلام مەحال نىيە. ئەۋەى ئەمرو پىۋىستمانە تەنھا ھەستىكى راستەقىنە بە قورسى بارودۇخەكە نىيە، بەلكو بنىاتنانى ھاوپەيمانى چەپى نوئى و نىۋدەۋلەتتىيە كە تەكئەلۇژيا خۇى وەك ئامرازىك بۇ خەباتى مەيدانى بەكار دەھىن.

بەرگى لە سەرمایەدارى بە ھەموو شىۋەكانى، بەتايىبەتى شىۋەى دىجىتالى، تەنھا مەملانى بۇ دەسەلات، كۆنترۆل يان تەننات بەدىلى پىشكەوتووخواز نىيە، بەلكو مەملانىيە بۇ خودى ھۇشيارى مروف، ئەۋەى ئاراستەى زانین پىنئاسە دەكات، كى كۆنترۆلى لىشاۋى زانىارى دەكات، كى ھۇشيارى كۆمەلايەتى پىكدەھىتت، و داھاتوۋ بىرپار دەدات.

يان ھىزەكانى سەرمایە بەتەواۋى سەردەكەون، AI دەكەنە ئامرازىك بۇ سەركوتكردن، زالبوون و كۆيلايەتى دىجىتالى، يان ھىزە چەپ و پىشكەوتووخوازەكان تۋانىۋىانە چوارچىۋەى بدەن و ئاراستەى بكەن بۇ خزمەتكردنى جەماۋەر لە جىاتى سەرمایە. لەم چوارچىۋەيەدا، تاكە چارەسەرى گونجاۋ ئىستا پەرەپىدانى سىستەمى سەرچاۋەى كراۋە و شەفافە بە ئاراستەيەكى بىلايەن كە بە شىۋەيەكى دىموكراتى و چاۋدىرى كۆمەلگا بەرپۆۋە بېرىت، لەگەل پالپىشتى كردن بە ياسا نىۋدەۋلەتتىيەكان كە كارەكانى AI سنووردار دەكات و خزمەتى بۇ كۆمەلگا بە گىشتى مسۆگەر

دهكات، نهك بۆ بهرژه‌وه‌ندييه‌كاني ده‌وله‌ته گه‌وره‌كان و كۆمپانيا
سه‌رمایه‌دارييه‌كان.

به‌لام ئه‌وه به‌س نيه. چاره‌سه‌رى پيويست و راديكال بريتييه له بنياتنانى
ئه‌لته‌رناتيفى چه‌پى راسته‌قينه به ئاراسته‌ى پيشكه‌وتووخواز و
خاوه‌ندارىتى كۆمه‌لگه، ده‌ستبه‌سه‌رداگرتنى ئه‌م ته‌كنه‌لوژيايه له چنگى
بازار و به‌كارهيتانى بۆ هه‌لوه‌شانده‌وه‌ى په‌يوه‌ندييه‌كاني چه‌وسانده‌وه،
به‌شداريكردن له دروستكردى كۆمه‌لگه‌يه‌كى نوى، دادپه‌روه‌رتى و
مروّفانه‌تر له‌سه‌ر بنه‌ماى يه‌كسانى، هاوكارى و تيركردى دادپه‌روه‌رانه‌ى
پيداويستيه‌كان.

له كۆتاييدا، پرسياره بنچينه‌يه‌كه به په‌له هه‌لواسراوه: ئايا ئيمه وهك هيزه
چه‌پ و پيشكه‌وتووخوازه‌كان له سه‌رانسه‌رى جيهاندا به‌راستى ئاماده‌ين
بۆ به‌شداريكردن له‌م جه‌نگه ئالۆزه، دريژخايه‌ن و فره‌لايه‌نه‌دا؟

پاش پاشه‌كشه و دو‌راندنى چه‌ندىن شه‌ر له دژى سه‌رمایه‌دارى له
گۆره‌پانه جياجياكاندا

ئايا ئيمه بو‌يريمان هه‌يه بۆ دووباره بنياتنه‌وه‌ى چه‌پ له پ‌ووى
ئايدۆلوژى و ريك‌خراوه‌يه‌وه بۆ پ‌ووبه‌پ‌ووبوونه‌وه‌ى ئه‌و ته‌حه‌دايانه‌ى
سه‌رده‌مى دي‌جيتال دروستى ده‌كات؟

ساته وهختی میژوویی چاوه پئی کهس ناکات و داهاتوش چاوه پئی ناکات. یان دهچینه پالی و به هوشیاری و تیکوشانی شیوه ددهین، یان له پهراویزی بهجیده هیلین، رووبه پرووی شیوازیکی نویی چهوساندنه وه و چهوساندنه وه دهبین.

ئیمه هیچ هلبژاردنیکمان نییه جگه له وهی رووبه پرووی ببینه وه. با ئهم شه ره دیجیتالییه ساته وهختی له دایکبوونیکی نویی بیت بو چه پیک که ئازاتر و رادیکالتر و زانستیتر و توانای به ریوه بردنی سه رده می خوئی ههیه.

12 سەرچاوهكان

12.1 سەرچاوه عەرەبىيەكان

- مانيفىستى كۆمۇنىستى : كارل ماركس و فرىدرىش ئەنگلس
- چاكسازى كۆمەلەيەتى يان شۆرپش: رۇزا لوكسەمبورگ
- كرئى كار و سەرمايە: كارل ماركس
- بئەماكانى كۆمۇنىزم: فرىدرىش ئەنگلس
- رەزىمەندى پىشەسازى: نوام چۆمسكى
- جۆرج لوكاچ - چاكسازى و ھۆشيارى چىنايەتى
- بئەما سەرەككىيەكانى رۆشنىبىرى و پىكخراوھىي چەپى ئەلىكترونى / بەرەو چەپىكى زانستى دىموكراسى ھاوچەرخ : رەزكار ئاكرئى
- <https://www.ahewar.org/debat/s.asp?aid=730446>
- سەرمايەدارى دىجىتالى لە روانگەيەكى ماركسىستىيەوہ : ئىبراھىم يونس
- https://al-akhbar.com/Capital/364495?utm_source=tw&utm_medium=social&utm_campaign=papr
- ژىرىي دەستکرد: ئايا ھەرەشەيە بۇ مرۇقايەتى يان سەرمايەدارى؟
- <https://marxy.com/?p=8218>
- عەلى عەبدولوھىد محەمەد: خاوەن پىشكەكانى سەرمايەدارى
- <https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=845862>
- يونس ئەلغەفارى: تۆرەكانى تۆرى كۆمەلەيەتى و بەھاي
- [/https://revsoc.me/technology/46891](https://revsoc.me/technology/46891)
- ئوسامە عەبدولكەرىم - كارل ماركس و ژىرىي دەستکرد
- <https://www.ahewar.org/debat/show.art.asp?aid=818312>

- "مترسییه کانی ژیری دهستکرد له سهر ئاسایش و داهاتووی کار" -
RAND Corporation
https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE237/RAND_PE237z1.arabic.pdf
- "ژیری دهستکرد و کاربه رنامه هاوچه رخه کان" -
Journal of Information and Communication Technology
https://aijtid.journals.ekb.eg/article_294487.html
- "ژیری دهستکرد و داهاتووی مروّقایه تی" - گوّقاری ئه لره فید
<https://arrafid.ae/Article-Preview?l=4spRz9xZ9J8%3D&m=5U3QQE93T%2F0%3D>
- "مروّف ناوه ند AI: هیزی دانانی خه لک له پیشه وه" - McKinsey
<https://www.mckinsey.com/featured-insights/highlights-in-arabic/human-centered-ai-the-power-of-putting-people-first-arabic/ar>
- "پوّلی ته کنه لوژیای AI له به رزکردنه وهی تواناکانی بیرکردنه وهی داهینه رانه
له قوتابیان" -
Journal of Financial and Commercial Research
https://afbjournals.ekb.eg/article_343618_0d53c017d2ecd406844e999d3baeb20a.pdf
- "ژیری دهستکرد: خزمه تکردنی مروّقایه تی یان تیپه راندن؟" -
Stratigics Center for Studies
<https://strategiecs.com/ar/analyses/artificial-intelligence-serving-humans-or-surpassing-them>
- سه رده می روّبوت ته کان: ئایا کار نامینیت؟
<https://www.aljazeera.net/midan/reality/economy/2017/6/2-D8%B9%D8%B5%D8%B1%8>

<https://london-data-consulting.com/ar/The-Future-of-2025-Work-How-Change-Intelligence-Intelligence>
<https://www.alaraby.co.uk/Jobs>
<https://www.aljazeera.net/tech/2024/7/21>
<https://asharq.com/politics/111686>
<https://futureuae.com/ar/Mainpage/Item/9708>
<https://www.aljazeera.net/news/2025/1/23>

- داھاتوی کار: چۆن AI و ئۆتوماتیک رۆلی کار دەگۆرپ تا سالی
- لەگەڵ بەروار و پیتشینیهکان: چۆن ئامیرەکان
<https://www.alaraby.co.uk/Jobs> وەردەگرن بە بەروار و پیتشینیهکان بۆ ئامیرەکانی رڤاندن و کردارەکانی مروف
- ئایا ژیری دەستکرد بوو بە ئامیری
کوشتن؟ <https://www.aljazeera.net/tech/2024/7/21> ئایا دەبیتە ئامیریکی ژیری دەستکرد بۆ کوشتن
- شەری غەزە: ئیسرائیل چۆن AI بەکارهینا بۆ دیاریکردنی ئامانجەکان؟
<https://asharq.com/politics/111686>
- تەکنەلۆژیای کویر: ئیسرائیل چۆن AI لە شەپەکانی غەزە و لوبنان بەکارهینا؟
- گاردیان : مایکروسوفت پشتیوانی خۆی بۆ سوپای ئیسرائیل زیاد کرد لە کاتی هیرشەکەیی سەر غەزە
<https://futureuae.com/ar/Mainpage/Item/9708>
- ھاوبەشەکان لە جینۆساید: چۆن کۆمپانیایکانی تەکنەلۆژیای رۆژئاوا پشتگیری سوپای ئیسرائیلیان کرد لە غەزە؟
<https://www.aljazeera.net/news/2025/1/23>

12.2 سەرچاوه ئینگلیزییهکان

- دووباره بیرکردنه‌وه له تیروانیی مارکسیستی له‌سه‌ر داتای گه‌وره، ژیریی ده‌ستکرد و گه‌شه‌پیدانی ئابووری سه‌رمایه‌داری
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521000081>
- مارکس و ئۆتوماتیک و سیاسه‌تی ناسینه‌وه‌ی نیو دامه‌زراوه
 کۆمه‌لایه‌تیه‌کان
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/03017605.20d1e107#24.2391619>
- نیک سرنیک – پلاتفۆرمی کاپیتالیزم
https://www.saxo.com/dk/platform-capitalism_nick-srnicke_paperback_9781509504879?srsitid=AfmBOopOnCfJO3OGk1WgwPK1LzGwacju9pegpn46xOeCppT8L6e5uky7
- چین پی‌ئی‌ف: له ریگه‌ی DeepSeek، من داها‌تووی سوسیا‌لیزم
 ده‌بینم
<https://www.memri.org/tv/chinese-commentator-chen-ping-deepseek-future-socialism>
- نایجل‌ والتن: دووباره بیرکردنه‌وه له تیروانیی مارکسیستی له‌سه‌ر داتای گه‌وره، ژیریی ده‌ستکرد (AI)
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0040162521000081>
- سه‌نته‌ره‌کانی داتای گووگل به‌کاره‌ینانی ئاو له ئایووا
<https://www.visualcapitalist.com/mapped-googles-data-centers-water-use>
- سه‌نته‌ره‌کانی داتای جیهانی به‌کاره‌ینانی کاره‌با
<https://www.iea.org/energy-system/buildings/data-centres-and-data-transmission-networks>

- دوردانی کاربۆن له راهینانی GPT-3
<https://www.technologyreview.com/2019/06/06/239031/training-a-single-ai-model-can-emit-as-much-carbon-as-five-cars-in-their-lifetimes>
- کانزای کۆبالت له کۆنگۆ و ههلو مهرجی کار
<https://www.independent.co.uk/news/world/africa/congo-cobalt-mining-child-labour>
- دهرهینانی لیتیۆم له چیلی و کاریگهری ژینگهیی
<https://www.nature.com/articles/d41586-023-00278-w>
- زبلدانی ئەلیکترونی Agbogbloshie له غانا
<https://www.france24.com/en/20190615-africa-ghana-agbogbloshie-electronic-waste-dump-environmental-disaster>
- له ناو بردنی دارستانهکان له مالیزیا و ئەندهنوسیا بۆ ژیرخانی تهکنهلوژیای
<https://www.reuters.com/article/us-malaysia-deforestation-technology-idUSKBN2A00KM>
- لایهنگری له سیسته مهکانی ناسینه وهی دهموچاو (MIT Study)
<https://www.media.mit.edu/articles/gender-shades>
- لایهنگری جیندهر له ریکلامهکانی کاری (Carnegie Mellon Study) AI
<https://arxiv.org/abs/1707.09457>
- یاریده دهری دهنگ کلێشه ی رهگهزی
<https://www.unesco.org/reports/i-d-bias-ai/en> به هین
- نوینه رایهتی نه کردنی ژنان له په ره پیدانی AI (رپورتی په یمانگای AI Now)
<https://ainowinstitute.org/discriminatingystems.html>

13 سه باره ت به ریزگار ناکه روی

سیاسه تمه داری چهپ و چالاکوانی پاگه یاندن

چه پره ویکی سه ره به خو و تیوریزانی چه مکی "چه پی ئه لیکترونی"، ره زگار ئاکریی هه ول دهدات بیروباوه و ریکخراوی چهپ نئی بکاته وه بو ئه وهی له گه ل په ره سه ندنه کانی ته کنه لوژیا، مه عریفی و دیموکراسیدا بگونجیت. ئه و ریکخه ری سه نته ری توژیینه وه و توژیینه وهی مارکسیست و چهپ و ههروه ها دامه زینه ر و ریکخه ری گشتی دامه زراوهی "دیالوگی شارستانی" یه که یه کیکه له گه وره ترین و دیارترین پلاتفورمی چهپ و پیشکه و تنخواز له جیهانی عه ره بیدا.

له دایکبوون: 1966، عه قره - عیراق

چالاکی سیاسی

ئاکریی له سالانی هه شتا کانه وه له چه ندین پارت و ریکخراوی چه پدا چالاک بووه له وانه حیزبی شیوعی عیراق و ریکخراوی ته وژمی کومونستی و حیزبی کومونستی کریکارانی عیراق تا سالی 2000. ئه و به شداری کردوه له دارشتنی دیدگاگان بو په ره پیدانی کاری چهپ و به هیزکردنی هه ماهه نگی نیوان هیزه چه په کان. بروای به گرنگی زالبوون به سه ر جیاوازییه نه ریتییه کانی نیوان لایه نه چه په کان و جه ختکردنه وه له سه ر هاو به شیبه کان هه یه و داوای دامه زرانندی چوارچیوه یه کی چه پی دیموکراتی یه کگرتوو دهکات که پلاتفورمی هه مه جوهره بیته له عیراقدا به ئامانجی بلاوکردنه وهی ئه م مودیله له جیهانی عه ره بیدا بوچوونه که ی له سه ر بنه مای زانستی و ته کنه لوژیای هاوچه رخ دامه زراوه.

مافه کانی مروژ

چالاکوانی مافه‌کانی مروّف و ئاکریی یه‌کیک بوو له به‌شداربووانی سه‌ره‌تایی دامه‌زراندنی "سه‌ندی‌کای کریکارانی بیکار" له عیراق له ساڵی 1992. هه‌روه‌ها ئه‌ندامی کۆمه‌له‌ی مافه‌کانی مروّفی عیراقی بووه له دانیمارک (1998-2000). ئه‌و داکۆکی له هه‌لۆه‌شاندنه‌وه‌ی سزای له‌سیداره‌دان ده‌کات و یه‌کیکه له دامه‌زرینه‌رانی سه‌نته‌ری "مافی ژیان" که دژی سزای له‌سیداره‌دان له جیهانی عه‌ره‌بیدا ده‌جه‌نگیت. سه‌ره‌پای ئه‌وه‌ش، له‌سه‌ر بابه‌ته‌کانی په‌یوه‌ست به‌یه‌کسانی جینده‌ر و مافه‌کانی ژنان کاری کردووه و به‌شداری له چه‌ندین کۆنفرانس و کۆبونه‌وه‌ی نیوده‌وله‌تی له‌سه‌ر ئه‌م بابه‌تانه کردووه.

بلاوکردنه‌وه و ڤاگه‌یاندن

ئاکریی نووسه‌ر و تووژه‌ره، ده‌یان وتار و لیکۆلینه‌وه‌ی ڤۆشنیبری و سیاسی له ڤۆژنامه و گوڤاره‌کانی عه‌ره‌بی و کوردی و ئینگلیزی و هه‌روه‌ها له مالپه‌ره چه‌پ و پینشکه‌وتووخوازه‌کاندا بلاوکردۆته‌وه. هه‌روه‌ها به‌شداری له وه‌رگیژان و ده‌ستکاریکردندا کردووه و تووژینه‌وه‌ی زانستی له بواره‌کانی پسپۆری خۆیدا پینشکه‌ش کردووه.

ته‌کنه‌لۆژیا و گوڤانی دیجیتالی

ئاکریی پسپۆری له ته‌کنه‌لۆژیای زانیاریدا به‌شداری کردووه له گه‌شه‌پیدان و پشتیوانی چه‌ندین مالپه‌ر و پلاتفۆرمی دیجیتالی بۆ ڤیکخواه چه‌پ و پینشکه‌وتووخوازه‌کان، گروپه‌کانی مافی مروّف و ڤیکخواه‌کانی فیمینیسیت. بۆ ماوه‌ی زیاتر له چاره‌که سه‌ده‌یه‌ک، ئه‌و کاری کردووه بۆ په‌ره‌پیدانی بیری پینشکه‌وتووخواز له ڤیگه‌ی ئامرازه‌کانی دیجیتال.

پسپۆری په‌روه‌رده‌یی و ئه‌کادیمی

ئاكرى ھەلگىرى بىرنامەى بەكالۆرىۆسە لە بەرپۆھەردنى پىشەسازى (1989) لە زانكۆى موسل و دىپلۇماى بالا لە زانستى كۆمپىوتەر (2000) لە كۆلىژى نىودەولەتى كۆپنھاگن. چەندىن خولى پسپۆرى لە ئىتتەرنىت و پروگرامكردن و تەكنەلۆژىاى زانىارى ۋەرگرتوۋە. ئەو ۋەك شارەزا لە پەرەپىدانى سىستەمەكانى حكومەتى ئەلىكترونى كار دەكات و ئەزمونىكى زۆرى ھەيە لە جىبەجىكردنى پرۆژەكانى گۆرپىنى دىجىتالى لە دانىمارك.